

»elektronska izdaja«

Janez Juhant

SLOVENIJA UPANJA

Janez Juhant

SLOVENIJA UPANJA

15. junij • Dan Krivde • Odpuščanja • Sprave

Uvod

Spoštovani gospod profesor Juhant,

imam občutek, da se moram malo oglasiti k Vašim člankom in pismom v Družini in Delu. Zanje sem Vam zelo hvaležen, ker ste povedali toliko pametnega in koristnega. Posebno mi je všeč, da brez zadržkov napišete tudi kaj kritičnega do 'naše strani', kar se pogosto zamolčuje. Ker se veliko ukvarjam z jezikom, bi poudaril tudi jezikovno plat Vašega pisanja. Za številne reči, ki jih je težko opisati ali razložiti, vedno najdete izvrstne formulacije, da sem prav občudoval Vašo spretnost. Za našo publicistiko, kjer zna tako malo ljudi z naše nazorske strani pisati zanimivo in razumljivo, je to Vaše pisanje dragocen prispevek. Upam, da Vas nekatere neprijetne izkušnje z oponenti ne bodo odvrnile od tega, da bi še naprej pisali o teh problemih.

Z lepimi pozdravi.

Janez Gradišnik

Pismo Janeza Gradišnika avtorju

8. junija 2000

¹ Misli na demokratično oziroma katoliško stran

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 81764355
ISBN 978-961-95546-0-9 (PDF)

KAZALO

I

POLITIKA IN KRŠČANSTVO

Srednjeveško krščanstvo je podlaga sodobni družbi	12
Spreminjanje krščanske družbe	16
Etika in politika: Etika v javnosti oziroma ali je mogoča poštena politika	33
Navzočnost cerkve na univerzah	42
»Kljub vsemu reči življenju da!«	47

II

POLPRETEKLOST – SEDANJOST

Še vedno udbovske metode?	52
Laž ima 'dolge noge'	55
Volitve – nova prelomnica	58
Kaj pravzaprav hočemo ali demokracija da ali ne?	64
Zavoženo prebujeno upanje ?	66
Po toči zvoniti je prepozno	69
21 let samostojne države	71
Sočutje z žrtvami odrešuje	74
Slovenija v Evropi 2020	77
Praznovanje tridesete obletnice osamosvojitve	80
Slovenski Cicero	82
Poprava krivic duhovnikom	84

III

DIALOG V CERKVI IN DRUŽBI

Hrepenenje po neskončnem morju	
– nemški Katholikentag – katoliški shod – Dresden 1994	92
Odprte družbe ni brez jasnih razmerij	98
Sprava, ne razredno sovraštvo!	100

Dialog, predsedovanje in slovenski katoličani	103
Kultura dialoga	107
Družbeni spopad ali dialog?	110
Norveška tragedija in krščanstvo	113
Protislovje v besedah	116
Totalitaristična religija	120
Gospodov pruh?	126
Od-governost	128
Sporočilo mariborskega simpozija o verstvih v dialogu s sodobno kulturo	131
V iskanju moralnih avtoritet	135
»Za mojo Slovenijo«	138
Beseda dialoga in upanja	142
Kritična dialoškost – človeška pripadnost	145
Slovenskim katoličanom	147
Hans Küng (1928–2021)	
in svetovno-slovenska cerkvena in družbena resničnost	149

IV

SOLIDARNOST

Z dna družbe in življenja – misijonarke ljubezni	156
Za več solidarnosti	161
Iz raziskav vzhodnih držav izhaja, da tudi verni nimamo razvitega solidarnostnega čuta	164
Kako živeti z manj?	168
Očiščeno upanje	172
'Velika stavka' in socialna pravičnost	174
Korona in Slovenci	177
Življenje in smrt	185

V

MEDIJI

Depala vas in medij	190
Etika javne besede	193
Kritična javnost oziroma oligarhija ali demokracija	195

Spoštovane slovenske novinarke in novinarji!	197
Celovita resnica	199
Še ne Slovenija!	201
RTV SLO	203
Optimizem drugorazrednih	206
Družbena odgovornost	208
Intelektualci vseh dežel, zbudite se!	211

I

POLITIKA IN KRŠČANSTVO

Srednjeveško krščanstvo je podlaga sodobni družbi

Zapis Miha Nagliča v *Gorenjskem Glasu* (5. novembra 1993) vsebuje več netočnosti oziroma pomanjkljivosti in zelo enostransko razlaga bogastvo srednjeveške krščanske misli. Tako gotovo ni bila pamet samo dekla vere, če je bila filozofija dekla teologije, ampak je srednjeveška pamet, kot avtor sam tudi pove, na koncu zgradila veličastne umetnine, obenem pa tudi ustvarila temelje za razvoj zahodne kulture. Saj je ta »pamet v službi vere« ustvarila univerze, omogočila razvoj znanosti in večina novoveških iznajdb je njeno delo. Redovniki so namreč ustanovili univerze in na njih poučevali ter posredovali grško misel in uveljavili rimski pravni sistem v evropskih državah. Pa ne zato, ker bi Cerkev zatirala svetno pamet, ampak ker je pač edinole Cerkev šolala in vzgajala ter navdihovala mislece, znanstvenike in umetnike. In ta dejavnost je bila zelo raznolika. Srednjeveški um nikakor ni bil enoumen, ampak je poznal mile in preproste duhove, kot je sv. Frančišek, ali učene, kot sta Bonaventura in Tomaž Akvinski. Poznal je znanstvenike kot Alberta Velikega, v cerkvenem duhu pa so razmišljali tudi tisti, ki so postavili temelje novoveški znanosti: kanonik N. Kopernik, G. Galilei, zaradi panteizma obsojeni redovnik G. Bruno, Pascal idr.

Razumljivo pa, da se je Cerkev v novem veku uprla ločitvi znanosti in vere. Šele danes lahko prav presojamo, kaj pomeni, če znanost ostane brez morale in tehnika brez vere. Nemški znanstvenik, brat sedanjega predsednika C. Fr. Weizsäcker pravi, da je ločitev vere od znanosti začetek poti, ki konča v koncentracijskem taborišču, ko tehnika lahko tudi brez vsake morale počne s človekom karkoli. Posebno pereče bo to, kot znova opozarjajo cerkveni dokumenti, v zvezi s poskusi »z umetnim tvorjenjem človeka« ter drugimi problemi znanosti in tehnike. Zato danes mnogi naravnost zahtevajo, da znova povežemo znanost in tehniko, raziskovanje in načrtovanje bodočnosti človeka z etičnimi pravili, ki jih je posredovalo krščanstvo.

Katoliško krščanstvo kot vesoljna združitev

Avtor trdi tudi, da je »reformacija omogočila začetek procesa, ki je Cerkev priredil državi; njuno srednjeveško razmerje je z glave postavil na noge. Vernike in

državljanke je spodbujala k osebni in gospodarski skromnosti in h gospodarskemu udejstvovanju ter tako omogočila prvotno kopičenje kapitala.« Po tem naj bi imela v protestantskih deželah um in pravni red večjo veljavo kot v katoliških. Prav tako meni, da bi po načelu ločitve Cerkve od države morala Cerkev pač skrbeti za nebeški blagor, medtem ko naj bi človekov zemeljski blagor urejala država glede na to, da naj bi bili pravno-politični red (rimsko pravo), filozofija (grška modrost) in teologija (jeruzalemski križ) med seboj ločeni kakor so ločene zakonodajna, izvršna in sodna oblast. Primerjava pa žal ne pove bistva.

Judovsko-krščansko izročilo zapisano v svetem pismu, grška modrost in rimski pravni red namreč niso trije ločeni deli družbenega in osebnega življenja, ampak med seboj neločljivo povezani in sestavni del človekovega družbenega življenja. Krščanstvo je poudarjalo, da je človek kot oseba božji dar, samostojno, svobodno bitje, ki ga je treba spoštovati in upoštevati. Grška filozofija je uveljavila prepričanje, da lahko človek razumsko obvlada svoje bivanje, da lahko svet uredi in postavi vse stvari na svoje mesto. Zato je ravno grška filozofija v srednjem veku pod vplivom Tomaža Akvinskega sooblikovala judovsko-krščansko podobo človeka, kjer je bilo jasno opredeljeno človekovo mesto pred Bogom. Razumska ureditev sveta je imela prvenstvo in ga ima še danes v katoliški, ne pa v protestantski Cerkvi, kjer je Luter zahteval samo vero brez razumskih razlogov, zaradi česar evangeličani dolgo niso sprejeli filozofije v svoj študijski okvir. Podobno mnogi danes zahtevajo le neposredno vero (razodetje) v skupinah in sektah, zanemarjajo pa izročilo, veseljnost (katoliškost), ki omogoča, da se človek ne izgubi in si ga vsak sistem ne prisvoji. Tako je bilo 'duhovno krščanstvo' Edvarda Kocbeka žal lahek plen železnega sistema partije.

Rimski pravni red so prevzele srednjeveške države in pod vplivom krščanstva se je v pravnem sistemu vedno bolj uveljavljala krščanska podoba človeka kot svobodne osebe s pravicami in dolžnostmi, ki mu jih mora zagotavljati družba. Te pravice so bile za srednjeveški pravni red samoumevne, in četudi so jih vladarji in fevdalci zlorabljali, je njihova krščanska osnova preko različnih 'civilnih' pobud že v srednjem in potem v novem veku prešla v sodobni pravni sistem.

Razumevanje sedanjosti omogoča le resnica o preteklost

Naša preteklost temelji torej na simbolih jeruzalemskega križa, grške sove in rimske tehtnice. Značilnost srednjeveške družbe je bila, da je na tej osnovi uspela ohranjati enotnost posameznika in družbe, človeka in Boga, narave in njenih temeljev. Novi vek je z izpostavitvijo in izvzemanjem človeka iz tega okvira sicer povečal človekovo samozavest, obenem pa tudi povečal njegovo bedo. Dalekovidni duhovi so napovedali težave, ki jih doživljamo danes. Nemški sociolog Max Weber je prepričljivo pokazal, da je protestantizem spodbudil sodobni kapitalizem, da pa se je zato (žal) vedno bolj izgubljala krščanska solidarno-duhovna podlaga in to je povzročilo, da je kapitalizem postal izkoriščevalski. Če človek nima nobenih drugih osnov kot le naravno težnjo po (neomejenem) uveljavljanju v kulturi, politiki in gospodarstvu, potem zavlada pravica močnejšega, spretnjšega, brezobzirnejšega. To se je žal zgodilo v kapitalizmu (podobno se ponavlja zdaj pri nas v tranziciji) in omogoča zatiranje brezpravnih delavcev in tudi narodov. Zato se je v protestantskih deželah razvil tudi nacionalizem, ki je zatiral male narode. Ni se zaman Janez Ev. Krek zavzemal za katoliško, tj. vesoljno, ne pa zgolj nemško, to je liberalno-protestantsko Avstrijo, kjer bo nemški nacionalizem zatiral ostale narode.

Realnost katoliškega razumevanja družbe je namreč ravno v povezovalni sposobnosti vere. Krščanstvo je uspešno povezovalo v celoto posameznika in njegove sposobnosti, ne le umske (atenska modrost), pač pa tudi srce in sploh celoto človeka in sicer vsakega ter tudi vsak narod ter tudi vse pravne in druge politične skupnosti. Katoliška Cerkev je vztrajala pri tej enotnosti in zato ji ni bil mar samo nebeški, ampak tudi zemeljski blagor človeka. Predvsem pa je krščanstvo kašipot človeku v vsakdanjem trpljenju in preizkušnjah. Pomaga mu skrbeti za zemeljski blagor tako, da ne bi izgubil nebeškega. Zato pa še danes prežema in bo prežemalo posameznika in družbo z lučjo križa. Preko te luči človeku sveti upanje kljub njegovi omejenosti, kljub stranpotem in napakam posameznika in družbe. Zato si področje umne ureditve sveta, ki ga je posredovala grška filozofija, in pravnega reda, ki ga je dal Rim, ter sporočilo križa krščanske pravičnosti in ljubezni ne stojijo kot tri oblasti vsak sebi, ampak se lahko le dopolnjujejo, če hočemo, da bosta človek in družba uspevala.

Res je pretekli sistem izničil pravni red in zaprl usta razumnosti, predvsem pa je poteptal enkratnost človeka kot osebe, človeka, ki je ustvarjen po božji podobi in ga je zato treba brezpogojno upoštevati in spoštovati.

Liberalizem in komunizem sta v veliki meri pripomogla k težavam sodobnega človeka, saj sta popačila njegovo celovito podobo. Kot sistema sta skušala tudi načrtno oslabiliti moč krščanstva v zahodni družbi. Torej ni odpovedalo krščanstvo, kar so papeži večkrat opozarjali v družbenih okrožnicah, pač so proces spodbujali kristjani, ki so se oddaljili od temeljnih krščanskih drž. Tudi kristjani smo seveda različno sodelovali v tem procesu. Kljub temu pa ostaja nesporna ugotovitev, ki jo je prepričljivo utemeljeval na mednarodnem simpoziju *Duhovna kultura in mednarodni odnosi* tudi slovenski marksist, da ima krščanstvo nesporne zasluge za uveljavitev demokratičnih temeljev Evrope in uveljavitev človekovih pravic. Zato je za nas pomembno, da tudi pri nas znova odpremo pota, da bodo ti dejavniki prišli do človeških src in jih napojili s svojo močjo.

November 1993

Spreminjanje krščanske družbe

Vinko Brumen pravi: »V naših dušah je strup, grmade strupa, in ta strup brizgne ali celo bruhne iz nas ob najneznatnejših povodih, ki tega nikakor ne opravičujejo.« Tak strup pogosto neodgovorni ali celo zlonamerni zlivajo pri nas in v preostalem svetu v javnost po časopisih in revijah, po radiu in televiziji, še zlasti na verne ljudi, Cerkev in na druge poštene in demokratične ljudi. Človek se sprašuje, zakaj in od kod tak splošen gnev do vernih in demokratično čutečih ljudi.

Proticerkveno stališče je plod novoveškega razvoja. Prvi sunek pomenijo reformacija oziroma (upravičeni) Luthrovi napadi na vodstvo Cerkve. Razlogi tega boja pa so zgodovinsko širši, globlji in dolgotrajni, saj so zgodovinske okoliščine vplivale na tak razvoj, ki je dobil nov zagon v francoski in drugih revolucijah moderne dobe.

Ustavodajna skupščina kot revolucionarni organ francoske revolucije je 2. novembra 1789 sprejela sklep o podržavljenju cerkvene lastnine. Šest tednov pozneje je zbor sprejel še sklep o prodaji vsega cerkvenega in kraljevega imetja, ki pa je prešlo pretežno v roke srednji buržoaziji. Prav tako tudi zemlja, ki so jo dobili dobro stoječi kmetje, ne pa reveži. 12. julija 1790 je konstituenta izdala »civilnopravno ureditev za kler«. Zmanjšala je število škofov iz 133 na 83 in določila njihove plače od 12000 do 30000 liver, za župnike vsaj 1200 liver, za vikarje pa 700 liver letno, za slednje je to bila višja plača kot prej. Od klera je oblast zahtevala zaprisego. Le štirje škofje in komaj polovica duhovnikov je priseglo. Papež je 10. marca 1791 obsodil načela revolucije in tudi nov cerkveni red, kar je povzročilo proticerkveno gonjo. Prekinitev z Rimom je povzročila, da so duhovniki, ki niso prisegli, postali nasprotniki revolucije – mnogi so stopili v vrste kontrarevolucije.

Posebno jakobinski teror leta 1793/94 je podžgal gonjo proti Cerkvi. 5. oktobra 1793 je Konvent sklenil odpravo krščanskega računanja časa in uvedbo republikanskega koledarja delno za nazaj, z začetkom 22. septembra 1792.

Komunizem je prevzel liberalistična stališča do religije in geslo francoske revolucije, da je religija privatna stvar. Prav tako je do religije zavzel borbena stališča. Tako so komunistične družbe v preteklosti in še danes v tranziciji, celo tam, kjer je komunizem propadel, imele za sovražnika vse, kar je krščansko. Tako še danes

doživljamo napade na Cerkev in na vsako družbeno telo, ki nosi v sebi krašensko ime ali ima njegove sledi. Ozadje te okorele miselnosti so usedline liberalistične miselnosti, ki so jo sprejeli učitelji komunizma o škodljivosti religije. Prislunhimo v Državnem zboru levičarjem in bomo mislili, da smo v bivšem sistemu!

Karl Marx v svojih spisih, tako v *Prispevku k judovskemu vprašanju* kot recenziji Bauerjeve knjige *Judenfrage* (1843), pravi da je »religija privatna stvar in s tem nadaljuje liberalistično izročilo francoske revolucije, po katerem religija ne spada v javno politično področje, ampak v privatno področje vsakega posameznika oziroma skupine, pa naj ta vsebuje celo ljudstvo celotne države«. Marksizem je krščanstvo zožil le na (konkurenčno) družbeno teorijo, po kateri ljudje složno živijo med seboj, kar pa naj bi veljalo le za prve kristjane. Kasnejše reforme Cerkve, notranje boje in prenove ima marksizem za poskuse obnove takega družbenega reda.

Revolucija na Slovenskem je stopnjevala bojevitost zoper Cerkev: Komunizem si je z osvobodilnim bojem (OF) prizadeval izpeljati družbeno revolucijo. To je postajalo vse bolj očitno leta 1942, ko je v – od fašistov in nacistov – zasedeni Sloveniji Varnostno-obveščevalna služba OF pobijala svoje nasprotnike, predvsem kristjane, tako po deželi kot v partizanskih enotah. Odkrit boj so komunisti napovedali intelektualcem, posebej pa cerkvenim voditeljem, duhovnikom, skratka vsemu, kar se je upiralo njihovemu nasilnemu načrtu. Spretno so izrabili kristjane v OF, da so podpirali njihov načrt, ki so ga pokrili s plaščem osvobodilne vojne. To vzdušje, ki ga je širil komunistični propagandni stroj, je z vojnimi dogodki dobivalo vedno več vetra in po vojni se je z zmago komunizma razbohotil vihar, ki je odnašal vse, kar je dišalo po veri in Cerkvi. Kaj vse je moral zaradi tega pretrpeti preprost slovenski človek, posebno na podeželju, postaja vse bolj jasno vsem, ki imajo vsaj nekaj človeškega sočutja.

Viljem Pangerl je v *Zgodovini Cerkve na Slovenskem* sicer zapisal: »Z druge strani pa je vedno bolj ali manj očitno delovala tudi uradna sekularizacijska politika, ki jo je navdihovala marksistična ideologija in njeno znano stališče do vernosti in Cerkve. S tem, ko je po letu 1980 postajala uradna ideologija vedno manj varovana in prepričljiva, se po raziskavah javnega mnenja sicer opaža rahel dvig števila

tistih, ki se imajo za verne [...]. Tako je treba reči, da je v letih po vojni občestvo verujočih postalo z marsikaterega vidika manjšina. Vsekakor pa je Cerkev s svojim nazorom skoraj povsod odsotna iz javnega življenja.« To borbo zoper Cerkev in vero so škofje nekdanje Jugoslavije strnili v pastirskem pismu 20. septembra 1945, kjer odločno zapišejo:

- poskuša se rušiti prisrčno razmerje med verniki in njihovimi dušnimi pastirji;
- pretrgati zvezo z Rimom, kar pomeni konec živega krščanstva v Jugoslaviji;
- mnogi duhovniki so še v taboriščih in zaporih, drugi so prišli zdaj vanje;
- porušeni cerkva in župnišče ne moremo popraviti;
- nimamo dovolj verskega tiska;
- Cerkvi je onemogočeno podpirati siromake in bolnike;
- redovnice ne morajo opravljati svojega poklica;
- duhovniku se zameri, če pridiga resnico o Bogu in Cerkvi;
- duhovnikom se očita, da ne ljubijo svoje države in svojega ljudstva;
- težave so z veroukom: marsikje ga sploh ni, v šoli je zapostavljen, v cerkvi ni dovoljen.

V tem pismu škofje naglašajo tudi, da je dala »zvezna vlada v Beogradu slovesno izjavo, da bo spoštovala svobodo veroizpovedi in svobodo vesti kakor tudi zasebno lastnino«. Razvoj pa gre v drugo smer. Skrbi jih usoda zaprtih in veliko število justificiranih duhovnikov (243 mrtvih po končanih vojnih operacijah, 169 v zaporih in taboriščih, 89 pogrešanih, skupaj 501; zraven pa še 19 bogoslovcev, 3 redovni bratje in 4 redovnice). Glede tega poudarjajo škofje, da je bilo nekaj duhovnikov, ki so se »pregrešili zoper sveti zakon krščanske pravice in ljubezni in so zaradi tega zaslužili, da odgovarjajo pred sodiščem svetne pravice in ljubezni. Vendar moramo naglasiti, da je število takih duhovnikov manj kot neznatno [...]. Veliko število duhovnikov je po raznih taboriščih in so obsojeni na dolgoletno prisilno delo [...] za mnoge duhovnike pa, ki so jih odpeljali organi oblasti, danes ne vemo, kje so.«

Takšna ocena odseva vzdušje, v katerem je delovala in živila Cerkev, in kako so 'tolerirali' vero v komunistični družbi. Na takih smernicah se je družba pri nas in v drugih komunističnih deželah vzgajala nad petdeset let, kar je pustilo ustrezne dolgoročne posledice. Res se je družba tudi na Zahodu sekularizirala, a taki mehanizmi so vero in Cerkev prisilno odstranjali in izrivali iz družbene zavesti.

Stanje v tranziciji

Glede na tak razvoj v totalitarizmu ostajajo posledice za krščanstvo tudi v tranziciji:

1. Nadaljuje se politična in ideološka (levičarstvo) indoktrinacija preko medijev, šolstva in drugih državnih in paradržavnih trdnjav, v katerih delujejo nosilci prejšnjega sistema.
2. Isti nosilci se 'levijo' v 'liberalno' držo, ki je v pogledu vere enaka prejšnjemu režimu, le da je še bolj brezsramna, ker se zdi, kakor da zdaj ni nobenih omejitev.
3. V vzgoji so prisotni so ostanki v vzgoji iz preteklosti, ki vero tiščijo iz družbenega področja in jo silijo v zakristijo.
4. Temu se pridružujejo še vplivi sekularizacije in potrošništva ter pomanjkanje samozavesti klerikov in laikov pri uveljavljanju vere v javnem prostoru.

V ozadju teh bojev in širših družbenih procesov je tipična novoveška prenapihnenost samostojnosti človeka, ki vse manj ali celo sploh ne priznava avtoritet oziroma ni sposoben in pripravljen sprejemati kake korektive nad seboj, pač pa hoče urejati svoje zadeve sam. Demokratične oziroma dialoške drže v verskem in v družbenem odnosu so zahtevne, ljudje pa slabo usposobljeni za njihovo prakticiranje. Še posebej je zaradi polpreteklosti oslABLJENA ali celo zatrta sposobnost verskega izražanja v javnem družbenem prostoru, kar je že tako stalni problem verske intimite. Samostojnost in vse večja individualistična usmerjenost človeka nagiba k gospodovalnosti nad svetom (in drugimi ljudmi), ne da bi obenem služil tudi Stvarniku, ki mu je dal ta svet v upravljanje.

Nasprotovanje verski drži spremlja odklonilen in negativističen pogled na Cerkev kot domnevno ustanovo z oblastno strukturo in težnjo, da bi dobila pod svoje okrilje človeka današnjega časa in ga vsestransko vodila in usmerjala.

Včasih tudi sama Cerkev oziroma njeno vodstvo s (preveliko) avtoritativnostjo daje povod za tako odnos do nje. Vsi ti problemi so še posebej pereči v tranzicijskih pokomunističnih družbah.

Sestavni del teh procesov je tudi značilna negotovost tako imenovane desnice, ki se v teh družbah praviloma povezuje s Cerkvijo oziroma idejno temelji na krščanstvu, čeprav je to krščanstvo na podlagi družbenega nauka Cerkve bolj socialno kot tržno, kar potrjuje tudi izrazita karitativna dejavnost Cerkve po svetu in zdaj tudi v slovenski družbi. Obenem so tako imenovani levičarji postali glavni nosilci 'divjih' liberalističnih nesocialnih drž in procesov v teh družbah, čeprav se domnevno sklicujejo na socialnost (Levica!), a zastopajo avtoritarno politiko, ki jo očitajo drugim, predvsem kristjanom, npr. tako imenovano 'desničarstvo'. Politično bolj izkušena levica zaradi privilegijev iz preteklosti lahko izrablja neizkušenos ljudi v demokratičnih procesih z borbo proti novim strankam in njihovemu podrejanju preko podkupljivih politikov v novih strankah. To vključuje tudi vzdrževanje kulturnega boja in negativnega razpoloženja do Cerkve in katolištva v naši družbi. Spričo stanja, ki smo ga opisali, opazamo pomanjkanje družbenopolitične kulture oziroma sploh javne kulture, po kateri bi zadovoljivo, tj. demokratično in v spoštovanju različnih stališč reševali skupna vprašanja.

Krščanski pogled na politiko

S krščanskega etičnega stališča je opredelitev politike in politične kulture na prvi pogled dokaj jasna in preprosta: Politična kultura je javno delovanje, ki služi vsestranskemu človeškemu materialnemu in duhovnemu razvoju in napredku. Človeškemu pomeni tudi čim večjemu številu ljudi v družbi, ne le nekaterim. Krščanstvo ima za razvoj in napredek vsako dejavnost, ki celostno oblikuje človeka oziroma vso družbo. V to oblikovanje nedvomno spada tudi človekova duhovna rast, ki je ne moremo uresničiti zgolj z zemeljskimi cilji. Krščanstvo se torej tudi v družbenopolitičnem delovanju zavzema za človeka in njegovo stalno odprtost tudi za nadzemski cilj. Ta cilj pa je tesno povezan s svetno razsežnostjo, kajti duhovno prizadevanje vključuje zagotovitev človekovih zemeljskih dobrin takó, da bo lahko uspešno preživel sebe in družino in skrbel tudi za duhovni blagor. Gre za takšno politično kulturo, ki človeka nikoli v vseh njegovih prizadevanjih na zemlji ne omeji in torej skrbi za to, da človek ob vsem prizadevanju na zemlji nima ničesar za dokončno,

trajno in absolutno. Taka drža omogoča tudi družbeno-političnemu delovanju stalno odprtost za drugačnost, pripravljenost za vzajemno kritično korigiranje oziroma dialog in preprečuje, da bi človeka kot osebo podredili kakemu določnemu oziroma pristranskemu političnemu cilju, kot je bilo to v primeru totalitarnih sistemov. To delovanje gradi na oblikovanju čim popolnejše osebe, pri kateri ne bo noben človek ali del človeka prikrajšan, tudi ne njegova odprtost za Boga.

Usmeritev k človeku je po besedah Bartolomea Sorgea *Politika* z veliko začetnico. Taka *Politika* je kot skrb za vsakega(!) človeka primarni cilj, saj gre za človekov vsestranski razvoj. Politična kultura naj bi se umerjala po takem modelu človeka. Takšno politično delovanje je *conditio sine qua non*, se pravi brez tega sploh ne moremo govoriti o politiki. Če v političnem delovanju ni vsestransko zavarovano človekovo dostojanstvo – torej vse ne služi človeku – in ne upoštevamo vseh njegovih razsežnosti, ne moremo govoriti o človeški politični kulturi.

Sorge govori dalje o *politiki* z malo začetnico in s tem razume izvajanje konkretnih političnih programov. *Politika* z malo je politična strategija, kjer prihaja do izraza politična kultura v ožjem pomenu. Tukaj se razodevajo problemi političnega boja, dogovarjanja in uveljavljanja volje politikov oziroma strank, tako da se ohranja družbeno-politični *fair play*, kar je glavna vsebina demokracije: spoštovanje dostojanstva vsakega človeka, upoštevanje človekovih pravic, ki so temelj ustave in torej demokratične politike.

Politika z veliko začetnico, ki izhaja iz (spoštovanja) človekovega dostojanstva, navdihuje seveda *politiko* z malo začetnico: Vsa politična strategija se vedno vrača nazaj k človeku kot osebi. To je tudi temelj načela subsidiarnosti: Politični procesi ne gredo iz vrha (kot primer v diktaturah in totalitarnih režimih), pač pa od spodaj, od oseb, skupin (lokalna samouprava), ki se povezujejo v večje enote (državo), ki rešuje stvari, ki jih ne morejo reševati nižji nivoji. In če smo rekli, da je parlamentarna demokracija danes s svojo strategijo pogosto daleč od realnih problemov človeka, ker ne izhaja iz potreb človeka kot osebe, pač pa domnevni predstavniki – lobiji (gospodarski, finančni, ideološki itd.) uveljavljajo svoje zelo prikrojene interese, potem lahko govorimo o krizi politične kulture. Lobiji se morajo za to registrirati in izkazovati realne interese oseb in skupin, ki se v demokratičnih procesih povezujejo v skupni blagor. Kjer temu ni tako vlada kriza politike. Ta je večja v družbah, kjer parlamentarna demokracija šele poganja korenine. Sestavni

del tega pomanjkanja so tudi napadi na Cerkev in vero ter v poskusih izključevanja določene osebe ali skupine iz družbene demokratične tekme.

Politična kultura v luči osebe

Politična kultura je torej najprej zadeva *Politike* z veliko začetnico in politika je v tem smislu kulturna takrat, ko se zavzema za celostne in vsestranske interese človeka kot osebe.

Krščanski družbeni nauk pravi, da je oseba izhodišče, temelj in cilj družbenega prizadevanja. Ne moremo govoriti o politični kulturi, če politika tepta osebno dostojanstvo z nasiljem, s preziranjem, kakršnokoli blokado ali drugimi vnaprejšnjimi omejitvami, ki preprečujejo enakopraven vstop oseb ali skupin v javni prostor, saj je vsaka oseba osnovni steber družbe. To se dogaja takrat, ko denimo kdo pavšalno, tj. neutemeljeno, javno in vnaprej brez dokazov označi drugega kot nesposobnega oziroma celo nemoralnega ali krivega, da bi ga tako javno izločil iz politične tekme.

Oseba je vpeta v družbene odnose, zato jo je treba razumeti solidarno. Solidarnost oziroma vzajemnost je konkretizacija subsidiarnega načela. Izhajajoč iz osebe, gradimo skupnost na njihovi medsebojni vključitvi, ne pa z izključevanjem. Osebe se med seboj dopolnjujejo, ne da bi druga drugo ukinile. Politična kultura zahteva in vključuje solidarnost z vsemi, izključuje pa omalovaževanje ali kakršnokoli vnaprejšnje oviranje kogarkoli, da bi vstopal v družbeno-politično območje. Takšna solidarnost zahteva posebno zavzemanje za tiste, ki jim prilike: bolezen, starost, izobrazbena ali druge omejitve otežujejo vstop v javni prostor. V skladu s tem načelom je družba politično kulturna in zrela ter obenem bogata v polnem človeškem smislu takrat, ko imajo družbeno prizadeti: ljudje s posebnimi potrebami oziroma invalidi, revnejši, manjšine zagotovljene možnosti, da lahko čim bolj enakopravno uveljavljajo svoje družbene interese. Govorimo o pozitivni diskriminaciji. V naših razmerah to velja še posebej za vse nasilno družbeno izrinjene zaradi bivšega komunističnega sistema, za žrtve pobojev in drugih nepravilnih in nedemokratičnih nasilnih postopkov nad ljudmi v bivšem totalitarnem sistemu. Prav tako to velja za izbrisane in ideološko drugačne, v našem primeru tudi zaradi polpreteklosti odrinjene in zapostavljene, npr. tudi za katoličane.

Načelo vzajemnosti oziroma vključenosti, kot rečeno, dopolnjuje načelo subsidiarnosti, ki predvideva izhajanje iz oseb, manjših skupin ter njihovo povezovanje v večje celote do države. To pomeni absolutno spoštovanje oseb oziroma vključevanje manjših in slabših, da bi bil vsak deležen politične moči oziroma vključen v politično javnost. Današnja razslojena in globalna družba mora, če hoče uspešno delovati, izhajati iz povezovanja različnih manjših enot. Pravilo je, da večji ne sme 'požreti' manjšega in nikdar zavreči ali prezreti osebe, pač pa mu mora pustiti samostojen razvoj. Šele politično sozvočje, ki vgrajuje interese oseb in skupin, omogoča uspešno rast družbe in politično delovanje usmerja k skupnemu dobremu vseh.

Zato niti ukinitve osebe v kolektivizmu niti samovoljnost, ki ne spoštuje (nemočne) oziroma tekmovalno neenakopravne osebe v skrajnem kapitalistično-libertinističnem sistemu, ne moreta graditi pristne politične kulture. Pristna politika, ki hoče veljati za demokratično, mora spoštovati načelo, da je človek povsod in v vsem temelj družbenega reda in vse politično delovanje mora služiti le njemu. Skupni cilj družbene politike oziroma državnih mehanizmov je končno namenjen temu, da bi posameznik in skupine čim lažje dosegali svoje osebne ali skupinske interese. Politična kultura kljub ustavno zagotovljenim človekovim pravicam zahteva stalno vzgojo, rast in oblikovanje za spoštovanje človeka kot osebe.

Politično-kulturna strategija

Šele na osebi kot temelju lahko gradimo politiko kot program strank, kot strategijo strankarskega delovanja in medstrankarske oziroma parlamentarne demokracije ali vladavske taktike sploh. Če je namreč vse v službi človeka, potem tudi dokaj jasno in razumljivo sledijo merila, ki določajo potek medosebnih odnosov v javnosti, tudi v političnem delovanju države. Nobena politična poteza ne sme omejevati ali krniti človekovega dostojanstva.

V starem in srednjem veku so bila politična pravila postavljena na ontološke oziroma strukturne temelje družbe. Svet je bil urejena celota, celovita strukturirana in normirana resničnost. Iz te resničnosti (utemeljene v Resnici) je sledilo tudi vse, kar je dobro in lepo za posameznika in družbo. Pravila ravnanja v medsebojnih odnosih so izhajala iz ontoloških temeljev družbenih norm. Družbeno-politično delovanje – celo vojne, kot kažejo vodila pravične vojne kot

samoobrambe – je imelo v Srednjem veku družbeno sprejeta in veljavna pravila obvezna za javno komuniciranje oziroma urejevanje skupnih zadev, ne le v strogo politično-taktičnih, ampak pri vseh drugih javnih zadevah: v socialni, v gospodarstvu, v veri itd.

Z individualizacijo in funkcionalizacijo družbenih odnosov in podrejanjem človeka zunanjim okvirom so ta temeljna strukturna pravila popustila. Danes se to kaže kot oddaljevanje od človeka ter izpraznjenje (pozunanjenje) družbenih norm na osebnem, skupinskem in javno-političnem področju. To je pomenilo obubožanja politične kulture v zahodnih, še bolj pa v družbah nekdanjega socializma, kjer so temelje vrednot nasilno uničevali. Zahodne ustaljene demokracije, sicer še vedno boljše kot tranzicijsko-demokratske, delujejo po ustaljenih standardih, čeprav jih tudi sedanji vodilni politiki vse manj spoštujejo in se prepuščajo voditi gospodarsko-finančnim ozadjem. To potrjuje npr. sprejem množice beguncev oziroma migrantov v Nemčiji, ki so ga spodbujali gospodarski interesi, težave pa so se pojavile pri njihovi integraciji. Kratkovidnost gospodarskih interesov potrjuje tudi odločitev prejšnjih 'strokovnjakov', da so avtomobili na nafto bolj varčni, zdaj pa isti trdijo, kako je nafta ekološko škodljiva. Zaradi odsotnosti ali vsaj pomanjkanja dolgoročne politike danes razpadajo ustaljene politične stranke in se uveljavljajo nove, ki naj bi dale tudi novo vsebino in nove temelje, kot npr. zeleni. Na teh odklonih skušajo tako imenovani nacionalistični desničarji graditi trdnejše nacionalne politične standarde in levičarji na razgradnji vseh družbeno-političnih običajev. Težava je, da pogosto ostajajo pri populističnih, tj. všečnih geslih, ki ne ustrezajo zahtevam za korenitejšo družbene reforme in ne spodbujajo pripravljenosti na dialog in vzajemnost.

Na splošno velja, da zahodne demokracije po svoji ustaljeni demokratični uglajenosti priznavajo formo političnih iger, ki poteka po medsebojnem konsenzu ter vzajemnem kritičnem delovanju zakonodajne, izvršne ter tudi sodne in medijske oblasti. Ta se sicer od države do države razlikuje, kot pokaže primerjava npr. med Italijo, Nemčijo, Švedsko ali Anglijo ter tranzicijskimi državami kot je Slovenija. To se kaže tudi v razrahljanih mednarodnih odnosih, ki prav tako vsebujejo določeno politično kulturo in etične okvire, ki imajo svojo zgodovino, a so v marsičem razvodenele, saj celoten javni prostor sprejema in gradi ali pa opušča ta svoja temeljna pravila. Sestavni del tega je ustrezno in primerljivo medijsko področje,

ki danes vse bolj prestopa meje klasičnih pravil medijskega delovanja, kot potrjuje zadnji primer razprave o medijih v parlamentu EU.

Še večji problem glede vrednot je v državah propadlega marksizma. V tem oziru pogosto spregledamo pomembno okoliščino: Niti fašizem niti nacizem nista povzročila tako korenitih sprememb v strukturi človekove osebne in družbene zavesti, kot jih je marksizem, ki je dejansko prevrednotil vse vrednote oziroma jih je v določenem smislu ukinil in človekov svet postavil na glavo. Zato je okvir političnega delovanja v teh deželah tako problematičen in zahteva dejansko dolgoročen sanacijski postopek, ki bo spet zagotovil osnovne pogoje kulturnega političnega komuniciranja.

Oglejmo si bistveni probleme in ovire v tranzicijskih družbah, ki ovirajo politično strategijo, da bi mogli govoriti o ustrezni politični kulturi.

1. V teh državah se ohranja veliko politične retorike iz polpreteklosti – za to skrbijo načrtovalci prek medijev, ki so v rokah preteklih elit. Njihova govorica ohranja model razrednega sovražnika; deli ljudi na boljše, ki naj bi bili vodilni iz polpreteklosti, in slabše, to so njihovi nasprotniki in novi politiki, ki so načelno manjvredni ne glede na to, kaj politično znajo in zmorejo. Tako sta bili Peterletova in Janševa vlada (zadnja še zdaj) deležna stalne gonje medijev, Drnovškova in vlade drugih levičarjev pa so se hladile v senci podpore medijev, ki so namesto 'levih' vlad napadali 'desno' opozicijo.
2. Monopoli iz preteklosti branijo in ohranjajo privilegirane ter otežujejo vključevanje v politično tekmo novim, sposobnim ljudem, posebej mladim. Četudi je politični lov z demokracijo formalno odprt, lažje in učinkoviteje lovijo tisti, ki imajo v rokah finančne, gospodarske, medijske in druge politično-odločilne vzvode družbenega življenja, ki so si jih prisvojili v polpreteklosti. Na odločilnih družbenopolitičnih področjih še vedno potekajo dirigirane politične odločitve, ki ovirajo ali celo zapirajo pot demokratičnemu, tj. prečiščenemu kulturno-političnemu odločanju. Zaradi usedlin polpreteklosti

ter medijskih manipulacij sestava parlamenta ne odraža vedno volje celotnega volilnega telesa; ideološkost medijev in monopol nad gospodarsko-finančnim področjem še naprej zavira razvoj politične kulture in podaljšuje agonijo realsocialističnih odnosov. Kot je rekel znani filozof Karl Popper, je ključni problem vsake vladavine, kako na nekrvav način spraviti ljudi od oblasti oziroma jih zamenjati. To je posebej problem tranzicije, kjer so eni ljudje desetletja imeli vso oblast brez kakršnekoli kritike in je razumljivo, da jo hočejo obdržati.

3. Prisotna je politična neučakanost in želja po revolucionarnih spremembah: Komunizem nas je učil lažnega egalitarizma, ki ga dejansko ni bilo, a ostaja in se medijsko spodbuja kot usedlina, kakor da bi bili v družbi vsi enaki, iz česar izvira boleсна potreba, da moramo biti ljudje v vsem izenačeni. Oglejmo si primer družbe pri Vzhodnih Nemcih, kjer so ljudje pred padcem zidu zahtevali predvsem svobodo, danes pa se jezijo na svoj neenak položaj v primerjavi z državljani zahodnega dela države. Na drugi strani je komunistični sistem ustvaril privilegirance, ki danes niso pripravljeni sprejeti enakopravne igre političnega iskanja in sodelovanja, ampak hočejo še vedno biti 'avantgarda' družbe, se pravi privilegirani družbeni igralci. Ob takih stališčih težko poteka normalna demokratična tržno-socialna tekma, ki naj gradi na samostojnosti in enakopravnosti vseh posameznikov in skupin.
4. Politično odločanje je še vedno podvrženo preteklim ideološkim konotacijam. Prednjačijo stranke oziroma politiki, ki izhajajo iz prejšnje politične nomenklature ali so z njo ideološko-politično zvezani. Novi, tudi krščanski politiki so v stalni skušnjavi, da se pri oblikovanju koalicij povežejo s starimi; ponavlja se Kocbekov politični eksperiment OF.
5. Problem ostaja intelektualna poštenost na vseh področjih

komuniciranja. Pogosto se zdi, da imajo postkomunistični akterji demokrate za debile, ki jim lahko prodajajo vsakršne za lase privlečene razloge in jim ni treba upoštevati, da vsak izmed nas zna šteti do pet. V celoti pa gre za nespoštovanje samostojnosti vsake osebe, kar bi pomenilo njegovo vključitev v družbeni proces. To je povezano posebej s težavo polnopravnega vključevanja po krivici izključenih žrtev revolucije v narodno telo in s tem povezano njihovo pravno-politično rehabilitacijo. Da bi jo obšli zakonodaje (pod vplivom postkomunističnih odločevalcev) pri popravi krivic in enakopravnem vključevanju žrtev komunistične strani teh žrtev nominalno ne vključujejo. Politični okviri v svojih taktično-političnih procesih torej kršijo to osnovno pravilo demokracije in spoštovanja dostojanstva slehernega človeka.

6. Brezobzirna tekma je ustvarila in celo povečuje množico teh, ki so iz političnih procesov na različne načine izključeni: kot žrtve bivšega režima in njihovi svojci, izbrisani, odpuščeni delavci, pa tudi delavci v podjetjih, ki se socialno nezaščiteni ne morejo upreti 'menedžerskim lobijem' ter upravičenci v denacionalizacijskih postopkih, ki jih je razlastila bivša oblast. Niso pa še vzpostavljeni – in določeni krogi se temu, razumljivo, načrtno upirajo – mehanizmi, ki bi to stanje regulirali v prid politično in socialno nezaščitenim. To velja za sodstvo in državno uradništvo, ki se zdi, da take stranpoti pogosto podpira. Posebno slabo družbeno-politično motivacijo imajo mladi, ki nemočno gledajo prihodnost, saj ne morejo storiti prvih korakov v družbenoekonomski proces in životarijo doma ali se selijo v tujino. Janez Ev. Krek je dejal, da je treba narod izobraziti in organizirati. Izobrazba je pičila in obremenjena z usedlinami polpreteklosti. Postkomunistični krogi prek svojih starih organizacij in celo prek prevzemanja

novoustanovljenih demokratičnih organizacij - npr. TIGR-a, ki ga je prevzela postkomunistična elita (Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, nekdanja ZB), ki obvladuje zdaj TIGR Primorske, poleg društva Slovenski TIGR 13. maj - z zvijačo uveljavljajo svoje pridobitve in pobude. Tako skušajo preprečevati pristno demokratizacijo ali jo usmerjajo po svojih interesih, da lahko bolje obvladujejo politični položaj. Tudi to je del pomanjkanja politične kulture. Surova politična tekma poteka pogosto v ozadju (globoka država) in torej mimo demokratičnih ustanov. Omenjeni postsocialistični krogi načrtno ustvarjajo tudi strah pred Cerkvijo in z bivšimi udbovskimi zvezami ter drugim kompromitiranjem preprečujejo, da bi se Cerkev v javnosti uveljavljala kot civilnodružbena ustanova. Čeprav Cerkev danes nima veliko realne politične teže, omenjeni krogi širijo strah pred njo, spodbujajo nestrpnost do verujočih ter skušajo cerkvene ljudi kompromitirati, da bi imeli čim manj vpliva v javnosti. Temu služi tudi stalno poudarjanje, kako Cerkev bogati in si prisvaja premoženje, npr. gozdove v Triglavskem narodnem parku, ki so ji ga nekoč dali verniki, zadaj pa bi ga radi privatizirali (kar se je delno že zgodilo) postkomunistični krogi. Tudi 'potop' premoženja nadškofije Maribor je služil tem namenom, odgovorni pa so temu naivno nasedli.

Dva pogleda na svet

Krščanskega življenja se ne da popolnoma poistoveti z okviri Cerkve, saj imamo več krščanskih cerkva. Prav tako ga ne more kljub vsemu omenjenemu dokončno negativno legitimirati kak proticerkveni okvir ali ideološka shema, kajti krščanstvo ima antropološke temelje, ki presegajo vsako institucionalno zaprtost in izražajo odprtost, idejno širino, ki jo omogoča poglobljenost v veri. Ta temelji na človekovi odprtosti za Boga in sposobnosti, da vse, tudi družbeno-politične realnosti življenja, presoja v luči večnosti.

V svetu globalno prevladujeta dva pogleda oziroma pristopa svetu, ki se nikoli ne pokrivata z dejanskim stanjem, pač pa se pogosto med seboj prepletata, čeprav prevladuje eden ali drugi.

Prvi je revolucionarni in njegovo izrazito prevratno utelešenje je bila marksistična ideologija. Delno ga uresničujejo vse revolucije, predvsem novoveške, ki so korenito posegle v ustaljeni družbeni razvoj in pogosto družbe postavile na glavo. Podobno pa se lahko dogajaj tudi pri posameznikih in skupinah, tako tudi za naša vsakdanja ravnanja določa ta alternativa: ali nasilno postopamo drug do drugega ali pa gradimo na vzajemnosti, dialogu in sodelovanju. Revolucija je vedno nasilen poseg v organsko rast osebnega in družbenega življenja. Sprejeti organsko rast pomeni prisluhniti življenju, ga sprejeti in spodbujati. Praviloma se družbeno in osebno življenje razvijata organsko. Vsako nasilje pa je za organsko rast nasilen poseg, ki pušča dolgoročne posledice in hrani v sebi tudi stalen naboj maščevanja.

Evolucijski ali demokratičen pogled na življenje pa gradi na vzajemnosti in sodelovanju. Krščanstvo je razvilo ta pogled skladno s človekovo naravo, kot danes potrjujejo tudi psihologi in fiziologi, ki se ukvarjajo s človeškimi geni. Človek je po naravi v sebi, kot oseba in tudi kot družbeno bitje, naravnan k sobivanju in sodelovanju. Temu načinu razmišljanja nasprotujejo tisti, ki so navajeni na revolucionarno logiko in zato niso pripravljeni na sodelovanje. To so lahko razvojno-psihološke ali ideološke usedline. Ljudje, ki so rasli v nasilnih razmerjih, težko sprejemajo ljubezensko vzajemnost in jih je strah sodelovalnega življenja. Po ustaljenih vzorcih zato delujejo po načelu izključevanja in nasprotovanja. Veliko političnega delovanja v samostojni Sloveniji se gradi na nasprotovanju drugim, ne na sodelovanju, kar slabi moč države. Ljudje, obremenjeni s totalitarnimi vzorci polpreteklosti, ne marajo organske rasti družbe, ampak težijo še naprej k izključevanju drugih. Zato tudi ne sprejemajo načel sodelovanja, ki ga uči krščanstvo.

Življenje pa ima organski tok in razvoj. Vse življenje v naravi ima tako organsko rast. Obe shemi življenja lahko ponazorimo s pristopom pri vzgoji otroka. Otroka lahko vzgajamo dolgoročno, s trajno potrpežljivostjo in prizadevanjem, da ga organsko vključujemo v svoj svet, lahko pa ga tudi prisiljujemo in z nasiljem, pritiski, tepežem ali drugimi vrstami prisile ali celo teroriziranjem dajemo podlage

za njegovo kasnejšo maščevalnost. Podobno je tudi z družbo. Samo vzajemno sodelovanje gradi zdravo družbo, izključevanje pa je stalni vir maščevanja, ko se nasilja povrača v nasilnih obračunih.

V naši družbi je v preteklosti prevladovala revolucionarna metoda. Vzgajanje in širše družbeno socializiranje je potekalo z dejanskimi in moralnimi klofutami, kjer so (od)padali oziroma bili dejansko ali procesno iz družbe izključeni (drugačni) ljudje, kajti ideološki stroj je moral nemoteno teči dalje. Ob spremembi sistema se je sicer uradna linija spremenila, toda revolucionarna logika je v marsičem ostala. Čeprav nihče več noče biti komunist ali marksist, pa se vzorci omenjenega sistema ohranjajo. Družbena ozadja oziroma središča politične, ekonomske, medijske in celo sodne oblasti pogosto delujejo po logiki revolucije. Z besedami ali tudi z nasilnimi pritiski zavirajo odprte demokratične postopke. Kot najresnejša nevarnost se jim zdi Cerkev, ki se po svojem nauku upira revolucionarnim metodam, čeprav smo tudi cerkveni ljudje zaradi cerkvene avtoritativnosti in omenjene totalitarne dediščine obremenjeni s tem. Seveda pa se verni in neverni demokrati tem mehanizmom postavljamo po robu. Zanimivo, da je celo viden prvak *Demokratske zveze* izjavil, da če ne bi bilo teologov, bi bilo pri nas kar v redu, tako pa teologi kalijo politični prostor. Pozabil pa je, da smo cerkveni ljudje v vseh ozirih podprli Demos in tudi v bivšem sistemu kljub svojim težavam in napakam oziroma stranpotem vzdrževali vzorec krščanskega pojmovanja in delovanja družbe ter se zavzemali za svobodo posameznika.

Kje je torej rešitev problema revolucionarnega ustavljanja desnice? Kako danes s krščansko držo osvajati svet, ko je poleg zapisanih ovir revolucionarne polpreteklosti nova težava v potrošniški in sekularni miselnosti, ki tudi pogosto nasprotuje odprti osebnosti in človekovi presežnosti sploh. Oboje pogojuje in vpliva na odtujitev politike temeljnim potrebam človeka kot osebe.

Zgodnji kristjani so v svojih razpravah v odnosu do Grkov stalno poudarjali nespamet križa v odnosu do poganske modrosti: Apostol Pavel pravi, da je križ razumnikom nespamet, kajti ti ne morejo sprejeti, da bi se kdo svobodno žrtvoval za drugega, kajti oni poznajo le zahteve, ki so v bistvu vedno nasilne nad drugimi ljudmi.

Niti v Jezusovem času, saj je sam Jezus dejal, da vsi tega ne morejo razumeti, ko je govoril apostolom o poti križa, niso vsi tega razumeli niti tega ne razumejo danes. Nespamet križa je temeljni problem družbe, saj je lažje stvari izpeljevati

revolucionarno kot evolucijsko, tj. krščansko, z razlogi izvedenimi v dialogu, torej v medosebnem dogovoru, podkrepjenim še s pogovorom z Bogom.

Podobno je danes pred nami stalna različica: ali za nasilno izločevanje in podjarmljenje drugih/drugega ali pa za vzajemno sodelovanje. Ta osnovna napetost, pogosto celo borba, ki se vrši na vseh nivojih družbe, preko strank, preko politike in sociale, preko različnih dejavnosti v družini in ostalih celicah družbenega življenja, je stalni izziv demokracije.

Praktično gre torej tudi danes v družbeno-političnem življenju za boj med spoštovanjem temeljnih moralnih vrednot oziroma za spoštovanja osebe in njenega nedotakljivega dostojanstva ali za dopuščanje nasilja nad drugimi in uvajanja revolucionarne logike. Gre torej za najosnovnejša pravila spodobnega družbenega delovanja. V tranzicijski družbi ostaja zelo prisotna logika revolucije, izključevanja, nasilja nad drugim(i) nasproti antropološki oziroma temeljni človeški logiki sodelovanja in ljubezni. Sodelovalen oziroma vzajemen oziroma demokratični pogled na družbo in iz njega izvirajoča načela so izvorno krščanska. V moderni se je krščanski družbeni red dograjeval z razmišljanji in praksami sodobnih družbeno-političnih teoretikov. Družbeni nauk Cerkve ima v teh procesih izjemno pomembno vlogo. Predpostavlja in vključuje čim širše sodelovanje, ki je v globalnem svetu vse bolj pomembno tudi za ohranjanje sveta in preživetje vseh ljudi.

Obe poti oziroma oba pogleda pozna človeška zgodovina. Revolucionarni posegi so povezani z ogromnimi, kot pravi Dilas, nepotrebniimi človeškimi žrtvami, ki pa človeštvu prinašajo veliko gorja, a le malo dobrega. Takšna pot zagotavlja dobrobit le izbrancem na račun drugih, celotna družba pa zaradi tega dolgoročno nazaduje. Najlažje si to predstavljamo, če primerjamo razvoj življenja v Sloveniji ali v Avstriji. Še danes se dogaja, da Slovenci hodimo na delo v Avstrijo, ne pa obratno. Prav tako nam avstrijska ali nemška podjetja in banke zagotavljajo večjo preglednost kot naša. Predvsem ne bi smeli nikoli pozabiti strahotnega revolucionarnega teptanja človekovega dostojanstva, prelivanja krvi in opustošenja, izseljevanja naših rojakov ter sistematičnega in stalnega zatiranja človeka in prevrednotenja vrednot, katerega zdravljenje je zdaj naloga tranzicije. Le na podlagi moralnega odnosa do človeka kot osebe in spoštovanja njegovega dostojanstva lahko sproti in z odpovedjo gradimo solidarnostno družbo brez prelivanja krvi in družbenih prevratov.

Kristjani torej ne moremo sprejeti načela, da je boj oče vseh stvari. Oče vseh stvari je Bog, ki je ljubezen. In Gandi je dejal: Ljubezen je Bog in Bog je ljubezen. Se pravi, oboje je enako in oboje je temeljno za naše življenje. Človek sicer lahko ubere pot nasilja, vendar nazadnje mora vedno pristati pri organskem razvoju življenja in spoštovanju njegovih človeških miroljubnih zakonitosti. Osnovna zakonitost je vzajemnost ljudi, ki temelji na medsebojnem spoštovanju in vzajemni ljubezni. Oboje ima svoj izvor v Bogu. Človekove pravice so sicer temelj delovanja države, njihovo spoštovanje pa terja vzgojo ljudi za medsebojno spoštovanje in sodelovanje, za prijateljstvo, kot pravi Aristotel, oziroma za ljubezen, ki je višek popolnosti, kar zatrjuje apostol Pavel. Stalna naloga tranzicijske Slovenije ostaja torej obsodba vsakršnega nasilja v družbi in tudi sistemov, ki so nasilje celo vgradili v merilo in mehanizem delovanja družbe. V izogibanje temu je potrebna stalna vzgoja samostojnih, svobodnih ter za spoštovanje in sodelovanje usposobljenih ljudi.

Poletje 1992

Etika in politika: Etika v javnosti oziroma ali je mogoča poštena politika

---

Upravičeno se lahko sprašujemo, zakaj moramo po besedah Viktorja Blažiča tudi med krščanskimi politikami postavljati vprašanje o »osnovni verodostojnosti naših političnih velemož« in zakaj le-ta trdi, da so »manj sposobni mnogo bolj iskani kot sposobni«. Zakaj vodilni politik, ki se sklicujejo na krščanska načela in izhajajo iz cerkvenih občestev, ne znajo prisluhni bazi, ki ne vidi razloga, da se ne bi stranke s krščansko-etičnimi programi povezale. Začuden smo bili, da so tudi poslanci teh strank glasovali za to, da se politična garnitura plačuje po posebnih kriterijih. Če upoštevamo, da je bilo večina teh politikov članov verskih občestev oziroma najelitnejših krščanskih skupin, potem bi se morali dušnopastirski delavci zamisliti nad tem stanjem.

Po besedah rabina Renéja Samuela Sirata na krščansko-judovski dialoški konferenci v Jeruzalemu imajo ravno zastopniki religij dolžnost dvigniti besedo zoper krivice.

Temelj – spoštovanje resnice

Mahatma Gandhi je zapisal: Zahvaljujem se Bogu, da sem že pred leti prišel tako daleč, da gledam na skrivaštvo, posebno v politiki, kot greh. Če bi se v vsem svojem govorjenju in delovanju zavedali božje navzočnosti, ne bi imeli pred nikomer kaj skrivati. Potem ne bi pred svojim Stvarnikom gojili zlih misli, kaj šele jih govorili. Le nečednost se hoče prikriti v skrivnem in temnem. Človeški naravi lastno je, da prikriva umazanijo. Le neradi vidimo ali se dotaknemo umazanih stvari. Skušamo jih odstraniti iz svojega vidnega polja. To naj bi veljalo tudi za našo govorico. Mislim namreč, da ne bi smeli stvari, ki jih želimo skriti pred svetom, tudi ne misliti. Strast po skrivaštvu je povzročila v nas bojazljivost in zlaganost. Te razdiralne in ponižujoče tajne službe se lahko najbolje in najhitreje rešimo tako, da se z neupogljivo voljo odločimo, da bomo vedno mislili na glas, da ne bomo nikoli z nobenim človekom govorili na štiri oči – in odvrgli svoj strah pred vohuni. Njihovo navzočnost moramo enostavno ignorirati in vsakogar obravnavati kot prijatelja, ki ima pravico, da spozna vse naše misli in načrte.

Vem, da sem ravno zato dosegel zadovoljive uspehe, ker sem svoje, tudi najbolj smeje načrte razvijal pri belem dnevu.

Te Gandijeve besede so lahko izhodišče našega razmišljanja o etiki v političnem delovanju. Iz njih sledi, da je resnica prvo in neizpodbitno načelo zasebnega in javnega delovanja in da na podlagi tega zasebnost določeno, a jasno prehaja v javnost in obratno. Dalje to pomeni, da naj bi bil tudi v javnosti, v politiki osnovni temelj človek, in sicer ne prikrojen za take ali drugačne potrebe, ampak resnični, pristni, neposredni človek oziroma vsak človek kot tak. Vse dogajanje naj bi torej resnično izhajalo iz človeka in vodilo k njemu oziroma bilo namenjeno človeku. Gandijevo stališče izraža tudi zahtevo po prosojnosti družbenega življenja med zasebnim in javnim in terja politiko, ki je odprta za neko dokončnost in absolutnost. To pa ne pomeni, da mora biti politika po meri tega ali onega človeka in te ali one stranke ali skupine ljudi ter kake državne strukture ali celotne države. Takšna politika zahteva predvsem absolutnost določenih temeljev, ki grade in poslujejo iz celostne podobe človeka.

Skladnost etike in politike

Že grški filozofi so zahtevali, naj bo človek merilo vsega. To se danes sliši zelo omejevalno ali relativistično, vendar pravi smisel teh besed je v tem, da gre za etično uresničenje človeka kot bitja. Etično se po Aristotelu nujno nadaljuje v politično. Zato lahko razumemo Gandijevo izkušnjo o usklajenosti notranjega in zunanjega, osebnega in družbenega kot potrditev aristotelovske zasnove celovitosti življenja, ki je v medsebojnem pogojevanju etičnega in političnega. Etično utemeljuje človekovo osebno ravnanje in ima za cilj izpolnitev osebnosti, politično pa je nadaljevanje tega v družbeno področje: izpolnitev družbe, ki jo dosežemo ob spoštovanju skladnosti med etičnim in političnim.

Etika in politika naj bi torej načelno sploh ne mogli shajati druga brez druge. To pa je seveda veljalo le v okvirih grškega polisa in srednjeveške, na krščanskih temeljih sloneče države. V teh okvirih je bilo človeku določeno ontološko oziroma statusno utemeljeno mesto, ki ga je zavezovalo ravnanju glede lastne osebe (etika) in glede družbe (politika). Tako je bil posameznik bistveno vpet v družbo. Za Grke in za srednjeveško krščansko skupnost je bil človek bitje duha oziroma *logos*,

ki je utemeljen v globljem, tj. v Bogu. Šele trdnost v Bogu zagotavlja človeku in družbi skladnost, omogoča stabilnost etičnega in političnega v vseh družbenih razsežnostih. Zato seveda etično in politično oziroma delovanje posameznika in skupnosti temelji na spoštovanju načel, ki imajo svojo podlago v Absolutnem. Zato je razumljivo, da Gandhi govori, da ima v našem govorjenju svojo vlogo Stvarnik oziroma tisti, ki je temelj našega bivanja. Kaj pa tisti, ki ga ne priznava? Izhajam iz stališča, da vsakdo priznava neke absolutne temelje v svojem delovanju. V skladu s tem pa je tudi, da politično ravnanje zahteva spoštovanje človeka in njegove absolutne vrednosti. Težava pa je v tem, da se priznavanje pravic človeka pogosto konča, ko gre za pravice ljudi, ki niso (več) v strankarskem interesu politikov. Kljub temu, da se je to ravnanje danes nevarno razširilo v javnost in pogosto obvladuje politiko pri nas in po svetu, je iz povedanega jasno, da dolgoročna, zato pa tudi uspešna in konsistentna politika ne more graditi na takih vprašljivih enostranskostih. Praktično takšno politično poslovanje negira tudi samo sebe, saj se prepušča interesom posameznikov in političnih skupin, ne skrbi pa za skupno dobro, ki pomeni blagor vseh.

Problemi etike in politike po meri človeka

Skladnost med etiko in politiko, ki sta jo uveljavljala Aristotel in Tomaž Akvinski oziroma so jo uveljavili v Starem veku Grki in v Srednjem kristjani, se je začela v Novem veku krhati. Čeprav tudi v tem času zadeve niso vedno tekle skladno s temi vodili, je v družbi vendar veljalo soglasje, da mora javno in zasebno delovanje temeljiti na osnovnih, med seboj skladnih načelih. To načelno soglasje se je z novoveškim razvojem družbe v javnem življenju polagoma, a vztrajno izgubljalo in položaj človeka v družbi je postajal vedno bolj problematičen.

Po novem naj bi (svobodni) človek postal nosilec in usmerjevalec družbenega življenja. Ta samo-postavitev človeka pomeni obenem njegovo izločanje iz celote, osamitev, ki je terjala iskanje novih modelov družbenega so-delovanja.

Individualistična liberalistična politika je postavljala in uveljavljala praktične smernice, da odločevalci ne zmagujejo več z etičnim oziroma moralnim nabojem, ampak z močjo sile orožja, kot je dejal Machiavelli. Politična sredstva so postajala vedno bolj zunanja moč, prisila, ekonomska moč in njen reklamni sistem. Nič več ni bilo mogoče zagotavljati družbenega okvira in stanja z etično-političnimi načeli,

namesto njih so nastopili zunanji 'socialni kontrakti' (Rousseau), družbene pogodbe, katerih namen je bil zagotoviti izvajanje in utrjevanje oblasti nad posamezniki in skupinami. Machiavelli je sicer v svojih *Razmišljanjih* zapisal tudi pomembno resnico svojega časa, da »kjer je snov pokvarjena, ne pomagajo dobro zamišljeni zakoni, če jih ne uveljavi nekdo (se pravi vladar, opomba J.J.), ki nadvse odločno izsili njihovo spoštovanje, tako da stvar postane dobra«. Zato sklepa, da »ljudstva ne boš nikoli prepričal, da je dobro, če povzdigneš na visok položaj človeka brez časti in sprijenih nravi«.

Oblastniki pa so si privzeli predvsem oblastni del Machiavellijeve trditve o uveljavitvi oblasti za vsako ceno in z vsemi sredstvi. Takšno politično poslovanje je seveda mogočnim do danes, posebno pa sodobnim liberalnim povzpettežem, zagotavljalo družbeno legitimacijo, dajalo pa vedno večje možnosti bogatim oziroma mogočnim, omejevalo in ožalo pa pravice nemočnih, revnih, preprostih slojev družbe, kmetov in delavcev. Tudi zato se je krepila zahteva po splošni uveljavitvi človekovih pravic. Te so bile sprva zahteva meščanstva, demokratični razvoj pa je v nadaljnjih stoletjih zagotovil njihovo uzakonitev za vse. Kljub temu je bila še dolga pot do izjave pravic za vsakega človek in te kljub *Izjavi* (10. 12. 1948) in pripadajočim konvencijam še daleč niso izpolnjene. Kot ugotavlja v svoji *Sociologiji* Peter Jambreč, je za uveljavitev teh pravic potrebna primerna zavest, ki je manjka v naši družbi zaradi dolgotrajne diktature. Ali vzemimo na primer Južno Afriko: Po tristo letih kolonialnega gospodstva se začenja zdaj obdobje uveljavljanja demokratičnih pravic tudi za večinsko črnsko prebivalstvo. Ta proces pa bo trajal desetletja. Seveda se pojavljajo tudi nove potrebe in zahteve, ko je govora o tako imenovanem četrtem svežnju pravic za preživetje vseh.

Novoveškimi državam so vladala liberalna načela, ki so jih demokratične družbe uveljavljale, njihova uveljavitev pa je kljub formalnim podpisom izostala v komunističnih državah, zato ostaja problem njihovega uveljavljanja pereč tudi v postkomunizmu. Liberalistična miselnost, ki gradi le na moči in oblasti, pa tudi danes povzroča resne probleme nadaljnega razvoja etično-človeškega, s čemer bodo lahko uveljavljali pravice vsi državljani sveta.

Oblastveni cilj: obvladovati položaj

Sociolog Ralph Dahrendorf v knjigi *Družba in demokracija v Nemčiji* pravi, da

zgodovina ne pozna nobenega političnega razreda, ki bi »prostoovoljno odstopil svoje posedovanje oblasti. Oblast daje tistim, ki jo imajo ali so jo nekoč imeli, svojevrstno očaranje. Oblast dela ljudi tudi iznajdljive. Vedno spada k njej tudi ideologija zakonitosti, ki se za utrditev oblasti prizadeva pridobiti pomoč pri izročilu, pri božji milosti ali pri pravu.« To stanje liberalistične družbe in njene oblasti, ki ga zelo prizadeto in odločno izpostavi Ivan Urbančič v svoji knjigi *Zaratuistrovo izročilo I*, danes ni le problem stranke z istim imenom. Kritike strank s krščanskim imenom pri nas (ob priliki odstranitve obrambnega ministra) in očitek (že omenjenega rabina Sirata) »ponesrečene politične povezave vere in politike« v strankah krščanskih demokracij na Zahodu izražajo dvom o uspehu krščanskega v politiki, ker se 'krščanska politika' (preveč) istoveti z liberalizmom, čeprav npr. William Galston govori o nujnosti sprave med krščanstvom in liberalizmom, kar pomeni gojenje svobode osebe in njeno vključevanje v vzajemno skupnost. Z drugimi besedami: Šlo naj bi za tržno-socialno politiko. Očitek liberalistične poljubnosti v krščanski politiki pa bi morali tudi naši krščanski politiki, ki prisegajo na nasvete svojih kolegov po Evropi, vzeti bolj resno.

Čeprav bo še govora o medijih, je treba poudariti, da se vsaka, tudi liberalistična politika, ustvarja preko njih. Nazorno je v *Slovencu* pod naslovom *Dokaži, da govoriš resnico*, 30. aprila in 7. maja 1994, Jože Trček razčlenil pišmeuhovski odnos politikov do človeka, obenem pa pokazal, kako so le-ti občutljivi za svojo podobo (imidž) v javnosti. Zato preko medijev vplivajo na javnost in skušajo vsa svoja oblastvena ravnanja podkrepiti z medijsko podporo. Mediji se tako izrabljajo za povečevanje politikov in njihovega delovanja in zavajanje javnosti od resničnih problemov. Nesoglasnost etičnega in političnega v sodobni družbi naj bi torej pokrili propagandni stroj medijev. Politiki oziroma politika tako preprečujejo, da bi se razširjalo polje svobodnega komuniciranja in zavirajo odprtost medijskega prostora, ki ga zlorabljajo le za svoj propagandni učinek. »Človeška bitja so bitja, ki govorijo, nečloveška pa tista, o katerih govorimo«, pravi francoski sociolog Bruno Latour. Iz tega sledi, da je namen politike, da bi se ljudje med seboj dogovorili o javnih zadevah tako, da nihče (ali vsaj čim manj ljudi) ne bi bil prezrt oziroma se ne bi počutil nečloveško oziroma nenagovorjenega v družbenopolitičnih procesih. Kjer pa človek ali skupine niso nagovorjeni, postajajo nečloveški, ker v njih začne tleti upornost, ki se razrašča v prikrito ali javno maščevanje, družbeni položaj pa brez

komunikacije postaja nečloveški. Razrešiti ga je mogoče in ga je tudi nujno treba, le s političnim dialogom.

Širitev prostora javnosti

Politika realne utopije, kot jo imenuje Herwig Büchele (*Politika zoper laž*), zahteva spravo in sodelovanje posameznih družbenih sil. Nesprejemljivo je torej, da se pri nas stranke, ki temeljijo na krščansko-etičnih temeljih, ne uspejo povezati v delovanje za te cilje. Dolgoročno pa takšno delovanje zahteva združitev vseh političnih subjektov v prizadevanju za človeka in njegovo integracijo v družbeni prostor. Le tako je mogoče premagati shemo sovražnika in raznolike ljudi vgraditi v družbenopolitični prostor kot osebke sodelovanja. Zgolj tekmovalna liberalistična miselnost, ki temelji le na prestižu, pa je ovira takemu sodelovanju.

Pregovor *laž ima kratke noge* velja tudi v politiki, kajti če ne širimo prostora javnosti in raz-vidnosti družbenega polja, pač pa ga prepuščamo prisvajanju določenim političnim skupinam, kar pa je značilnost tranzicijskih družb, si žagamo vejo, na kateri sedimo. V takih razmerah vse bolj slabijo razumni razlogi, resnico prekrije manipulacija družbenega stanja, v kateri se dejstva zamolčijo, prišepetavajo in potvarjajo. Nastopi stanje 'organizirane laži', nadaljuje Büchele. V družbi prehajanja (tranzicije), kakršna je naša, kjer se politika organizira in usmerja po volji za družbeno prevlado in moč določene skupine, takšen dialog seveda ni lahek. Ne bi smeli dovoliti, da se ustvarja prostor, v katerem močnejši izrivajo slabotnejše in prevladuje politika moči. V tem smislu je kljub zahtevnosti delovanja vlade Janeza Janša v letu pandemije (2020) pomemben izziv v smer dialoga, čeprav 'levica' tega dialoga noče sprejeti. Liberalna potrošniška družba, ki s tržno ekonomijo bolj kot zadovoljevanju realnih potreb služi le prevladi nad partnerjem, ki zato iz partnerja postane konkurent, katerega je treba stalno premagovati, vodi v izključevanje drugih. Pri nas ima zato večjo realno politično moč ravno omenjena 'levica' s svojimi ozadji, zaradi česar noče sprejeti realnega družbenega dialoga. Ekonomija, ki vlada nad politiko z mehanizmi moči, ne pa s sodelovanjem, nujno povzroča učinek bumeranga. Enostranska tržno-ekonomska družba pa teži ne le za ukinitvijo razločevanja med privatnim in javnim, pač pa skuša izključiti čim več samostojnih oseb in skupin, da lažje uveljavlja svoj enostranski prevladujoči vpliv in moč. Iz teh razlogov nasprotuje tudi religioznim vplivom, saj ima religijo

zgolj za simbolni, ne pa dejanski pokrov svojega delovanja. Sodobna borba zoper krščanstvo je izraz in težnja po izključevanju krščanskih vrednot iz političnega delovanja. Sestavni del tega procesa je podrejanje zasebnega področja s sredstvi manipulacije in lažno ali vsaj zgolj v prodajo usmerjenim reklamiranjem ter ustvarjanjem umetnih 'človekovih osebnih potreb', povečevanjem ekonomskega napredka in njegovih zadev kot nujnosti za življenje človeka. Sodobni potrošniški sistem temu primerno oblikuje človeka-potrošnika za ta svoj ekonomsko-ideološki cilj. Ker pa obeh področij: javnega in zasebnega ni mogoče povezati s takšnimi ali drugačnimi zunanjimi mehanizmi, ki ne upoštevajo zasebnosti in javnosti oz. »enotnosti v različnosti individualne in socialne etike«, kot pravi Büchele, nastane dvojna morala. Politik ali stranka ne more javno zastopati svojih stališč, zato interno – pod mizo dela 'svojo politiko', za javnost pa jo ustrezno reklamno prikuje, da bi primerno izpadla kot človeku prijazna. Pri nas v zadnjih letih to velja za večino 'levičarske' politike. Politično delo mora biti pregledno (transparentno) in odprto, merilo je realna, ne prikrojena podoba človeka, torej takšna, da lahko vsak človek dojema njegove vsestranske razsežnosti, kar je zahtevno, saj je potrebna primerna razgledanost, izobrazba in določena mera samostojnosti.

Politika v službi človeka

Ker etična politika nastaja in se uveljavlja ob čim širši podpori etičnih oseb in njihovega vpliva na javno razpravo, je nujno treba širiti polje javne osveščenosti. Državljeni naj bi imeli o vseh svojih zadevah vsestransko vedenje o stanju svoje države, podobno seveda posamezne samostojne (subsidiarne) skupine: občine, stranke, združenja. Posledica usedlin preteklega sistema je težnja po poenostavljanju demokratičnega procesa, ki se kaže v izbiri določenih nosilcev in izločanju skupin in posameznikov, ki mislijo drugače. Dolgoročno pa se to pokaže kot bumerang in politika kratkega dosega. Ne more biti dobro, če stranke delujejo brez baze. Prav tako ne more biti dobro, če se važni nacionalni projekti, npr. avtocest, tovarn itd., ne izvajajo dogovorno in ob upoštevanju vseh prizadetih. Podobno je s stanjem medijev, demokracije, pravne države, vloge sodišč in drugih demokratičnih ustanov. Tujina praviloma ni zainteresirana, da bi ljudje pri nas kritično odločali o projektih, načrtih in pogledih, ki nam jih načrtuje (vsiljuje?) s pomočjo domačih politikov. Zato je potrebno čim širša osveščenost o vstopanju v

Evropo in o sodelovanju z njenim in svetovnim gospodarstvom. Sedanja politična gonja 'levičarjev' – dejansko pa ljudi, ki jim ni mar za samostojno Slovenijo – zoper Janeza Janšo potrjuje, da ne le EU pač pa tudi svetovni lobiji ne marajo samostojnih vladarjev, pač pa imajo raje manipulatorje, ki jih lahko podkupujejo in vpregajo v svoje ekonomsko-politične in ideološke cilje. Podobno velja tudi za vlogo poljskega in madžarskega vodstva v EU in svetu.

Ozaveščanje zahteva vsestransko in ne le enostransko, v skladu le z določeno politiko prikrojeno informiranost. Tako si bomo prisvojili čim globlji čut za družbeno resnico in preprečevali, da bi jo politika potvarjala. Popolnoma nasprotno temu osveščanju je vzpostavljanje sumljivih navez, prikrivanje afer, pranje denarja itd. Osveščanje in vključevanje človeka v politične procese in odločanje zagotavlja politiko po meri človeka. Tako je npr. v Švici uspelo, da so na referendumu ljudje zahtevali zmanjševanje prometa po cestah in njegov prenos na železnice. Podobno tudi na Tirolskem. Tudi pri nas bi morali razmišljati bolj ekološko, kajti zgolj liberalistična politika nas bo pripeljala do samouničenja. Odločilno vlogo bi morali imeti v tem oziru kristjani, ki bi se morali zavedati pomena strankarskega pa tudi zunajstrankarskega organiziranja za uveljavljanje temeljnih načel v družbenopolitičnem življenju, kadar kristjani v strankah za to nimajo dovolj posluha. Za to je potrebna tudi lastna zavest, samostojnost in pripravljenost za (so)delovanje.

Samo po sebi iz tega sledi, da demokracija ni enkrat za vselej narejena, kot so nekateri poudarjali ob zadnjih demonstracijah (ob odstavitvi obrambnega ministra Janše), češ da le-teh ne bi smelo biti. Ravno nasprotno. Seveda so bile te demonstracije 'upor proti uradni politiki' in zato je morala vsaj verbalno preveriti svoja stališča. Etična politika naj bi torej čim bolj širila možnosti uveljavljanja različnim skupinam v družbi, ne pa jih ožila. Nasprotovanje vladi Janeza Janše leta 2020 samo potrjuje, koliko je v Sloveniji omenjenih zakulisnih ozadij, ki preprečujejo odprte in pregledne demokratične procese in so plod totalitarnih usedlin v demokratični Sloveniji.

Predpogoj demokratičnega poslovanja je širjenje resnice o družbi oziroma o državljanih ter omogočanje soodgovornosti vseh za skupne stvari. To vključuje védenje in priznanje resnice preteklosti in njeno vgraditev v družbeno dogajanje. Dokler se nismo pripravljene soočiti s tem, kar je bilo, se niti s sedanjim trenutkom ne bomo mogli. Človek je zgodovinsko bitje in ne more z resnico živeti v sedanjosti,

če te ni spoznal in priznal ter vanjo polno vključil tudi resnice o svoji preteklosti, iz katere izhaja njegova resničnost danes, pa naj gre za osebno ali družbeno zgodbo, kot potrjujejo strokovnjaki človeške duševnosti. Pri nas se rado poudarja, da mora biti država vladavina prava. To so bile tudi vse totalitarne države. Demokratična država pa pravni sistem gradi in utemeljuje na brezpogojnem spoštovanju človeka, njegovega dostojanstva in njegovih temeljnih pravic. Tako lahko zagotavlja pravičnost v družbi, kar je pogoj za mir in sožitje v družbenopolitičnem življenju. Seveda je še mnogo drugih prvin uspešne politike, ki temeljijo na vzajemnem sodelovanju različnih skupin in združenj ter strank, tako da imajo preko njih čim večjo možnost za uveljavljanje vsi državljani. Temu subsidiarnemu načelu je treba danes dodati še brezpogojno upoštevanje družbeno ubogih, odrinjenih, malih in zapostavljenih. Taka partnerska politika zagotavlja uspešnost in zadovoljivo družbeno trdnost. Brez dvoma pa ima Cerkev v tem važno vlogo, predvsem kot brezpogojna obramba malega človeka. Iz povedanega je zato jasno, da je vloga takega človeka v družbi odvisna od strategije 'velike politike'.

Napisano poleti 1994, predelano marca 2021

Navzočnost cerkve na univerzah

Ob dokumentu treh cerkvenih ustanov

Janez Pavel II. je leta 1990 izdal dokument *Ex corde ecclesiae* (*Iz srca Cerkve*) o odnosu Cerkve do univerzitetnega izobraževanja. Zagovarja svobodo univerze, kolikor se s svojim delovanjem zavzema za svobodo osebnosti in družbe. Dokument treh kongregacij: *Kongregacije za vzgojo, Pontifikalnega sveta za laike* in *Pontifikalnega sveta za kulturo* ob binkoštih (22. maja 1994) pa pomeni dopolnitev in poglobitev teh stališč v zahtevnih globalnih razmerah. Univerze so pomembna pridobitev srednjeveške kulture, ki je nastala na temelju delovanja Cerkve in njenega sporočila v smislu gesla »Moli in delaj!«. Zato je razumljivo, da Cerkev do dandanašnjih časov pozorno spremlja delovanje univerz, ne nazadnje, ker je odličnejši del njene dejavnosti posvečen univerzitetnemu izobraževanju pastoralnih delavcev. Zavedajoč se svojega duhovnega poslanstva, pa Cerkev na podlagi tega izročila skrbi tudi za to, da bi se univerzitetno delovanje ne oddaljevalo od temeljev krščanskega pojmovanja kulture in izobraževanja. Pri tem Cerkve nikakor ne vodi težnja po obvladovanju družbenega prostora ali monopolizacije družbenega življenja, pač pa skrb, da bi družba ohranjala temelje vrednote, ki jih je v preteklosti gojila in ohranjala univerza, skrbi torej za antropološke temelje človeka oziroma za njegov pravi, polni in celostni osebni in družbeni razvoj. Tudi okrožnice o družbenih vprašanjih Cerkve namreč neprestano izpostavljajo načelo, da je treba družbeni razvoj in napredek usmerjati k večji bivanjski polnosti človeka in družbe.

To so tudi razlogi, ki so vodili omenjene cerkvene ustanove, da so izdale dokument, ki razmišlja, daje smernice ter pobude za novo evangelizacijo oziroma prenovno družbe v luči veselega oznanila tudi preko univerzitetnega delovanja. Namenjen je v prvi vrsti škofom, duhovnikom in laikom univerzitetnih mest, da bi delovali za utrjevanje krščanskih vrednot v kulturnem življenju. Po besedah Janeza Pavla II. »sinteza med kulturo in vero ni le zahteva kulture, ampak tudi vere. Vera, ki ne postane kultura, ni v polnosti sprejeta, premišljena in zvesto živeta vera.« Ker se univerzitetni študij, znanstveno raziskovanje ter razvoj znanosti in tehnologije v mnogih primerih odmikajo od človeka, si Cerkev s sorodnimi družbenimi dejavniki

prizadeva tudi danes za ohranitev in humanizacijo človeškega življenja in tako za širitev pristne človeške in krščanske kulture.

Stanje na univerzah

Prvi del dokumenta ugotavlja razmere, v katerih delujejo univerze, še posebej v t.i. državah v razvoju. Propad ideologij in utopij je sprožil proces demokratizacije socialnega in kulturnega življenja. Ob tem se je pokazalo, da so »tradicionalne metode pouka nezadostne«. Ti procesi so pogosto odprli pota »neomejene svobode na vseh področjih raziskovanja« in omogočili širjenje »relativnega liberalizma«: V znanstvenem raziskovanju naj bi bilo vse prav in dovoljeno, če tako presojujejo tisti, ki to področje obvladujejo. Univerza ni več edina raziskovalna ustanova; vedno bolj se uveljavlja kritično mišljenje, čutiti pa je pomanjkanje sintetičnega in celovitega znanja. Zato se na univerzah težko ohranja »pravica do resnice« in »krščanski ideal služenja resnici«. Tako je tudi oteženo, če ne celo onemogočeno, da bi človek razvijal pristne materialne in moralne odnose v sebi in z drugimi ljudmi.

Posebno zahtevna je obnova družbe v deželah v razvoju (in tranziciji), tudi zaradi hitrega razvoja znanosti, tehnično-industrijske »profesionalizacije« in pomanjkanja duhovne kulture. Humanistične fakultete sicer gojijo splošno znanje, ki pa ne ustreza poklicnim profesionalnim zahtevam, pogosto imajo politiki ta študij za »odstavno mesto za mlade, da preprečujejo brezposelnost. Od tod izvira dilema univerze: Ali sprejeti ta razvoj oziroma tako profesionalizacijo in se iz »skupnosti študirajočih in učečih se v iskanju resnice« preoblikovati v ustanovo, ki bo sprejela vladajoče vplive tehnike in politike ali pa jo bodo izrinili iz družbene pozornice.

V deželah nekdanjih materialističnih in ateističnih ideologij je stanje še slabše, ker so le te oblikovale programe v smislu teh ideologij, posebno v humanističnih znanostih, filozofiji in v zgodovini. Čeprav so nastale v teh deželah družbene spremembe, si »mišljenje ni oblikovalo dovolj svobode, da bi napravilo potrebna razlikovanja glede vodilnih duhovnih tokov in bi si bilo na jasnem glede relativističnega liberalizma«. Razširja se celo določen dvom glede možnosti prave resnice, kar širi dvomljivost oziroma skepticizem in ravnodušnost, to pa povzroča težave pri duhovni usmeritvi

profesorjev in študentov. Množitev področij znanosti zožuje znanje profesorjev in študentov na določen fragmentaričen izsek resničnosti, obenem se tako zmanjšuje smisel za celovite preglednosti nad resničnostjo. Širi se nov pozitivizem brez etičnih odnosov, ki goji znanost zaradi znanosti. Zanimarjajo se potrebe in pričakovanja osebe, »odločilna vprašanja človekove osebne in socialne eksistence se zatirajo in zamolčijo kot grob«. Študij na daljavo ali preko televizije je v tem smislu tehnično dovršen, manjka pa osebni stik med profesorji in študenti. Vedno bolj se uveljavljajo možnosti mednarodnega sodelovanja in medfakultetnih povezav in z njimi povezana pomoč večjih manjšim fakultetam. Dokument pozdravlja uveljavitev žene v univerzitetnem življenju in delu. V nekaterih deželah na tem področju šele orjejo ledino.

Ocena sestavljavcev dokumenta o delovanju Cerkve na univerzah je, da je navzočnost kristjanov na univerzah premajhna in premalo vplivna. Zdi se, da kristjani svojo vero skrivajo ter da prevladuje svoboda poučevanja, ki se ne ozira na nauk ali je celo proti nauku Cerkve. Manjka pristojnih teologov, ki bi se sami ukvarjali s pozitivno znanostjo, ali pozitivnih znanstvenikov, ki bi se razumeli na teologijo, da bi oboji lahko gojili in spodbujali dialog med obema stranema.

Cerkve in univerze

Univerza ima osrednjo vlogo pri razvoju posameznih dežel in celotnega sveta zaradi svoje vloge pri posredovanju med ohranitvijo tradicionalne kulture in zavzemanju za napredek oziroma za modernost. »To naj bo vodilna ideja univerze«, čeprav nastaja težava zaradi sodobne »zmešnjave mišljenja« in pomanjkanja temeljnih kriterijev za ohranitev resnice in za soočenje z novimi problemi. Zato je vloga kristjanov v teh procesih nujna, česar se je izrazito jasno in strateško zavedal prof. dr. Lambert Ehrlich posebej, ko ga je 23. 3. 1931 škof Rožman uradno imenoval za študentskega – oziroma, kot so dejali takrat – duhovnika za akademike in je to svoje krščansko misijonsko poslanstvo opravljal z vso intelektualno močjo in zavzetostjo ter nesebično ljubeznijo do samožrtvovanja.

Naloga katoliških intelektualcev je napraviti obnovljeno in živo sintezo med vero in kulturo. To njihovo nalogo morejo v imenu Cerkve opravljati v zavzemanju

za konkretnega človeka in tudi za vse člane oziroma za univerzo kot celoto. Ta naloga naj pomaga razvijati pravo človekovo svobodo, ga odpirati za resnico in mu pomagati odkrivati pristnejši smisel njegovega bivanja. Cerkev naj zato svojo navzočnost na univerzah uporabi za povezavo med poduhovljenostjo in empiričnim znanjem, da bo to v polnosti služilo človekovemu osebnemu in družbenemu razvoju. Skladno s tem mora teči dušnopastirsko delovanje visokošolske katoliške skupnosti, prav tako naj bo tudi neposredno delovanje katoličanov na univerzah spodbuda za poduhovljenje oseb in njihovega vsestranskega življenja, posebno pa za širšo kulturno in duhovno poglobitev znanstveno-tehničnega znanja, da bo resnično služilo človeku.

Dokument spodbuja ustanovitev katoliških univerz. Njihova naloga je presojanje in študiranje specifičnih problemov časa in kraja, da bi jih reševali v krščanskem duhu in bi tako zagotovila krščansko navzočnost v univerzitetnem svetu. Verske in moralne vrednote so zato os, ki povezuje reševanje teh problemov prek posameznih univerzitetnih disciplin. S tem Cerkev izpolnjuje tudi drugo važno poslanstvo: gojenje dialoga v svetu kulture in znanosti in tako dialoga med vero in kulturo. Tako na tem najpomembnejšem področju danes opravlja svojo nalogo evangelizacije – posredovanja veselega oznanila ljudem v kulturi in znanosti in preko njih tudi drugim ljudem.

Konkretno sledijo važne pobude kot obnova dušnopastirskega dela na univerzah, oblikovanja delovnih skupin apostolata, pomoč profesorjem in voditeljem univerz in fakultet, še posebej tistih, ki so obremenjeni oziroma zavzeti s tehnično-profesionalnimi nalogami. Treba je oblikovati delovna področja »za religiozne znanosti«. Odlično vlogo pri tem imajo teološke fakultete. Oblikujejo naj se študiji splošne in posebne poklicne etike. Posebno skrb je treba posvetiti dušnopastirskemu delovanju in organizaciji študentov. Spodbuja naj se dialog med teologi, filozofi in znanstveniki. Le tako bo mogoče skupaj reševati pereča vprašanja današnjega človeka.

Konkretne zadolžitve zadevajo tudi pričevanje kristjanov na univerzah, iz česar sledijo pedagoške smernice osebnega in skupinskega spremljanja ljudi na univerzah, da bi jim pomagali v krščanskem smislu reševati zapletena vprašanja, ki jih študij čestokrat le še pogloblja. Posebno nalogo imajo v tem smislu učeči profesorji-kristjani, ki so po besedah Drugega vatikanskega cerkvenega zbora

poklicani k pričevanju v veri na področjih svojega konkretnega delovanja. To pričevanje naj izpoveduje različnost in dialoškost, njegova značilnost naj bo visoka moralna kvaliteta in poklicna vzornost, ki je znamenje krščanskega duhovnega profila.

Pomembnost te dejavnosti izražajo besede papeža Janeza Pavla II.:

Cerkev se zaveda posebne in nujne dušnopastirske skrbi, ki jo mora posvetiti kulturi. Laikom kliče, naj se pogumno in ustvarjalno uveljavljajo na posebnih mestih kulture, kot so svet šolstva in univerz, področje znanstvenega in tehničnega raziskovanja, na krajih umetniškega snovanja in humanističnega razglabljanja. Ta navzočnost naj ne spoznava le prvine sedanje kulture, jo kritično presoja in, če potrebno, prečisti, ampak naj jo tudi s pomočjo prvotnega bogastva Evangelija in krščanske vere postavi na višji nivo.

Maj 1994, delno dopolnjeno marca 2021

»Kljub vsemu reči življenju da!«

Viktor Frankl doživeto opisuje, kako se je spoprijemal s smislom življenja v nečloveških taboriščnih razmerah. Izziv so predstavljale tudi zahtevne povojne razmere žalovanja za sorodniki in prijatelji umrli po taboriščih ter težave spreminjanja povojne avstrijske nacistično okužene družbe. Primerljiva vzporednica zahtevnim slovenskim tranzicijskim razmeram, ki izzivajo spraševanje po (ne) smislu te nenormalnosti! Če ne moremo spremeniti razmer, lahko spremenimo vsaj sebe. Za človeka pa je izziv in naloga osmisliti življenje: »Življenje ni nikoli nevzdržno zaradi okoliščin, pač pa zaradi pomanjkanja smisla.« Zato je »kljub vsemu treba reči življenju da«. Človek je so-utemeljitelj življenja. Vse zmoremo premagovati, če mu damo smisel: »V določenem smislu vsako trpljenje preneha biti trpljenje, ko mu damo smisel.« Sedanje slovenske razmere številne spravljajo v obup. Koronska kriza, borba 'levičarjev' za ohranjanje privilegiranih položajev, rožljanje z medijskimi in parlamentarnimi pritiski za odstranitev vlade bi lahko označili kot državni harakiri. Ne glede na to je ta vlada Sloveniji pomagala preživeti v krizi, povečala njeno prepoznavnost v svetu in ji zagotovila denar in še kaj za zahtevne gospodarske, zdravstvene in druge družbene izzive. Kaj je z medsebojno državljansko odgovornostjo v teh zahtevnih razmerah? Je Franklovo postavljanje smisla še sploh smiselno, če se zdi, da se družba razkrajaja sama v sebi?

Po drugi strani upamo, da bo ta vlada kljub pritiskom mogla obstati. Njen obstoj zagotavljamo državljani, ki se odgovorno zavzemamo na vseh družbenih mestih za demokratične temelje in polagamo smisel osebnemu in družbenemu početju. Vlada ne stoji in ne pade sama, pač pa je naše vsestransko smiselno početje njen temelj in poročstvo, da Slovenci in državljani hočemo tako državo, za katero smo se odločili ob plebiscitu. Sem spada najprej polaganje smisla v vsakdanje izzive, dogodke in pretrese življenja, kar pomeni odgovorno osmišljevanje vsakdanjih izzivov, dogodkov, pretresov, ki vključuje ustrezen odnos samega sebe in drugih v teh razmerah, ker je to pogoj zdravega in trdnega življenja za telo in dušo posameznika in celotne skupnosti. Vsak sam in vsi skupaj v odgovornosti drug drugemu in Bogu postavljamo smiselnost svojega početja. Odgovornost izvira iz govora in odgovora, ki zavezujeta vsakega izmed nas drugemu, vse nas pa celotni

_ »Kljub vsemu reči življenju da!«

skupnosti in Bogu. V zavezi odgovornega ravnanja potrjujemo drug drugemu, da se lahko zanesemo drug na drugega in smo pripravljeni deliti smisel življenja v pozitivni odgovornosti drug za drugega. Tako kljub oviram ustvarjamo sidrišče, ki je upanje za vse. Prva opora so starši, družna, ki v zahtevnih razmerah rečejo *dá* življenju otrok, zakonski partnerji, ki odgovorno sprejemajo drug drugega, sorodniki in prijatelji, ki omogočajo, da živimo in preživimo. Tudi poklicne in druge družbene vezi čutimo v teh zahtevnih razmerah bolj kot kdajkoli kot oporne točke in smisel našemu življenju. Celotno trpljenje, preizkušnje nas v osebni dozorevanju krepijo, da zdržimo in postajamo odpornejši, če smo vsaj malo pognali korenine že v družini in nas niso zlomili viharji življenja. Človek ne sreče ne nesreče ne more živeti sam, pravi pesnik.

Zato verjamem, da ta ali ona vlada ne bo mogla izbrisati teh temeljev naše biti, ki so zaznamovani z upanjem in vero, da je človek svoje sreče kovač sam, a da smo tudi skupaj kovači svoje skupne sreče ali nesreče. Zato pričakujem od vseh tudi več vlaganja v skupna prizadevanja, v sodelovanje, dialog in v preseganje razkrajanja družbenega tkiva, kar počno nekateri. V psihozi in izzivih koronavirusa ter družbenih napetostih je povezanost le še bolj potrebna. Čeprav v težavah kot v umiranju, vsak ostaja sam, včasih zaradi razmer npr. pandemija celo brez človeške tolažbe, pa toliko bolj hrepenimo po medsebojni opori in človeški bližini, ki daje globlji smisel vsemu našemu početju. Naj tega ne pozabijo odločevalci v državi! Nekateri so ali še bodo doletele težke preizkušnje, ne pustimo jih mimo. Lahko najdemo poti do njih, če ne drugače z dobro mislijo in molitvijo. Okrepimo molitev za našo državo, za njene voditelje, za vse, tudi tiste, ki ne vidijo prek svojih omejenih ideoloških plašnic. Verni se zavedamo, da smo vsi v Božjih rokah, nenazadnje je ta globina, ta temelj, najtrdnjše sidro, ki nas ohranja. »Odrešenje življenja je prek ljubezni in v ljubezni.«

Življenje samo se uresničuje s svojo življenjsko ohranjevalno silo. Kipi v nas in med nami in se nam s tem, da je Bog prišel med nas, odpira v večnost. Uresničujemo ga odgovorno drug pred drugim v Cerkvah in družbi, kar bo vplivalo na družbene procese in tudi politiko. Smisel je v našem trdnem upanju, da smo človeška bitja zavezana drug drugemu. Ne prepustimo se tokovom, pač pa se odprimo globini, ki nas povezuje, utrjuje in omogoča, da prek vsakdanjosti postavljamo življenje na tisto globino, ki nas vse povezuje in odrešuje. Trdno sem prepričan, da bomo

zmogli kljubovati viharjem, ki nam tudi v tem letu ne bodo prizanesli. Verni sicer verjamemo, da se stvari polno uresničujejo šele v večnosti: zato delujemo, kakor da bi večno živeli, in molimo, kakor da bomo jutri umrli.

Če je Lambert Ehrlich sredi vojne in revolucionarne morije zakričal: »Ne, ne, mi nimamo nobene obrambe. Vse nas bodo pobili. Nam je nerazumljivo, le Bog ve, zakaj je slovenskemu narodu namenil tako usodo«; smo Slovenci zdaj sposobni in upam dovolj prisebni, da se postavimo zase in tako stalno utrjujemo smiselnost svojih človeških, duhovnih, kulturnih, gospodarskih in socialnih temeljev ter naroda in države, v katerih se osebno in skupno uresničujemo, ne glede na svojo različnost, saj nas, če le hočemo, tudi ta lahko povezuje in bogati.

Januar 2021

II

POLPRETEKLOST - SEDANJOST

Še vedno udbovske metode?

Zajtrk v istrskem hotelu. Šesterica Slovencev pri dvajsetih se obmetava z ocvrtimi in kuhanimi jajci in drugo jedjo, tako da sta miza in okolica bolj podobni svinjaku kot jedilnici, nakar fantje izginejo. »Kjer ni ne Boga ne staršev, ostane le še praznina, obup in opustošenje,« pripomni dama srednjih let.

Ob tem se spomnim na razprave v Nacionalnem kurikulumnem svetu. Skrbno izbrani pretežno ateistični načrtovalci so znova poskrbeli za 'očiščeno' šolo brez Boga in Cerkve ter za šolo vrednostne praznine, prisile in ateističnih usedlin. Starše, učitelje in ostalo javnost so postavili pred dejstvo, da bo tudi nova devetletka revolucionarno-ateistična po zamisli postkomunističnih LDS-ovih ideologov. Njen cilj je utrjevati praznino mladega človeka s 'hladnim' znanjem ter ga prepustiti lastni usodi. Tako imenovana nevtralnost je postala pretveza za novo, postkomunistično prisilo in razlog za nasprotovanje odprtemu demokratičnemu družbenemu dialogu o slovenskem vrednotnem izročilu, ki seveda temelji na krščanstvu. Zato »ne more priti do razprave, če so udeleženci pod delovanjskim in odločitvenim pritiskom, kajti da bi prišli do razprave, je treba 'ustvariti položaj', v katerem bo imel vsakdo svobodo, da bo lahko sogovornik«, trdi sodobni socialni psiholog. Starši so prisiljeni šestletnike namesto v vrtec vpisati v prvi razred, čeprav program ni izdelan, še manj pa preskušen in preverjen v praksi.

Učitelji in starši morajo sprejeti po modelu udbovskih metod skrbno načrtovano in izvršeno dejstvo, zato so tudi v teh procesih igrali ključno vlogo bivši borci zoper religijo. V šolski reformi pa so žal igrali klavarno vlogo tudi desni politiki vladajoče Drnovškove koalicije, ki so za majhno ceno prodali tako pomemben nacionalni interes. Ko smo manjšina članov Nacionalnega kurikulumnega sveta na srečanju pri predsedniku SLS zahtevali, da kot podpredsednik vlade v koaliciji zahteva, da se v šolstvu izvede nujna vrednotna, nacionalna in demokratična reforma, sicer naj SLS izstopi iz vlade, je ta zatrdil, da je to nemogoče, ker »bo prišlo v Slovenijo veliko denarja in mora biti SLS nujno zraven«. Kot marsikaj drugega v naši družbi je zato tudi šolska reforma ostala v starih, ideološko obvladanih tirnicah.

Kako pa naj urejamo družbo, če ne gradimo na svobodi, odgovornosti in pripravljenosti za samožrtvovanje za skupno stvar, kot pravi sodobni sociolog?

Tega ni mogoče izvesti brez možnosti doslednega dialoga in soodgovornosti vseh. Takšno prikrito usmerjeno ravnanje ne le na šolskem, ampak tudi na gospodarsko-socialnem in družbeno-političnem področju, kjer se pod pretvezo laičnosti uveljavljajo cenene, neprečiščene ideološke politične rešitve, zato da večina stvari v svojem bistvu ostaja pri starem. Nasilno tehnokratsko obvladovanje družbe je nadaljevanje metod prisile iz polpreteklosti, saj si je bivša elita tudi pod vodstvom bivšega sekretarja CK ohranila realno oblast ter ključna mesta za nadaljevanje svojih metod v demokratičnih pogojih.

Pogled v neposredno polpreteklost osvetljuje dogajanje zdaj: Leta 1986 so birmanci v Bohinjski Bistrici v času priprave na birmo v soboto morali na ekskurzijo. Župnik pa jim je organiziral mašo kar ob 4. uri zjutraj, staršem pa je tudi povedal, naj bodo pripravljene na to, da bodo v nedeljo na dan birmo izredne razmere z vajami teritorialne obrambe in podobnimi ukrepi, kot so se dogajali ob birmah tudi drugod po Sloveniji v polpreteklosti. Ker je župnik odločno nastopil, sta v soboto prišla k njemu uslužbenca Udbe in 'sporočila', da izrednih razmer ne bo.

Ključno vlogo lažne propagande, zastraševanja in obvladovanja posameznikov, skupin ter tako celotne družbe še vedno igrajo preverjeni kadri, ki imajo v rokah javno mnenje. Zdenko Roter, predsednikov vodja volilnega štaba, je v preteklosti v ustreznih udbovskih okvirih študiral vero in Cerkev, da bi jo sistem preganjal, ukinjal ter tako izrinjal religiozno zavest iz javnosti in zatiral civilno katoliško družbo. Tudi zdaj opažamo, kako on ter drugi sociologi religije kot Niko Toš in njim podobni vzdržujejo te procese in vanje vpletajo tudi mlajše sociologe, da bi si oblast lahko tudi naprej podrejela vero in Cerkev. V naših medijskih razmerah jim je za nadaljevanje polpretekle prakse zagotovljen monopol tako v javnih kot v tako imenovanih privatnih, neodvisnih medijih. Čeprav težko v takih razmerah in na tak način z njimi enakopravno polemiziramo, moramo za uveljavljanje demokracije opozarjati na prefinjene metode, ki jih uporabljajo in služijo namenom zavajanja lahkoverne javnosti. Opozorili smo tudi mednarodne dejavnike, kako naša sociologija še ostaja poslušno orodje politike in izrablja celo denar Cerkve po Evropi za to, da pri nas zatira vero in Cerkev. Občutljivost za tovrstne kritike je

_ Še vedno udbovske metode?

potrdil tudi odziv nekaterih Toševih učencev na poglobljene družbeno-teoretične sociološke – kar zadeva družbeno svobodo in svobodo religije – študije sociologa Franeta Adama in tudi drugih, ki opozarjamo na pristranskosti take sociologije religije. Podobno je *Delo* ponatisnilo teze teologa Antona Stresa iz *Nove Revije*, potem pa jih je sociološki propagandist poskušal sicer strokovno neuspešno, a medijsko učinkovito zdesetkati pred javnostjo. Značilnost te metode je tudi omalovaževanje dejanskih problemov v stilu, češ da naj bi bilo vse v redu, kot sta na nacionalnem radiu trdila omenjena 'sociologa' religije.

Bivši češki zunanji minister Jiří Dienstbier in posebni poslanik ZN za človekove pravice na področju bivše Jugoslavije je za hrvaški *Feral Tribune* izjavil: »Če se nameravamo pomikati naprej, potem se mora dogajati stalno menjavanje vladarjev in voditeljev.« Menjavanje oblastnikov utrjuje namreč demokratične postopke in odpravlja totalitaristične manipulacije. Verni državljani se še posebej ne moremo sprijazniti s tem, da družba še naprej temelji na laži, prisili, ustrahovanju in zavajanju, značilnem iz polpreteklosti. Kajti vsi, tudi oni, ki jih usmerjajo, smo na tak način ujetniki lažne resničnosti razrednega sovražnika. Ali ne bi bilo v naši družbi vse drugače, ko bi predsednik zaključil revolucionarno obdobje in postal predsednik vseh Slovencev? Nič več nam ne bi bilo treba preganjati teh strahov, služiti laži ter podkupovanju in zavajanju.

Ker kristjani verujemo Kristusu, ki nam zagotavlja, da nas bo le resnica osvobodila, je naša dolžnost, da resnico tudi javno iščemo in širimo tudi za druge, ker nas bo vse le resnica osvobodila. Glede na tako šibko stanje naše kritične javnosti ostaja prednostna naloga kristjanov, da se javno in z vsemi sredstvi zavzemamo za njeno odkrivanje in uveljavljanje.

17. avgusta 1999

Laž ima 'dolge noge'

Odkar sega človekov spomin, je človekova popotna palica ustvarjanje okvirov življenja in delovanja. Religiozni voditelji, preroki, umetniki, znanstveniki so merili dalj in stran, množice pa so šle za njimi. Civilizacija in kultura kot ločilno znamenje človeka od izključno nagonsko določene živali je človekova prednost, da se v moči lastnega uma dviga nad svojo naravo in kot simbolno bitje ustvarja svoj svet. To pa je obenem tudi past, s katero se človek lahko ujame v spone, ki si jih ustvarja sam. Lahko si sam ta svoj svet celo postavi na glavo in tako sebe uniči. Sestavni del človeške kulture je zato iskanje smiselnih podlag, ki bodo človeku dajale moči, da bo lahko dvigal glavo in svobodno stopal v prihodnost. Iz svojega življenjskega pogleda pisatelj Alojz Rebula opozarja, da se človek vseh časov doživlja kot ogroženo in tragično bitje, ki se sprašuje, zakaj se je rodil. V krščanstvu pa najde podlage, da kot človek in Slovenec premaguje to ogroženost.

Kako pa je dejansko glede tega pri nas? Če je krščanstvo res odrešitev in Slovenci po socioloških ugotovitvah veri katoliške Cerkve pripisujejo družbeno odrešilno vlogo, zakaj potem isti Slovenci, kot kažejo raziskave, menijo, naj se katoliška Cerkev ne vmešava v njihovo osebno in družbeno življenje, kar pravi tudi že ustaljeni ljudski rek: »Fajmoštra nučaj le za sol«. Možno je dvojje: Ali je fajmošter (Cerkev) tako slab(a) ali pa je družba tako ne-krščanska, da fajmoštra (Cerkev) več ne mara. Lahko pa, da je Slovenec že tako 'odrasel', da vere in Cerkve sploh ne potrebuje več. Vse to zahteva tehten premislek.

Da bi mogli celoviteje reči o fajmoštru (Cerkvi), bi morali natančneje sociološko analizirati duhovnikovo vlogo in odnose nekoč in danes v slovenski družbi. Ugotoviti je treba, kaj spričo sodobnih zahtev smemo in moremo pričakovati od duhovnika oziroma od Cerkve. Kako torej duhovnik razume znamenja časa in svet, v katerem živimo? Ali lahko kot Jezus tudi on izganja hude duhove, oznanja blagovest ubogim in naznani leto božjega usmiljenja (Lk 4,19). Kot duhovnik ob tem mislim na konkretne Slovence: npr. zapito ženo in zadolženega moža, nesrečne otroke. Mislim na omamljene, pretepeene, zapuščene, izbrisane, zamolčane in odrinjene. Je skrb Cerkve – vernih klerikov in laikov – za duševno in telesno uboge dovolj vidna? Sicer Slovenci niso povsem ubogi, vsaj ne vsi,

vendar številni vegetirajo, so apatični, obenem pa nesposobni, da bi mogli videti svojo pravo bedo in njene vzroke. Sistemski prijemi tranzicije, ki jih obvladujejo bivši strategji, pa državljane le še bolj pehajo v to stanje in poglobljajo njihovo brezizhodnost. Zato psihično in fizično najdejo rešitve za izhod iz teh svojih problemov. Zdi pa se, da se bodo ponje tudi zaradi omenjenih okoliščin vse manj zatekali k duhovniku in Cerkvi.

Očitno se slovenska družba, vsaj 'javno', fajmoštra še izogiba. Tudi zato, ker ga je petdeset let zatirala in tiščala v zakristijo in ustvarila družbeno ozračje, v katerem fajmošter ne le ne bo nikogar komandiral, ampak se tudi ne bo vtikal (smel vtikati) v človekove težave. Deloma tudi zato, ker je v slovenski zgodovini duhovnik reševal skoraj vse zadeve naših prednikov. V polpreteklosti pa je Slovenca pač lahko komandiral le šef partije, danes to še vedno počno njegovi nasledniki v tej ali oni preobleki, tega pa naj ne bi počela ne Cerkev ne duhovnik.

Strah pred fajmoštrom kot poklicnim zagovornikom resnice pa prikrito sistemsko vzdržuje družbena zlaganost, ki jo je gojil in utrjeval bivši sistem in se je po njegovem formalnem razpadu razbohotila v zelo prefinjene oblike v vse pore družbe. Na družbeni ravni se ta zlaganost razodeva npr. kot hotenje, da bi imeli državo, obenem pa ni pripravljenosti za njeno vzdrževanje in ohranjanje. Njene izvore in temelje načenjajo postkomunisti, npr. po modelu Mogetove preiskovalne komisije, ki hoče osamosvojitve in ustanavljanje države vplesti v korupcijski posel kupovanja orožja. Na drugi strani pa hočejo dejavniki kupovanja orožja v Izraelu, v okvirih že vzpostavljene zakonite države, vse skupaj pospraviti pod tepih. Da bi ti krogi pokrili svoje umazanije, širijo novice o podkupovanju v Nemčiji in drugod, nič pa o tamkajšnjem pravnem redu in njegovi usposobljenosti in volji, da stranpoti kaznuje. Podobno pišejo o postkomunistih in njihovih nomenklaturah v drugih državah, le doma nismo pripravljeni poimenovati stvari s pravimi (istimi) imeni.

Žal naši novinarji o teh rečeh (načrtno?) slabo ali nič ne pišejo – raje npr. o neznatnem (podtaknjenemu?) vojaku, ki je prečkal mejo proti Hrvaški. Slabo ali nič smo seznanjeni tudi s sistemskimi zablodami šolske reforme. Bivši minister zdaj kot pesek v oči in mlatenje prazne slame ponavlja zgodbe o postopkih v Nacionalnem kurikulumnem svetu (NKS) in v šolstvu, sploh ko so že jasne posledice njegovih samovoljnih in nedemokratičnih postopkov. To naj bi izpadlo celo kot

podpora šolnikom, pri katerih on sam ni bil sposoben napraviti reda. Nihče pa ne govori in ne piše o delu požrtvovalnih učiteljev, ki kljub sistemskim zablodam vzgajajo mlade za modrost in poštenost.

ln kdo govori v lažnem svetu enakih možnosti v imenu mladine, o nemoči in nedelavnosti socialnih in drugih birokratskih služb, predvsem pa o mamilaških in kriminalnih združenjih, v katere so vpleteni tudi pomembni ljudje, o trgovskih in podjetniških monopolih in izkoriščanju delavcev itd. ln najvažnejše: Celo politiki se ne ravnaajo po demokratičnih načelih, pač pa skušajo z metodami bivšega sistema z zvijačo doseči svoje. Še naprej bi radi okrog prinašali politične partnerje in volivce, zato zgodbe o večinskem volilnem sistemu, o ustanavljanju novih koalicij ne izkazujejo ravno verodostojnosti politikov in so bolj v prid tistim, ki bi še naprej imeli radi stari lažni sistem, ker se v drugačnem pač ne znajdejo.

V družbeni laži so torej dogovori težavni ali skoraj nemogoči, saj si partnerji ne morejo zaupati, zato je v takih razmerah tudi težko pričakovati kak dogovor s Cerkvijo. Dokler pa je tako, ostajata Cerkev in fajmošeter vedno moteč dejavnik družbe; družbena duhovna in demokratična prenova ter vzpostavitev kulturnih in nacionalnih temeljev pa temu primerno oddaljeni cilj.

Februar 2000

Volitve - nova prelomnica

Ponoven preizkus

S prvimi volitvami po padcu komunizma leta 1990 smo napravili prve korake k demokratizaciji naše družbe. Zapletenost razvoja družbenih procesov bo zahtevala še veliko truda – pomemben del tega procesa so tudi volitve – in najbrž bo potrebnih še nekaj volitev, da bomo očistili osebno in družbeno zavest revolucionarnih usedlin preteklosti in utrdili demokratične postopke v družbenem življenju in družbenopolitičnem delovanju. Demokracija je pač zahteven proces, utemeljen na vsestranski in resnični človekovi osebni svobodi. Le-ta se namreč lahko vgrajuje v družbeno sodelovanje. Tvori jo politična volja državljanov, da sodelujejo v družbenih procesih. Pomemben člen teh procesov je izbiranje predstavnikov, ki bodo zastopali volivce v zakonskih postopkih in oblikovali okvire za demokratično življenje v državi.

Ta družbeni proces nikoli ni zaključen. Zaradi nakopičenih problemov in težav, ki danes ogrožajo celo človekovo preživetje, pa je urejanje javnih zadev vse bolj zahteven posel celo za družbe, ki imajo v tem že dolgotrajno izkušnjo. Tako glasovanja o bodoči skupni Evropi potrjujejo, kako težko uresničljiva je ideja sodelovanja in združevanja. Kako težko je uskladiti različne predstave, težnje, hotenja, načrte in dejavnosti v soglasje oziroma sozvočje celotne družbe. Ker v deželah nekdanjega komunizma manjka osnovnih navad tovrstnega demokratičnega poslovanja, je urejevanje družbenih zadev bolj zapleteno, boleče, dolgotrajno in trdo delo, tako da mnogi sploh več ne vidijo pravih rešitev.

Težave postkomunističnih družb

Komunistična uravnilovka – prisila, po kateri mora vse teči enako – je pustila posledice v osebni in družbeni zavesti. Odprava komunističnega pritiska je, vsaj načelno, vsem odprla družbeni in politični prostor. Naenkrat se je sunkovito dvignil prag pričakovanj: Vse zatrte sile in načrti so z vso močjo pridrli na dan v želji hitrega zavzetja družbenega polja. Državljan pokomunistične družbe meni, da bo zdaj vse drugače, vse novo. Obenem manjka usposobljenosti za demokratične procese. Prav tako se je izrazito pokazala sebičnost, ki jo je doslej držala v šahu komunistična

prisila. Kot pravi Andrej Gosar, je sebičnost sicer temelj podjetnosti in tako človekove družbene angažiranosti, po drugi strani pa po besedah Marka Kremžarja nekontrolirana sebičnost »uniči vsako skupnost« in pomeni »konec blaginje«. Družba sama sicer v sebi ima mehanizme, ki postavljajo meje človeški sebičnosti. Ti so v pokomunističnih družbah nedodelani in za mnoge celo vprašljivi, ker pravila igre še niso ustaljena, pač pa se zdi, da se lahko vsak po svojih zmožnostih in nezmožnostih čim hitreje in čim dlje prebije v polje skupnega blagra družbe za svoje osebne potrebe ali celo stremušvo.

Pogled v zgodovino nam razodeva napetost med krščanskim pojmovanjem politike po modelu srednjeveške krščanske države in med novoveško liberalno politično mislijo. To je še danes bistveni spor novoveškega procesa emancipacije, ki se odraža na kulturnem, socialnem, gospodarskem in političnem področju. Kot ugotavlja znani francoski mislec, sta se med seboj borila marksizem in krščanstvo, izkupiček je požel liberalizem. Marksizem je kot socialni in politični temelj družbe propadel, krščanstvo pa še vedno kljubuje kot edina pomembna družbena alternativa in se bolj ali manj uspešno uveljavlja nasproti liberalistični (tržno gospodarstvo) družbi. Čeprav krščanstvo osebo razume kot svobodni in samostojni temelj družbe in je torej po njem oseba vir svobodnega poslovanja, krščanstvo nasprotuje liberalistični skrajnosti in samovolji, ki pripisuje človeku neomejeno osebno svobodo. Tako skrajno liberalistično zasnovo danes zagovarjajo dediči nekdanjih 'naprednih sil', ki zdaj v liberalni preobleki uveljavljajo svoj pohod na oblast. Med krščanstvom in liberalizmom ali tudi prikritim liberalizmom, ki ga danes zagovarjajo ostanki nekdanje marksistične ideologije, poteka zdaj glavni boj za prevlado nad sodobnimi družbenimi procesi.

Poravnava komunistične neenakosti

Ker so komunistične družbe nastajale in se ohranjale z revolucijo, so pustile za seboj opustošenje, sovraštvo in nestrpnost. Vse to ni okužilo le neposrednih protagonistov in njihovih žrtev, pač pa se je ta miselnost razširila na celoten družbenopolitični prostor, saj je marksistična oblastna struktura ohranjala svoj

položaj ravno z gojenjem razrednega sovraštva. Po njeni logiki so bili lahko le eni 'vodilni', drugi so morali biti podrejeni, le eni so bili 'dobri', 'pravi', drugi 'slabi' in odpisani. Čeprav se nekaterim zdi danes razprava o tem beg v preteklost – mnogi zavestno širijo floskulo o dobrem stanju v bivšem sistemu, da bi odvrnili ljudi od njegovih problemov – imajo problemi danes svoj izvor ravno v omenjeni lažni polpreteklosti, ki so pustili posledice v današnji družbi. Ta še neobdelana, neporavnana lažna polpreteklost ostaja breme za sedanost in prihodnost. Ker smo z njo obremenjeni vsi, je razčiščevanje in obdelava te polpreteklosti naloga celotne družbe.

Ker poprava krivic in očiščenje lažnih usedlin oziroma sprava ni le osebno ali javno spravno dejanje, ampak proces, ki vzpostavlja nove, bolj pravične odnose, ga morajo uresničevati vsi, po dolžnosti pa politika in državni organi. Za Izraelce je bilo sobotno (devetinštirideseto) leto poravnava vseh preteklih krivic in obenem možnost, da vsak lahko začne – v Rawlsovem smislu – od začetnega položaja, tj. vsi pričnejo znova, brez preteklih dolgov in obremenitev. Zato je sprava v postkomunističnih družbah povezana z vzpostavitvijo pravičnih odnosov, kjer bodo tudi doslej zatrti in zamolčani družbeni osebki spet dobili enakopraven družbenopolitični vstop in status. Zato je v demokraciji nujna izključitev (lustracija) iz oblasti tistih vplivnih družbenopolitičnih odločevalcev, ki so v prejšnjem režimu imeli monopol nad družbenim odločanjem ter sistematično povzročali kršitev enakopravnosti in človeškega dostojanstva, torej so po svojih funkcijah gradili krivične in nečloveške odnose prejšnjega sistema in bi to lahko počeli še naprej. Zato so v več komunističnih deželah na ravni ustavodajne, izvršne, sodne in medijske oblasti po padcu komunizma postavili pravna in moralna merila in javno odločno nakazali, da ljudje, ki so se obremenili v preteklosti s krivičnim ravnanjem do sodržavljanov, ne smejo in ne morejo politično sooblikovati nove demokratične družbe. Pri nas se zdi, da so ta merila z razvojem političnih dogodkov v teh dveh letih (p)ostala zabrisana in kakor da ne bi vedeli, kako naprej. Še več: Odločilni ljudje bivšega režima se zdaj predstavljajo in skušajo uveljavljati kot največji pridigarji in celo zgled demokracije, kar seveda podaljšuje agonijo lažnosti v družbenih procesih. Ti zavirajo pot sposobnim in privrženim demokratom. Za demokratizacijo družbe je bistvenega pomena vzpostavitev mehanizmov, ki bodo načelno utrdili pogoje za nov način poslovanja in dali možnost novim in sposobnim. Ljudje in politične tvorbe

iz totalitarne preteklosti zato praviloma ne bi smeli imeti mesta v teh okvirih. Vsi si moramo prizadevati za nov način sodelovanja na osnovi svobodnih osebnih odločitev. Poleg pomanjkanja izkušnje nam na tej poti manjka tudi volje in zavzetosti za sodelovanje. Polpretekla družba je gradila na izključevanju in na avtoritativnih – od zgoraj vsiljenih – mehanizmih, ki so predvideli in določali, kdo in kako se lahko in sme obnašati v javnem in celo zasebnem življenju. Življenje je bilo takó na nek način vnaprej 'oskrbljeno' in določeno. Danes se težko privajamo na mišljenje s svojo glavo, na zahtevnost družbene tekme, predvsem pa na pripravljenost, da bi te procese sooblikovali in pri tem omogočali tudi drugim enakopraven prostor pod družbenim soncem. Volitve so ponovno spraševanje vesti aktivnim in pasivnim udeležencem družbenopolitičnega prostora. Strankam čas nalaga izbiro kandidatov, ki razumejo probleme novih časov. Posebno, ker nas je Slovencev manj kot drugih narodov, naj bi toliko bolj skrbeli, da bi prišli v ospredje ljudje, ki predstavljajo najbolj vitalni del narodovih sil, ljudje, ki so se izkazali v poštenosti, delavnosti in sposobnosti. Človek se v teku svojega življenja ne menja, pogosto živi s prvotnimi navadami in ohranja svojo prv(otn)o istovetnost. Ljudje stare garniture oziroma preteklih političnih sil bodo pač delali tako, kot so bili navajeni doslej. Določene navade smo skupaj z njimi iz preteklosti prejeli vsi. Zato pa je seveda pri tistih, ki so bili bližje prejšnjemu režimu, večja nevarnost, da ohranijo staro miselnost, celo kadar spremenijo ime in barve. Tudi sicer je stalna nevarnost političnega delovanja, da si politiki v svojem delovanju zadržijo pridobljene privilegije. Vaclav Havel pravi, da lahko le budnost, kritičnost in intelektualna poštenost obvaruje politika, da ne bi svojega položaja in z njim povezanih ugodnosti izrabljal v svoje koristi. Tej nevarnosti so izpostavljeni vodilni ljudje v družbi. Sicer ima vsakdo možnost, da ustvarja javno življenje, odvisno od tega, ali se hoče zavzeti in vključiti v družbenopolitični prostor. Ali pa bo za politično delovanje res sposoben, pa je odvisno od njegovih sposobnosti in delavnosti. Pretres teh sposobnosti so tudi volitve.

Cerkev in družbenopolitično delovanje

Tudi Cerkev je dolžna vzgajati državljane k sodelovanju v javnih zadevah, gojiti v njih odgovornost za sodelovanje in vplivanje na javno življenje. Po svojem nauku Cerkev namreč spodbuja na zemlji takšno družbeno stanje, v katerem se bodo uveljavljala načela družbene pravičnosti in gradilo pravično (božje kraljestvo).

Pomemben pogoj za to je soodločanje vseh v skupnih zadevah. Katoličanom zato ne sme biti vseeno, kako to javno življenje poteka. Pri tem nas ne sme voditi le želja po vplivu kristjanov na javno življenje, ampak krščanska obveza, da bi naše sodelovanje iz globin vere pripomoglo k pravičnejši, na krščanskih etičnih temeljih oblikovani družbi. Ta krščansko-etična načela so danes v civiliziranem demokratičnem svetu splošno veljavno priznani temelj, ki se steka v okvir, ki ga imenujemo demokratična družba. Zato kristjan zavrača kolektivizem kot zanikanje osebne svobode in možnosti uveljavljanja posameznika, prav tako pa svari in se ne zavzema za neomejeno svobodo in pravico posameznika, ki bi na račun drugega uveljavljal svoje zahteve, kakor je to primer v skrajnem liberalizmu. Demokratični družbeni proces zahteva ustvarjanje pogojev, da bi lahko vsi čim bolj sodelovali in sooblikovali javno življenje in bili tudi deležni dobrin celotne družbe.

Volitve - prilika za nove ljudi

Z volitvami naj bi za krmilo družbenopolitičnega življenja prišli tudi kristjani, ki bodo vložili napore, da bo družbeni proces potekal v smislu krščansko-etičnih načel. To so po besedah Maxa Vebra ljudje »sposobni vrtati trde deske z vso strastnostjo in preudarnostjo obenem«. To niso le vodstvene osebnosti, ampak junaki - in tisti, ki to niso - morajo biti trdni v srcu in tako pogumni, da ohranijo upanje tudi ko njihove ideje ne uspejo, da se ne razbijejo, ampak vztrajno peljejo politični voz dalje. To ne morejo biti ljudje, ki so v prejšnjem sistemu imeli odločilno družbenopolitično vlogo, kajti aktivno so sodelovali pri ohranitvi diktatorskega družbenega stanja. Obdobje Demosove vlade Lojzeta Peterleta je bil izraz odločenosti za vzpostavitev mehanizmov samostojnosti, da bi družba živela iz tega, kar ustvarja. Spremljale so jo sicer težave osamosvojitve, vzpostavitve demokratičnih procesov in vzpostavitve tržnega gospodarstva. Mediji so pod pritiskom 'starih sil' žal ustvarjali vzdušje nezadovoljstva in tudi naprej ustvarjajo videz, da le leve sile lahko rešujejo gospodarsko in politično stanje Slovenije. V javnosti se šele oblikuje jasna podoba razvoja teh procesov. Ne vemo, ali Drnovškova vlada nadaljuje delo Peterletove, čeprav je v bistveno lažjem javnem medijsko-političnem vzdušju. Sicer je neko nezadovoljstvo opazno tudi v drugih nekdanjih komunističnih družbah. Ne gre toliko za prikaz dejanskega stanja, pač pa je nezadovoljstvo posledica psihološkega in socialnega pritiska, ki izvira iz negotovosti prehodnega stanja in negativnih

medijskih vplivov. Ko so npr. v vzhodnem delu Nemčije vprašali ljudi, kaj menijo, kako živijo ljudje zdaj po združitvi je 60% anketiranih odgovorilo, da menijo, da ljudje zdaj na splošno živijo slabše. Ko pa so iste ljudi vprašali, kako oni osebno zdaj živijo, pa je 75% (!) anketiranih odgovorilo, da dobro. Prav tako je znano, da brezposelnost pri nas še ne pomeni revščine, saj številnih iskanih profilov delavcev ni mogoče dobiti. Tudi neizvedena oziroma premajhna nova organizacija sindikatov otežuje reševanje položaja delavnih ljudi v družbi. Ljudje ne živijo (še) tako slabo, vendar so nezadovoljni tudi zaradi negotovosti. Procese spremlja tudi veliko pričakovanje, da se bo vse naenkrat spremenilo oziroma bomo naenkrat popolna družba.

V družbi prinašajo spremembe novi ljudje. Drži se nas dediščina polpreteklosti in smo bolj ali manj 'okuženi' z bacili totalitarnega ravnanja. Novim ljudem gredo zadeve vedno težje od rok kot ustaljenim, a so novi lahko bolj iznajdljivi. Otrok, ki ne zna hoditi, govoriti in se samostojno uveljavljati, se mora tega najprej naučiti. Otroško dobo demokratičnega poslovanja smo že preživeli s prvim obdobjem demokracije po volitvah leta 1990. Zdaj je več možnosti za presojo ljudi, strank in njihovega delovanja v zadnjih dveh letih samostojnosti in za odločanje za prihodnje obdobje. Treba pa se je informirati, presoditi programe in stranke ter njihove kandidate. Predvsem je pomembna zavest, da hočemo boljšo družbo, saj smo se zanjo odločili ob osamosvojitvi in da smo jo pripravljene sooblikovati – tudi kristjani imamo to za svojo dolžnost.

Pred volitvami 1992

Kaj pravzaprav hočemo ali demokracija da ali ne?

Odločitev relativne večine poslancev, da iz besedila o poravnavi krivic bivšega režima črtajo izraz 'žrtve komunističnega nasilja', postavlja upravičene dvome o resnih namerah demokratičnega poslovanja v naši družbi. Podobne težnje izražajo zapleti okrog vključitve v Evropo in njene organizacije. Ne bi se ukvarjali s temi problemi na teh straneh, če bi bili to le politično-taktični problemi. Gre pa za vprašanja, ki so tesno povezana s tem, kar so tudi naši škofje označili kot etični problem naše družbe. Gre namreč za to, ali smo pripravljeni sprejeti kulturno izročilo Evrope in Slovenije, ki ga je petdeset let zatiral pretekli režim, ali ne.

Presenetljivo je torej, da poslanci, ki se sicer tako radi sklicujejo na demokratična pravila, niso sposobni teh pravil potrditi v svojem poslanskem delovanju. Sicer bi namreč jasno izpovedali, da z metodami, ki jih je uporabljal pretekli režim, ne marajo imeti opravka. Ker torej ne marajo priznati 'žrtev komunističnega nasilja', so potrdili, da se ne morejo odtrgati od popkovine komunizma in torej tudi ne javno distancirati od njegovih metod. Kako pa naj jim torej verjamemo, da z demokracijo mislijo resno, če nočejo obsoditi totalitarnih metod?

Podobno se dogaja s slepomišenjem okrog vključevanja v evropske povezave. Po eni strani politikom, ki si prizadevajo za vstop v svet civiliziranih pravil, postavljamo vsemogoče pomisleke in ovire, na drugi pa jim očitamo, da so premalo storili in da zato še nismo v Evropi. Ali torej mislimo s slovenskim narodom in njegovo bodočnostjo resno ali pa ga hočemo vzdrževati v okvirih polpreteklosti, ki bolj kažejo na Vzhod kot v Evropo.

Vsi vemo, da Evropa ni noben raj na zemlji, je pa naš dom in ga moramo zato tudi mi sooblikovati. Upravičeno torej pričakujemo, da politiki s svojo etično držo gradijo demokratično Evropo zdaj in tukaj. Le s takim skupnim prizadevanjem bomo mogli preseči spono preteklosti, seveda če to res hočemo. Sicer obstoja res nevarnost, kot je zapisal ideolog bivšega sistema, da bomo Slovenci spet razdeljeni. Pa ne zato, ker bi bili eni verni in drugi neverni, eni taki in drugi drugačni demokrati, pač pa zato, ker eni ne marajo reči totalitarni preteklosti enkrat za vselej ne. Tako torej posledice preteklosti še naprej visijo nad nami. Pošteno bi bilo, da bi vsi, ki si nadevajo ime demokrati, to priznali in se opredelili za pluralizem in demokracijo.

Kako naj govorimo o družbenem sodelovanju, če revolucionarna popadljivost nekdanjim žrtvam še vedno ne dovoljuje dostojnega mesta v družbi? To je mogoče tudi zato, ker so nekdanji voditelji KP, ki so v preteklosti govorili o revoluciji in njenih pridobitvah, zamenjali to retoriko z osvobodilnim bojem, ohranili pa enako stanje, kar potrjuje tudi omenjeno glasovanje. Ali moremo biti demokratična družba, če se ohranjajo privilegiji in monopoli totalitarizma, ki jih nosilci spretno odevajo v 'demokratične parole', medtem ko so prikrajšani še vedno hlapci, ki zaman iščejo svojo pravico. Njim se pridružujejo še novi brezpravni in izkoriščeni, ki bodo podedovali le socialistično revščino.

Dieter Senghaas opredeljuje umetnost miru s šestimi pogoji: monopol države nad (oboroženo) silo, zato razorožitev posameznikov; kontrolo sile z demokratičnimi sredstvi pravne države; smisel in čut za (celotno) narodno identiteto; enake možnosti (vsem), da sodelujejo pri demokraciji; socialna pravičnost in državljanska osveščenost. Brez uveljavitve teh zadev ne bo evropske bodočnosti, ki jo gradimo predvsem sami sebi.

Mislec je zapisal, da je mogoče žrtve priznati le, če je človek za časa življenja sposoben pogledati v oči smrti. Značilnost preteklega sistema je bilo zatiranje in izginjanje smrti, čeprav jo je režim stalno povzročal in izzival. Ni pa smelo biti mrtvih, ostali so le heroji, njihovi nasprotniki pa so se morali pogrezniti v večni molk. Jih tudi zdaj ne bomo prepoznali in priznali? Šele takrat se bomo lahko tudi kot ljudje začeli pogovarjati o krivdi, spravi, odpuščanju in poravnavi krivic vsem, ki so jim bile storjene v imenu izključujoče totalitarne 'resnice'. Strezni nas lahko že pepelnični opomin: Pomni (vsak!) človek, da si prah in se v prah povrneš!

Postni čas 1996

Zavoženo prebujeno upanje ?

Prispodoba »Davida, ki premaga Goljata« je pred devetimi leti hitro prešla naše meje in se razširila po vsem svetu. Psevdonim za objavo komentarja v pravkar porojenem Slovencu, ki ga je vojna za Slovenijo takoj postavila v našo družbeno in medijsko kruto realnost, sem si sposodil od svojega strica Tineta Skubica, partizana, ki so ga leta 1944 likvidirali njegovi soborci.

Mnogi so v resnici prepoznali v mali Sloveniji, ki se bori z mogočnim Goljatom v podobi jugo-srbske vojske, spretnega in preudarnega Davida, ki bo dosegel zmago. Takrat še nismo slutili, da nas čaka še težavnejša borba z okornim, a trdoživim Goljatom polpreteklosti, ki prepleta vse družbeno življenje. Zato je malokdo takrat pomislil, da se bo moral slovenski David še dolgo boriti z Goljatom - z nevarnimi, zahrbtnimi, zvijačnimi in lažnivimi lovskami starega komunističnega sistema, ki prepredajo vse pore osebnega in družbenega življenja v slovenski državi.

Takrat se nam še ni sanjalo, da bo slovenska pomlad tako kratkotrajne sape in bodo tudi njene sončne pašnike vedno znova preplavljali viharji mrzle domačije. Nismo verjeli, da bodo viharji lahko tako silni, da jim bodo komaj kaj mogle kljubovati blage sapice maloštevilnih zagretežev (entuziastov), ki so se z vero in predanostjo vrgli na delo, polagoma pa so jim vajeti prevzeli preračunljivi povzpetneži, pripravljeni za majhen denar prodati svojo domačijo, svoj ponos in ugled in kot dninarji služiti svojemu nasprotniku. Ta jih je izrabljal in napravil iz njih poslušno orodje za podaljševanje diktature proletariata. Če niso bili 'pridni' pri izpolnjevanju njegove volje, jih je ta zasmehoval prek svojih medijskih monopolov in strateških trikov, katerih podlaga so laž, prevara, nasilje in goljufija. Do kdaj bo slovenski državljani moral še prenašati to Goljatovo nasilje? Ali res ni med nami Davida, ki bi bil sposoben razkriti napihnjeno moč in izpraznjenost komunističnega velikana?

Zdelo se je, da je prišel novi čas, ko je bila izvoljena nova vlada, ki sta jo očitno obe poslanki podprli tudi zato, da bi se v Sloveniji kaj spremenilo in bi se po besedah Jožeta Pučnika začel resnični demokratični sistem. Toda tega nekateri niso hoteli, drugi so se tega ustrašili, saj so bili navajeni le, da vse teče po starem, le v ustrezni, vedno drugačni preobleki. Zopet drugi pa so tudi to priliko izrabili za svoje malenkostne in kratkotrajne cilje in interese. Nekoč bomo izvedeli, zakaj

in kako se je to lahko zgodilo. Brez dvoma pa so ob podpori SLS za spremembo ustave spet mnogi izgubili upanje, da se bo v politiki lahko kaj spremenilo v pravo smer. Apatija, občutek nemoči in žalost so prevevali poštena in zavzeta srca, saj so s tem vsi poskusi za združitev obeh strank, ki se sklicujeta na krščanske vrednote, spet propadli.

In vendar se je pojavilo novo upanje. Predsednik vlade dr. Andrej Bajuk je zagotovil, da bo nova stranka utemeljena na vseh kamnih, ki jo bodo tvorili. Ali bo lahko upravičil tako veliko zagotovilo? Ali niso doslej posebno v pomladnih strankah tožili, da ni ljudi, ki bi bili pripravljeni delati, da ni sposobnih, ki bili primerni za uresničevanje družbeno-političnih ciljev? Podobno je bilo slišati včasih tudi na drugih področjih. Velikokrat pa se je izkazalo, da takih ljudi nihče ni iskal. Iskali so le ljudi, ki so pripravljeni pridno kimati – tak je bil običaj oziroma celo ukaz v bivšem sistemu – in navada se ohranja naprej. Strankarski veljaki niso bili pripravljeni poslušati kritične besede, če jo je kdo izrekel, so se ga potem na tak ali drugačen način raje kar znebili. Tako so se v strankah ohranjali le ljudje, ki so kimali svojim veljakom, s tem pa sta strankarsko življenje in demokracija vedno bolj hirala, in to predvsem na tako imenovani 'desni'. Na 'levi' so sicer navajeni enakih metod, vendar tam vlada strogi red in disciplina in nihče si ne more privoščiti soliranja, če ni to v interesu 'levice'. Očitno so tudi med nami na 'desni' sposobni ljudje, ki znajo misliti s svojo glavo in delati s srcem, kot bi dejal Krek, in jim je za skupni blagor, vendar jim doslej nihče ni dal priložnosti, pač pa so mnoge povrh počasi, a vztrajno odpravili na stranski tir.

Predsednik Nove Slovenije ima zdaj priliko, da odpre novo stran slovenske politike 'na desni'. Pokazati bo moral, da je za demokracijo, se pravi, da je za to, da ponudi vsakemu, ki je sposoben in pripravljen za to delati, tudi ustrezne možnosti, da bo lahko te cilje v novi stranki tudi čim boljše uresničeval. Dalje bo moral vodja nove stranke znati odkrivati tudi v svojih vrstah ljudi, ki jih bivše sile redno 'pošiljajo' za to, da razbijajo 'desni blok' in si ga s takimi svojimi eksponenti tudi vedno znova podrejajo. Člani nove stranke bodo zato morali utrjevati demokratične procese, gojiti odprto in kritično besedo, s katero se ne bodo slepili ne med seboj ne pred drugimi.

_ Zavoženo prebujeno upanje ?

Ta zahtevna naloga je v bistvu zelo preprosta, saj predpostavlja le, da se ljudje odločijo za sodelovanje v zasledovanju skupnega cilja in so za uresničitev tega cilja pripravljeni iti preko svojih ozkih oblastnih in računarskih interesov. Takih članov stranke tudi ne bo moč kar tako podkupovati in odvracati od njihovih temeljnih usmeritev.

Sodeč po odzivih, ki jih člani združene 'desne' stranke omalovažujejo, tako imenovana 'levica' pa ji napoveduje slabo prihodnost, pa vlada na terenu veliko zanimanje za novo stranko. Ljudje so zaslutili v besednjaku predsednika vlade, da gre vendarle za nekaj novega. Prav tako so v delovanju vlade in njenih ukrepih – tudi pocenitvijo bencina kljub temu, da bi vlada lahko ljudem pobrala ta denar, da bi zapolnila proračun – dobili nekaj oprijemljivih točk, da bo premier vlade te svoje besede le uveljavil z drugačno, doslednejšo, bolj verodostojno in predvsem res ljudsko demokratično politiko. Ne glede na to, koliko bo lahko te cilje tudi dejansko uresničil, če jim bo ostal zvest, bo marsikdo, in upajmo tudi cela Slovenija, zato spet dobila upanje.

Avgust 2000

Po toči zvoniti je prepozno

Dobro bi bilo, če bi si državljani, predvsem verni, vzeli k srcu ta rek kot svarilo ob sedanji kampanji proti zvonjenju v javnosti. Ali ni kampanja proti zvonjenju le pretveza za to, da se v ozadju problema zvonjenja izropa oziroma izvede kraja preostalega, kar je ostalo od nacionalnega bogastva. Natančno gre tudi pri novih obdavčitvah za uničenje nacionalne samobiti in njenih gospodarskih temeljev. Glede na to, kako so se predniki sedanjih oblastnikov v revoluciji zagnali v kmeta, Cerkev in vsakogar, ki je kaj imel, pomenijo sedanji ukrepi ne le obdavčitev za polnjenje državen blagajne, pač pa sredstvo, kako vsakršno samostojnost, lastno pobudo in družbeno politično neodvisnost uničiti in podrediti oblastnim klikam iz nasledstva bivše države. Dogaja se nam ponovna denacionalizacija in to kar vsem na očeh.

Ni presenetljivo, da tudi pobuda za odpravo/zmanjšanje zvonjenja prihaja iz krogov, ki so že v polpreteklosti skušali odpraviti in omejiti zvonjenje, ob družbeno-kritičnih trenutkih pa so ga celo ukazali. Spomnimo, da je bilo maja 1980, ko je umrl komunistični diktator, ob pogrebu ukazano zvoniti z vsemi zvonovi po vsej deželi. Podoben paradoks je, da se mnogi, ki se norčujejo iz cerkvenih simbolov, obredov in oseb ter zabavljajo čez cerkvene prispevke, v uri slovesa s tega sveta zatekajo v okrilje Cerkve in potem jim omogočimo zvonjenje tisti, ki vzdržujemo 'cerkveno folkloro', ker verujemo, da človeško življenje potrebuje te simbole, da bi mogli globlje živeti in predvsem, da bi mogli tudi dostojno umirati.

To pa je problem slovenske resničnosti. Oživljamo in vzdržujemo simboliko bivšega režima, ki služi ohranjanju privilegijev, mladim in celotni družbi pa zapiramo razvojne perspektive. Iz izkušenj polpreteklega režima vemo, da je v času kriz bivša oblast v Cerkvi vedno iznašla razrednega sovražnika za prikrivanje svoje nemoči, za uprizarjanje kampanj, v času katerih je lahko izpeljala načrtovane spremembe. Sedanja oblast temelji na simbolih in retoriki (primerjaj posnetek prireditvev v Stožicah ali Dražgošah!) ter še na marsikaterih praksah omenjene polpreteklosti in je razumljivo, da v ta scenarij spada tudi medijsko hranjenje javnosti z obrobnimi temami, kot je zvonjenje, istočasno pa nalagati državljanom nove davke, po domače opravljati transakcije javnih podjetij in druge posle, pri katerih se pretaka

_ Po toči zvoniti je prepozno

javni denar v zasebne žepe, kot kažejo zadeve v zdravstvu in drugod. Prav tako so se v polpreteklosti oblastniki kazali s škofi, obenem pa zatirali duhovnike in vernike in tudi to smo doživeli pretekle dni. Premierka se je najavila pri nadškofu in svoj pajčolan pokazala papežu, njeni državni biriči pa nam nalagajo nova bremena. Vse pa poteka v stilu premierkinega reka, da je ona umirila strasti. Seveda jih je v medijih, kjer imajo sedanji oblastniki vso besedo, ni pa rečeno, da se ne bodo strasti enkrat prebudile državljanom in nam bo dovolj nalaganja bremen prek vseh razumnih moči, pa ne le bremen, pač pa predvsem poniževanja.

A po toči zvoniti bo prepozno, zato se je dobro vprašati, kaj lahko in moramo storiti kot civilna družba, vključno s Cerkvijo, da res ne bi bilo prepozno. Pregovor tudi pravi »biti plat zvona«. Ob nevarnostih je zvon igral odločilno vlogo in hvala Bogu marsikdaj rešil ljudi. Morda je zadaj pregovorno to znamenje velike nevarnosti in v Pozitivni Sloveniji so si naredili medvedjo uslugo, nas pa opozorili na »biti plat zvona«, kajti zdaj gre za biti ali ne biti, skratka za Slovenijo, kot opozarjajo kritični duhovi. Kazalo bi premisliti o tem, kot opozarja *Civilna družba za pravično Slovenijo*. Novi davki, nasprotovanje zvonjenju in še mnogokaj v deželi je resno opozorilo vsem, tudi Cerkvi kot civilnodružbeni organizaciji, da se bomo morali bolj dejavno vključiti v družbene procese in ne prepustiti vsega naključjem ali tistim, ki našo nedejavnost vseskozi izkoriščajo zato, da nas odrivajo na družbeno-politični rob. Ne gre torej le za ohranjanje naših lepih narodnih izročil kot je zvonjenje, pač pa za ohranjanje temeljnih vrednot družbene pravičnosti, spoštovanja človeka in ohranjanje miselne, verske in politične svobode. Predvsem pa gre za to, da bi k skupni blaginji prispevali tudi tisti, ki so iz nje jemali preveč ali nezakonito, ne pa le najšibkejši. To pa je vprašanje družbene pravičnosti, ki nam jo zagotavlja ustava in drugi okviri in ne bi bilo prav, da bi morali samo verni potrpeti. To možnost sicer ima vsakdo izmed nas ob številnih osebnih in družbenih problemih, imamo pa tudi nalogo, da se zavzemamo tudi za svoje pravice, ne le zase, pač pa tudi za prihodnje rodove, ki bodo lahko živeli in preživeli, če bo ta država delovala normalno. Zato se na sprašujemo, komu zvoní, zvoní nam vsem!

19. julija 2013

21 let samostojne države

Ob priliki katoliškega shoda v Nemčiji sem se v devetdesetih letih srečal tudi z nemškim kanclerjem Kohlom. V pogovoru je zatrdil, da je krščanska demokracija Evrope bistveno pripomogla k priznanju Slovenije in omenil Aloisa Mocka, takratnega avstrijskega zunanjega ministra. Oba imata pomembno vlogo pri osamosvojitvi Slovenije, čeprav se krščanski izvori teh vplivov v slovenski zavesti zanemarjajo ali celo spregledujejo. Ne pozabimo seveda tudi na prizadevanja Cerkev, nadškofa Šuštarja, evropskih škofov ter papeža Janeza Pavla II. oziroma Svetega sedeža.

Človek se sprašuje, kako da nekateri slovenski politiki še zdaj ne razumejo, kaj je državniška drža, dostojnost in diplomacija. Večina držav sveta prireja poleg proslav tudi verske slovesnosti, ki pomenijo vrhunec in globino vsebine praznovanja. Politiki se praviloma teh slovesnosti udeležujejo ne glede na svojo svetovnonazorsko ali politično pripadnost. V uglajenih demokracijah tudi vedo, kaj sodi na proslave in kaj ne. Letošnje praznovanje in državna proslava brez zvezd spet dviguje – po nepotrebnem – prah med politikami in tudi ostalo javnostjo. Sicer imamo tudi praznik OF z vso njegovo historično slavo in problematičnostjo vred. Tudi sama zvezda najbrž ni tak problem, bolj je nepripravljenost tistih, ki se je oklepajo, da bi iz ločevalnega in razredno-sovražnega znamenja iz nje napravili narodno in človeško spravno znamenje sodelovanja in ustvarjalne prihodnosti. Tega si želijo predvsem mladi in vsi bi si morali prizadevati, da se bodo vse dejavnosti od politike, gospodarstva do kulture in znanosti usmerjale na to pot, v blagor nas vseh. Tako bi lahko vsi pripomogli, da se država osvobodi tiranstva, ki ga simbolizira zvezda, ki nam je prinesla revolucijo in vojno proti Sloveniji, čeprav je za marsikoga bila tudi simbol slovenske samostojnosti, a so jo premetenci izkoristili za tiranstvo nad narodom.

V tej smeri bi bilo dobro, da bi vsi govorniki na državnih proslavah s svojimi nastopi dali slovesnosti ustrezen ton, ki usmerja v preseganje preteklih delitev v imenu simbola zvezde, saj je v sodelovanju vseh pot za reševanje kriznih razmer. Krize ne moremo reševati brez vrednot ali celo na ne-vrednotah, kot so laž, prevara, nespoštovanje življenja, lastnine in podobno.

Zato ne pozabimo na vlogo slovenskih kristjanov doma in po svetu, ki so vztrajali v krščanski drži, ko je revolucija izvedla prevrednotenje vrednot. Pričevalci so zato dali tudi svoja življenja. Lambert Ehrlich, eden največjih Slovencev, je s slovensko izjavo leta 1941 in spomenico Italijanom leta 1942 pričeval za vero in domovino in to je bil vzrok njegove ustrelitve pred sedemdesetimi leti. Podobno profesor Filip Terčelj, ki so ga najprej internirali Italijani, potem pa sta s Francem Krašnjo, župnikom Sorice in Davče – ker sta se zavzela za tako imenovane 'nemške kmete' v Davči – to svojo krščansko držo plačala 7. 1. 1946 z nasilno smrtjo.

Za zvestobo tej svobodni domovini so si prizadevali zavzeti kristjani s svojo pokončno držo. Eni so to plačali s krvjo, drugi z izgonom iz domovine, tretji s takimi ali drugačnimi šikaniranjmi in označbami kot neljudje oziroma razredni sovražniki. Žal je kdo tudi klonil, izdajal in sodeloval s tujci, a še bolj zavržno je bilo sistematično sodelovanje z okupatorji s strani tistih, ki danes govorijo, da so nas osvobodili. Kristjani so v bivšem režimu s svojo vrednotno držo kljubovali laži in zatiranju, leta 1990 ob spremembi pa dali tudi politično svoj prispevek. Ne le da je stranka s krščanskim imenom dobila največ podpore med Slovenci, kristjani, duhovniki in škofje smo podpirali Demosove sile ob volitvah in še vedno se zavzemamo za družbeno pravičnost in sodelovanje, ki so temelj demokracije. Nove stranke s krščanskim imenom in programom so se lahko takoj vključile v mednarodno povezavo, saj je Slovenska ljudska stranka v zdomstvu pred političnimi spremembami omogočila povezave z evropskimi in svetovnimi sorodnimi strankami. Tako je pred spremembami prišlo do sestanka v cistercijanskem samostanu Stams na Tirolskem, kamor se je pred revolucionarnim nasiljem leta 1945 zateklo več slovenskih patrov iz Stične. Na omenjenem sestanku so vidni slovenski osamosvojitelji dobili prve politične smernice in podporo pri slovenskih politikah iz zdomstva.

Kriza, v kateri se zdaj nahajamo, je posledica omalovaževanja in teptanja temeljev, ki nam jih je posredovalo krščanstvo in sorodne religije. Tudi danes ne moremo mimo zlatih pravil življenja, ki so nam jih odprle religije kot najboljša izročila človeštva. Človeka, zaznamovanega s protislovji in krizo sodobnega sveta, pri nas še dodatno bremenijo usedline polpreteklosti, ki nas je razdelila, nam porezala korenine in nas naredila za sovražnike. Zato smo si profesorji na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani zadali kot prednostno nalogo poglobljati

in utrjevati pravne procese. Zavedamo se, da je pot zahtevna in težka. Zato bi bilo dobro, da tudi Zveza borcev NOB, če je njen glavni namen slovenski narod in njegova svoboda, od revolucionarnih simbolov preide k sodelovanju in spravi. Naj išče pota dialoga tudi z Novo slovensko zavezo in skupaj naj omogočita politiki, da bo razbremenila prihodnje rodove preteklih travm. Pokopljimo dostojno vse svoje mrtve in dajmo dostojen grob in spomin tudi tistim, ki so jim vzeli ne le življenje, pač pa tudi (dobro) ime in njihova umorjena telesa pometali v brezimne temine, rove in rudnike. Ali se ne bi še živeči člani NOB pred narodom dostojno odkupili za svoja pretekla dejanja tudi s tem, da povedo resnico o tem in sebi in drugim omogočijo mir, spravo in odpuščanje. V okviru teh prizadevanj je potekalo tudi predavanje enega vidnih sodobnih teologov in humanistov Hansa Künga v Mariboru in ustanovitev gibanja Svetovnega etosa Slovenija. Člani si prizadevamo, da bi na podlagi etičnih izročil danes vsi ljudje ne glede na svoje svetovnonazorsko in religiozno pripadnost našli skupni jezik za reševanje perečih vprašanj sodobnega človeštva. Ne razdvajanje, temveč sodelovanje na temeljih človečnosti je pot iz krize in upanje prihodnjih rodov.

Junij 2012

Sočutje z žrtvami odrešuje

Po Šentjoštu so se zgodile še Rovte. Hvaležni smo pogumnim organizatorjem in ostalim domačinom ne le za obeležje spomina na žrtve, pač pa tudi za vztrajnost, da prikrita, zamolčana, oskrunjena in zatrta resnica pride tudi v širšo narodno zavest. Kljub ustrahovanju in pritiskom so prebivalci tega dela Slovenije, ki so zaradi revolucije toliko pretrpeli, kljubovali ter širni Sloveniji posredovali desetletja zamolčano bolečino žrtev zapisanih na farnih ploščah. Svoj prerani grob ima večina izmed njih po jamah in rudnikih širne Slovenije, nekateri neznano kje, celo tik pred domačim pragom. Redki svojci so mogli deliti gorje, ki so ga preživljale žrtve terorja, a žal še danes ni sočutja. Prva učiteljica Mimi je po vojni v Rovtah trpela z otroki brez očetov, učitelj pa, ko je v razredu dojel žalost otrok, je odšel iz razreda in se zjokal. Kakšni ljudje smo, bi rekel Justin Stanovnik, da nam te bolečine še danes ne omehčajo src? Kakšni akademiki (Jože Pirjevec) so to, ki ob cesti vpijejo na ljudmi, ki gredo objokovat pobite žrtve? Namesto da bi objokovali zablode svojih prednikov, spet sejejo sovraštvo in obujajo maščevanje. In zbrani v Rovtah nismo počeli drugega kot molili za pokojne, se spomnili žrtev in klicali k resnici, spravi in k vstajenju slovenskega naroda za novo, normalno in miroljubno življenje sodelovanja in prizadevanja za skupni blagor. A eni očitno tega nočejo, zato takšna nerazumna gonja ter zamegljevanje pretekle in tako tudi sedanje resničnosti.

Kljub pesimističnemu vzdušju pa je v Sloveniji tudi več znakov preganjanja strahu in volje do sprememb. Kontrolirani mediji sicer še zmeraj vsiljujejo ideološke teme, obnavljajo mite polpreteklosti, propagirajo obraze, ki so nam zavozili državo, a resnici zgodovine in sedanjosti ne morejo zapreti poti, tudi ne s tem, da zavajajo s poročanjem o prometnih nesrečah po EU ali po svetu in podobnih obrobnihih temah. Stisk državljanov ne bosta mogla utišati ne jurišno kričanje ne plehka retorika oblastnikov, ki nimajo ne poguma ne moči ne sposobnosti za ureditev demokratične in pravične države, kjer bi prevladovalo korektno poslovanje, administrativni red in bi družbeno-gospodarski tokovi težili k skupni blaginji. Neznanje, nemoč in nered, ki prevladuje v političnem kadrovanju in drugih ukrepih, lahko prekriva le ihta za ohranjanje obstoječega stanja ribarjenja

v kalnem. Hrvaški sociolog je že pred desetletji govoril o »ribičih človeških duš«. Strah in mreže polpreteklosti ovirajo dušam polet, jemljejo narodu svobodo, državljanom pa kradejo blaginjo ter mladim zapirajo pota prihodnosti. Zato so spominske slovesnosti v Kobaridu, Rovtah, Šentjoštu, nastopi civilno-družbenih organizacij v Unionski dvorani in številna druga prizadevanja posameznikov in skupin znamenja novega življenja in upanja za državo. A dokler predstavniki države, ne le tuji ambasadorji, ne bodo navzoči na spominskih slovesnostih za žrtve, težko upamo na pravno-politični red v državi.

Zato se mnogi vse bolj zavedajo pomena pogumnega in odločnega upora oblastnim političnim in administrativnim manipulacijam, ki jih premetenci kot nekoč izvajajo v imenu tako imenovanega 'napredka' ne za državo, kot trdijo, pač pa za svojo korist. To krepi upanje, da le zmoremo iz slepe ulice, v katero so nas pahnili ustvarjalci in manipulatorji te koalicije. Le pogumni posamezniki in skupine civilne družbe dajejo upanje za spremembe. Temu se s kritično besedo pridružuje tudi stoletnik Boris Pahor, ki je na spominski slovesnosti v Kobaridu v imenu žrtev obsodil vse totalitarizme, čeprav ni izrecno omenil žrtev Hude jame, Roga in drugih grobišč slovenskega holokavsta. Kako da ne zmoremo tega? Smo res preveč soudeleženi? Na težavo pretrganja spon polpreteklosti in nujnost očiščenja v družbi in v Cerkvi opozarja v odprtem pismu tudi sodelavec Sove, Branko Cvelbar. Iz lastnih izkušenj in pričevanj drugih opisuje nečloveško ravnanje ljudi bivšega režima pri obračunavanju z uporniki oziroma z vsemi, ki se zavzemajo za svobodo in demokracijo.

Vzdrževalci privilegijev bi še kar naprej gradili na strahu, ki so ga sejali med vojno samozvani predniki in potem nasledniki – takrat z orožjem in terorjem, danes z izkoriščanjem slabosti oziroma prirojene človeške skrbi za preživetje – da bi še naprej tlačili slovenski narod. Temu se je mogoče postaviti po robu samo s poskočnostjo, s krepostjo srčnosti, ki človeka usposablja, da kljub ranljivosti nastavi svoje prsi in kljubuje zlu. Zato je nujno povezovanje, pogovor in sodelovanje med ljudmi dobre volje tako v družbi kot Cerkvi. Toliko bolj nerazumljivo je, da celo nekateri pomladniki kolebajo ali pa jih priklepajo omenjene vezi na korita

_ Sočutje z žrtvami odrešuje

polpreteklosti in tako sebi in nam vsem zapirajo pota prihodnosti. Le sočutje do žrtev pa nas počlovečuje in usposablja, da ne ostajamo le sebični, temveč smo odprti tudi za druge ljudi.

1. septembra 2013

Slovenija v Evropi 2020

Ugleden slovenski pravnik mi je ob intervjuju za *Slovenski čas* napisal: »V naši državi pogrešam, da bi ljudje večkrat iskreno izrazili svoje stališče, ne da bi preračunljivo razmišljali, kako bo to vplivalo na njihove interese.« Če smo začudeni nad nedelovanjem države in nad nemočjo civilne družbe, celo Cerkve, potem je treba razloge iskati pri nas samih, posebej pri odgovornih. Iz lastne izkušnje vem, da v javnosti ni lahko govoriti resnice in se zavzemati za pravičnost. Če to počneš, si vedno in povsod v opoziciji ter polagoma postajaš osamljeni jezdec. A toliko bolj sem žalosten nad zavistnostjo, privoščljivostjo in nepripravljenostjo za sodelovanje med Slovenci in državljani te države, kar sprašuje po slovenskem značaju obremenjenim s polpreteklostjo. Bivši režim je dopuščal mehanizme lažne pravičnosti. Na zunaj je bilo vse lepo, v resnici je šlo za prikrito tekmo in izločanje vseh, ki niso bili del elite. Po formalnem padcu režima je to ostalo pravilo za vse, ki imajo realno moč, mnogi so videli (ali še vidijo) preživetje le v prilagajanju oblasti, skakanju iz stranke v stranko, samo da bi vladali ali si kaj prisvojili s kimanjem realni (ne formalni) oblasti. Tako se ne dela država, pač pa odpirajo brezna njene pogube. Lahko enkrat pogledam levo, ko pridejo po desnega, in potem desno, ko pridejo po levega, nazadnje sem tudi sam na vrsti ne glede na to, kaj sem, a žal se večina tega ne zaveda. Razraščanje prikimavanja upogiba hrbtenice in polagomo je večina, obremenjena z nahrbtnikom prikimavanja, upognjena, pogled v prihodnost pa zastrt večini, posebno politikom, sodnikom (z redkimi izjemami) in žal tudi klerikom, tako da so celo odgovorni v Rimu morali priznati, kako zapletena je slovenska zgodba. Upajmo, da se tega zaveda aktualni nuncij, ker bo, kakor njegovi predniki, s seboj nosil težo tega nahrbtnika. Vemo, koliko je nadškof Vovk pretrpel, a tudi tožil nad nezvestobo teoloških profesorjev. A čeprav je takrat šlo za življenje, mnogi niso klonili, pač pa šli raje v zapor ali smrt in Vovk sam je zvestobo plačeval z življenjem. Danes se zdi, da je razbohoteno trgovanje za oblast, časti in denar vzelo rabsodnost mnogim, ki jih ni sram celo na javnih medijih se prodajati za 'stroko', svojo 'moralnost' pa združevati z denunciantstvom in 'gospodarjenje' vpletati v osebne koristi. Zadnje je nerazrešen problem v družbi in Cerkvi, in ker je vse prepletano, je klobčič težko razvozlati. Zato mnogim ustreza

brezvladje v družbi in Cerkvi, ker sivina prekrije tako rdeče kot črne madeže. V takih razmerah bi nuncij – ki mu gre za blagor božjega ljudstva – dobro storil, če bi se posvetoval z večjim številom duhovnikov in laikov in na podlagi tega podajal predloge. Odgovorni v državi pa bi se morali le ozreti v množico: ali se komu sploh še kdo smili, morda le še onim, ki karitativno gasijo to, kar bi morala storiti država. Če se ta vlada hvali z gospodarsko rastjo, potem naj uredi tudi ustrezne pogoje, da bo čim več ljudi lahko preživljalo sebe in svoje družine. Delo je danes problem, a da je večji v Sloveniji kot drugod, pričajo številni, ki so se izselili iskat delo v tujino. Očitno pri nas kar mrgoli anomalij (neurejenih zadev). Naša sodišča obsodijo na podlagi izmišljenih indic, 'strokovnjaki' to zagovarjajo z neodvisnostjo sodišč, medtem kot na izvoru podkupovanja (Finska) niso odkrili virov podkupovanja. Seveda moraš biti za take obsodbe vztrajni pomladnik in osamosvojitelj, ki se boriš za red, medtem ko drugi lahko nekaznovano ribarijo v kalnem. Zato nemočni delavci ostajajo brez plačil (in celo zavarovanj), sindikati pa jim prireajo shode, na katerih jih pozdravljajo njihovi rablji – tudi to je realnost tranzicijskega prvega maja. Stanje je slikovito opisala neka gospa z besedami: »V teh stiskah imajo za vsak samomor odgovornost tudi politikarji.« Zato je žalostno, da mediji prikazujejo, kako imajo ljudje radi premierko, ki jih je do vratu zadolžila, čeprav prikažejo praviloma le tiste, ki so jih tja pripeljali 'na poziv'. Sestavni del omenjenih stranpoti ter omalovaževanja države in njenih vrednot je tudi to, da vladajoči ministri v javnosti predstavljajo državo v oblačilih za piknik.

Ob desetletnici našega članstva v EU so te in še kake stvari v naši državi na prvi pogled lahko skoraj grozljive. A eno je gotovo: Če ne bi bili v EU, bi danes verjetno jedli travo, kakor so napovedovali tisti, ki so nas (in nas še naprej) vzdržujejo v jugoslovanski totalitarni virtualnosti. A ravno ti so potegnili iz tega vključevanja največ ne le častnih, pač pa tudi materialnih ugodnosti. Desetletnica EU je čas za premislek in nove odločitve, k čemer vabimo podpisniki *Izjave 2014*. Vsi zavedni Slovenci, vsi odločni državljani države in kulturno osveščeni Evropejci, pridružite se nam ter zastavite svoje ime in integriteto za ugled te države in za njeno evropsko prihodnost! Premagajmo ozkosti in zavisti ter prestižne ozire in se zavedajmo, kot je dejal Krek leta 1917, da bomo želi to, kar bomo sami (skupaj) pridelali! Verjamem, da nam je mar in da bi bili tudi mi radi – kot Avstrija ali Nemčija – vodilni v Evropi. Da bi to bili, nam ne preprečuje Evropa, pač pa le mi sami. Drage Slovenke in

Slovinci, prihodnost je v očiščenih glavah in delovnih rokah. Vsak državljan lahko odloča na volitvah za to Evropo, na referendumu za razčiščenje s preteklostjo in na nacionalnih volitvah za učinkovito državo. Poslanci pa imejte v zavesti, da z volilnim sistemom ne boste zagotavljali le svojih sedežev, pač pa prihodnost Vas, Vaših družin in nas, vseh državljanov!

10. maja 2014

Praznovanje tridesete obletnice osamosvojitve

Vstopamo v trideseto leto odločitve za samostojno Slovenijo. Medtem ko si eni pripisujejo zasluge za samostojno državo, se drugi jezijo, češ da se nam je izjalovila in ne prinaša sadov, ki smo jih pričakovali. Mnogi se zanjo sploh ne brigajo, ne hodijo na volitve in razočarani čakajo spremembe. »Želi bomo mi to, kar bomo sami pridelali,« je zapisal Krek. Vsak lahko torej po svojih sposobnostih, močeh in družbenih vlogah, vsi pa v medsebojnem povezovanju naredimo več za to, da bo država postajala bolj naša, da bomo v njej bolje sodelovali ter krepili zavest vzajemnosti, solidarnosti in vključenosti.

A kako najti in spodbuditi prvotno vztrajno in zavzeto navdušenje, ki ob plebiscitu ni poznalo nevarnosti tveganj in žrtev? Mrzla plebiscitna noč je Slovence kljub razlikam povezala v zavest enotnosti in nas ogrela za medsebojno sodelovanje. Dosanjali smo upe prednikov in povezali njihovo trpljenje žrtev v zreli snop slovenske države. Pričakovanje rojstva države je vzvalovalo Slovenijo, zdomstvo in zamejstvo. Samostojna država je dediščina številnih, ki so zanjo žrtvovali tudi življenja. Ehrlich je s sodelavci na pariški konferenci z diplomatsko spretnostjo nasproti pohlepu sosedov branil pravice malega slovenskega naroda. V vojni in revoluciji je odločno, javno in odmevno protestiral proti nasilju in terorju in bil zato likvidiran. Njegova ideja neminljive Slovenije je živela v zdomstvu in Demos s Pučnikom jo je posvojil ter v milostnem trenutku uresničil v povezanost celega naroda. Nobeno trpljenje slovenskih mučenicov ni zaman in noben očenaš ni bil izmoljen zastonj. Borut Pahor nam je na dan samostojnosti obudil te sanje, da bi pristopili k preseganju delitev. Jožef Tanko je spodbudil k uresničevanju pravne države in demokracije, predstavniki Cerkve k sodelovanju in spravi. Zdi se, da so ovira, da bi to dosegli tisti, ki sanjajo o minulih privilegij, ki jim polzijo iz rok.

Dobili smo odmevno knjigo Jožeta Možine *Slovenski razkol*, ki dokumentirano niza politično dogajanje v okupirani Sloveniji. Pogloblja, pojasnjuje in dopolnjuje zgodovinska dejstva, ki jih je *Nova slovenska zaveza* zapisala pod naslovom *Kako se je začelo* in so jih dopolnjevali *Pričevalci* na RTV SLO, Radiu Ognjišče in v objavljenih spominih. Vrača k izvornemu, k pristnemu, da bi se očistili predsodkov, zavajanj, neprisebnosti, zlonamernosti in potvarjanj, ki so se nabrali v osebni in narodni

zgodovini. Zgodovinarju in novinarju Možini je bilo dano rasti v kleni družini v samostojno in pokončno osebnost, zato je ob študiju in pričevanju številnih, ki so doživljali, »kako se je začelo,« sestavljal mozaik revolucionarnega prijema, ki je objel naš narod. Knjigo bogati prisebna, kritična in objektivna pripoved travmatične zgodbe Slovencev, porinjenih v teror okupatorja in domačih revolucionarjev. Zgodovinskim dejstvom, ki so jih nizali že drugi, dodaja nova gradiva narodove kalvarije in bogato pričevalsko podporo posameznih oseb. Vse to je težko izpodbijati, če je v bralcu vsaj malo treznosti, kritičnosti, človeškosti in odprtega demokratičnega duha. Njeno nujnost potrjuje tudi razprodanost izdaje.

Seveda pa razmerja, ki jih knjiga niza, niso le preteklost, pač pa imajo tudi vodila in smernice za uveljavljanje demokratične samostojne sedanosti. Brez zahtevnega, mukotrnega očiščenja zgodovinskega spomina in travm ni polne demokracije. Zato je treba knjigo brati, o njej razpravljati ne le v družinah, pač pa tudi na forumu, kot bi rekel pokojni Justin Stanovnik, torej v javnosti; je torej izziv za stroko in za celotno družbo. Tudi v Cerkvi se bomo morali ob soočenju s takrat zavzetimi in narodoljubnimi delavci in žrtvami kot so Rožman, Ehrlich, Peršuh, Kikelj, Župec in neštivilni drugi, bolj zavzeto in odgovorno spraševati o naši današnji pristni krščanski izvornosti, za katero so oni delovali in umrli, da bi tudi danes z vero, zavzetostjo in pogumom uresničevali krščansko etično držo, ki je podlaga za delovanje demokratične države.

10. januarja 2020

Slovenski Cicero

Z veliko pozornostjo sem poslušal posnetek govora poslanca Roberta Polnarja, v katerem se je odkrito, poglobljeno in pogumno spoprijel z družbeno-političnim položajem v Sloveniji. Ni skoparil s kritiko političnega močvirja, v katerem se gibljejo politični krogi, ki bi radi za vsako ceno obdržali privilegirane položaje, a nimajo ne znanja, ne sposobnosti, še manj politične modrosti in razsodnosti. Prijetno presenečen nad tehtnostjo besed in odločnostjo govora si nisem mogel kaj, da si ne bi rekel: Slovenski Cicero. Morda bo kdo ugovarjal, a filozofska poglobljenost in razsodno tehtanje puhle vsakdanjosti našega političnega in splošnega nihilizma je vredna vse pozornosti. Tudi Cicero si je prizadeval, da bi republika (skupne zadeve oziroma obče dobro) prevladala nad klientelizmom in podkupljivostjo. In o tem je govoril Polnar. Cicero je sicer živel, govoril in pisal v rimskih izrednih razmerah pred davnimi dva tisoč leti in bil v stalni nevarnosti, da zato izgubi življenje, kar se mu je končno tudi zgodilo. Trenutno stanje v Sloveniji, ko nekateri grozijo z (uličnimi) revolucijami, celo s smrtjo vodilnim politikom, je treba z resno odločnostjo obsoditi. Lažno in pritlehno propagandno besedičenje tako imenovanega političnega analitika Alema Maksutija na POP TV tako stanje le še napihuje in človek se vpraša, zakaj ta hiša podira vse ustavne meje zakonitosti in dostojnosti. Kakšna pa je ta svoboda izražanja, o kateri levičarji stalno 'nabijajo' po Evropi, sami pa jo teptajo v njenem najbolj prvinskem delu: spoštovanju človekovega dostojanstva in skrbi za obči blagor. Očitno po tradiciji bivšega režima, da je enim vse dovoljeno, drugi pa naj bi bili tihi in bi se kar prepustili tako ali drugače likvidirati. Halo! Ali nismo v demokratični državi! Ali nimamo vsi pravice govoriti in uveljavljati svojih potreb z demokratičnimi sredstvi? Zraven pa naj bi molčali in prenašali, da nam hodite po glavi!

Temu brezvrednostnemu stanju duha in politike ter poskusom nasilnega razvrednotenja legitimne oblasti se je poslanec jasno in odločno uprl in pokazal na njegovo nihilistično pogubno širjenje v naši družbi. Gonilna sila takih poskusov je strah. Vemo, v najtežjih časih slovenskega naroda so komunisti terorizirali Slovence, jim pognali strah v kosti in jih naredili nemočne. Strah, kot je poudaril tudi Polnar, se še vedno druži s prazno in nespametno pokornostjo. Toliko bolj

presenečata pogum in državniška drža tega poslanca, ki je razkril korupcijska tveganja predsednika računskega sodišča in prvaka Desusa. Kje so ustanove, ki varujejo zakonitost in red? Kje so torej neodvisni novinarji, tožilci, univerzitetniki, akademiki z intelektualno poštenostjo in drugi varuhi ustavnega reda in njihove ustanove, ki morajo skrbeti za zakonito poslovanje in zaščititi skupno dobro te države? Zahtevna vprašanja predvsem za tiste, ki mislijo, da z mlatenjem prazne politične slame gradijo prihodnost te države. Ker seveda nismo naivni, vemo, da so v ozadju zasebni razlogi: ohranitev pridobljenih in vzdrževanih privilegijev za vsako ceno oziroma prisvajanje našega premoženja. Absurdno, da medijska hiša, ki jo plačujemo vsi državljani, podpira takšne za narod pogubne mehanizme in ignorira blagor nas vseh. Kako dolgo boste še izrabljali našo potrpežljivost, se je spraševal Cicero? Odgovor je jasen: Tako dolgo, dokler se bomo pustili. Zato, spoštovani Slovenci, ne dopustimo, da nas žalijo, zmerjajo in omalovažujejo. Ob tridesetletnici postanimo končno ponosni, odgovorni in odločni državljani te države! Hvaležen sem poslancu Polnarju, ki sprašuje vest ne le poslancem, pač pa vsem, ki nam republika kaj pomeni in si prizadevamo, da bi naša nihilistična puščava ozelenela in Slovenija ob tridesetletnici bolj zaživela in njeni državljani postali smeli in odgovorni upravitelji svojih zadev.

15. februarja 2021

Poprava krivic duhovnikom

Tik pred svetim tridnevjem, na večer zadnjega marčnega dne, je pobuda *Vseposvojitve* spletno verno občestvo povabila k skupni molitvi križevega pota in premišljevanju trpljenja, ki ga je kot posledico dogajanj med drugo svetovno vojno in neposredno po njej pretrpel slovenski narod. Eno izmed postaj križevega pota (in sicer 2. *Jezus vzame križ na svoje rame*, ki jo je ponazarjala fotografija križcev žrtev iz brezna pri Konfinu) je pripravil dr. Janez Juhant, prav tako sklepni blagoslov. Vanj pa je vpletel pomenljivo informacijo: prav tisti dan je prejel obvestilo, da je bil rehabilitiran drugi duhovnik izmed tistih, za katere je iz duhovniških vrst prišla pobuda za razveljavitev krivičnih povojnih sodb, naslednji dan, na veliki četrtek pa je bil rehabilitiran še tretji. Sadovi peticijske zahteve za varstvo zakonitosti zoper sodbe slovenskim duhovnikom v času bivšega režima, ki je bila sprožena oktobra 2019 in naslovljena na državno tožilstvo, torej rojeva konkretne sadove. O njih se pogovarjamo s sopobudnikom peticije dr. Janezom Juhantom. Vprašanja je zastavil Bogomir Štefanič.

Zakaj ste v tesnem sodelovanju z zgodovinariko dr. Tamaro Griesser Pečar in sociologom dr. Janezom Jerovškom pravzaprav sprožili pobudo za sodno rehabilitacijo po vojni krivično obsojenih sobratov v duhovništvu? Kaj je njen temeljni cilj?

Gre za popravo krivic in našo odgovornost, da delamo na tem. Že leta 2019 sem se zaradi neodzivnosti škofij na našo pobudo odločil, da sprožim bolj zavzeto akcijo za zbiranje podpisov po spletu in odzvalo se je 345 podpisnikov, med njimi nekaj redovnic in laikov. Potem sva z dr. Tamaro Griesser-Pečar organizirala sestanek pri nadškofu Zoretu, ki je podprl predlog, da pri SŠK uredi, da škofije zaposlijo sodelavca mag. Nika Trontlja, ki od 1. 7. 2020 profesionalno raziskuje primere in pripravlja vloge za rehabilitacije. Osnovni motiv za pobudo je bil, da obsojeni (večinoma pokojni) duhovniki, ki nimajo svojih potomcev, z zavzetostjo sobratov in celotne Cerkve dosežejo zadoščenje. Škofija Maribor je že vložila kar nekaj pobud ali so jih duhovniki sami, ko so bili še živi ali njihovi svojci. Zavzeti primorski čedermac Joško Kragelj je bil aretiran 30. 12. 1948. Bil je 14 mesecev v bunkerju, ni

menjal perila (pakete domačih so namreč zadržali do konca zaslišanj), ni stopil na svež zrak, po 53 – večina celonočnih zasliševanjih, ko sta se menjavala dva oficirja Udbe, je bil 28. 6. 1949 obsojen na smrt z ustrelitvijo in po posredovanju nuncija Hurleya prek Prezidija LRS 'pomiloščen' na 20 let ječe. O zaslišanjih je Pučnikovi komisiji dejal: »Ves način je bil ponižati človeka in narediti iz njega lutko, da potem podpišeš karkoli, in vam povem, pri vsem tem bi podpisal, ne vem, tudi smrtno obsodbo, samo da nehajo s tem.« V devetdesetih letih je sam vložil pobudo, a ni uspela, tako da je še s tem prizadet umrl. Mislim, da imamo sobratje žrtev dolžnost, da vse naredimo za popravo teh vnebovpijočih krivic, ki so jim bile storjene.

Ali vas je pri vaši pobudi vodilo tudi spoznanje, da so cerkvene ustanove, zlasti škofije, za rehabilitacijo svojih duhovnikov do leta 2012, ko so še imele to možnost, naredile premalo? Peticijo ste sicer sprožili ob izrecnem soglasju ljubljanskega nadškofa in predsednika SŠK Stanislava Zoreta ter drugih slovenskih škofov.

Vsekakor sta družba in Cerkev za popravo krivic žrtvam komunizma naredili še premalo. Javnemu tožilcu Šketi sem dejal, da bi rehabilitacije morala narediti pravna demokratična država, tj. njene ustrezne ustanove vnaprej za vse, in se je strinjal. Isto velja tudi za Cerkev; škofje in drugi odgovorni smo poklicani, da delamo za vzpostavljanje pravičnosti. Zgled nam je tudi papež Frančišek, ki se povsod bori za pravice žrtev, ne le v Cerkvi (zaradi spolnih ali drugih zlorab), ampak tudi v družbi – od genocida nad Armenci do pobitih ljudi in beguncev iz Sirije, Jemna, Myanmara, Osrednje Afrike ... Soglasje škofov velja kot njihov podpis in korak v pravo smer za izvajanje naše skupne zapletene odgovornosti za popravo krivic iz bivšega režima. Isto je naloga vseh odgovornih v državi, posebej sodstva.

Kako presojate odziv iz duhovniških vrst pri podpisovanju rehabilitacijske peticije za sobrate?

Sobrat, ki mi je pomagal pri elektronskem urejevanju, je dejal, da »je res majhen odziv, glede na to, da sta potrebna le dva klika in da je zadevo prejelo preko 1000

ali še več prejemnikov obvestil (duhovnikov po vsej Sloveniji, katehistinj, ...)«. Razumem, da imajo številni v Cerkvi in družbi veliko 'svojega' dela, naša dolžnost je, da delamo za to, da bodo polpretekle krivice popravljene, kajti to je zagotovilo, da ne bomo povzročili novih (spletni naslov je: https://www.peticija.online/zahteva_zavarstvo_zakonitosti_zoper_sodbe_slovenskim_duhovnikom_v_asu_bivega_reima).

Za koliko duhovnikov ste doslej pri državnem tožilstvu vložili pobudo, da to pri vrhovnem sodišču vložijo zahtevo za varstvo zakonitosti, in koliko primerov je že doživelo epilogo?

Na tožilstvo smo vložili vloge za 10 duhovnikov in tri redovnice. Tri vloge je pripravila dr. Griesser-Pečarjeva, vložili smo jih skupaj z dr. Jerovškom. Šest vlog za sedem duhovnikov (za dva skupaj eno vlogo) ter še eno vlogo skupaj za tri redovnice je pripravil mag. Trontelj. Seveda smo šele na začetku poti, saj je bilo po vojni na sodišču 429 duhovnikov, od teh 339 v ječah (nekateri tudi večkrat), 4 so bili usmrčeni. Poleg njih so še izvensodno likvidirani – vrnjeni kurati pobiti po župnijah: npr. Oblak v Preski, Krašna in Terčelj v Sorici/Davči in drugi. Poleg tega pa je bilo še 1411 obsojenih na različne administrativne kazni. Dodatno je bilo še več aretiranih, a ne formalno obsojenih, npr. generalni vikar Ignacij Nadrah. Iz Ljubljane je rehabilitiranih (seznam še ni popoln) cca 20 (vključno z zadnjimi tremi, ki smo jih mi vložili), iz Maribora pa cca 35, za Koper nimam podatkov. Za vse, tudi za redovnice in redovnike še zbiramo podatke (janez.juhant@guest.arnes.si).

Kako pravzaprav teče postopek za varstvo zakonitosti: kaj je vaša naloga, kaj naloga tožilstva in kaj vrhovnega sodišča?

Vlagatelji pobude smo se v vlogah opirali na »zakonske kršitve, to je kršitev kazenskega zakona iz 372. člena ZKP in bistvene kršitve določb kazenskega postopka iz 371. člena ZKP«. Posebej smo izpostavili »tudi kršitve 28. in 29. člena Ustave«. Treba je sistematično po arhivih sodišč ali drugih arhivih zbrati podatke, pripraviti/utemeljiti vlogo glede kršenja postopkov in jih poslati na Vrhovno tožilstvo, ki preuči/dopolni podatke ter utemeljeno vlogo pošlje sodišču. Veliko podatkov o procesih je v knjigi *Cerkev na zatožni klopi* zbrala dr. Griesser-Pečarjeva, treba je še kaj dopolniti. Tožilec zadeve preuči in vložijo, Senat sodišča sklepa. V teh treh prvih primerih za Kimovca, Ovna in Cerkovnika je sodbe razveljavil.

Ali lahko v nekaj obrisih predstavite zgodbe duhovnikov, ki so bili na podlagi vaše pobude že rehabilitirani z razveljavitvijo sodbe pri vrhovnem sodišču?

Od treh rehabilitiranih je bila najbolj življenjsko usodna sodba Franca Cerkovnika, župnika v Šentjerneju. Na božičnem procesu leta 1945 je bil obsojen na smrt z ustrelitvijo; vrhovno sodišče je sodbo potrdilo, prošnji za pomilostitev ni bilo ugodeno. Od 34 oseb na tem procesu je bil od dvanajstih obsojenih na smrt z ustrelitvijo ustreljen le Cerkovnik; na smrt z obešanjem obsojen in usmrčen pa duhovnik Peter Križaj, kaplan v Bizoviku, kurat za ranjence v bolnici v Ljubljani; skupaj z njima so bile izvedene obsodbe še nad drugimi štirimi laiki oziroma civilnimi obsojenci. Ostali duhovniki na tem procesu so bili obsojeni na zaporne kazni, med njimi križnika, metliški prošt p. Alfonz Klemenčič (končno obsojen na 15 let) in p. Jože Šavora (obsojen na 12 let, potem 11. 1. 1951 pomiloščen) in Henrik Goričan, duhovnik mariborske škofije (zaprt že v Italiji in v Dachau), ki je bil obsojen na 15 let ter predčasno izpuščen zaradi bolezni; zaradi posledic vseh zaporov je bolan kmalu umrl (star 47 let).

Sam Cerkovnik se je zagovarjal, da so obtožbe neutemeljene, odvetnik je zagovarjal stališče, da je obtožnica pavšalna, kar ugotavlja tudi senat vrhovnega sodišča v oprostilni sodbi. Celo župljani so napisali prošnjo za pomilostitev, saj je Cerkovnik posredoval za ljudi, tudi za rešitev tistih, ki naj bi jih odpeljali v italijanska taborišča. V *Slovenskem poročevalcu* pa je zgodovinar Metod Mikuž dokazoval zakonitost procesa, drugi člankar pa, da je »treba protiljudske elemente odstraniti iz duhovniških vrst.«

Tudi Jože Oven je bil obsojen zaradi »protiljudskega delovanja«, češ da naj bi pridobival ljudi za vaške straže. Pavšalno so mu očitali delovanje proti OF, čeprav je kot beneficiat v Šentvidu pri Stični vseskozi pomagal različno politično opredeljenim. Obsojen je bil na šest let zavora, na tri leta izgube državljskih pravic in na odvzem premoženja.

Podobno velja za dr. Kimovca. Stolni prošt Franc Kimovec, komponist, star 70 let, bolehen, z angino pectoris, ki se je zdravil v Repnjah – je bil tam aretiran, nato obsojen na pet let odvzema prostosti in na tri leta izgube državljskih pravic ter zaplombo celotnega premoženja. Obsojen je bil na osnovi obtožnice, ki je vsebovala tri točke: 1. Da naj bi »dr. Kimovec od leta 1945 do leta 1948 sodeloval v združbi, ki so jo v inozemstvu organizirali pobegli vojni zločinci in sodelavci okupatorja in je

imela za cilj nasilno zrušenje državne ureditve«. Na svojem domu naj bi »sprejel kurirja, ki mu je prinesel ilegalno pismo ... sprejel ... ilegalno pismo iz inozemstva ter ga izročil šolskim sestram v Ljubljani, ki so bile zaradi protidržavnega delovanja že obsojene«; 2. Naj bi »neugotovljenega dne sprejel ilegalni časopis *Matjažev glas*, ga razširjal med somišljeniki in s tem vršil propagando, ki je vsebovala poziv za nasilno zrušenje obstoječe državne ureditve v FLRJ«; 3. Naj bi »leta 1948 zvedel, da je Šimenc imel ilegalne zveze s pobeglimi emigranti, ki delujejo proti naši državni ureditvi, in ga ni prijavil«. Tožilec mu je očital tudi, da naj bi »zločinsko deloval« kot ostala duhovščina že med vojno; ker je »med vojno s škofom Rožmanom obiskal italijanskega komisarja« in naj ne bi »skupaj z ostalo duhovščino spremenil stališča velikega dela naše duhovščine do nove oblasti«. Kimovec je v zagovoru zatrdil, da ga politika ne zanima in da dokazni postopek ne kaže na njegovo protidržavno delovanje, da je star in se ukvarja le z glasbo in literaturo. Ne zanimajo ga nobene zveze s tujino, omenjeno pismo je poslal po običajni pošti ravnatelju begunske gimnazije Bajuku, ki ga je prosil za pesmi z notami. Na okrožnem sodišču v Ljubljani je bil kljub temu 9. 7. 1949 obsojen na pet let odvzema prostosti in na tri leta izgube državljanских pravic ter zaplembo celotnega premoženja.

Nisem čisto prepričan, ali so moji podatki pravi, pa vendar: Ali niste informacije, da je državno tožilstvo pri vrhovnem sodišču vložilo prvo zahtevo za varstvo zakonitosti, prejeli na veliki četrtek lani, torej na dan, ko se spominjamo ustanovitve duhovništva, informacijo o razveljavitvi obsodbe duhovnika Jožeta Ovna pa letos dan pred velikim četrtkom? Ali vidite v tem posebno simboliko, morda celo Božjo previdnost?

Da, ravno lani na veliki četrtek mi je vrhovni tožilec sporočil, da je vloge za Cerkovnika, Kimovca in Ovna poslal na Vrhovno sodišče, letos pa sem od istega dobil odgovor, da je Vrhovno sodišče vse tri sodbe razveljavilo; in sicer za Kimovca 21. 1., za Ovna 11. 3. in Cerkovnika 25. 3. 2021. Pred nami pa je še zahtevna, a vendarle pot utemeljenega upanja. Povsod so kljub težavam spremembe možne, a je treba zavzeto delati zanje.

Del javnosti, politike pa tudi t. i. pravne stroke – spomnimo se samo stališč pravnikov tipa Ljubo Bavcon – prizadevanja za rehabilitacijo po vojni krivično

obsojenih, še posebej tistih, povezanih s Cerkvijo, hitro etiketira kot nekakšno nedopustno revidiranje zgodovine in poskus rehabilitacije 'klerofašizma'.

Kako presojate takšne poglede na popravo krivic?

Razumljivo, da kdo skuša braniti svojo 'zgodbo', a treba je iskati resnico, ki nas edina lahko osvobodi. Sicer ponavljamo laži, kot se dogaja npr. v izvažanju neresnic o stanju v Sloveniji, kar ne pomeni le potvarjanje medijskega stanja v Sloveniji in širjenja laži o demokratično delujočih politikah Slovenije, pač pa tudi napad na demokratične temelje države. To omenjam, ker so vzroki za to v neprečiščeni zgodovini, ki se tako v predelani obliki ponavlja še danes. Demokratična Slovenija je odgovorna za popravo krivic prejšnje totalitarne Slovenije, ker je njena naslednica, obenem pa je njeno spoštovanje prizadetih, prikrajšanih, krivično obsojenih, izvensodno pobitih znamenje njene pravne in politične usposobljenosti. V družbi in Cerkvi smo za to odgovorni.

V kakšni povezavi sta torej poprava krivic iz preteklosti s pravičnostjo v sedanjosti?

Če osebno in družbeno ne čistimo usedlin (pol)preteklosti, ponavljamo njene napake in povzročamo nove krivice. Seveda pa je taka pot zahtevna, a nujna za prenovo vsake osebe in celotne družbe. Kristjane še posebej temu zavezuje Jezusovo oznanilo.

18. aprila 2021

III

DIALOG V CERKVI IN DRUŽBI

Hrepenenje po neskončnem morju - nemški Katholikentag - katoliški shod - Dresden 1994

Nemški katoličani so imeli od 29. junija do 7. julija svoj 92. katoliški shod. Katoliški shodi so od druge polovice prejšnjega stoletja po srednjeevropskih deželah odigrali pomembno vlogo pri oblikovanju duhovnega, kulturnega, socialnega, gospodarskega in političnega profila katoličanov, ki ga je izzival posebno pojav liberalizma in marksizma. Tudi Nemčija je v teh stopetdesetih letih doživela vsestranske pretrese, ki so bili izziv in preizkušnja za kristjane. Posebej to velja za vzhodne pokrajine, ki jih je doletela še usoda pruske komunistične diktature. Tako je prvi tak shod še v komunistični NDR leta 1987 privabil kar 100.000 pretežno vzhodnonemških katoličanov. Zanje se je v novi demokratični resničnosti sicer odprlo veliko raznovrstnih družbenih možnosti in ponudb, v tranzicijskih razmerah pa jih zaposluje tudi skrb za vsakdanji kruh in za ureditev nagradenih problemov, ki jih je pustila komunistična polpreteklost. Ti zapleteni problemi so tudi pri katoličanih očitno zmanjšali zanimanje za družbeno uveljavljanje, ki je bilo zelo močno ob spremembi. Razen tega je Dresden pretežno protestantsko mesto, v katerem so katoličani v manjšini.

Kljub temu je prestolnica 'nove' dežele Saške, ki je z ostalimi vzhodnimi deželami postala del združene Nemčije, gostila kakih 33.000 ljudi, od katerih jih je bilo iz vzhodnih dežel komaj kakih 5000. Navzoči niso bili le 'višji' predstavniki katoličanov, pač pa je vzporedno teknel tudi 'katoliški shod od spodaj', kjer so se uveljavila alternativna gibanja v Cerkvi: Treba je bilo natančneje opredeliti in utrditi pozicije kritičnih katoličanov Vzhoda in levičarskih iz Zahoda (Nemčije) ter vlogo obrobni skupin v Cerkvi. Odnos med uradnimi člani Cerkve in skupino 'od spodaj' je pokazal, da je treba kljub razlikam v Cerkvi 'vzdržati dialog', kot je dejal udeleženec. Katoliški shod naj bi bil torej tudi forum nesoglasja (različnosti mišljenj), ki ga je treba v Cerkvi ohranjati.

Posebno opazna je bila razlika med 'vzhodnimi' in 'zahodnimi' katoličani – oba izraza označujeta pripadnike obeh združenih Nemčij z različnima neobdelanima preteklostima in s tem povezanimi nerešenimi problemi. Medtem ko so levi 'zahodni' brez pridržka povabili voditelja PDS (Stranke demokratičnega socializma)

– naslednice nekdanje Komunistične partije (Vzhodne) Nemčije – pa so bili kritični 'vzhodni' zadržani tudi do obeh članic vodstva stranke, ki sta zamenjali odsotnega voditelja. Ena izmed njih je v bivšem režimu iz protesta proti totalitarni oblasti hodila v Cerkev, druga pa je že mlada izstopila iz nje, čeprav je z njo še danes povezana. 'Vzhodnim' je dialog z nevernimi, posebej seveda s stranko nekdanjih in preoblikovanih komunistov veliko bolj zapleten problem kot levičarskim 'zahodnim', ki niso doživljali šikaniranja komunističnega režima.

»Na poti k edinosti«

Katoliški shod si je zastavil štiri temeljne sklope oziroma glavne teme, ki so jih obravnavali v okviru božje službe, razmišljanj ob Svetem pismu, diskusijskih prireditvah in predavanjih. Prva je bila posvečena temeljnim pogojem in sploh vrednoti življenja spričo rastočih problemov medsebojnega sožitja ljudi. Druga tema: »[D]a se posreči enotnost«, je bila namenjena predvsem vprašanju, kako naj se oblikuje nemška enotnost spričo razlik, ki jih je pustila dolgoletna, še posebej ideološka razlika, katere simbol – berlinski zid se je sicer leta 1990 podrl – ostale pa so globoke rane v naravi in kulturi, v civilizacijskih pridobitvah, predvsem pa v človeških dušah.

Katoliški shod na obeh ravneh, posebno pa 'od spodaj', je skušal nakazati pota, kako »deliti namesto vladati«. Žene obeh delov Nemčije so na mizo položile odprte karte. 'Zahodne' so se spraševale, kako da so se jim 'vzhodni' prijatelji odtujili. 'Vzhodne' žene pa so postale samostojne in jim ni treba več prosjati, naj 'zahodni' to in ono prinesejo iz svojega blagostanja, ko je v komunizmu vsega primanjkovalo. Zdaj ne marajo več, da jih 'zahodne' gledajo zviška, kakor da so nekaj več, ker lahko obdarijo njih, 'vzhodne' reveže. Žena z Zahoda se je javno sramovala te ponižujoče drže. 'Vzhodni' so jezni na 'zahodne', ki jim poceni kupujejo tovarne, ki so jih spravili prej v stečaj, da bi zbili konkurenco. Zdaj pa je toliko in toliko mož in žena brez dela. Ob teh problemih pojenjuje nekdanja energija 'vzhodnih', zaradi katere so jih v času nekdanje komunistične države tako občudovali 'zahodni'. Zdaj se zdi, da bo vso to

energijo uničil neusmiljeni kapital, ki bo tako premagal in si polastil žene in družine 'vzhodnih' kot tudi 'zahodnih', pa ne le Nemcev, ampak vsega sveta.

Izkušnja kristjanov in ostalih Nemcev potrjuje tudi naše izkušnje, čeprav v drugačnih okvirih: Predno bo prišlo do združitve, se je treba ločiti in jasno opredeliti svojo identiteto. Sicer pa tudi združena Evropa ne nastaja tako samoumevno, kljub temu da so njeni zahodni narodi imeli dovolj časa za oblikovanje svoje identitete. Zato bo treba pustiti, da svojo identiteto najdejo tudi zamudniki, ki izkušajo komaj prve žarke demokratične pomladi.

Posebno poglavje na shodu je bila edinost med katoličani ter med kristjani. Nemški kritični teolog iz Tübingena Norbert Greinacher se je zavzel za dialog v katoliški Cerkvi, ki naj povezuje tako 'službeni' kot 'alternativni' katolicizem. »Kritični katolicizem potrebuje uradno Cerkev, da lahko obstoja, kot uradni katolicizem potrebuje drugega, da je lahko katoliški.« Annette Schavan iz Centralnega sveta nemških katoličanov je v imenu komisije za dialog znotraj Cerkve poudarila, da je treba stvari konkretizirati, izoblikovati strategije za reševanje sporov in pokazati več jasnosti v pogovornih in odločitvenih procesih. Sicer so odprta vprašanja znotrajcerkvenega dialoga naletela pri nekaterih tudi na gluha ušesa oziroma so nekatera vprašanja postala za mnoge tabu tema, kot npr. službena vloga žene v Cerkvi, in se je z njimi soočil predvsem 'shod do spodaj'.

Sam kraj z večino evangeličanov pa je spodbujal k dialogu med kristjani. Na shodu so ponavljali zahtevo po »splošnem zboru miru krščanskih Cerkva«, ki jo je že leta 1934 izrekel med vojno v koncentracijskem taborišču preminuli evangeličanski teolog Dietrich Bonhoeffer. Konciliarni proces za pravičnost, mir in ohranitev stvarstva je treba neprestano poglobljati. V tem smislu delujejo v obeh nemških Cerkvah različna gibanja, organizacije in posamezniki, da bi se Cerkve vedno bolj zavedale problemov revnih, obrobnih in družbeno ogroženih. Centralni svet nemških katoličanov, ki deluje že trideset let, skuša zdaj najti kritičnejši odnos do oblasti, predvsem pa katoličane bolj usmerjati k rastočim problemom konkretnega človeka in družbe.

»Kako naj človeštvo preživi?«

Tretje splošno vprašanje povezuje nemške katoličane s protestanti in tudi z verniki drugih religij ter z vsemi ljudmi, tudi nevernimi, ki si prizadevajo za

preživetje na tej zemlji. 'Obrat' na Vzhodu je razgalil ekološke rane, ki so jih pustili komunistični režimi s svojimi gigantskimi industrijsko-tehnološkimi projekti. Zaradi ideoloških razlogov ni gojil in razvijal ekološke zavesti, zaradi pomanjkanja denarja pa ni gradil ustrezne ekološke infrastrukture.

Vprašanje preživetja seveda ni niti nemška niti zadeva zgolj katoličanov, ampak izziva religije, ki naj s svojo presežnostjo pomagajo človeku, da bo oblikoval potrebno distanco do neposrednega dogajanja na Zemlji in prinesel več upanja človeškemu razvoju. Takšno gledanje na stvari takoj odpira nemškim (in ostalim) katoličanov nove poglede pri presoji kapitala, obresti, oboroževanja, izvoza orožja in možnosti nemškega vojaškega »posredovanja za zaščito (svetovnega) kapitala«, kar je trenutno zelo vroča politična tema. Zavzemanje za revne se namreč prične doma. Ni problem le delitev med 'vzhodnimi' in 'zahodnimi', še večji je delitev med Severom in Jugom. Nemška (in druga) industrija s prodajo orožja znižuje življenjsko raven ubožnim deželam. Organizirati je treba alternativne prodaje izdelkov in sadežev iz revnih dežel, da bi zmanjšali monopol svetovnih firm, ki v teh deželah poceni kupujejo in določajo potem svetovne cene izdelkov kave, sladkorja idr. Tudi v Afriki delujoči teologi kot Gabriele Dietrich in Engelebert Mveng poudarjajo, kako zagrizeno se bo treba boriti zoper rastoče uničevanje okolja. Potrebno je oblikovanje poglobljene in svetu prijazne duhovnosti. Nemški katoličani postajajo vedno bolj občutljivi za ta vprašanja in skupaj z evangeličani po različnih organizacijah vedno bolj množično pripravljajo strategijo in projekte za praktično izvajanje teh načel. Tudi slovenski katoličani bomo lahko še v marsičem izboljšali svojo organizacijsko in kreativno sposobnost za oblikovanje učinkovitih projektov za dosego večje družbene pravičnosti v podporo revnim in obrobim, za zdravo bodočnost družbe nasploh.

Četrta tema: »Da naj vera raste«, je prekvašala vsa ta konkretna vprašanja. Ta se razodevajo, ko je treba v kaki župniji sprejeti begunsko družino in se med vernimi razvnamejo podobna čustva, kot jih poznamo pri prvih katoličanih iz Apostolskih del: strah, dvom, zavist, pa tudi upanje, velikodušnost, pripravljenost pomagati. Duhovna osveščenost katoličanov je tudi vprašanje konkretne učinkovitosti krščanskih skupnosti – župnij; je vprašanje odprtosti za dialog z najrazličnejšimi religijami in skupinami.

Politika ali »hrepenenje po morju«

Nemški katoličani so se skupaj s protestanti na katoliškem shodu ukvarjali tudi s politiko, kar morda našim ušesom zveni še nekoliko tuje. Sicer pa so tudi slovenski katoliški shodi (1890, 1900, 1906, 1913, 1923) opredeljevali politično delovanje katoličanov. To izročilo je prekinilo obdobje komunizma, zdaj pa se bomo morali znova naučiti, kako naj kristjani posegajo v politično dogajanje, ne da bi izgubili svoj krščanski obraz in bi v političnem dogajanju gojili kritični dialog do politično drugače mislečih.

Pri politični delavnici nemškega shoda so sodelovali katoličani, posebej seveda politiki različnih strank. Nemški prenovljeni komunisti uradno niso sodelovali na katoliškem shodu, vendar so bili povsod navzoči, recimo s postavitvijo stojnice z zavajajočo oznako: »Ženska kava - Vzhod«. Poznavalci so bili pozorni na žilavost in zavzetost, a tudi zvijačnost prenoviteljev, kar jim je omogočilo relativni uspeh na volitvah.

Krščanskodemokratski politik iz Saške Arnold Vaatz je označil začetni položaj v vzhodnih pokrajinah s prisposobno de Saint Exupéryja, ki pravi: »Če hočeš graditi ladjo, ne zbornaj skup ljudi, da bi priskrbel les, pripravil orodje in razdelil naloge, ampak zbudi v njih hrepenenje po daljnem, neskončnem morju.« To hrepenenje je bilo živo prvo leto po zlomu komunizma leta 1989, potem pa so ga pokopali. Posebno združitev, ki so jo ljudje še manj pričakovali kot Slovenci svojo državo, je ljudi hitro streznila, da so začeli zbirati orodje in delati, da bi z delom ustvarjali neskončno morje svobode in demokracije. Medtem ko so na začetku drli skupaj na okroglo mize in posvete, da bi skupaj izsanjali pot svobode in demokracije, jih danes vsakdanja resničnost dela realiste, ki se borijo bodisi za preživetje bodisi za ohranitev pridobitev iz preteklosti ali za oboje. Svojevrstni primer razvoja je poštar iz nekdanjega vzhodno berlinskega predmestja. Pod bivšim režimom si je pridobil hišo in jo odplačal. Zdaj pa vnuki bivšega lastnika zahtevajo ali hišo nazaj ali primerno odškodnino, kar oboje življenjsko ogroža poštarja in njegovo družino. Ravno zaradi sporne politične realnosti je bila politična delavnica med najbolj obiskanimi prireditvami katoličanov in drugih prebivalcev vzhodnih pokrajin.

Glavno vprašanje, ki je prevevalo politično razpravo, je tudi nam znano: Kako možnosti politikov uskladiti s pričakovanji ljudi? Stranke, ki se tega zavedajo, imajo bodočnost. Pragmatičnost torej ne pomeni - kot se pri nas rado poudarja tudi

med politiki krščanskega kova – da je treba zasledovati le neke cilje neposredne uspešnosti, ampak politika naj poskrbi za uresničenje teženj in potreb čim širšega kroga ljudi. Takšna politika ima bodočnost in prenovljeni komunisti, ki se morajo seveda v Nemčiji bolj držati demokratičnih pravil in reda kot pri nas ali drugod, se tega zavedajo, zato tudi vse svoje sile napenjajo, da bi bila njihova politična dejavnost tvorna in perspektivna za čim širši krog ljudi.

Če sklepamo po dejavnosti nemških katoličanov na shodu in po njihovi vsestranski angažiranosti na družbenem polju, smemo reči, da se zavedajo izzivov današnje zahtevne resničnosti. Slovenskim katoličanom danes sicer ni nujno segati po tujih vzorih, čeprav nam bo to ali ono lahko v spodbudo. V svoji preteklosti imamo dovolj vzorov kot Krek, Gosar, Ehrlich in drugi. Krek je leta 1904 dejal: »Najznačilnejše znamenje napredka je ravno to, da med bojujoče stranke vedno samozavestneje stopa nov faktor, ki je prej živel samo v abstraktnih pojmih, namreč ljudstvo. To kliče: Tu sem jaz s svojo individualnostjo, s svojimi potrebami, z zavestjo svojih pravic in dolžnosti.« Ali se politiki, posebno krščanski, danes tega zavedajo?

Julij 1994

Odprte družbe ni brez jasnih razmerij

Razmerje med religijo, cerkvami in oblastjo je bilo vedno zapleteno. Vendar se prek tega zgodovina Evrope razodeva ne samo kot zgodovina civilizacije in napredka, ampak tudi kot zgodovina humanizacije in utrditve medčloveških razmerij. Nastanek sodobne države in drugih ustanov, ki urejajo ta razmerja, je zaznamoval razvoj in procese več stoletij. Čeprav so se ti tokovi pri nas včasih uveljavljali s časovnim zamikom in kdaj v okvirih zamejenosti naše ozkosti, smo le hodili v korak z Evropo. Verjetno še najmanj v zadnje pol stoletja, ko je totalitarni oblasti postalo sporno dobesedno vse, kar je oblikovalo Evropo in tvori njen zgodovinski spomin in torej tudi humus, iz katerega raste danes. In ravno religija je bistven temelj tega spomina. Kdo si lahko predstavlja Evropo brez nje, brez verskih debat, spopadov in iskanj? Tako je ob krščanstvu, kot je dejal ob *Nemškem katoliškem shodu* v Mainzu leta 1998 kancler Kohl, družba preverjala svoje etične temelje. Krščanstvo je Evropi dalo podlago za pridobivanje in kapital, iz njega so vzniknile razprave o človekovih pravicah, demokracija je pričela ob sporih vladarjev in papežev. Ob tem srečanju mi je Kohl potrdil svoje prizadevanje za priznanje Slovenije kot samostojne države, čeprav so evropski politiki temu zelo nasprotovali, kajti, kot je rekel, je posebno Francija nasprotovala osamosvojitvi Slovenije tudi zaradi zgodovinskih povezav s Srbijo. To mi je leto za tem na konferenci v Bruslju potrdil tudi nekdanji predsednik EU Jacques Delors.

To izročilo Evrope in s tem krščanska religijska podlaga sodobne družbe sta tudi bistveno sooblikovala pojem svobodnega človeka in državljana. Ni dovolj reči, da naša oblast doslej ni imela posluha za to, kakor je premalo reči, da so s formalno demokratizacijo slovenska družba in njeni deli svobodni. Tudi če je formalno temu tako, je dejansko stanje drugačno. Nastop poslanca LDS v parlamentu, ki je poln predsodkov, skoraj razrednega sovraštva, v katerem je nakazal, da bi morali duhovnike vnovič zapirati, kaže na strašljive razsežnosti boljševiske zapuščine. Tako mnenje, ki se spogleduje z medijsko nadvlado, bi seveda ne imelo teže, če bi ga imeli možnost uravnotežiti. Pa ga nimamo. Medijski prostor je praktično zaprt, kolikor je namenjen verskemu in povezavi vere z družbenimi temami so ga skrčili in ujeli v geto nekakšne duhovnosti, kot si jo nekateri instrumentalizirajo in celo

predstavljajo za potrebe smešenja in poniževanja vernih. Z drugo besedo, znak (s komunizmom povzročene) zaprte slovenske družbe in z njo povezane take vsiljene podobe o veri je način, da pristaši postkomunistične nomenklature želijo – po znanem boljševiškem miselnem vzorcu – videti krščanstvo v Sloveniji še vedno le v getu, brez vpliva na javno družbenopolitično življenje.

Tipičen primer tega, o čemer pišem, je tednik *Mladina*, ki se je specializirala za servisiranje tovrstnih načrtov. Da karikira vero in cerkev, smo se žal že navadili. Ko so slednjič napadli Teološko fakulteto, katere dekan sem (bil), sem uredniku *Manipulatorja* Mihu Štamcarju poslal odgovor in pismo, v katerem sem se odzval na lažne obtožbe, da je fakulteta miselno zaprta ter da onemogoča študente. Pisma preprosto ni hotel objaviti. Zakaj bi se torej takega pojasnila ustrašil nekdanji odgovorni urednik Slovenca? Povedal sem, da razumem sporočilo negativitete. Vedno, kadar urejamo vprašanja s predsednikom države, *Mladina* poskrbi za križni ideološki rafal. In povedal sem, da v tem ne vidim nikakršnega naključja ter da svojim botrom lahko sporočijo, da zelenih učinkov na tak način ne bodo dosegli. Štamcar je odgovoril tako, da sem v hipu razumel, zakaj so ga tik pred volitvami poslali na Slovenca.

Spoznal sem torej, da med dobronamernostjo in slovensko postkomunistično oblastjo ni razmerja. Glede na metode, ki jih vadijo na svojih razrednih sovražnikih, je samo vprašanje časa, kdaj bo počilo in kdaj bomo morali to povedati na glas. Kar mene zadeva, si več ne delam utvar. Natočiti si je treba čistega vina in zelo jasno zahtevati predvsem in samo to, kar nam pripada. To pa je resnična svoboda, kakor jo je izoblikovala Evropa religij, ki jo slovenska (post)komunistična oblast duši že več kot pol stoletja. Na *Katoliškem shodu* v Mainzu sem doživel to drugače: tako predsednik države kot kancler (vlade) sta shodu zaželela uspeh za družbo in za Cerkev. Mar ni to tudi naša Evropa?

Julij 1999

Sprava, ne razredno sovraštvo!

Utelešenje krščanstva vključuje skladno razreševanje vprašanja razmerja med posameznikom in skupnostjo. Mislim na ... skladno razmerje nasprotij. Ljudi danes žeja po takšnih rešitvah.

Simone Weil

Na takšno ureditev razmerij med ljudmi je mislil papež v dokumentu *Spomin in sprava*, v katerem se opravičuje za grehe, ki so jih napravili kristjani katoliške Cerkve in njeni predstavniki v dvatisočletni zgodovini krščanstva. Papež se je dotaknil zgodovinskih primerov krivičnega ravnanja kristjanov, na primer v Braziliji, Senegal, na Češkem pa tudi drugod. Opozoril je na diskriminacijo Judov, žensk in na nasilje križarskih vojn, inkvizicije, čarovniških procesov. Izpostavil je netolerantnost in nasilnost katoličanov ob misijonih in sploh v odnosu do pripadnikov drugih cerkva in ločin.

Svet je pretežno ugodno sprejel to potezo ustanove z dvatisočletnim izročilom in jo ocenil kot pomembno dejanje. Pravzaprav je takih dejanj v sodobnem svetu izjemno malo. Podobnih izjav nekatere pomembne pravoslavne in druge cerkve ali muslimanske skupnosti še niso premogle. Še manj je taka opravičila slišati iz ust šefov držav tako na Vzhodu kot na Zahodu; častna izjema so nemški voditelji, ki so pokleknili na zemljo njihovih nekdanih žrtev (Poljakov).

Zgled sprave iz povsem neopravičljivih razlogov ne gre v račun nekdanim komunistom ali po novim marksoliberalcem, kot jih je dobro poimenoval Alojz Rebula. Od njih kakor da zaman pričakujemo podobne civilizacijske geste sprave. Zaman smo čakali, da bo predsednik republike Kučan kot bivši šef partije storil kaj več, kot naj bi (očitno) iz taktičnih razlogov storil leta 1990 pri spravi maši v Rogu, a kakega opravičila v imenu organizacije, ki ji je bil sekretar, nismo slišali. V Stockholmu je pred kratkim celo zamolčal ves tragični povojni komunistični holokavst. Predsednik Združenja lastnikov razlaščenega premoženja Tine Jaklič je javno zatrdil, da naša uradna politika zavestno noče popraviti povojnih krivic. Slovenski nacionalni mediji so ob zdajšnjem papeževem spravnem dejanju v razlagah znova potrdili, da revolucija še traja in da še vedno deluje agitpropovsko.

Oceno papeževega dokumenta so zaupali sodelavcem in učencem postudbovske šole Zdenka Roterja, ki so dogodek razlagali v smislu zadovoljevanja ciljev revolucionarne borbe in kulturnega boja zoper Cerkev. Cerkveno ponudbo sprave, ki so jo tudi v Sloveniji v imenu katoličanov izpričali slovenski škofje: Pogačnik, Šuštar – drugih katoličanov (žrtev) nihče o tem ni vprašal – so ti propagandisti prikazali kot trgovski posel, češ da Cerkev taktizira, da bi lažje prišla do premoženja. Pri nas torej še ne vlada pravna država, pač pa revolucionarna praksa nomenklature, ki jo iz pozicij oblasti vzdržujejo posebno člani Združene liste in mladinci LDS (marksoliberalci), instrumentalizirani prek zakulisij in prepleteni z vrhovi oblasti. Ne pozabimo: katoliška Cerkev od kraljevine SHS oziroma Jugoslavije ni imela nobene oblasti več. Med vojno ji je partija napovedala uničenje in že takoj leta 1942 začela z delom, ko je v Ljubljanski pokrajini dala pobiti okoli tisoč vodilnih katoličanov; nekaj še zraven tudi v partizanskih formacijah. Nadaljevanje je sledilo s sistematičnimi revolucionarnimi obračuni med vojno in komunističnim holokavstom nad neoboroženimi ljudmi po vojni.

Vse to so komunisti in postkomunisti sicer označili kot napako, ki pa jo za ceno zdajšnje oblasti niso pripravljene odpraviti. Nasprotno. Vse življenje v naši družbi poteka tako, da bi to nenormalno stanje vzdrževali še naprej. Zato še vedno delujejo prikrite uredbe te logike: agitprop, prisluškovanje, vključevanje agentov. Težko se je strinjati s trditvijo dr. Bučarja v zadnji *Novi reviji*, da so v prejšnjem sistemu vsi imeli enako možnost za študij. V resnici je šlo za enakost (enakopravnost) znotraj ene ozko strukturirane ideologije. Kdor je želel biti drugačen, je za drugačnost moral žrtvovati svobodo in akademskost. Posledice se kažejo še danes v lojalnosti nekdanjim 'dobrotnikom'. Obstajala je 'sodelujoča' drugačnost. Škofa Grmiča je Ljerka Bizilj v svoji knjigi opisala kot sodelavca Udbe, ker se je ob spremembi zdelo, da ne bo več potreben omenjenim krogom. Zdaj so ga 'reaktivirali' kot uporabnega kritika Cerkve v imenu teološke in cerkvene drugačnosti, omenjena knjiga pa je šla v pozabo.

Kako naj bi Cerkev preprečila holokavst? Še tisti, ki bi ga lahko, ga niso hoteli; nekateri očitajo celo britanski kraljici materi, da je hotela skleniti pakt s Hitlerjem.

Danes je tudi dokumentirano, da so bili komunisti med največjimi sovražniki Judov. Treba je seveda zadeve postaviti v kontekst, da so Judje nekoč in danes vodili svetovni kapital. Zdaj so npr. spet zagrozili, da bodo preprečili združitev *Dressdner* in *Deutsche Bank*. Od kod jim ta moč, medtem ko se evropska nova levica sonči v ikonografiji pravičniškega preprečevanja antisemitizma? Danes so žrtve tega svetovnega kapitala veliko hujše in ameriška politika igra z akterji tega kapitala v svetu pomembno vlogo tudi za Slovenijo. Janez Pavel II. je v tem zadnjem dokumentu opozoril tudi na današnje (globalno) izkoriščanje. Tudi pri nas. Tudi naši škofje so izpostavili vprašanje revščine in našeli, kaj Cerkev v tem oziru dela: Karitas je lani na primer pomagala 8600 družinam, 9500 bolnim, 350 otrokom in sodeloval pri več socialnih projektih.

Stvari je torej treba postaviti v bolj objektivni okvir. Neokomunisti stalno zahtevajo, naj se ne vračamo v preteklost. Toda če želijo poslej postati verodostojni kritiki Cerkve, naj kot oblastniki napravijo obračun s svojo komunistično preteklostjo, tj. počistijo v svojih vrstah: Imamo že knjige nekdanih marksistov kot Orwella, Fureta, Courtoisa, ki prikažejo bilanco grozodejstev komunizma.

Verjetno drži, da katoliška Cerkev s tem zadnjim dokumentom o odpuščanju in spravi ter izjavami kurijskih kardinalov ali slovenskih škofov še ni storila vsega. Dobro pa bi bilo, če bi skušali merila poenotiti in vse meriti z enakimi vatli. Gre za zahtevo po pravičnosti tako na vsebinski kakor institucionalni ravni. Resda si moramo med seboj odpuščati, vendar tudi nasilja ne smemo dopuščati. Lahko je sicer del družbe zatiran, vendar je treba priznati, da je to za družbo slabo, zato si demokratična oblast ne sme privoščiti nasilja nad drugimi. Taka družba ne hodi v smeri sprave, pač pa ohranja razredni razdiralni boj. Zato je ponudba Cerkve k spravi epohalnega pomena. Krščanstvo in Cerkev kljub zablodam njenih članov njih in vse druge kličeta k spravi in odpuščanju, kar bi bilo dobro tudi za vso ostalo družbo, če noče ostati ujeta v logiko razrednega sovražnika.

Marec 2000

Dialog, predsedovanje in slovenski katoličani

Leto, ki ga pričenjamo, naj bi bilo zaznamovano z dialogom. Uradni naslov je leto medkulturnega dialoga. Pobudo je v EU dal komisar za vzgojo in izobraževanje Jan Figel iz Slovaške. Znano je, da krščanske smernice določajo njegov etični in politični profil in je v tem prej izjema kot pravilo med evropskimi komisarji in med ostalimi birokrati EU, ki odločajo, kako se bo delil denar evropskih davkoplačevalcev. Sam je človek dialoga in se zaveda njegovega pomena za urejeno družbo že iz izkušenj v svoji domovini. Slovaška kljub posledicam polpreteklega obdobja več da na krščansko izročilo, kot npr. Slovenija, a jo prav tako pestijo težave tranzicije in seveda podedovane in tranzicijsko ustvarjene etnične in socialne razlike.

Naša država si je kot predsedujoča EU zadala nalogo pospeševanja dialoga. Politiki seveda tu gledajo bolj na tako imenovana krizna žarišča. V notranji politiki pa se ravno to leto vnema hud boj, ki bolj spominja na revolucijo kot na dialog. Njegova značilnost je prikrivanje temeljnih resnic o naši družbeni resničnosti, pretvarjanje oziroma hipokrizija, kot temu pravimo. To ni presenetljivo, saj je bila laž največje orožje komunističnih in drugih revolucionarjev in le z njo so lahko prihajali na oblast in tudi danes ni nič drugače. Iz tega ozadja je treba razumeti in gledati na sedanje stanje v Sloveniji. Kristjani in Cerkev kot celota imamo v smislu ustanovitelja nalogo, da laž preganjamo iz svojih src, družinskih in družbenih občestev. Zato se danes škofom, duhovnikom in vsem vernim še posebej zastavlja vprašanje, ali bo Sin človekov še našel vero na zemlji. Težko jo bo našel, če kristjani z lažnim svetom sklepamo kompromise zaradi razlogov premoženja, časti in oblasti ali uživanja, ne razvijamo dialoga s srcem, odprtim posebej za stiske otrok, starih, prizadetih. Država bo bolj korektno delovala, če bomo vsi dejavni v prizadevanju za skupni blagor, kar je sestavni del dialoške kulture.

Nujnosti dialoga se zaveda že otrok, ki steguje ročice k materi in išče njeno obličje, čeprav še ne more spregovoriti, potrebo po dialogu izražata jok ali proseče oči. In če mati tega ne zazna, je navsezadnje otrok zapisan smrti, kar se žal kdaj dogaja po svetu in tudi pri nas. Matere prepuščajo otroke ustanovam ali posameznikom, včasih pa celo nasilno ali zvijačno povzročijo njihovo smrt. Kaj smo ljudje, da je

mogoče takšno popačenje? Zato je dialog v družinah, med sosedi, med sodelavci in v celotni družbi nujen pogoj življenja in preživetja.

Po vsakem prepiru, sovraštvu, vojni je treba sestiti za mizo in se pogovoriti. Kolikor dlje traja prepir, sovraštvo ali kolikor bolj kruta je bila vojna, toliko težji je dogovor, kakor izkušamo to pri nas. Še danes nismo pokopali mrtvih, še zdaj nismo dosegli narodne sprave in ne priznanja polne resnice o naši preteklosti. Ravno nasprotno: lažnivi prikaz preteklosti nekateri še vedno izkoriščajo za poglobljanje sovraštva in zastrupljanje posebno mladih src, namesto da bi jim z dialoškim vzdušjem utirali pot v odprto, svobodno družbo.

Ko govorimo o medkulturnem dialogu večina misli na muslimane in druge priseljence, ki prihajajo k nam skozi zapahnjena vrata evropskih držav. Lažje je imeti dialog s tistim, ki ga srečamo morda enkrat na leto ali se z njim občasno pogovorimo le po telefonu, ne stopa pa v naš vsakdanji svet in nam ne gleda v skledo ali ne obrača avta na našem dvorišču. S sosedom je težje voditi dialog, celo če sva enake vere. Včasih se dialog žal ustavi celo med možem in ženo, med starši in otroci, med prijatelji in znanci. Prekinjanje dialoga pa pušča za seboj žalostne, potrte in nepreskrbljene otroke, stari ljudje v domovih za ostarele mesece zaman čakajo na človeka, osamljeni in zapuščeni sosedge nimajo sogovornika in zato tudi sami umirajo.

Dialog torej ni le medkulturni pojav, ki ga danes avtomatično odpirajo internet ali televizija in druga sodobna komunikacijska sredstva. A obenem z njimi pogosto bežimo od neposrednih ljudi v drugi, včasih kar umišljeni virtualni svet, čeprav bi v svojem prizadevanju radi srečali človeka. Telefoniramo oddaljenemu človeku, a temu, ki stoji zraven nas, ne privoščimo niti spodbudnega pogleda. V udobnih foteljih gledamo vsemogoče 'šove' in podobno, a svojega bližnjega ne vprašamo, kako se počuti oziroma mu nismo sposobni odkriti svojih ran, bolečin ali radosti. Dialog naj bi bil še posebno blizu kristjanom, saj krščanski Bog je Bog dialoga, je Trojica, ki občuje med seboj. Očitno tudi v letu dialoga ne bo kaj prida govora o dialogu v naši družbi, tudi ne o dialogu med vernimi in nevernimi ali vernimi med seboj. Predvsem bi se kazalo več pogovarjati, kaj dialog sploh pomeni za našo družbo.

Zavedati se je treba, da dialog predpostavlja prizadevanje za resnico, ker vključuje priznanje svoje omejenosti in nepopolnosti, ter pripravljenost, da drug drugega

ravno v različnosti obogatimo in se med seboj spoštujemo kot partnerji. Dialog nikogar ne izključuje, pač pa daje pravico do medsebojnega dostopa in vstopa v svet drugega. Kjer te pripravljenosti ni, družba nazaduje, ker zanemarja temeljni pogoj sobivanja: vživljati se v drugega in skupaj graditi skupno dobro. Lahko si nekdo prigrabi oblast, premoženje, vendar če s tem ogroža preživetje drugih, žaga vejo, na kateri sedi tudi sam. Pristna dialoška družba je mogoča na enakopravnosti in spoštovanju vseh, tudi tistih, ki jih imamo manj radi. Aristotel zato na koncu *Etike* govori o prijateljstvu kot temelju za uspešno družbo oziroma državo (polis). Ne more pa biti dialoga v družbi, kjer se nekateri vnaprej postavljajo za bogove in izključujejo druge in so pravice zaradi medijskih, kapitalskih ali drugih pritiskov nekaterim ogrožene ali celo nedostopne kljub ustavnim in zakonskim uredbam, ki jih zagotavljajo vsem.

Kristjani bi morali biti še bolj občutljivi za te razsežnosti. Če nas vera ne spodbuja k dialogu in odločnosti, da iščemo resnico, je z našo vero nekaj narobe. Josef Pieper je zapisal, da je za poštenost in resnico treba poguma, ki ga ima le tisti, ki je utemeljen v Bogu. Resno se bomo morali pogovoriti, kako je s to našo vero, in si naliti čistega vina. Ne gre le za premišljeno upravljanje s premoženjem ali delitvijo oblasti in časti. Gre tudi za to, kakšen odnos zavzema Cerkev do svojih vernikov in do drugih, posebno tistih, ki kršijo osnovana pravila družbene pravičnosti ali temeljna načela vere in krščanske morale, pa naj se ta imenuje Sarkozy ali kako drugače. Zato je treba odprtega dialoga med papežem in škofi, med škofi in duhovniki, med župnikom in verniki ter verni med seboj, med njimi in verniki drugih veroizpovedi ali nevernimi.

Veliko prireditev je napovedanih letos. Vse bodo institucionalno v glavnem obšle Cerkev. Ko smo s kolegi iz Tübingena pri ustrezni Komisiji EU vložili projekt medreligijskega dialoga, so nam odgovorili, da je projekt naravnan preveč na versko populacijo, čeprav smo nameravali vključiti vse verske skupnosti v EU. Očitno se mnogim v Evropi in tudi pri nas v Sloveniji dialog med verniki – razen zdaj morda z muslimani, ker je to politično aktualno – ne zdi družbeno potreben. A še posebej Slovenci, ki tako tesno živimo drug ob drugem, da vsak vsakega pozna, bi se morali zavedati, da ne moremo shajati drug brez drugega. Če ne sprejmemo dialoške drže, se nam lahko zgodi, da delamo sicer na zunaj lepo deželico, a brez trdnih moralno-vrednotnih temeljev za primerno prihodnost vseh. In račune bodo

_ Dialog, predsedovanje in slovenski katoličani

plačevali tudi tisti ali njihovi potomci, ki mislijo, da si lahko privoščijo in počno vse brez pravil in dostojnosti. Jezus v takih slučajih govori o pobeljenih grobovih, pred čemer nihče ni vnaprej imun.

Pa uspešno dialoško leto vsem državljanom in državljanom ne le Slovenije, Evropske skupnosti, pač pa celega sveta.

11. januarja 2008

Kultura dialoga

Ob razpravah na forumu ob slovenskem kulturnem prazniku sem bil pozoren na skoraj soglasno stališče govornikov, da smo ne le v gospodarski, pač pa tudi v idejni in vrednostni krizi. Več govornikov je izpostavilo nujnost dialoga in sodelovanja, ki ga v Sloveniji manjka ali je sploh odsoten. Eden od govornikov je celo menil, da sprave pri nas sploh nikoli ne bo. Zakaj pa ne? Na temo (ne)sodelovanja se je pisno odzval tudi predsednik države, ki je opozoril na sovražni govor, na kulturo hujskanja in se vprašal, ali bomo postali družba prepira. Pred dnevi je poslanka v državnem zboru za ne-díalog obtožila kar opozicijo. Eden izmed spoštovanja vrednih umetnikov pa je dejal, da sta ministra Bavčar in Janša takrat denar namesto za kulturo dala za orožje. Pomislil sem na tiste, ki so se z orožjem uprli in umrli za to domovino, ki nam zdaj omogoča svobodo besede, v kateri pa nas bivši totalitaristi učijo demokracije, kot bi dejal Tone Kuntner, in si napadalci na domovino lastijo pravice njenih osamosvojiteljev. Spričo take duhovne zmede in omalovažujočega odnosa do izvora naše državnosti se zavestno odriva njihova žrtev za našo prihodnost iz javne in osebne zavesti ter iz izobraževalnih in drugih ustanov. Za dva izmed padlih rodoljubov sem smel osebno opraviti pogreb; na Bledu za Janeza Svetino in v Cerkljah na Gorenjskem za Petra Petriča. Prevajalec, pisatelj, duhovni učitelj in svetovljan Svetina se je v času sprememb boril z močjo besede proti »Prokrustovi postelji« dotedanjega izobraževanja, za odprto šolo po meri človeka in za uveljavitev najboljših prvin v osebni in narodni kulturi. Žal je izkrmavel v Gornji Radgoni pred sovražnim tankom, ki ga je fotografiral, da danes ne bi pozabili, da smo imeli takrat vojno. Drugi je padel kot branitelj domovine in zapustil ženo in tri otroke.

Romano Guardini pravi: »Govorica ni sistem znakov za sporazumevanje, s pomočjo katerih bi dve monadi (dva osebka, J.J.) stopili v izmenjavo, temveč je smiselnostni prostor, v katerem živi vsak človek. Je takšna povezanost smiselnostnih likov, ki določajo nadindividualne zakonitosti, posameznik se vanjo rodi in ona ga oblikuje.« Govorica nas oblikuje v smiselnost, če se upošteva njene nadosebne zakonitosti. Med njimi je najprej resnica, po kateri imajo besede veljavo, saj oseba z njimi prevzema odgovornost in se zaveže. Tako lahko postaja resnica objektivni prostor in govorica kraj osebnostnih srečevanj.

Ob tem se moramo vprašati, ali je naša medosebna, med-politična, med-nazorska govorica res smiselni prostor, utemeljen na resnici. Če to ni, težko govorimo o pravih pogojih smiselnega dialoga. Odkod posameznikom v tej družbi vnaprejšnja pravica, da lahko pavšalno 'oblajajo' ljudi drugačnega mišljenja samo zato, ker so drugačnega mišljenja in ker po civilizirano priznanih standardih govorijo normalno govorico. Ne mislim, da bi imeli ti vse prav, vendar če vsaj do neke mere spoštujemo smiselnost govornega prostora, obstojajo meje in okviri govorjenja in tudi poti k resnici. Zato pritrjujem kulturnikom, da smo razočarani nad stanjem. Rad pa bi, da bi lahko začeli proces dialoga in ubesedili korenine te nesmiselnosti in iz razočaranja stopili skupaj na pot smiselnosti skupnega bivanja v tej državi.

Ko terjamo dialog, se sprašujem, zakaj ob zadnjih volitvah pristojni niso oblikovali dialoške koalicije, ki bi si dialoško-politično izborila poti preseganja napetosti v družbi. Mnogi smo si tega zelo želeli, saj bi dialog postal politični ali tako tudi splošni mehanizem družbe. Čeprav to ne bi rešilo vseh družbenih problemov, bi ljudem dalo upanje, da smo se o njih začeli resno, politično modro, konstruktivno in torej za prihodnost te družbe primerno pogovarjati. Prepričan sem, da bi tako nastale dialoške podlage in smernice, ki bi služile posebno mladim kot upanje, da se gradi nova družba, družba dialoga, ustvarjalnosti in sodelovanja in tako družba priložnosti tudi za njih. Do neke mere razumem pisatelje, ki imajo realno le moč svobodne besede; a nekateri med njimi so bili tudi politiki in jih sprašujem, ali so se tudi na oblasti zavzemali za dialog z drugačnimi. Dialoga z istimi pač ni treba voditi, saj gre le za trobljenje v isti rog, kot pravi ljudski rek.

Ne trdim, da je le tako imenovana 'desna stran' vešča dialoga. Sicer pa, kdo nas ga je kdaj učil? Še vse preveč smo obsedeni od strahov drugega pred drugim, ki nam ga je vcepila polpreteklost, a nas žal s tem zbodejo tudi kake metode sedanjosti, da si rečemo, saj nas ne marajo, ker ne mislimo po njihovo. Podobno čutimo katoličani, saj smo bili deležni še posebej skrbne izključenosti iz vsakršnega dialoga. Hvala Bogu, da smo imeli vsaj cerkveno skupnost, kjer smo se kljub nadzoru vsaj občasno lahko sprostili in se, če ne drugače, vsaj v skupni molitvi ali pesmi obrnili k Bogu, da bi laže prenašali tegobe in prisile vsakdana.

Politični zasuk po zadnjih volitvah je žal potekal v dialogu samo med tistimi, ki mislijo enako. Očitno pa tudi tam manjka dialoga in poskus totalitarnosti te oblasti je zmeta, ki se najprej maščuje njej sami, kajti kljub prosojnim poskusom

discipliniranja drugačnosti tak enoumni 'dialog' prinaša presenečenja tudi njim samim. Tako se namesto, da bi vodili dialog o upravljanju države, države izgubljajo v (mono)logih ne 'dialogih' o samih sebe in postajajo ujetniki svojih predsodkov. Celo predsednik države preseneča s podleganjem tej logiki in namesto zvestobi državotvorni in kritični drži do vseh postaja žrtev politizacije. Zraven pa svoje politiziranje skuša naprtiti drugim, ki naj bi ga ne razumeli. Očitno podlega tudi sam tej politizaciji, namesto da bi odpiral sicer zahtevna, a edino produktivna pota smiselnostnega dialoga o etičnih, demokratičnih, torej temeljnih in pristnih vprašanih družbe. Takšno politično vegetiranje postaja vedno bolj Damoklejev meč, ki visi nad nami vsemi. Vsakdanji družbeni odzivi to le potrjujejo, enkrat gredo na cesto družine, nato delavci in dijaki. Če ne bomo prešli k realnemu dialogu, potem lahko enkrat pričakujemo le še aktivacijo obeh policijskih topov in Bog ve, kam nas bo odpeljal tak 'dialog'.

Pridružujem se vsem govorcem, ki so poudarjali nujnost dialoga in so opozorili na njegovo odsotnost v tej družbi. A zaved se je treba lotiti na pravem koncu. Šibkejši sicer lahko začne dialog, a ostaja »glas vpijočega v puščavi«, kakor se počuti človek ob stalnem vrtanju po tem zapletenem družbenem črevesju – in podobno so se najbrž počutili govorniki na kulturnem forumu. Žal ne gre bolje niti znanstvenikom, ki ob strokovni odličnosti sicer strežejo z zavidljivimi pridobitvami za življenje, a ko se je treba dogovoriti za prioritete razvoja družbe in s tem njene prihodnosti, tudi tu udari na dan težava dialoga; kako vključiti in uskladiti različnosti in jih usmerjati v splošni blagor, tako da žal prevečkrat zmagajo le močnejši.

Dialog je po eni strani sicer lažje voditi s pozicije moči, a kdor je res velik pokaže, da mu ni vseeno kako se počutijo ob njem majhni in družbeno odrinjeni. Prihodnosti pa bo odvisna od tega, kako bodo mogočni tega sveta znali prisluhniti šibkim. Če nekdaj to ni bilo življenjsko usodno, postaja to v globalnem svetu problem preživetja. Ker pa Slovenija ni le kaka socialistična oaza, kot se morda to komu zdi, bo tudi od dialoga v tej družbi odvisna globalna prihodnost. Navsezadnje lahko politiki trobijo le v svoj rog, prihodnost bo kljub temu pripadala tistim, ki se odločajo za dialog. Čim kasneje začnemo z njim, tem težji bo in toliko večjo ceno bomo vsi plačevali zanj.

8. februarja 2009

Družbeni spopad ali dialog?

Po okrogli mizi o gospodarski krizi prejšnji teden (19. 5. 2010) v prostorih *Družine* – ravno na večer dneva demonstracij mladine – mi je eden izmed udeležencev izrazil obžalovanje, da nas je večina udeležencev 'izpadla' črnogleda. Je lahko kristjan pesimist in kaj to pomeni? Kristjani so imeli skozi zgodovino glede družbenega položaja različne poglede, odvisno od prilik in od njihove vloge v družbi; od bega iz družbe ali upora do oblasti do tvornega in pogubnega sodelovanja z njo. Dvoje naj bi bilo vodilo: družbena pravičnost in nepopolnost 'zemeljskih stvari', čeprav niso vedno živeli tako, da bi jim bilo vse skupno (Apd 4,32).

H. Wilkoszewski (Inštitut Max-Planck) ugotavlja, da staranje družbe spodbuja razpravo o pokojninah, a obenem družba postaja neprijazna do družine in mladih. Starejši niso za podaljševanja delovne dobe ali zmanjševanja pokojnin, pač pa od mlajših zahtevajo več prispevka za pokojninsko blagajno. Mlajši pa terjajo več podpore za spodbujanja številnejših družin. V Sloveniji se položaj še zaostčuje ne le zaradi tranzicije, pač pa tudi zaradi nepripravljenosti za družbeni dialog in že kar družbeno samomorilnega pomanjkanja čuta za drugega in za skupno dobro.

Problem porazdelitve bremen se zaostčuje, a vladajoči delajo napako, ko ga minimalizirajo, saj zgolj retorika in prelaganje odgovornosti na druge za neredne ob demonstracijah nič ne prispeva k obvladovanju problemov. V ozadju je pereč problem mladih, s katerimi se manipulira. Gre za vlogo in status študentskih servisov, ki dobro služijo na račun posredovanja dela študentom. Ni jasno tudi, kakšno je ali bolje, kako se ustvarja vzdušje po šolah. Zgolj žuganje predsednika Svobodnih sindikatov in sindikatov v šolstvu malo pove o realnih problemih njihovih članov. Še vedno so sindikalisti preveč povezani z vladajočimi elitami; torej premalo delujejo za pomoč delavcem in celo pomagajo pri njihovem obvladovanju. Protesti so vedno tudi potencialna nevarnost neredov in izkoriščanja, kot pričajo grški in drugi primeri, težava pri nas pa je splošna nepripravljenost za dialoško reševanje družbene krize, kar vodi v nepremišljene in za državo, njeno politično in gospodarsko stanje škodljive določitve. Glede na vse to lahko obsojamo mladostniške izgrede, a ne spreglejmo ozadij protestov!

Ti imajo namreč globlje korenine. Ali ne bo večina bremen iz polpreteklosti ter nepravilnih in nepremišljenih odločitev politike v tranziciji (tudi sporazumov na pamet!) padla na ramena mladih? Kakšno prihodnost jim ustvarjamo? Mladi so v veliki meri 'proizvod' starejših, saj smo jih zaznamovali s svojimi vzorci govorjenja in delovanja. Smo jim vzpostavili standarde za reševanje družbenih anomalij? Kot pravi ekonomist Brščič z etiko nismo uspeli prežeti ne sodstva, politike in ne ekonomije, saj vse to deluje na istih temeljih kot v bivšem režimu, večinoma celo z istimi ljudmi. V političnem, medijskem, izobraževalnem in žal tudi v družinskem okviru manjka osebne odkritosti, zavzetosti in človeške toplote. Zaposleni in pogosto nepristni starši in drugi odgovorni ne nudijo vrednostnih podlag. Te je spregledala tudi večina prenoviteljev šolstva v NKS po osamosvojitvi države. Kje in kako naj mladi vidijo vzore v javnosti, če se dobre različice civilne družbe ali opozicije javno prikazujejo zaničljivo. Kdo naj mladim nudi uporabne različice, če ni dialoga, sodelovanja in dolgoročnosti. Včasih se človeku zdi, kakor da bi nekateri – z besedami in s svojim ravnanjem – to državo hote uničevali. Na lahek in hiter način, tudi z nedovoljenimi sredstvi, se uveljaviti in zaslužiti, pa ne more biti ideal zdrave družbe. S spretno izrabo premetenih se je iz take miselnosti napajalo tudi urejanje študentskega oziroma mladinskega dela (tudi z raznovrstnimi karticami!). Sindikalni in drugi paraziti v študentskih vrstah zdaj nočejo kar tako spustiti svojih sesalk, urejevalci pa ne zmorejo brezperspektivnosti in izkoriščanja enako uspešno 'zapolniti' kot manipulatorji z drogami, alkoholom in lahкими obljubami povezanimi z novimi zaslužki na račun mladih izgublencev.

Kako naj bo mlad človek kreposten v teh razmerah politične brezperspektivnosti, družbene krize, hlastanja po hitrem zaslužkarstvu, kjer so bolj cenjene laži, prevare, utaje kakor pa poštene delo, da o pripravljenosti storiti kaj za drugega sploh ne govorimo? Kako naj mladi upajo na prihodnost, če jih vladajoči v krizi odpravljajo s praznimi besedami in novimi in novimi bremenimi na račun javnih dolgov (tudi za privatne žepce), ki postajajo rastoče breme mladih? Kako naj bodo mladi družbeno dejavni in urejeni ob politikih, ki svoje odločitve prelagajo na pleča državljanov

(referendumom o arbitraži), ker jih prej sami niso pretehtali in politično dolgoročno uskladili v nacionalno korist?

Na okrogli mizi *Družine* o krizi sem dejal, da so krščanske cerkve preveč zaposlene same s seboj, da bi mogle dejavneje poseči v družbeno krizo. Küngovo pismo papežu, kjer zahteva večjo odločnost škofov za spremembe v RKC, je le odraz resnosti položaja. Karitativna dejavnost RKC praktično potrjuje smernico papeža Benedikta, da je treba dati kaj tudi zastoj, vse verske skupnosti pa se bodo morale dialoško bolj zavzemati za drugačne odnose, da bo več ljudi vključenih v družbene procese, ne pa vedno več izključenih in prepuščenih samim sebi.

To velja tudi za Slovenijo. Politiki in njihovi lakaji bodo morali prenehati obtoževati druge in sami začeti dialog za iskanje novih poti iz krize družbe in dejavno spodbujati k dialogu vse vpletene. Dialog pomeni vključevanje drugih, če le mogoče vseh, posebno mladih, ki jim v družbi (in priznajmo tudi v Cerkvi) ne posvečamo dovolj pozornosti. Ti procesi so boleči, ker se je treba odtrgati od starega in začeti novo. To ne bi mi smelo biti tuje vernim; čeprav spreobrnjenje ne pride samo po sebi in ne brez osebne zavzetosti in odpovedi. In končno, dar, ki ne boli in si ga človek ne utrga, ni pravi dar, pač pa odvečna obleka. V zaostrenih razmerah sicer mnogi kličejo k socializmu, a po izkušnji ta ni uresničljiv. Lahko si le prizadevamo za bolj solidarno družbo, ki jo bomo zgradili z večjim posluhom drug za drugega in pripravljenostjo za dialog na vseh ravneh. To bo tudi najboljše sporočilo nezadovoljni mladini.

24. maja 2010

Norveška tragedija in krščanstvo

Le strpen, zavzet in vsestranski družbeni dialog nam zagotavlja uspešno prihodnost. Družbe v krizi pa iščejo grešnega kozla. Tudi sedanja slovenska družbenopolitična negotovost navdaja s strahom za prihodnost, posebej če nihče ne išče smernic za reševanje socialnih in gospodarskih zadev. Za odvrnitev pozornosti so primerni dežurni krivci, kot npr. voditelj opozicije ali katoliška Cerkev. V kriznih časih se ljudje radi potegnemo vase, gremo na okope in hitro vidimo sovražnike tudi tam, kjer jih ni. To pa vodi do izločevanja in obračunavanja, kar je značilno tudi za norveško tragedijo. Njeno ozadje je bolj zapleteno, kot smo si pripravljene priznati. Nekateri ga vidijo kar v krščanstvu, čeprav Cerkev nikogar ne ogrožajo. V stiski pa je v njih še vedno mogoče najti tolažbo in uteho, kot so tudi novinarji pri nas komentirali norveške žalne slovesnosti.

Slovenci smo se sicer poenotili ob osamosvojitvi za skupno prihodnost, danes pa za razliko od številnih narodov ne gojimo složnosti in medsebojnega demokratičnega spoštovanja. Eni so zaverovani v revolucionarno preteklost, drugi so v strahu, da bi se temu uprli. Ker ne počistimo s komunističnim terorizmom in ne presežemo plemenske oziroma razredne omejenosti, ne moremo biti odprti za dialog, ki je trdna pot do solidarne in zdrave družbe. Norveški premier Stoltenberg je to izrazil ob nesreči: »Vztrajali bomo pri odprti in dialoški družbi. Skupaj bomo gradili mir in presegli rane tudi te tragedije.«

Zaprepadeni nad Breivikovim ravnanjem ne smemo spregledati, da je, kot je sam povedal, odraščal brez očeta. To ga je utrjevalo v manjvrednostnem kompleksu v primerjavi z drugimi mladimi, kar je tudi lahko vplivalo na njegov tragični izpad. Pred desetletji je preprost, a bistroumen slovenski fant v gostilni stavil, da bo dal naslednji dan roko romunskemu diktatorju Ceausescu, ki se je mudil v Sloveniji. Drugi dan je stavo uresničil kljub takratni 'vsemogočni' milici. Bolj tragično je izpadla stava, ko je fant stavil, da upa iz stranske ceste prečkati križišče glavne ceste, ne da bi ustavil, zaradi česar je prišlo do nesreče s smrtnim izidom. Tudi Breivik je govoril, da bo napravil nekaj takega, da bo ves svet govoril o tem. Breivik se je očitno odločil, da se bo tragično uveljavil. Težko bo odgovoriti na vprašanje, kaj vse ga je vodilo k temu. Tudi če bodo uspeli to pojasniti, mladih življenj ni več.

Če pa bi nesrečnik upošteval krščanstvo, do tega ne bi prišlo. Krščanstvo načelno ne pozna terorizma, čeprav so se žal tudi kristjani kdaj zatekali k orožju in tudi terorističnim dejanjem.

Če se je Breivik boril zoper širjenje islama in tujcev na Norveškem in v Evropi ter se pri tem skliceval na krščanstvo, potem ne moremo za to kriviti krščanstva. Skliceval se je predvsem na skrajne evropske desničarje, med njimi tudi na našo nacionalno stranko, ki po izjavah voditeljev tako ali tako ne mara imeti kaj skupnega s krščanstvom. Označevanje Breivikovega dejanja kot krščanski terorizem je norčevanje iz Norveške, na krščanskih vrednotah utemeljene in strpne družbe. Ker so te tako globoke ukoreninjene v njej, norveški voditelji tudi po tej tragediji ne pristajajo na državno prisilo.

Bolj nevarne so razmere v Sloveniji in drugih tranzicijskih državah. Neonacizem se šopiri predvsem v nemških pokrajinah nekdanje totalitarne Vzhodne Nemčije. Zato je v teh deželah treba bolj preprečevati sovražni govor in preganjanje nestrpnost. Ranljivost demokracije se pokaže ob krizah in katastrofah, zato je treba stalno delovati tako, da bi jih preprečevali. Ko enkrat izbruhne nasilje, je pot do miru vedno težja, kot potrjujejo revolucionarni izbruhi nekoč in danes. Nevarno je tudi omalovaževanje in norčevanje iz vsega, kajti enkrat se tudi to žalostno konča. Norčevanje iz vseh in vsega, kar sta nam pred kratkim predstavila Golobič in Žižek, je ravno voda na mlin posebnežem, ki uporabijo tudi skrajna sredstva, ker so jim 'misleci' razdražili domišljijo, neurejene razmere pa dale priložnost za izpade. Golobič in Žižek se nista distancirala od marksističnih terorističnih metod kot poti do oblasti. Če revolucija še traja in njena pravila veljajo, potem so vsa sredstva dovoljena. V Sloveniji se nekateri ne zavedajo, da je z demokracijo konec klanov. Da se jih držijo kot pijanec plota levičarski oblastniki, je še razumljivo, čeprav nesprejemljivo. Vprašanje pa je, kaj je z intelektualcem, ki ni sposoben preseči klanske miselnosti. Bumerang pa lahko udari prav njih.

Krščanstvo nam vse čase sprašuje vest, če bi koga žrtvovali za osebne, strankarske ali razredne cilje. Krščanskega terorizma ni, ker krščanski nauk zahteva spoštovanje vsake osebnosti, je pa marksistični razredni terorizem, ki je že žrtvoval milijone ljudi in jih na bolj prefinjen način žrtvuje še danes. Kristjani pa ne morejo nikoli najti opravičila za svoja kdaj tudi nasilna dejanja

v krščanskem nauku. Enkrat pa bo treba zgodovinsko, politično, pravno in antropološko pojasniti tudi, ali naj bi se kristjani med revolucijo ne smeli upreti komunističnemu terorju.

Slovenci bi morali prisluhnili Jezusovemu reku: »Kdor seje v vetru, žanje v viharju.« Gojitev nestrpnosti, razrednega sovraštva, izključevalna politična in medijska gonja vodi le v nove zaostritve in negotovo prihodnost. Zato bi bilo prav, da bi si Slovenci, ki radi berejo dela o nekdanjem diktatorju, prebrali tudi kaj o Hudi jami, Rogu in drugih posledicah njegove vladavine. To ne velja le za povprečne Slovence, pač pa tudi za kakega politika ali celo intelektualca. Lahko je sicer z levo roko in blestečimi besedami odpravljati zapletene družbene zagate, teže pa je spreobračati srca in sprejeti resnico ter se dialoško zavzemati za pravičnost vseh, ne le naših, kar uči Jezusovo oznanilo. Ranjena, ponižana ali zlomljena srca – Breivik je zgovoren primer – v sebi nosijo kali sovraštva, ki se vsak čas lahko obrnejo v uničevanje drugih. Ozdravljati ta srca pa je mogoče le v strpnem, zavzetem in vsestranskem družbenem dialogu in le ta nam zagotavlja uspešno prihodnost.

7. avgusta 2011

Protislovje v besedah

Je religiozni fundamentalizem sploh mogoč? – Religija je presežna in prestopa ustaljene okvire

Z religioznega stališča je fundamentalizem v religiji protislovje v besedah. Po bistvu religije fundamentalizem v njej ne bi bil mogoč in ne potreben, saj je vsaka religija presežna, ima torej razsežnosti, ki presegajo vse ustaljene okvire. Religija presega meje, kar je njeno bistvo. Torej religija ne more biti fundamentalistična.

Kaj je fundamentalizem?

Glavna značilnost fundamentalizma je njegova izključevalnost, osredinjenje oziroma fiksacija na *takšnost* in samo *takšnost* religioznega pogleda. Izvor fundamentalizma so ZDA konec 19. stoletja, kjer so se kristjani postavili po robu liberalizmu in modernizmu (prostožidarstvo!), svobodni razlagi Svetega pisma (SP) ter upoštevanju modernih družbenih in naravoslovnih tokov (npr. darvinizma). Zahtevali so zelo jasno in natančno določeno razlaganje SP (Marijino deviško rojstvo, Jezusov ponovni prihod in njegovo nadomestno žrtev, telesno vstajenje mrtvih vernih in zavračanje besedilne oziroma literarne kritike v SP). Leta 1919 je pod vplivom mladinskega gibanja v Evropi in rastočih novih cerkva v Afriki nastala *World's Christian Fundamentals Association*, v Amsterdamu pa so leta 1948 tudi iz teh ozadij ustanovili *International Council of Christian Churches*. Katoliška Cerkev je še danes opazovalka v tej skupnosti.

Beck in fundamentalna religija

Nemški sociolog U. Beck poudarja, da je fundamentalna religija religija modernih sistemov. Ker so krščanske Cerkve zavzele obrambno držo do modernih sistemov in so se ti postavili bojevito zoper vero in Cerkve (kulturni boj), se je tako bojevito in obrambno nasproti njim postavila tudi katoliška Cerkev, delno tudi druge krščanske Cerkve. V tej držji je katoliška Cerkev krepila svojo ustaljeno tradicionalno identiteto in v tej istovetnosti utrjevala svoj položaj nasproti tokovom moderne. Vrhunec teh teženj katoliške Cerkve je *Prvi vatikanski cerkveni zbor* leta 1869/70 z razglasitvijo papeške nezmotljivosti. To držjo je

skušal preseči *Drugi vatikanski cerkveni zbor* (1962–1965), a ta odprtost doživlja danes obnovitvene (restavrativne) težnje zapiranja v stare vzorce vedenja. Te spodbujajo tudi postmoderna stališča, da na vseh področjih (tudi v religiji) vse gre (*anything goes!*). Tudi sociolog Beck nasproti postmoderni zasebni religiji predlaga (dialoško) religijo druge moderne, ki se ne zapira v zasebnost, pač pa je odprta za druge (skupnost).

Kulturni boj, sekularizem, krepitev nacionalno in imperialno-političnih totalnih in totalitarnih tvorb so povzročili in še povzročajo negativno in bojno razpoloženje v religioznih skupnostih do njih. Verske skupnosti so se in se še upirajo temu, da religiozno področje prevzema politika in državna birokracija, obenem pa izriva religiozno v zasebno sfero. S pomočjo medijev pa zdaj gospodarsko-politične birokracije posredujejo poenostavljene religiozne vsebine in vzorce in tako posredno še dodatno jemljejo religijam njihov življenjski prostor. To je pomemben vzrok za občutek ogroženosti verskih skupnosti in posledično fundamentalističnih teženj v njih, tudi v islamu. Gospodarsko-politični manipulatorji pa religiozni čut spretno vpenjajo v voz kapitala in oblasti ter izkoriščajo nemočne in neozaveščene množice za svoje politične interese. Religije so zato bile in so še vedno lahko sredstvo in plen za izrivanje (versko) drugih in drugačnih v tako imenovanih 'verskih vojnah', kjer pa se verski temelji prekrivajo z drugimi (praviloma nacionalno-političnimi razlogi), zato so bile te vojne vedno gospodarsko-socialne, nacionalistične ter imperialistične. Žal so bile to od začetkov 20. stoletja in so še danes tudi genocidne vojne. Verski razlogi so zanje lahko sredstvo za izkoriščanje socialnih stisk, kar je značilno tudi za sodobni terorizem.

Islam in fundamentalizem

Tudi v razvoju islama, posebno v zadnjih desetletjih, se zrcali in zaostre problem odnosa religije do postmodernega sveta. Sekularizem z vso svojo močjo načenja tudi versko podstat islama, saj mu jemlje pomembne kulturne osnove, ki so sestavni del islamskega verovanja. Odziv na to je krepitev religioznih drž, običajev in drugih kulturnih okvirov, ki omogočajo življenje in preživetje muslimanov in

izkoriščanje verskih razlogov za prestižne imperialno-politične namene. Podobno je tudi kolonializem novega veka izkoriščal krščanstvo za osvajalne namene. Sodobni svet spleta in drugih medijskih sredstev ponuja še veliko več možnosti za tovrstne manipulacije. Koliko bolj poudarjeno in medijsko pokrito je bilo rušenje Svetovnega trgovinskega centra ali usmrtitev Osame bin Ladna v primerjavi z umiranjem na tisoče lačnih otrok ali z usmrtitvami v ZDA ali na Kitajskem. V sodobnem liberalnem in tako imenovanem 'ozaveščenem svetu' politiki oziroma gospodarsko-politični odločevalci uporabljajo in izrabljajo religijo, kar le-to v očeh javnosti in celo strokovnjakov krepi v njeni fundamental(istič)ni podstati. Religije (tudi krščanstvo in islam) zato danes toliko bolj potrebujejo duhovno odprtost, ki bo ljudi spodbujala k oblikovanju pristnih duhovnih temeljev in preseganju ustaljenih okvirov in predsodkov.

Turčija je značilen primer razvoja islama v sodobni sekularni družbi. Odprtost turške družbe, modrost njenih verskih in političnih voditeljev je preizkusni kamen, kako reševati napetosti med sekularizmom in fundamentalističnimi težnjami v islamu. Od uspeha tega procesa bo Turčija kot vplivna islamska država lahko odigrala pomembno vlogo pri reševanju tega za sodobni svet odločilnega vprašanja demokracije v EU, v Evropi in v svetu sploh.

Duhovna odprtost

Govoriti o 'religioznem' pomeni torej znati presegati lokalno, nacionalno ter se odpirati splošno človeškemu, univerzalnemu temelju, ki vsakega človeka odpira drugim in Bogu. Gre za odprtost in vesoljnost verskega sporočila. To si sicer radi lastimo v katoliški Cerkvi, vendar gre sociološko in religiološko za širše vprašanje: Ali je človek v svojem bistvu odprto religiozno in zato dialoško bitje ter je zato treba vztrajati v odprtosti in torej v zapletenem procesu dialoga na vseh ravneh? Dialog je drža, ki presega vsak fundamentalizem in odpira človeškost človeku samemu in nujno tudi Bogu, če ostajamo zvesti in dosledni svojim temeljem. Dialog je mogoč med ljudmi, ki so pripravljeni poglobljati svojo religiozno držo ob drugih. Težja je pot dialoga v ustanovah; a globalni svet narekuje tudi njim to pot, ki je mogoča, če te ustanove vodijo odprte duhovne osebnosti. V svetu ni drugih poti, saj reševati globalne probleme pomeni prevzeti odgovornost za druge in biti pripravljen z njimi komunicirati. Tako priznamo tudi svojo omejenost in nepopolnost.

Odločilna zahteva za tako pot je spreobrnjenje, ki je tudi ključni pogoj vsake prave religiozne drže. Na sekularnem področju za spreobrnjenje manjka pobud, zato se pogosto vrtimo v začaranih krogih, kot kaže tudi primer Slovenije. Vsaka enostranskost pa se dolgoročno maščuje, zato je spreobrnjenje na vseh področjih nujno za premagovanje okostenelosti sistemov in drž posameznikov in skupnosti ter za preživetje in prihodnost človeštva.

29. januarja 2012

Totalitaristična religija

Pri Slovenski Matici je lani izšlo delo Jana Assmanna *Totalna religija*. Delo je strokovno zanimivo in pomembno za stanje religiologije (vede o religijah), saj se posebno pod vplivom islama širi prepričanje o nasilnosti monoteizmov, tj. religij, ki učijo vero v enega Boga. Poučno bo za slovenske strokovne in širše družbene kroge, saj se problem vere in krščanstva v tranziciji prikazuje pogosto strokovno pomanjkljivo in tudi družbeno-politično pristransko, zato je poglobljena razprava o tem toliko bolj akutna in aktualna. Že sama knjiga zaradi problematične spremne besede, o čemer bo govora, postavlja vprašanja, ki jih poraja slovensko tranzicijsko stanje duha in z njim povezan kontekst, v katerem se pri nas obravnava religijo in krščanstvo. Delo je razumeti v nizu Assmannovih raziskav in poglobljanja problema vere in nasilja. Avtor se v svojih raziskavah nagiba vse bolj k ugotovitvi, da religije in tudi vera v enega Boga, kot sta judovstvo in krščanstvo, niso načelno nasilne (v knjigi str. 15; dalje samo številka). To Assmann podrobneje razčlenjuje v tej knjigi. Ugotavlja, da je pri monoteizmih družbeno dogajanje v službi religije, kar osvetljuje na podlagi starozaveznih besedil. Na vprašanje, zakaj se uveljavljanje monoteizma prikazuje kot nasilno, Assmann odgovarja, da je pri judovstvu večkrat govora o ljubosumnem Bogu, kar pogojuje izključevanje drugih (bogov). Obenem opozarja, da že pri egipčanski religiji ne gre za nasilno fizično izključevanje, pač pa gre za nasilje, ki se odvija zgolj na besedni ravni. Povedna je Assmannova ugotovitev v prvem delu knjige (str. 31 sl.), ki jo potrjujejo tudi drugi poznavalci problema, da se je jezik nasilja pri Asircih najprej uveljavil na političnem področju ter se iz političnega razširil tudi na religiozno področje. Od Asircev in pod njihovim političnim vplivom se je ista logika razširila tudi pri sosednjih narodih. Težnja po popolnem obvladovanju prevladuje potem tudi na religioznem področju, saj je religioznost izjemno pomembna osebna in tudi družbena razsežnost človeka. Politični vpliv z vključevanjem religioznega dobi bolj temeljito, trdno in trajno podlago za obvladovanje ljudi. Vse politike so zato skrbele za podrejanje religioznega, vladarji so hitro dojeli, da z nadzorom nad vzgojo v najširšem smislu – vanjo je vključeno tudi religiozno oblikovanje človeka – lažje vladajo. Iz tega razloga so izobraževanje, tudi versko, ki ga je v srednjem veku organizirala predvsem cerkev

(redovi), 'razsvetljeni' absolutistični vladarji spravljali vse bolj pod politični nadzor. Ne preseneča, da so totalitarni režimi v dvajsetem stoletju povsod uvedli popoln nadzor nad človekovo vzgojo in celo mišljenjem, ki je vključevalo tudi 'državno religijo'. Komunisti so boj zoper religijo povsod usmerili v njeno podreditev in sredstvo za uveljavljanje totalnega političnega pokoravanja državljanov. Se pravi, tudi religija je služila političnim motivom obvladovanja celotne družbene resničnosti. Te usedline segajo tudi v tranzicijsko obdobje v smislu, da je glavni poudarek, da se na tej in vseh drugih ravneh zagotovi matrica polpreteklosti, ne zato, da bi kdo še verjel v komunizem, pač pa da se ljudi ohranja v nevednosti, pokorščini in se s polpreteklimi totalitarističnimi vzorci še naprej lažje vlada tudi v formalni demokraciji. Sicer iz zgodovine krščanske teologije poznamo primere, da je uveljavljanje in utrjevanje verskih resnic spremljala stalna politična konotacija in so vladarji v religiozne razloge, ki so jih zastopali teologi, vnašali svoje politične premise, da bi lažje vladali. Srednjeveška ločitev pristojnosti verskega in svetnega področja je zagotavljala porazdelitev svetne in duhovne pristojnosti in je s tem preprečila totalizacijo družbene moči, ki jo sicer rado pripisujejo srednjemu veku, čeprav je to ravno značilnost novega, razsvetljenškega veka. Razsvetljeni novoveški vladarji so vse bolj spoznavali pomen religioznega in so ga izrabljali za utrjevanje politične moči. Politika kot družbena (pri)sila je težila k večanju vpliva na religijo, kar se je zaostriло posebno v moderni dobi nacionalizmov in totalitarizmov. Ta kratek 'izlet' je potreben za pojasnitev ozadja, ki je vplival na poenostavljanje odnosa religija in nasilje ter trditve, da je nasilnost religije vplivala na politiko, ne pa obratno. Glede na Assmannove ugotovitve, ki jih potrjujejo tudi drugi raziskovalci, preseneča, da Simoniti v *Spremni besedi* postopa obratno in neskladno z avtorjem knjige, ki na podlagi zgodovinskega razvoja poudarja, da se nasilje iz političnega prenaša tudi na religiozno področje.

V svoji knjigi *Človek, religija, nasilje in kultura miru. Duhovno-psihološka študija človeka* utemeljujem stališče, da je človek po svoji naravi v odnosu do drugih lahko nasilen in to se odraža na vseh ravneh človekovih družbenih odnosov. Tudi religije niso neobčutljive za to, imajo pa sposobnost, da s svojim duhovnim

bogastvom - s poglobljanjem v duhovno - vzgajajo človeka, oblikujejo in spodbujajo k preseganju nasilja. Vplivni judovski rabin Jonathan Sacks opozarja na to temeljno podlago religij, ki človeka stalno spodbuja, da vstane iz vsakdanjosti, se dvigne in tako premaguje napetosti, ki se pojavljajo posebno med najbližjimi, kot poudarja René Girard. Tudi Assmann opozarja na pomen duhovne razsežnosti. Vprašanju pristopa zgodovinsko in sprašuje, zakaj so religiozna besedila napisana nasilno: »Nikakor ne trdim, kot mi vedno znova očitajo, da je monoteizem v svet, ki je bil do njegovega prihoda miren, prinesel nasilje in sovraštvo. Svet je bil, kot vsakdo ve, seveda poln nasilja, sovraštva in krivde že tudi pred nastankom monoteizma.« (str. 25) In dodaja: »Jezik nasilja izvira iz političnega pritiska, iz katerega nas monoteizem hoče ravno osvoboditi [...]. Semantični dinamit, ki tiči v svetih besedilih monoteističnih religij, se ne vžge v rokah verujočih, temveč v rokah fundamentalistov, ki jim gre za politično oblast in ki za to, da bi pritegnili široke množice, posegajo po motivih religioznega nasilja.« (str. 62/63) In kaj so bili drugega komunizem, nacizem ali fašizem, kot v religiozne preobleke odeti (totalitarni) politični fundamentalizmi? Danes srečamo totalitarnost tudi v nekaterih oblikah islamskega, hinduističnega ali budističnega nacionalizma, kar je posebno neskladno z bistvom te religije, in seveda tudi pri drugih nacionalno-političnih fundamentalizmih. V takih primerih gre za podrejanje religijske, duhovno-psihološke perspektive političnim, fundamentalističnim (nedemokratičnim) modelom.

Za podkrepitev svojih stališč Assmann navaja vplivnega nemškega političnega teoretika Carla Schmitta (1888–1985), ki je zatrjeval, da si politično črpa iz ostalih področij življenja: »Iz religioznih, ekonomskih, moralnih in drugih nasprotij; ne označuje lastnega področja temveč zgolj stopnjo intenzivnosti asociacije ali disociacije ljudi, katerih motivi so lahko religiozne, nacionalne, gospodarske ali druge vrste [...]. Grupiranje, ki temelji na resnem primeru je vedno politično [podčrtal J.J.] in zatorej tudi odločilno človeško grupiranje.« (str. 95) Assmann v tem smislu nadaljuje, da je politična strnjenost (grupiranost) ljudi odločilna. Total(itar)no strnjenje (grupiranje) ljudi se dogaja »v resnih primerih«, kakršno je vojno stanje. Takšno je po Assmannu sicer lahko tudi v 'zgolj religioznem smislu', je pa ponavadi tesno povezano tudi s političnim. Glede na to je bilo v Izraelu tudi politično tesno povezano z religioznim in tudi kritično podvrženo njegovi presoji, ki

so jo opravljali preroki oziroma božji poslanci. Assmann ugotavlja dve posebnosti, ki zaznamujeta ta odnos v Izraelu: »Vsi so povezani z idejo zaveze, partnerstva, ki ga skleneta Bog in ljudstvo in v okviru katerega privzame zagrešeno hudodelstvo zoper Boga politični značaj preloma pogodbe, medtem ko drugi; vsi ti primeri implicirajo uporabo človeškega nasilja, ki se za Boga zavzema tako, da tiste, ki kršijo, prelamljajo sklenjeno zavezo, identificira kot božje sovražnike in jih odstrani.« (str. 98) Vendar tudi v tem primeru »ljubosumnega Boga«, ko gre za »ekskluzivno zvestobo Bogu, ki je v pogojih resnega primera pripravljena tudi na ubijanje in umiranje, ima izvor v asirskem lojalizmu, ki zahteva absolutno zvestobo asirskemu velikemu kralju [...]. Iz tega izvora [političnega, op. J.J.] prihaja tudi ideja zaveze, ki je bila s politične ravni prenesena na religiozno, se pravi z razmerja med Bogom in vladarjem, vladarjem in podložnikom ter vladarjem in vazalom na razmerje med Bogom in človekom« (str. 99). Assmann še dodaja, da gre v primeru vladarske, tj. politične zaveze, za prisilo, medtem ko se zaveza Bog-človek (ljudstvo) sklepa svobodno. Totalno religijo Assmann razume kot utopično in tak primer je le pozno devteronomično pojmovanje »Božje države« (5. stoletje pred Kr.). Po Assmannu lahko verbalno nasilje v pogojih resnega primera postane tudi realno nasilno. A takšna čistost religije ali krvi, ali pa obojega, postane še posebej aktualna v diasporah, v izseljenstvu, v pregnanstvu oziroma vračanju iz begunstva. »Ta knjiga postave je nastala v pregnanstvu z uporabo najstarejših dokumentov. Iz pregnanih Judov je naredila ljudstvo knjige in ga kot takšnega ohranjala pri življenju.« Po Assmannu sploh ne moremo govoriti o totalni religiji oziroma o fundamentalistični religiji kot taki, pač pa o zaostrovanju razmer v posebnih pogojih (perzijsko obdobje in helenizem). Podobna 'agregatna' stanja religije so in so bila tudi pri drugih religijah v pogojih posebnih primerov. Ti se, kot nadaljuje avtor, lahko pojavijo tako pod zunanjimi vplivi kakor tudi po notranjih težnjah za reformo, ki bi se prilagodila novim razmeram. Znotraj te raznolike težnosti se lahko pojavi zelotizem – gorečništvo, ki je odgovor na poskuse reformizma. Gorečnost za Boga pa se ne pojavlja kot odziv na zunanje pritiske, pač pa kot odgovor na notranja nesoglasja. To potrjujejo ostrejši ukrepi zoper 'svoje' kot zoper tuje, znani tudi iz sodobnega sveta. Revolucija kot kvazi religiozni pojav je žrla svoje otroke. Sodobni identitetni problemi religij v tako imenovanem multikulturnem svetu sprožajo številne slične pojave. V tem smislu se tudi islam v boju za obstanek v sodobni multikulturni in

potrošniško naravnani kulturi čuti ogroženega in podkrepjen s političnimi motivi islamskih vladarjev deluje tudi nasilno. Matrica je tudi tu politično podložena.

Ob koncu Assmann strne raziskavo v dve pglavitni misli. Opozarja, da krščanstvo *a priori* zagovarja dvojnost: politično in versko, utemeljeno v Jezusovih besedah »dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega« (Mt 22,21) in »moje kraljestvo ni od tega sveta«. (Jn 18,36) Na tem izročilu je Avguštin govoril o dveh državah, nebeški in zemeljski. Srednjeveška politična filozofija je na tej podlagi razlikovala pristojnost za svetno in za božje. Drugo zadeva razsvetljesko identifikacijo in absolutizacijo razodetja in Pisma. Kot utemeljeno kritiko absolutizacije v razsvetljenstvu navaja dva najbolj religiozno muzikalna avtorja, M. Mendelssohna in G. E. Lessinga. Oba zapisane religije nimata za absolutno, ampak odprto za nevidni prstan (Lessing), za katerega sicer vsi vedo, a ga nihče nima v posesti. Zgodba o prstanu sega daleč nazaj v deveto stoletje srednjeveškega krščanstva na Vzhodu (patriarh Timotej). Assmann opozarja, da je v zgodovini odnosa monoteizmov judovstva, krščanstva in islama, ki so kljub težavam ohranjale medsebojno strpnost, lahko nastala parabola o prstanu, ki predpostavlja resnico (vere), a opozarja, da so različne poti do nje: »'Všečnost Bogu in ljudem' ni moč pravega prstana, enega in edinega bisera, temveč je cilj, h kateremu moramo stremeti vsi.« (str. 139)

Kot v delu *Lastni Bog* opozarja eden vodilnih sodobnih sociologov Ulrich Beck, je »religija akter modernizacije v svetovni družbi tveganj« in je tudi spodobna takšne odprtosti. Tudi sam sem o tej vlogi religij vse bolj prepričan in zato spodbujam k duhovnemu poglobljanju in dialogu, ki sta vodilo razumevanja in uresničevanja pristne religije in posledično tudi drugih družbenih odnosov. Številni avtorji nakazujejo, da je duhovnost, ki jo spodbujajo religije, pot za obvladovanje človekove nasilnosti. To ostaja tudi pomembna družbeno-politična naloga, ki se je v tranzicijski Sloveniji premalo zavedamo.

Kot rečeno, Assmannovemu delu žal ne sledi ustrezna in primerljiva spremna beseda. Izbira avtorja *Spremne besede* ne more biti v čast Slovenski Matici (SM) kot znanstveni in kulturni ustanovi Slovencev. Žal si pisec najprej očitno in prozorno privošči enostavno formulo – kar je pogosto tudi pri drugih zadevah v Sloveniji – da je pri nas vse drugače kot drugod. Medtem ko avtorji v državah z uveljavljenimi demokratičnimi in znanstvenimi standardi izkazujejo mednarodno primerljivost, se pri nas na podlagi predsodkov, samovoljnih ali celo nepreverjenih

virov ter nikakršnih mednarodnih znanstvenih standardov privoščijo razpravljanje brez vsake ustrezne primerljivosti. Zato je vprašljivo, da častitljiva ustanova kot SM sprejema takšne standarde. To je tudi nespoštovanje do avtorja znanstveno utemeljenih izhodišč in sklepanj. Še bolj sporna je dnevno-politična prilagoditev besedila. Poenostavljanje naše zapletene in krute polpretekle narodne usode in naprtitev krivde za tragiko bratomornega obračuna krščanstvu, ki spodbuja k ljubezni in usmiljenju, je milo rečeno konstrukt, ki mu manjka tako zgodovinske kot religiološke podlage.

Dalje pisec spremne besede Iztok Simoniti, za razliko od avtorja knjige, ne uporablja nobenih primerljivih referenc, kar bi bila ustrezna znanstvena standardizacija, primerljiva knjigi svetovno priznanega strokovnjaka na tem področju. Podobno počno tisti, ki se pri nas kar *a priori* postavljajo za znanstvene reference, čeprav se niso mednarodno preverili in ne izkazujejo nobene primerljive mednarodne znanstvene uveljavljenosti. Ta oporečnost je opazna tako na religiološkem kot tudi na narodno-zgodovinskem področju. Pripisovati Antonu Mahničju 'krivdo' za medvojne in povojne poboje ni le strokovni spodrseljaj, pač pa gre za ideološko potvarjanje, ki se v zadnjih letih celo krepi. Zraven pa se vse povezuje z dnevno-političnimi cilji, ki nim ustrezajo za konkretne koristolske cilje. Žalostno je tudi, da častitljiva ustanova, kot je Slovenska Matica, organizira posvet o sovražnem govoru in kot uvodničarja povabi človeka, ki večino stvari piše v stilu sovražnega govora, nepreverjenih dejstev ter v apriornem sovražnem odnosu do drugače mislečih, predvsem katoličanov. Ali je tako osveščanje družbe pot k odprti in demokratični Evropi, pa naj presoja bralec sam.

4. februarja 2019

Gospodov pruh?

»Naj Bog našega naroda ne kaznuje s tem, da bi mu manjkalo dušnih pastirjev«, je v težkih časih Cerkve izrekel zaskrbljeni in preskušeni nadškof Anton Vovk. Skoraj polovica duhovnikov je po vojni odšla v tujino, večino ostalih je doletel zapor, ene smrt, druge različne prisile Udbe. Zdaj imamo precejšen del te narodne tragedije popisane v knjigah A. Pusta, Z. Revna in B. Slapšaka *Palme mučeništva*, T. Griesser-Pečar *Cerkev na zatožni klopi*, J. Možine *Slovenski razkol* ter osebnih pričevanjih številnih duhovnikov in laikov, ki so dokumenti nenormalnih, prisilnih razmer za vse, posebej za delovanje duhovnikov in Cerkve. Kdor je smel na župnijo, je našel porušeno ali zasedeno župnišče ali požgano cerkev, morda le mrzel kot v zvoniku v neurejeni mežnariji ali nad zakristijo. Na skoraj nikogar se duhovnik ni mogel zanesti, zato je skušal vse urediti sam. Kljub vsemu temu je število duhovnikov do leta 1972 v Sloveniji naraščalo. Zadnja leta upada, pri sosednjih narodih že ne morejo več oskrbovati župnij. V Evropi so izjema Poljaki, kjer kaplani niti ne morejo dobiti župnij.

Če je bil pred revolucijo in v času komunizma duhovnik še 'potrebno blago', smo danes priča dvojnemu izbrisu: Pretekli režim je duhovnika sistematično oblatil. Takrat je duhovnik še 'držal' opozicijo, danes ga za to nihče več ne potrebuje. Prišli sta še sekularizacija in individualizacija; vsaka avtoriteta, tudi duhovnikova, naj bi bila vprašljiva. Nekateri menijo sicer, da je ob smrti Janeza Pavla II. postalo očitno, kako aktualna in živa je Cerkev. Gotovo je papeževa smrt zbudila skrita hrepenenja ljudi, ki so jih mediji zaznali in razširili. Morda birme, nove maše ali druge slovesnosti, kot je shod v Stični, Mariboru in Vipavi še dajejo občutek duhovnosti dežele in veličine Cerkve.

Novomašnik, ki bo te dni posvečen, pa bo jutri stopil v drugačen svet. Včasih je še veljalo: ni ga župnika, ki se ne bi nikomur zameril, in čudno, če ne bi imeli kaplana vsi radi. Danes duhovnik stopa v svet individualizma, ekonomske učinkovitosti, tržnosti in medijske obvladljivosti. Težko bi našli strokovnjaka, ki bi vse to obvladal, duhovnik je razen tega 'vzet iz sveta'. Včasih že v župniku ne najde opore, še težje jo bo našel pri vernih ali nevernih. Krščanska skupnost, ki je nekoč še bila to, zdaj razpada - z družino vred. Vedno manj je pripravljenosti za

sodelovanje, za skupno stvar so zagreti le še posebneži. Niso bili kristjani nekoč tudi posebneži? Toda vedno so gradili skupnost. Pastoralni shod v Mariboru je napravil sklep: Ne več vlagati v židove, pač pa v ljudi, čeprav je s propadom premoženja tudi to padlo v vodo. Sicer bi lahko postalo vodilo za Cerkev na Slovenskem in v svetu, da bi olajšala tudi pot duhovniku v današnji svet s pomočjo poklicno dejavnih plačanih laikov.

Ta svet (preveč) gradi na posamezniku in njegovih neodtujljivih demokratičnih pravicah. Čeprav demokracija ni popolna, je zakon in vodilo življenja. Nasproti demokratični miselnosti stoji Cerkev s hierarhično mentaliteto. Duhovnik je razpet med zahteve svetne demokratične družbe in hierarhične Cerkve, na njegovih plečih se oba svetova križata in prekrížata tudi njega. Nanj se prelaga vse breme, zato je njen najšibkejši člen. Lahko se sicer skrrije za okvir Cerkve in mu to celo osebno odgovarja, vendar ostaja toliko bolj sam. Sodobni individualizem hodi pota potrošništva in skuša užiti vse njegove ponudbe, kar duhovnika sili v vlogo moralnega pridigarja. Čeprav se tudi sam meri v proizvodjalnih procesih, ki točkujejo, kaj je napravil in dosegel, verni pričakujejo od njega le verske usluge: lep pogreb, veličastno poroko in morda še neobvezen obred krsta. Glavna naloga, pričevanje vere in graditev skupnosti verujočih, sodobnemu individualistu – celo njemu samemu – povzroča probleme. Zdaj postaja aktualen Pavel: »Ne gospodujemo nad vašo vero, pač pa smo soustvarjalci vašega veselja.« (2 Kor 1,24) Spričo razmer bo duhovnik to komaj zmoget, zato bo treba graditi tudi na drugih svobodnih in samostojnih osebnostih žive vere, trdnega upanja in predvsem nesebične ljubezni, ki se bodo z njim povezale za to poslanstvo. Tako se lahko oblikuje skupnost verujočih tudi danes.

18. junija 2005

Od-governost

Pred tedni je uvodničar *Družine* zapisal, da ne potrebujemo škofov, ki bi kazali roge, pač pa škofo, ki bodo zagotavljali Kristusovo izročilo. Dodal bi, da potrebujemo škofo, ki bodo v veri zaradi Boga nesebično služili ljudem in pošteno, odgovorno ter neustrašeno opravljali svojo službo resnici in pravičnosti. Od vseh ljudi, od kristjanov še bolj, samoumevno pa od klerikov pričakujemo odgovorno ravnanje, saj verni ne živimo zase, pač pa življenje živimo Bogu ter smo mu odgovorni za svoje življenjsko poslanstvo in prek Njega ljudem, ne glede na to, kaj smo. Človeško življenje vključuje odgovornost, saj smo govorna bitja, z besedo zavezani drugemu, zaradi česar »Vaš govor naj bo 'da', 'da', 'ne', 'ne'; kar je več kot to, je od hudega.« (Mt 5,37) Tako nam lahko drugi zaupajo, posebno naj bi lahko tistim, ki so pristojni v družbi ali Cerkvi. Zaveza drugemu, posebej pa Bogu, ni mačji kašelj, zato odgovornost ni prazna beseda. Človeštvo se je od pradavnine zavedalo, da imajo besede težo, če hočemo obstati kot ljudje.

Odgovornost potrdimo v odgovoru, ki je zaveza, zato so mnogi celo svoja življenja zastavili za besedo, dano v veri Bogu ali/in svojim; tako krščanski in drugi pričevalci, katerih kosti je polna Slovenija, kot znova potrjuje odkritje na Brniku. Slovenskim in drugim žrtvam totalitarizmov dolgujemo kot ljudje hvaležnost za zvestobo človeškemu dostojanstvu in kot kristjani za pričevanje v veri. Zamolčani in zasuti, še vedno ne dostojno pokopani, trkajo na našo vest, da bi jih osvobodili dvojnega umora, kot je dejal škof Lipovšek; Slovence osvobodili prekletstva ter odprli pota osebnega in družbenega ozdravljenja. Čeprav imajo politično odgovornost predstavniki države, je celo dvojna moralna odgovornost škofov, da s človeškim in verskim dostojanstvom – prilično ali neprilično – neustrašno stopijo na stran zatrtih, zamolčanih in branijo njihovo pravdo. Le tako bomo zacelili rane, ki nezavedno režejo v narodno tkivo, kar je vzrok zavoženosti, dvoličnosti in potuhe, za katero se pogosto skrivamo, nesposobni priznati resnico in prevzeti vsak svoj del odgovornosti. Zvestoba resnici in pravičnosti je pristna človeška odgovornost tudi do žrtev, saj krščanstvo s tem nedvoumno odstira človeški obraz, v katerem se moramo ogledati, čeprav tudi kristjani žal nismo (bili) vedno in povsod zvesti. V tem duhu nam in vsem ljudem sprašuje vest papež Frančišek

v Lampedusi. Žrtvovati ali pustiti žrtvovati ljudi se ne sme, ne tu ne kje drugje. Odgovornost Evrope in nas je, da se ne sprenevedamo ob tragedijah beguncev, pač pa z ustrežno politiko v svetu preprečujemo vojne in nasilja ter odpravljamo meje in pregrade v srcih in v državah. Le tako odpiramo pota ubožcu, ki ga izkoriščajo politični, vojaški in drugi mafijski lobiji, da kriči po pravičnosti, ko tone v morju ali umira na obroke kot begunec ali obrobnež družbe. To ne more mimo odgovornosti pristojnih politikov in vseh drugih doma in po svetu. Koliko tragedij in človeških žrtev bi lahko preprečili z odgovornim človeškim ravnanjem!

Zakaj pri nas še vedno namesto prevzema odgovornosti vlada prelaganje na druge? Zaradi stranpoti vodilnih bivšega režima so drugi in drugačni postali žrtve samopašnosti, nesposobnosti politikov in nadzornikov sistema: Po nedolžnem pobiti med vojno in po njej, zaprti, preganjani in javno ožigosani kot razredni sovražniki do danes. Ker leta 1990 neodgovorno takemu načinu nismo rekli »ne«, umiramo na obroke, ponavljajoč vzorce neodgovornosti, nedelavnosti, zahrbtnosti ali prelaganja bremen na pleča najšibkejših, ki bi jih pa morali prevzeti vodilni. Za lastne napake in opustitve vladajočih se iščejo dežurni krivci in se obsoja njih, ki opozarjajo na stranpoti te družbe – žal včasih tudi v Cerkvi – namesto, da bi odgovorni v politiki ter na drugih mestih opravili, kar so dolžni. Neodgovornost je postala nacionalna bolezen, ki jo sistemsko spodbujajo mediji in druge veje oblasti, ker sami niso napravili odgovornega državotvornega koraka, pač pa tonejo v političnem preživetju. Žal se boleznimi političnega životarjenja za vsako ceno v dvajsetih letih samostojne države prepušča tudi preveč pomladnikov. Reformni ukrepi zato vse bolj bremenijo posameznika, pa kulturno področje (cerkve) in socialno mrežo, a odgovorni spregledujejo kraje, zavožene projekte in negospodarno ravnanje, zaradi česar so že ali bodo plačali ceno posamezniki; oškodovani delavci oziroma brezposelni in obrobni državljani. Ob nujnem varčevanju se tako Evropi, še bolj pa Sloveniji v naših neurejenih razmerah postavlja vprašanje, kako odgovorno preložiti bremena reforme na pleča vseh, tako da se zaostri odgovornost bolj stoječih ter vodilnih in spodbuja inovativnost. Kako da si npr. v zdravstvu eni lahko privoščijo vse, medicinske sestre pa morajo

konec meseca za bolnike hoditi iskat na druge oddelke najnujnejše stvari – dokler je še kje kaj? In podobno je še kje drugje. Ker smo na začetku akademskega leta je prav opozoriti, da naj tudi univerzitetni delavci in stroke prevzamemo vsak svoj del odgovornosti za moralne, pravne, finančne in druge stranpoti družbe, ki imajo večinoma zelo konkretne podobe in pristojnosti.

Odgovornost so poleg *pravíc* v Združenih narodih hoteli vnesti kot politično vodilo medsebojnih odnosov držav, združenj in posameznikov. Vse bolj postaja jasno, da brez nje ne v družbi ne v Cerkvi ne bomo prišli daleč.

20. oktobra 2013

Sporočilo mariborskega simpozija o verstvih v dialogu s sodobno kulturo

---

V sklopu prireditev *Maribor 2012: Prestolnica evropske kulture* je bil simpozij z naslovom *Verstva v dialogu s sodobno kulturo*. Ali lahko ekumenski, medverstveni in medkulturni dialog prispeva k reševanju sodobnih vprašanj, so se spraševali udeleženci. Po pričakovanju je najbolj odmeval obisk nemškega teologa in humanista profesorja Hansa Künga. Ob tej priložnosti je bilo ustanovljeno gibanje Svetovni etos Slovenija in izšla knjiga *Priročnik svetovni etos. Vizija in njena uresničitev*. Predavatelj je nekajkrat omenil pomen svetovnega etosa, posebej za tranzicijske države in tudi za Slovenijo; žal pa družbo razdirajo verski fundamentalizem, nepopustljivi moralizem in postmoderni poljubnostni pluralizem.

V službi človeka

Že organizacijska priprava simpozija je pokazala na težave dialoga nasploh in posebej v slovenski družbi in Cerkvi, zato tudi tu ni šlo brez prestižnih in drugih človeških ozirov, ki zapirajo pot do človeških src ter ustvarjajo pregrade med ljudmi, kar je posebej nerazumljivo pri vernih. Ni zaman v vseh priročnikih za dialog, tudi v Küngovem *Priročniku svetovni etos*, je na vidnem mestu resnicoljubnost oziroma v zadnjem kot iskrenost (in strpnost). Resnica ni bila samo problem totalitarnih režimov, ampak je v prvi vrsti problem človeka. Ali se torej kdaj vprašam, ali mi je resnica res vsakdanja hrana, ki mi preprečuje razraščanje osebnih in posledično sistemskih oziroma institucionalnih stremeljenj in ambicij, ki prekrivajo namene in sprevrtačajo besede in dejanja? Toliko težja je zato tudi pot resnice zaradi sebičnih interesov v ustanovah, strankah, politikah, državah in žal tudi v cerkvah in religijah, ki namesto službe človeku dopuščajo prestiž posameznikov ali skupin.

Pri nas se veliko govori o 'pridobitvah OF', o 'socialnih pravicah', 'narodnem interesu' in podobno, kakor da bi šlo za interese Slovencev oziroma državljanov, v resnici pa gre za nadaljnje okoriščanje privilegiranih skupin ali posameznikov. Podobno se žal tudi za 'ugledom', 'službo', 'skrbjo za odrešenje' Cerkve, cerkva in verskih skupnosti skrivajo sebični interesi skupin ali posameznikov in se zraven še razglašajo oziroma prodajajo kot 'božji'. To so kali fundamentalizma in moralizma, o katerih

govori Hans Küng. Podobne stranpoti srečujemo tudi v strankarskih 'politikah' in drugih tradicionalnih 'svetinjah', ki jim manjka ne le človeškega, pač pa se iz njih razraščajo korenine neopravičljivih 'posebnih' obravnav in 'dodatkov'.

Janez Pavel II. je izkoriščanje in parazitstvo označil kot strukture zla, ki zatirajo človeka in družbo. V tranziciji se kar naprej spoprijemamo z odpravljanjem preteklih stranpoti in privilegijev. Strukture zla se v družbi le še razraščajo in prihaja do v nebo vpijočih izkoriščanj – ki jih je bičal že papež Leon XIII. leta 1891 v okrožnici *Rerum novarum* – ker nismo pripravljeni priznati resničnih razmer. Poglejmo samo okrog sebe v naši družbi! Danes postaja vprašanje pravičnosti in ravnovesja sploh problem preživetja človeštva, saj se oblike socialnih zatiranj človeka (manipulacija z ljudmi, izkoriščanje delavcev, trgovina z ženskami in otroki, zasvajanje z mamili ter vsa druga zatiranja socialno šibkejših, odrinjenih, ljudi s posebnimi potrebami itd.) le poglobljajo. 'Postmoderni poljubnostni pluralizem' utrjuje prepričanje, češ da naj bi bilo vse možno in dopustno.

Dialog v (slovenski) Cerkvi

Da so Cerkev, cerkve in religiozne skupnosti in njihove ustanove ne le neka 'brezkrvna' tvorba, pač pa skupina živih ljudi, se zavedamo tudi v katoliški Cerkvi. Ni tako, kot je v mladosti razmišljal študijski kolega iz Luksemburga, češ da duhovniku (v talarju) ni treba iti na WC. Avreolo so nam na silo snemali v bivšem režimu, zdaj prihajajo še dodatni življenjski izzivi. Zapletenega stanja in krize (slovenske) Cerkve ni moč razreševati na horuk, medijska 'mašinerija' ju le še bolj pogloblja, kot razčiščuje. Za to niso v prvi vrsti krivi novinarji, pač pa številni, ki prek njih 'razrešujejo' bolj svoje kot cerkvene ali duhovne probleme. Predvsem boli odsotnost dialoga znotraj Cerkve, in sicer ne le na nacionalni, pač pa na svetovni ravni, kar poudarja tudi Küng. Dialoško reševanje se prične z nalivanjem čistega vina pri sebi, ne z ribarjenjem v kalnem in obtoževanjem drugih ter pilatovskim umivanjem rok. Žal se mnogi, ki so soustvarjali sedanjo krizo Cerkve, vključno z dogajanjem v nadškofiji Maribor, zdaj obnašajo, kakor da s tem ne bi imeli nič opravka ali pa iščejo grešne kozle, da bi jim naložili breme, ki ga tudi sami niso (bili) sposobni nositi in obdelati. Le tako si lahko namreč razlagamo obtoževanja, ki na čudne načine prihajajo v javnost. Posebno od klerikov, ki so bili zraven kot 'obveščeni' ali celo nosilci odločitev, pričakujemo prevzem odgovornosti, ne pa beg in obtoževanje

drugih. Le stvarni dialog ne le o dogajanjih, pač pa tudi o prioritetah Cerkve, ki ima duhovno poslanstvo za ljudi, vodi k dialoškim in trajnostnim rešitvam.

K temu kličem tudi vsem drugim predstavnikom krščanskih cerkva in verskih skupnostih v Sloveniji in po svetu. Žalostno je, če odgovorni v veri ne postavljamo na prvo mesto skrbi za človeka, pač pa se mnogi ukvarjajo le s (svojim) preživetjem, prestižem ali obrobni temi verskega ali drugega črkopravja. Danes bi se morali zavedati, da gre za preživetje svetovnega Titanika, ki je odvisno od sodelovanja vseh. Bolj kot obtoževanje drugih je na mestu več samospraševanja in dialoga. Če verske skupnosti ljudem ne dajejo primernih rešitev, jih bodo ti iskali drugod – pri Kūngu, dalajlami ali še kje bolj oddaljeno. Bilo bi le želeli, da bi to počeli ne samo nekateri, pač pa večina človeštva, saj duhovnih temeljev za sodelovanje ni tako preprosto doseči. Čeprav sem sam prepričan, da je etos tesno povezan z vero oziroma osnovnim temeljnim prepričanjem, saj so stvari dolgoročneje in globlje prepletene, povezane ter so potrebni poglobljeni in dolgoročnejši dialogi, pa bi kot komentator *Družine* raje prepustil vsakemu človeku, da izhaja iz svojih iskanj; želel bi le, da bi vsi iskali, ne pa živeli iz rok v usta.

Kar in kakor bomo sejali?

V knjigi *Na poti k vzajemni človeškosti* pišem o iskanju človekove lastne podobe, kar je povezano s sodelovanjem in posebej v zgodnjih letih zahteva prisebnost ter človeško odprtost, da otrok v dialogu s starši in drugimi razvije sodelovalno oziroma etično usposobljenost. Pomanjkanje sodelovanja, dialoga v teh letih žal povzroča maščevanje za neizživeto čustveno življenje. Na Kitajskem in še kje se zavzemajo za uveljavitev pogojev za vzgojo v duhu svetovnega etosa. Pedagogi poudarjajo, da bomo to, kar vlagamo v otroka, tudi želi. Kdor pa seje v vetru, bo žel v viharju. Ali bomo gradili globalno družbo dialoga in sodelovanje ali pa bomo želi viharje razdorov, vojn in revolucij. Tega bi se morali zavedati odgovorni v družbi, cerkvah in verskih skupnostih. V tem smislu je izzvenelo tudi sporočilo mariborskega simpozija, v tem duhu naj bi deloval tudi Svetovni etos Slovenija.

Težko je biti etičen in dialoški brez človeške zrelosti in duhovne odprtosti. Tudi o tem je govoril Kūng, ko je na izrecno vprašanje poudaril nujnost, a tudi zahtevnost etične vzgoje in potrebe političnih mehanizmov za njeno uveljavljanje v današnji sekularizirani družbi, ko mnogi menijo, da 'vse gre'. Zato je projekt svetovni etos

kot osebna etična drža pedagoško, družbenopolitično in duhovno zahteven proces, povezan z zavzetostjo posameznikov in širše družbe oziroma kar celotne politične skupnosti. To je danes lahko le globalni proces in razumljivo, da se zato Kūng obrača na vse odgovorne v svetovnih religijah in tudi na politike; čeprav zadnji, žal, praviloma sodelujejo, ko so že končali mandat. Ob stoti obletnici prvega (1893) parlamenta religij leta 1993 je dosegel soglasje pri verskih skupnostih, ki so pristopile k ideji svetovnega etosa. A teže je s politiki. Ko je na letni forum *Svetovnega etosa* povabil za govornika predsednika britanske vlade Tonyja Blaira z idejo, da bo tako tudi politično deloval, ni mislil, da bo sodeloval v napadu na Irak. Žal tudi verski voditelji širijo fundamentalizem in moralizem. Tega bi lahko presegla tudi katoliška Cerkev, je menil Kūng.

V zgodovino človeškosti ne bodo šli nasilneži, prevaranti na vseh ravneh življenja, pač pa le ljudje, ki so gradili svet človeškosti, človeškega etosa in za to dali celo svoje življenje kot K. M. Gandi, mati Terezija, M. L. King, F. Terčelj, A. Vovk in številni drugi. Vsakdo ima priložnost, da vsak čas izbira med etiko dialoga, človeškosti ali nasiljem nad drugimi in uničevanjem sveta človeškosti. Gandi je v svojem časopisu *Young India* že davnega leta 1920 (22. 10.) objavil misli neimenovanega prijatelja o t. i. sedmih glavnih socialnih grehih »Politika brez načel, bogastvo brez dela, uživanje brez vesti, znanje brez značaja, trgovina brez morale, znanost brez človeškosti in čaščenje brez žrtve.« Proti njim se je moč boriti le iz globokih korenin etične in dialoške človeškosti, ki se zaveda, da nas bo osvobodila le resnica. Do nje prihajamo v odprtem dialogu, ki gradi na neskončni razsežnosti človeka. Vere imajo zato neprecenljiv zaklad, da te razsežnosti posredujejo današnjemu človeku, ta pa ima na vseh področjih nalogo, da se ne pusti ujeti v omejene vsakdanjosti, pač pa v Avguštinovem smislu vztraja, da je pot do resnice prek notranjosti. Do nje prihajamo prek drugih. Pot dialoga je zato tudi pot sprave in sodelovanja in prihodnosti vsake družbe.

29. julija 2012

V iskanju moralnih avtoritet

Nemški katoliški novinar je ocenjujoč begunsko oziroma migrantsko krizo zaključil, da je stanje za vse težko: za politike, za državljane, predvsem pa za begunce. Teh nad 60 milijonov ljudi je prizadela finančna globalna kriza. Če nekatere žene upanje na boljši ekonomski položaj, pa morajo begunci vojn zapuščati svoje domove in kot brezdomci iskati streho nad glavo in možnost preživetja. Papež Frančišek zato vse spodbuja k dejavni pomoči in izpostavlja potrebo »po mednarodnem sodelovanju ter globoki solidarnosti in sočutju«. Tudi izvirne »države naj si prizadevajo ustvarjati boljše ekonomske in družbene pogoje« za preprečitev begunstva. Povsod pa je treba presegati predsodke in napačno razumevanje migracije; za to naj nas osveščajo, ne pa manipulirajo mediji. Nadškof Zoré, predsednik komisije *Pravičnost in mir*, opominja, »da je potrebno na vsa vprašanja, tudi na vprašanja o naši lastni varnosti, odgovarjati objektivno, odkrito in pošteno.« Tako se odziva Cerkev kot moralna avtoriteta, ki opozarja tudi, da ni in ne bo raja na zemlji. Vodstvo Karitas je nas verne s prispevki in dejavnostjo na terenu usmerjalo k lajšanju položaja. Podobno delajo v to smer tudi druge prostovoljne organizacije, čeprav preseneča, da je v tem času potekal spor okrog privatizacije Debelega rtiča. Žal je zatajila vladajoča politika, ki ji manjka treznih dolgoročnih ukrepov in doslednosti pri reševanju notranjepolitičnih, finančnih in socialnih vprašanj, kar bi vrnilo ljudem zaupanje v normalnost delovanja države. Oblastna cenzura govora, pritiski na državljane in lokalne skupnosti pa so le olje na pregreti položaj. Posebej pa je obsodbe vredno zmerjanje državljanov s 'fašisti', in to celo od bivšega predsednika države. Ni na mestu od vladajočih in drugih politikov izkoriščati stiske svojih in tujih ljudi za zmerjanje, namesto da bi v zahtevnih časih, ki jih begunci le še zaostrujejo, v dialogu iskali skupne rešitve. Verni in neverni, pozicija in opozicija smo poklicani k odgovornosti. Škoda, da se tudi muslimani pri nas, kot boljši poznavalci verskih in kulturnih razlik prihajajočih, niso bolj dejavno vključili v te procese! Kje so torej moralne avtoritete?

Demonstracije proti beguncem odpirajo nove razsežnosti naše politike, a žal bolj govorijo o nerazrešenem razkolu med nami, kot pa naslavljaajo problem beguncev.

Eni izvajajo pritisk za ohranjanje privilegijev bivšega političnega sistema, ki bi jih nasledniki komunistov radi imeli kot svojo dediščino, drugi – pristaši novih demokratičnih sil – pa premalo odločno zahtevajo uresničenje vrednot osamosvojitve in uveljavitev polne svobode. Ne verjamem, da imajo večjo ljubezen do beguncev tisti, ki nas zmerja s fašisti, saj nismo slišali, da bi jih kdo od njih povabil na svoj dom. Neetično je to zmerjanje še na plečih beguncev v smislu, kot poje Adi Smolar: Samo ne otrok! – Se pravi, samo ne ljudi!

Slovenija se je zganila. Očitno smo se državljani naveličali neučinkovitosti in neodgovornosti oblastnikov, njihovega prezira do državljanov, njihove vzvišenosti in nepripravljenosti za dialog z drugačnimi, o čemer nam sami stalno 'pridigajo'. Vse bolj tonemo v zadolževanje, pokojnine se zmanjšujejo, nomenklturni veljaki pa pobirajo preostalo državno premoženje. Vsi postajamo revnejši, kar mladim jemlje uspešno prihodnost doma, zato odhajajo na tuje. Ne presenečajo klici po moralnih avtoritetah, posebno po Cerkvi, čeprav vemo, da jo levičarska srenja skuša postaviti na družbeni rob. Celó zdaj smo slišali žaljivke ministra, ki se je posmehljivo rogal katoliškemu in duhovnemu pri NSi, posredno pa Cerkvi nasploh. Kje je torej moralnost, če se javni uslužbenec posmehuje kmečkemu in krščanskemu, če ne drugače pa tako, da ljudi iz teh vrst označuje za manj izobražene in zaplankane. Kje je torej zdrava kmečka pamet? Ker pa so etična merila odpovedala in je vse manj spoštovanja med nami ter si mogočni vse več dovoljujejo, raste nestrpnost, ko državljani postajamo vse bolj goli in bosí. V teh pregretilih razmerah nam ankete skušajo dokazati, da naj bi bili verni in kmečki ljudje proti beguncem. Je to zato, ker smo bili verni in kmetje najbolj zatirani v bivšem sistemu in posledično ostajamo grešni kozli, čeprav so slednji prehranjevali revolucionarje med vojno in revolucijo? Ne pozabimo: Verni slovenski rodoljubi, povojni begunci in zdomci so še danes drugorazredni državljani! Ob tem preseneča izjava psihologa, da v Sloveniji ni potrebno razčiščevanje preteklosti, ko pa vsaka terapija prične pri stranpoteh zgodnje dobe. Že pokojni Jože Trontelj je kot predsednik SAZU hotel udejanjiti izjavo o spravi in pokopu mrtvih, pa ni šlo. Kje s(m)o torej etični intelektualci? Kako naj se Cerkev kot duhovna sila vključi v ta dialog, če družba ne sprejema vernih! In moralnosti se ne gradi od danes do jutri. Begunska kriza je le sprožilec neurejenih odnosov med nami. Slovenija bo šla lahko naprej le ob prisebnem dialogu in upam, da nas kriza kliče k temu, da gremo

kot izgubljeni sin vsak zase in vsi skupaj vase in skušamo duhovno prebudjeni vendarle graditi dialoško prihodnost; težko je namreč pričakovati, da bi katerokoli ustanovo, tudi Cerkev poklicali kot *deus ex machina*, da umiri vihar. Kdor ne seje v miru in dogovorih, bo žel le v viharjih.

13. marca 2016

»Za mojo Slovenijo«

Dileme dneva državnosti

Predstavniki več civilnodružbenih organizacij in gibanj smo se spomladi dogovorili, da spodbudimo praznovanje 25. letnice samostojne države Slovenije. Poleg že predvidenih dogodkov – maše za domovino, proslave v Državnem zboru in državne proslave – smo sklenili spodbuditi tudi druga praznovanja, predvsem pa molitev in post za domovino, sv. mašo po naših cerkvah ter prireditve »Za mojo Slovenijo« na sam praznični dan na Trgu republike.

Menimo, da v demokratični družbi smemo in moramo praznovati na različne načine. Naj praznovanja spodbujajo k pristnemu domoljubju, tj. ljubezni do domovine in v nas krepijo osvojitve vrednot, ki oblikujejo in tvorijo naše narodno in družbeno soglasje. Kot za druge stvari velja tudi za domoljubje, da se sprašujemo o njem, ko čutimo njegovo pomanjkanje. V zadnjih časih je pri nas opaziti nelagodnost, ko gre za domovino, za osamosvojitve in vrednote povezane s slovenstvom. Žal lahko gledamo celo oddaje, ki problematizirajo borbo za samostojno Slovenijo ali blatijo osamosvojitelje, vojno za Slovenijo pa prikazujejo kot neke vrste zgrešeno avanturo posameznikov. Žalosti me potvarjanje ali pavšalno izničevanje občutljivih in zahtevnih odločitev, ki so jih morali napraviti posamezniki in predvsem vodstvo Demosa v omenjenih, za Slovence usodnih dneh. Ali ni večina Slovencev ob plebiscitu in naprej zastopala duha pristne zavzetosti za Slovenijo, za njeno samostojnost ter tudi voljo za upor napadalcem? Da so ljudje delali napake, je razumljivo. Nerazumljivo pa je pikolovsko seciranje (nekaterih) ljudi, da bi zmanjšali njihov ugled in delo za samostojnost Slovenije. Nesprejemljivo je tudi pavšalno zaničevanje nekaterih osamosvojiteljev po vzorcu bivših delitev, ki jih spremljajo sebične namere za ohranitev privilegijev, kar se kot jara kača vleče do danes. Kot je dejal na mednarodnem posvetu v Splitu predstavnik iz BiH, nas je bivši sistem sistematično kvaril. Posebno žalostno je, da se danes resnost položaja v vojni za Slovenijo prikazuje kot banalna in se številnim, ki so zastavili svoje ime in svoje sposobnosti za dom in rod, iz današnjih varnih okopov podtika slabe namene in se jih celo ovaja za njihova prizadevanja za svobodo Slovenije. Sam sem v vojnih razmerah pokopal dve žrtvi vojne za Slovenijo.

Na Bledu je pogrebu Janeza Svetine poleg svojcev in prijateljev prisostvoval tudi takratni šolski minister dr. Peter Vencelj, čigar svetovalec je bil Janez Svetina. Kako je mogoče, da je bil v demokratični Sloveniji napadalec in poveljnik enote Popov – ki je ubila Svetino in razdejala Gornjo Radgono – oproščen krivde, podobno še kateri drugi napadalci. V Cerkljah na Gorenjskem smo pokopali Petra Petriča, ki je padel na Brniku. In bile so tudi druge žrtve, bil je strah in tveganje. Namesto treznih in preverjenih analiz ter spoštljive obravnave osamosvojitvenih dejavnosti se širijo pavšalne obtožbe in omalovaževanje posameznikov ali skupin, zaslužnih za osamosvojitve. Ker smo resnico o totalitarni preteklosti pustili še zavito oziroma prikrito, se nam zaradi prestižnih interesov prejšnjih elit tudi zgodba samostojne Slovenije maže s propagandnimi učinki polpreteklih usedlin, ki služijo vzdrževanju prikritih vzvodov oblasti in ovirajo razvoj demokracije. Na to opozarjajo tudi mladi v svojem nagovoru *Za mojo Slovenijo*. »Hvaležni smo vam starejši rodovi za samostojno državo« pravijo, »a zdaj nam pomagajte, da njeno samostojnost oblikujemo po svojih presojah in sposobnostih.« Ker je ta proces zahteven in zapleten, nista dovolj le mladost in dobra volja, pač pa tudi izkušnje in znanje. Utemeljeno pa mladi spodbujajo k dialoškemu iskanju demokratičnih poti v preseganju ustaljenih vzorcev in usedlin polpreteklosti. Zahteven in dolgotrajen proces lahko spodbuja le skupna volja nas vseh *Za mojo Slovenijo*.

Krščanske korenine

Praznovanje 25. obletnice *Za mojo Slovenijo* so spodbujala tudi katoliška duhovna gibanja in pobude. Zgodovina Slovencev nam od pokristjanjena dalje potrjuje tesno vpetost naroda v krščansko izročilo. Duhovniki so bili tudi stebri naroda. Kot Slovenci smo obstali, ker smo se stalno napajali pri izvorih krščanstva. Naši predniki so zato po deželi posejali cerkve, kakor je zapisal Ehrlich v težkih časih kraljeve diktature leta 1933, ko je svojim stražarjem na sv. Višarjah dejal:

Ni naključje, da smo se zbrali prav tukaj, marveč je to božja volja. Božja volja nam tukaj, na Svetih Višarjah razodeva, kaj je naloga Slovencev na zemlji, kjer živimo. Ob

temeljnih te svete gore se stikajo tri pglavitna evropska plemena. Njihovi valovi, ki prihajajo od juga, severa in vzhoda, bi udarili skupaj prav tu. Romani, Germani in Slovani bi prav tukaj skušali riniti drug drugemu mejnike nazaj. A naši očetje so modrejši od vojskovodij in politikov. Namesto mejnika so postavili na otok med tremi narodi cerkve. To je edini mejnik v Evropi, ki narodov ne loči, marveč jih združuje. Danes je tak mejnik vsa naša domovina. Slovenija mora biti mejnik, ki druži in veže jug s severom in vzhod z zahodom. Sama ne sme biti ne eno ne drugo ne tretje. Ostati mora mejnik, ki druži kakor svete Višarje. To je božja volja! To nalogo bo mogla Slovenija izpolnjevati samo v svobodi, ne pod gospodarjem, ki bi sedel bodisi na jugu ali severu, na vzhodu ali na zahodu! Božja volja je, da mi vsi za to svobodo delamo in božji volji se ne sme nihče izmikati.

Naši narodni buditelji od Vodnika v Ljubljani prek Majarja Ziljskega, Einspielerja na Koroškem, Slomška in Korošca na Štajerskem, Ivanocyja v Prekmurju do Prešerna, Kreka in Cankarja na Kranjskem ter Antona in Simona Gregorčiča na Primorskem ter Trinka v Reziji ter številni drugi so gradili našo narodno zavest v zvestobi narodu in veri. Tudi Slovenija v zamejstvu in zdomstvu se je hranila in živela iz krščanskega izročila. Duhovniki so ob duhovnem opravljali vse druge dejavnosti, ki so rojakom omogočale socialno, narodno in versko-duhovno preživetje v tujini. V zdomstvu se je gojila ideja samostojne države. Tudi osamosvajanje Slovenije je dejavno podprla Cerkev, ne samo prek nadškofa dr. Šuštarja, pač pa tudi prek večine duhovnikov, ki smo podpirali in propagirali stranke Demosa.

Samostojna Slovenija ne bo prav zaživela, dokler se ne spravi s temi izročili. Polpreteklost je krščanske korenine nasilno pretrgala. Sodobni pozunanjeni globalizacijski tokovi ta proces še dodatno zaostrejejo, kar zahteva prečiščenje in poglobljanje. Naloga nas, vernih Slovenk in Slovencev ter vseh državljanov in državljanek te države različnih veroizpovedi in prepričanj je iskati skupne duhovne temelje za narodovo preživetje v zahtevnih izzivih globalizacije, pluralnosti in kulturnega dialoga. Dialog lahko izhaja le iz samostojnih, psihično in duhovno osveščenih in oblikovanih osebnosti. Sestavni del te identitete je poživitev izročil prednikov ter poglobljanje narodnih temeljev tudi z novimi duhovnimi pobudami, ki prihajajo k nam od zunaj. Premislek teh izročil nam še posebej narekuje 25. letnica samostojne države. Vabim Slovenke in Slovence in

vse državljane k ponosnemu praznovanju *Dneva državnosti*, vseh proslav in tudi k praznovanju *Za mojo Slovenijo* ter zavzetemu prizadevanju za uresničevanje slovenstva in demokracije.

Zaključujem z upanjem, da bomo ponosni še vztrajneje razčiščevali svojo preteklost. Upam, da bomo uredili pokoj in grobove pomorjenim, izbrisanim in pozabljenim. Sprava z mrtvimi in živimi bo tlakovala človeško bogato življenje v družbi in državi. Zato kličem k spravi in ureditvi odnosov med nami, saj nas blagoslovljena Lipa obvezuje k spravi in sodelovanju. Naj pesnikova beseda iz Zdravljice »Bog našo nam deželo, Bog živi ves slovenski svet« ob *Dnevu državnosti* ogreje naša spravljen srca v slogo vseh sester in bratov slovenske matere. Naj se torej edinost, sreča, sprava ob srebrnem jubileju države Slovenije vendarle začno vračati nazaj med nas!

16. junija 2016

Beseda dialoga in upanja

Slovenija na prvi pogled človeku, posebno tujcu, deluje kot prijazna država in njeni ljudje naj bi bili dobrohotni in pripravljeni na sodelovanje. Pred desetletji je Anton Trstenjak pisal celo o značilnem slovenskem poštenju, Slovenci naj bi bili priden in dober narod. Takrat smo bili še pod nadzorom strukture in organizacije, ki jo je parlament EU označil za zločinsko. Njeni oprode so s silo in zvijačo vladali nad nami in načeli tudi slovensko poštenost, če je ta prej že obstajala. A krepila se je pokornost, redki so kljubovali. Tisti na glavo postavljeni svet je vztrajno nažiral prislovno slovensko poštenost oziroma so jo lažne prvine bivšega družbenega stanja ene bolj, druge pa manj kvarile. Če je Trstenjak govoril o poštenih Slovencih, bi zdaj tisti, ki so Slovenijo vzeli za plen svojih osebnih koristi, radi naredili nas vse enako slabe. Vsi politiki naj bi bili slabi, kakor si je slovenski sociolog celo drznil izraziti na zamejskem forumu Draga. Slabi naj bi bili zdravniki, pravniki, člani Cerkve, posebej kleriki in gospodarstveniki, izjema naj bi bili menda le športniki. Izjema pa naj bi bili tudi novinarji, ki po skrivnih ukazih najbolj širijo formulo 'vse-enakosti' in 'vse-slabosti' slovenske družbe.

Na drugi strani pa isti, ki vzdržujejo to floskulo, trdijo, da sodstvo deluje dobro in ga ni treba kritizirati. Zatrjujejo, da se ga celo ne sme kritizirati in skušajo narediti negativce tudi nas, ki se zbiramo v obrambo človekovih pravic Janeza Janše in številnih, ki jim jih je ali jih sodstvo še vedno krši. Zdravstvo naj bi bilo v službi bolnikov in njihovih pravic, gospodarstvo naj bi napredovalo, politika pa je zdaj v redu, saj TV hišam zmanjkuje tem, zato stalno poročajo o dežju, poplavah in plazovih. Kako drugače so ob podobnih problemih novinarji raztrgali Janševo vlado, zdaj pa slišimo iz ekranov, da država pač ne more pomagati. Če se že novinarji zapodijo v postopek kandidiranja evropske komisarke, pa načrtovalci poskrbijo za dušobrižnike, da pomirijo kritike, in v državi je spet vse lepo.

V redu naj bi bila celo bivša država, ki ji je tudi komisarska kandidatka prepevala bojno pesem, čeprav eni v njej niso smeli živeti in so bodisi emigrirali ali pa izgubili življenje. Najboljša formula, da se nič ne spremeni, je pač cinični posmeh in govorjenje, da je vse zanič. Kje so pesnikovi časi?: »Tod bodo prebivali veseli ljudje!« (Cankar, *Kurent*) Iz na videz prijazne in vesele dežele poštenih ljudi se

državljeni odseljujejo in tisočem mačeha tujina postaja bolj mati kot lastna domovina. In to dobro vedo tudi prejšnji in sedanji povzpetneži, ki so se ravno na račun prikrajšanih, ki so jim ukradli domovino, zdaj prerinili v dobro plačane evropske ustanove. Razlika je le, da se jim za to ne bo treba posebej truditi, saj jih bodo usmerjali preskušeni birokrati, medtem ko morajo prvi graditi na lastnem trudu in iznajdljivosti. Trud in borba preostane tudi nam vsem, ki vztrajamo na okopih demokracije in človekovih pravic.

Vse pa kaže, da gre za hud jezikovni nesporazum oziroma da je treba popraviti govorico, kot je pred tisočletji zapisal kitajski modrec. Sodobni ameriški pa je dodal: »Imamo opravka z brezsmiselnimi navadami in praksami in treba bo znova vzpostaviti urejenost. Intelektualna zmeda, zločini, sprevrženost, onečaščenje, mučenje in poljubno ubijanje so postali v besednjaku številnih sodobnikov kot 'dobro', medtem pa umno razmišljanje, krotkost, osebna dostojnost in ljubeznivo prijateljstvo postajajo 'slabo' in vredno sovraštva.«

Treba bo torej reči bobu bob, da začno stvari prav teči in postanemo ljudje čuteča in ranljiva, a za dobro in slabo pri sebi in drugih občutljiva bitja. Da besede spet dobijo težo in se govorica preverja v vzajemnosti in dialogu. Da nostalgijo za lažno preteklostjo zamenja skrb za skupno prihodnost ter prenehamo tiščati glave v pesek in si očiščeni bremen preteklosti gradimo zaupanje za skupno prihodnost. Takrat Branko Masleša in Alenka Bratušek ne bosta več zardevala, saj bosta delila z nami svoje človeško dostojanstvo. Takrat tudi novinarji ne bodo imeli več slabe vesti in bo njihova beseda dobila težo. Odprava spon laži in nasilja nas omogoča kot pristne, ne zlagane ljudi.

Verjamem, da slovenski človek v svojem bistvu še ima te klice, ki mu jih je dal Bog, ki je človeka ustvaril za dobro. Verjamem in človeška zgodovina me uči, da se to lahko zgodi. Zato stavljam na duhovne sile, ki so omogočile prednikom in nam vzdržati težke čase. Verujem v priprošnjo zasutih mučenikov in v moč, ki se v slabosti spopolnjuje. Zato pa verjamem tudi, da bo žrtev Janeza Janše, Toneta Krkoviča in številnih, ki so jim tako ali drugače kratene človekove pravice – tudi nas, ki vztrajamo (pred to stavbo: sodiščem) – omogočila, da bo med nami

_ Beseda dialoga in upanja

zavladala beseda resnice in pravičnosti. Z njo krepimo dobro v sebi in v drugih in odstiramo pregraje hudega, ki nas ločujejo. Kdor molči, se zdi, da se strinja, so zapisali Latinci.

Zato sem hvaležen vsem, ki se upirate, govorite, vztrajate in širite prostor svobode! Tako se goji in krepí upanje, da bo tudi v tej deželi jutri napočil nov dan.

22. septembra 2016

Kritična dialoškost - človeška pripadnost

Ob Ehrlichovem pogrebu 31. maja 1942 je profesor ljubljanske Univerze – ni bil privrženec Ehrlicha – dejal Cirilu Žebotu: »Ehrlicha sem spoštoval kot uglednega kolego, razgledanega Slovenca in dobrega človeka. Danes pa sem dojel, da je on bil nekaj več: skoraj kot kak svetopisemski prerok. Ob njegovem pogrebu sem spoznal, da je pritegnil srca in razum mladih ljudi, ki jim je bila dana priložnost, da so se srečali.«

Govoriti danes o (svoji) identiteti v globalni družbi se zdi skoraj krivoverstvo – herezija. Spodobna naj bi bila le tako imenovana multikulturalnost, vse drugo: slovenstvo, katolištvo, vsaka vernost sploh pa naj ne bi bila več 'in'. Uveljavljeni mislec, kritik sodobnega globalnega ekonomskega razvoja Amartya Sen pa tudi danes govori o prepletenosti identitet. Vsakdo izmed nas je vpet v različne pripadnosti: družinske, mladostne, interesne (športne), šolske, politične in druge, ki ga vsaka po svoje identitetno zaznamuje. Vsaka teh idenitetnih prvin se pri vsakomur med seboj prepleta v različni meri in na različne načine. Morda so bile v prejšnjih časih te identitetne vpetosti bolj močne in jih je bilo manj. Danes jih je vsekakor veliko, so multikulturalne in se nas dotikajo na istem kraju v zelo raznoliki moči in vsaka po svoje oblikuje pripadnost. Prek elektronskih virov ljudje danes postajamo privrženeci oziroma deli določnih, zelo sugestivno (vplivno) strukturiranih svetov.

Ne glede na vse smo danes kot nekoč sprejemljivi za osebnosti, ki nas zaznamujejo, so nam vzgled in vplivajo na našo identiteto oziroma pripadnost. *Exempla trahunt* – zgledi vlečejo, so rekli Latinci. Včasih so bili to svetniki ali kakí drugi 'heroji', po katerih so se (moralni) zgledovali(t) ljudje in so zavezali (posebno) mladega človeka s svojstveno identitetno prvino. Pa ne pozabimo: tudi vsakdo izmed nas si kot človek, kristjan, študent, delavec ali kdorkoli drug postavlja svoj ideal človeka in njegovih lastnosti in stremi za tem. Veliko nam jih slikajo mediji in oblikovalci javnega mnenja in nas pogosto zasvajajo s praznimi, napihnjenimi ali celo nečloveškimi ideali.

Uvodni primer Ehrlicha kaže, da so pomembni oblikovalci identitete starši, vzgojitelji, morda duhovniki (?) ali drugi sopotniki mladega človeka, saj imajo s svojimi nazori, vrednotenji in ideali nanj toliko večji vpliv, kolikor jih sami utelešajo.

Glede na številnost in raznolikost vplivov je danes na mestu kritična dialoškost: Vsak ideal vpliva glede na dialoško sposobnost in sugestivno moč, s katero oblikuje človeka. Z razvojem medijskih prijemov danes se ta vpliv lahko sprevrže in postane slepilni maneuver, ki zasnava človeka. Glede na učinkovita propagandna sredstva se idejno-politične identitete lahko vsiljujejo celo proti volji ljudi, saj znajo s primernimi prijemi zagrabiti (mladega) človeka in ga potegniti v svoj svet. Pomislimo samo na sugestivnost totalitarnih ikonografij, ki so zasnajale množice in katerih posledice čutimo še danes. Posledično je v postkomunističnih družbah toliko težje najti 'prave identitete'. Pomislimo samo na težave v slovenski družbi, kako idejno-politično opredeliti pomembne idejno-usmerjevalne pojme kot 'levica', 'desnica', komunizem, krščanstvo itd.

V tem smislu je danes dialog identitet po času »zasutih ust«, zamolčanosti, neartikuliranosti zelo zahteven, a toliko bolj nujen. Merilo ostaja človeškost, človek kot svobodno, dialoško in odprto bitje. Identitete se ne vzpostavljajo v uravnilovkah, pač pa v zahtevnem dialoškem procesu, ki je toliko bolj človeško bogat kolikor večje so razlike med nami in kolikor bolj smo jih pripravljeni v dialogu izmenjavati. To ne velja le za neposredne osebne odnose, pač pa tudi za dialog med družbenimi skupinami, strankami, religijskimi sistemi. A v ta zahteven dialog je treba vstopati s svojega stališča, da bi se identitete človeško utrjevale. Želeti je, da bi se morda celo v iskrenih, odprtih in doslednih pogovorih porodilo goethejevsko doživetje: ustavi se trenutek, kako si lep! Kdo ni občutil v takem odprtem dialoškem procesu kdaj tega trenutka: Aha, to je to!

Krščanstvo je odprlo osebno pot dialoga Boga s človekom (molitev) in tudi človeka s človekom, da bi v dialogu z Bogom in med seboj ljudje začutili svoje globlje korenine in bi povezani v globini svoje človeške biti lahko z večjo smelostjo stopali v prihodnost. Osebe kot Ehrlich in številni drugi so nam spodbuda na tej poti. Zato še danes šteje in bo vedno štela požrtvovalnost, nesebičnost, človeška poštenost in pripravljenost zavzeti in žrtvovati se za pristne človeške oziroma krščanske temelje.

15. septembra 1991

Slovenskim katoličanom

V slovenski družbi se dogajajo premiki, ki valovijo na ravneh družbe in Cerkve v Sloveniji. Možinova knjiga *Slovenski razkol* tiho, a vztrajno odmeva in izziva. Vest o razveljavitvi Rupnikovega procesa je po posrednikih pljusnila celo v Izrael. Tudi vloga duhovnikov in laikov za razveljavitev revolucionarnih montiranih sodb duhovnikom gre v smer preverjanja totalitarne polpreteklosti. Podpisi in demonstracija katoličanov na žalitev o Božiču državnega sekretarja s področja vzgoje, znanosti in izobraževanja terjajo odstop tega državnega uslužbenca.

Zdi se, kakor da bi tudi zahteve po odstopu nadškofa Zoreta bile sestavni del razčiščevanja oziroma lustracije v družbi in Cerkvi. Preseneča, da so nadškofu na TV SLO v oddaji *Odmevi* za kontrahenta namestili škofa Štumpfa, ki naj bi bil 'priden' in večino svojega dragocenega škofovskega časa porabil za razreševanje problema pedofilije. Na drugi strani pa naj bi nadškof storil premalo in naj bi po mnenju članov civilne pobude *Dovolj je* celo ne smel več voditi nadškofije. Omenjena združba je 'v ogenj' poslala duhovnika, ki pa v javnosti ni mogel povedati nič otipljivega. Saj si menda ne delamo utvar, da bi bilo o tem sploh mogoče strokovno in nepristransko, še posebej v naših razmerah, govoriti na TV. Iz nastopa tega duhovnika lahko razberem bolj osebno stisko kakor razdelan načrt skupine, kako se lotiti problemov v Cerkvi (in družbi?). Iz nastopa nadškofa na televiziji razberem veliko prizadetost in pripravljenost, ki jo izraža tudi povabilo, da se zlorabe prijavijo. Sprašujem pa se, če imamo cerkvene in državne službe za pregon tovrstnega kriminala, zakaj se jih ne poslužujemo. Ob morebitni neaktivnosti pristojnih v Cerkvi pri prijavih zlorab je mogoče pozvati te organe v Cerkvi in v državi; naj se torej povežejo in opravijo svojo dolžnost. Končno lahko (in moramo) v demokratični družbi nadziramo (nadzirati) tudi njihovo delovanje. Težko si je predstavljati, da bi lahko vsakdo na svojo pest ukrepal namesto pristojnih služb. Če bo vsakdo vestno opravljal svoje delovne naloge za (o)čiščenje v družbi in Cerkvi, bodo procesi stekli, kot je treba. Vzporedne službe in strukture lahko le zapletajo zadeve, še posebej ko gre za občutljive spolne zlorabe, kjer je potrebno maksimalno in dosledno spoštovati zakonodajo ter smernice države in cerkve po ničelni toleranci.

Poraja pa se sum, da so javni očitki nadškofu povezani z ozadji še kakih drugih stvari, morda celo procesov, ki naj bi jih (ali ne?) izpeljal nadškof. Osebnost bi vsekakor želel in najbrž še veliko katoličanov, da nadškof – podobno kot papež Frančišek – z reformo Cerkve nadaljuje, saj so reforme potrebne tako v nadškofiji kot v celotni Cerkvi na Slovenskem. In vsi v Cerkvi, seveda pa tudi v družbi smo, kar sem že večkrat zapisal, potrebni očiščevanja preteklih zablod in vzpostavitve krščanskih in demokratičnih standardov. Le tako se bo krepil naš duhovni profil, ki nas bo vse boljše usposobil za večjo svobodo služiti ljudem v Duhu in Resnici, in to bo Dovolj (je)! ...

20. januarja 2020

---

1 S tem mislim, na gibanje z istim imenom.

Hans Küng (1928–2021) in svetovno-slovenska cerkvena in družbena resničnost

---

Izdajatelj Herderjeve revije *Kristjan danes* pripisuje Küngu avtoriteto apostola, čeprav mu vodstvo Cerkev to odreka. Urednik iste angažirane cerkvene revije pa ga označuje kot cerkvenega sopotnika, ki je navdihoval, spraševal, vest, bodril. Ohranjal je držo vernega teologa in duhovnika kot Karl Rahner, Edward Schillebeeckx, Henri de Lubac in še drugi entuziasti Drugega vatikanskega cerkvenega zbora. Osebnost sem jih spoznaval v času študija v Innsbrucku. Vse je preganjala cerkvena avtoriteta, odločevalci za preverjanje pa so bili njihovi sopotniki, npr. Josef Ratzinger, prefekt kongregacije za nauk vere. Ta nam je, ko smo se člani predsedstva Evropskega združenja za katoliško teologijo (ET) v Rimu dvakrat sestali z njim s prošnjo za ureditev dovoljenj za 'preganjane' teologe, dejal, da so postopki odvisni tudi od krajevnih dejavnikov.

Küng je z osebno versko prepričljivostjo, teološko kritičnostjo, zavzetostjo in odgovornostjo v veri spremljal in usmerjal življenje in delovanje Cerkev in družbe v zadnjih 60 letih, saj je ostal katoliški teolog ne glede na status, ki mu ga je (do) pustilo cerkveno vodstvo.

'Nova teologija'

Iz zgodovine teologije vemo, da so kritični duhovi Cerkev stalno izzivali; med teologi ter cerkveno in svetno oblastjo je prihajalo do napetosti, ki so se praviloma končale s 'porazi' kritičnih teologov. Vzroki za napetosti so razkorak med zunanjimi okviri življenja in duhom, ta se dviga nad (pozunanjene) življenjske vsakdanjosti, kar je bistvo vere; Rahner pa pravi, da ima vsakdo neko temeljno vero. Na zemlji smo omejeni, nepopolni, neprisebni, celo leni; skrivamo se za pozunanjene okostenele okvire, avtoritete in prisile, brez življenjskosti, duhovnega žara in svobodnega poleta. Prisebni, odločni in prodorni duhovi se dvigajo nad okorelost. Osebnosti, ukoreninjene v veri, kot Janez XXIII., mati Terezija, M. L. King in drugi so v moči duha dajali zagona prenovi in razločevanju »znamenj časa« v Cerkvi in družbi.

Küng je bil pronicljiv mislec in je večje obvladal teološke tokove, znal razločevati

»zrna od plev«. Imel je pogum iti prek ustaljenega, pojmovno fiksiranega, ne dovolj utemeljenega v duhu in resnici življenjske vere. Preverjal je dosedanja teološka prostranstva in odpiral nova. Njegovo dogemsko-teološko razčlenjevanje, kritični pogled na zgodovino Cerkve in njene sedanje okostenelosti, so sillili prek mej tudi doslej v Cerkvi enostransko ali politično-teološko omejeno zapisanega oziroma formuliranega, ki pozunanji bistveno vsebino vere. Spodbujal je duha poglobljanja življenja Cerkve kot v Kristusa verujoče skupnosti. Včasih je šlo za korenito re-vizijo, to je ponovni pregled ustaljenih/zapisanih teoloških, eklezioloških in disciplinarnih osnov/struktur Cerkve v kontekstu prenove človeka in družbe po Božjih smernicah, ki jih terja dosledno branje krščanskega izročila. Moderna spoznanja, čeprav kdaj pristranska, so spodbujala eksegezo, moralno teologijo itd. in narekovala bolj odprto in poglobljeno razumevanje človeka in sveta, ki bi ga lahko poenostavljeno označili kot počlovečenje teologije. Očitali so mu, da postavlja v nasprotje karizmo in moč/oblast, da vidi le zemeljskega Jezusa, ne priznava papeževe nezmotljivosti itd. A je npr. Küngova teološka obdelava nauka o opravičenju pri Barthu, ki jo je kot doktorsko tezo obranil leta 1957 na Sorboni, dobila uradni cerkveni blagoslov ob podpisu nauka o opravičenju s strani obeh cerkvenih skupnosti v Augsburgu leta 1999. Küng, ki se je vseskozi zavzemal za ekumenizem, odpravo celibata, integracijo žensk v Cerkvi, je bil od 1963–65 z Ratzingerjem *peritus* (strokovnjak) na cerkvenem zboru – oba so imenovali *teenager-teologa* koncila. Ratzinger je na Küngovo pobudo prišel iz Münstra v Tübingen, a potem odšel in se tudi z njim razšel. Zaradi stališč v svoji leta 1967 izdani knjigi *Cerkev* in knjigi *Nezmotljiv - vprašanje* iz leta 1970, je odnos z vodstvom Cerkve dosegel vrelišče. Že do takrat so prihajale iz Rima zahteve po pojasnitvi stališč, ki pa jih ni hotel dajati pisno, pač pa je zahteval, da se proces odvija v neposrednem dialogu, tj. v soočenju s pristojnimi iz kongregacije. Decembra 1970 mu je papež Janez Pavel II. izdal prepoved poučevanja: »Če pomislim nazaj na psihično in fizično izčrpanost po borbi na teološki, cerkvenopravni, državopravni, publicistični in politični ravni na fakulteti in univerzi, ministrstvu za znanost in deželnem parlamentu, na drugi strani škof, škofovska konferenca, nuncij in nazadnje odločujoči papež in kurija. Zares, od 18. decembra 1979 so najbolj črni dnevi mojega življenja, ki bi jih ne želel niti svojemu najbolj zagrizenemu nasprotniku.«

Svetovni etos

Küng je tudi v novih pogojih proučeval religije in njihove teologije, kar ga je usmerilo k ideji svetovnega etosa (knjiga leta 1990) kot izsledek in nadaljevanje dosedanjih raziskav s pogledom na novoveške spremembe, zapletene mednarodne razmere, vključno s padcem berlinskega zidu. Istega leta je na svetovnem gospodarskem forumu v Davosu govoril o globalnih etičnih standardih. Primerjalno preučevanje svetovnih religij ga je le še bolj utrdilo v prepričanje o bistvenem pomenu religije za človeka in družbo: »Ni miru v svetu brez miru med religijami.« Dialog med religijami je pomemben za človekov odnos do Boga ter za odnose ljudi med seboj. Skušal je izluščiti bistvene etične poteze religij, da bi zagotovil skupne etične podlage ne le za verne, pač pa za vsakega človeka.

Sam sem na kongresu ET ugovarjal, češ da ni mogoče spraviti religij na skupne etične osnove, a Küng je odgovarjal, da slabo razumem njegove zamisli. Janko Kos je v svoji knjigi *Kultura in politika* ob razmišljanju o svetovnem etosu zaznal ta moj poudarek in je tudi prepričan, da se krščanstva ne da zvesti na enake etične temelje vseh (drugih) religij kot ne drugih religij ali svetovnih nazorov. Ob izrazitem navalu nihilizma se zdi problem še bolj zahteven, kajti kako sploh priti do kakršnikoli etičnih temeljev. Krščanskega ali kakega druga izročila ni brez zahtevne in dolgotrajne osebne poti, ki je pogosto zelo ozka in strma. Splošni etični temelji ne delujejo brez njihovega izvornega nastanka, ki je pri vsaki religiji povezan z osebnim izkustvom, vzgojo, torej družbeno-kulturnim kontekstom, iz katerega verujoči izhaja. Vemo, da je Kant s svojim etičnim imperativom nastopal ob postavki, da so ljudje na podlagi krščanstva takrat sprejemali to etiko.

Brez dvoma je Küng načel pomembno vprašanje medreligijskega dialoga in dialoga znotraj krščanstva in Cerkve, ki naj prispeva k svetovnemu miru. Zdi se, da so svetovni levičarji (celo kitajski) zagrabili za idejo, da bi na sekularen način »reševali svet«.

Osebna vera in predanost

Küng je bil človek vere, predan katoliški duhovnik in teolog, zavedajoč se zahtevnih razsežnosti človekove poti k Bogu. Vero je dosledno spremljal s kritičnim umom in prirojeno švicarsko demokratičnostjo. Študenti potrjujejo, kako je zavzeto maševal v Tübingenu. Že v Rimu za časa študija je »z vso resnostjo sodeloval«

pri molitvi in pri sv. maši. Za razliko od Tomaža Akvinskega, ki je ob videnju ob koncu življenja zapisal, da je vse, kar je napisal, slama, se je Küng zavedal, da je knjiga orožje in le zapisana odprta teologija spreminja svet. Vseskozi je ostajal zvest kritičnim razpravam o vsem in bil prepričan, da Cerkev lahko funkcionira le v odkritim dialogu. Sinodalnost, tj. udeleženosť vseh pri upravljanju vere je kategorični imperativ njegove teologije, ki preprečuje enostranskosti in stranpoti ter omogoča stalno poglobljanje in preseganje pozunanjenosti in okostenelosti sistema in verskih drž. Marsikatere stranpoti Cerkev v zadnjih desetletjih v svetu in pri nas (pri nas še dodatno s posledicami polpreteklih ujetosti) bi ob upoštevande tega načela lahko odpravili bolje: omogočili bolj učinkovit način širjenja vere in prepoznavnosť Cerkev, izbiro primernih škofov, omilili pedofilske, finančno-gospodarske in druge stranpoti itd. Le globoka vera je živi studenec življenja oseb in družbe.

Kljub popolnoma drugačnim teološkim zasnovam vidim vzporednico Künga z še enim možem vere, Lambertom Ehrlichom. Küngova preroškost se ni ustavila le pri duhu vere, pač pa je navdihovala sožitje črke in duha, karizme in moči, svobode in avtoritete. Ehrlich je sicer gradil na ustaljenih okvirih avtoritetne Cerkev, a je gojil duhovno svobodo, ki s silo duha presega meje možnega. Kot Küng je pričeval za božjo resničnosť in pravičnost na zemlji in bil prepoznaven pričevalec Kristusa. To so pri obeh opažali sopotniki; študentje se obeh spominjajo kot mož vere in neustrašne volje, da sledita moči duha v premagovanju ovir za popolno svobodo v Kristusu.

Nikjer tudi nisem zasledil, da bi pri nas kdo omenil povezavo: Küng je pokopan v Tübingenu, v bližnjem Derendingenu ob cerkvici pa slovenski reformator Primož Trubar.

Julij 2021

IV
SOLIDARNOST

Z dna družbe in življenja - misijonarke ljubezni

Ko vstopiš v hišo sester matere Terezije oz. misijonark ljubezni ob cerkvi na Ježici, te pozdravi napis pod križanim: »Sad tišine je molitev, sad molitve je vera, sad vere je ljubezen, sad ljubezni pa je služenje.«

V Ljubljano so prišle leta 1987. Sprejela jih je župnija Ježica. Župnik jim pomaga po svojih močeh. V teh štirih letih pa se je pokazalo, da je kraj bivanja odročen. Iz Ježice morajo vsak dan s prtljago za reveže v središče mesta in nazaj, ali pa na avtobus mestnega prometa. Štiri sestre. Predstojnica iz Bangladeša je na duhovnih vajah na Madžarskem, kjer imajo tudi svojo hišo. Nadomešča jo sestra iz zagrebške skupnosti. Druga sestra je iz Indije, rojena pa je bila v Keniji, tretja je prav tako iz Indije in četrta iz Bosne. Pogovarjamo se angleško, tudi same med seboj večinoma govorijo angleško, slovensko težje razumejo, kar seveda otežuje kontakt, posebno z ljudmi, ki potrebujejo zahtevnejše pogovore.

Sestre same ne nastopajo na radiu, po pravilih in določilih predstojnice lahko drugim le pripovedujejo o svojem delu, same ne nastopajo po medijih. Že sama pravila kongregacije narekujejo skromnost in ponižnost, ki je najboljša pot k ubogim in revnim, ki jih je povsod dovolj. Kot pravi Učenik v evangeliju: uboge boste imeli vedno med seboj. Tudi v Ljubljani je dovolj revščine, pripovedujejo štiri nasmejane sestre, ki jih oblečene v preprosto indijsko obleko Ljubljčan lahko sreča na avtobusu ali vidi, ko se peljejo mimo na kolesu. Mestni potniški promet jim je dal tudi brezplačno vozovnico: potrebujejo jo, da pridejo do ubogih.

Skupnost Misijonark ljubezni je ustanovila mati Terezija, Albanka iz Skopja. Sestre se posvečajo služenju najrevnejšim in najbolj zapuščenim. Cel svet pozna to skromno ženo, dobitnico tolikih nagrad, mater bednih v Kalkuti. Danes imajo misijonarke ljubezni tam že kar devetnajst skupnosti. Razširjene so po vseh celinah od Indije preko Afrike, Amerike in Evrope. Tudi v dežele komunizma so si utrle pot, kajti tudi socialistična enakost ni odpravila revščine, nasprotno, danes je še večja.

Leta 1950 je papež potrdil pravila kongregacije. Imajo več središč po celem svetu. Papež je njihov vrhovni predstojnik, skupnosti pa so povezane v province. Ljubljanska hiša spada k 'jugoslovanski': Sem štejejo hiše v Ljubljani, Zagrebu, Peči,

Skopju, prav tako pa tudi v Romuniji, Grčiji, Albaniji in na Madžarskem. Različne province in skupnosti komunicirajo preko Rima, kjer je središče reda, čeprav je izvor reda v Kalkuti.

Zunanja organizacija daje le okvir, ki je potreben za redovno življenje. Bistven je duhovni temelj, ki je Jezusova zapoved služenja, ki jo je potrdil tudi sam Učenik s svojim zgledom. Kajti v služenje se steka molitev, vera in ljubezen. Vera brez del je prazna. Da človek dojamе socialno stisko, mora imeti čuteče srce, je zapisal Janez Ev. Krek. Sestre zato menijo, da za služenje ni treba znati jezika, kajti če človek čuti s srcem, potem ne bo težav z jezikom. Pogovarjamo se z nasmehom, z rokami, obrazom in celim telesom, zatrjujejo. Sicer pa nam ljudje sami pripovedujejo, kaj jim manjka in kako naj jim pomagamo. Ne pričakujejo veliko besed, vsakdo razume predvsem jezik dejanj.

Sestre prihajajo iz vseh delov sveta in se veliko menjavajo. Sestra, ki je sedaj tu, je bila prej v Holandiji, prav tako so bile druge drugod po svetu.

Molitev in pokorščina Bogu in predstojnikom je temelj njihove dejavnosti. V molitvi človek raste za služenje, osvobaja se sebičnosti in postaja velikodušen, predan Bogu in tako tudi drugemu. Sodelujejo tudi v molitvah po župnijskih skupnostih, kjer se zbirajo pod Marijinim varstvom in molijo za duhovno prenavo samih sebe in vsega sveta. Le kdor je ukoreninjen v Bogu, kdor je z Marijo pri Jezusu, lahko služi ubogim bratom in sestram. Jezusu služijo v ubogih in posebno najbolj potrebnim, za katere nihče ne skrbi. Poudarjajo in izpovedujejo svojo izkušnjo, da ni nihče tako ubog, da ne bi mogel nekaj dati tudi drugemu. Zato vabijo k sodelovanju vsakogar.

Ubogi seveda niso samo tisti, ki nimajo ničesar, ampak tudi bolni, duševni bolniki, danes pa vedno bolj tudi brezposelni, osamljeni v blokih in razkošnih hišah. Sestra, ki je bila prej v Belgiji in Holandiji, je spoznala veliko bogatašev, ki so naveličani, osamljeni, potrebni pomoči, včasih bolj kot bolni. Tudi pri nas srečujejo naveličanost, predvsem pa negotovost in brezupnost zaradi slabih izgledov za bodočnost, ki jih povzročajo brezposelnost, sprememba družbenega položaja, krivde iz preteklosti in podobno.

Povsod so ljudje sestre najprej debelo gledali. Bili so nezaupljivi do njih, kajti ni kar samoumevno, da nekdo pristopi in pomaga. Posebno starejši človek najprej misli in vpraša, koliko bo treba plačati, ali ga bo pri nakupovanju kdo ogoljufal in podobno. Sestre pa si vztrajno pridobivajo srca in ljudje so presenečeni, da se danes še najdejo ljudje, ki so pripravljeni delati zastonj. Sestre obiskujejo duševno bolne na Studencu, samota in žalost pa je tudi po blokkih, po starih hišah in stanovanjih v sredini Ljubljane, na cesti.

Kako lahko delujejo? Prejemajo in dajejo. Njihove hiše se imenujejo hiše božje previdnosti. Bog stalno poskrbi za svoje reveže. Če jim zmanjka zanje, se spet najde dobrotnik, ki daruje za tiste, ki prosijo. Ljudje nas ustavljajo na cesti in nam dajejo, pravijo sestre. Prihajajo tudi v našo hišo in nam prinašajo darove, ki jih dajemo dalje.

Kako pridete do ljudi, sprašujem dalje. Brez težav, odgovarjajo. Kdor ima odprte oči hitro opazi, kdo česa potrebuje, kje so ljudje, ki so v stiski. Žal je danes malo takih, ki so pripravljeni prisluhniti in pomagati. Zato je tudi stiska večja, ubogih na duši in telesu pa bo spričo gospodarskih in socialnih stisk še več, spričo pritiskov najrazličnejših vrst, spričo preoblikovanja družbe, kot pravimo. Rade bi sodelavce med duhovniki in laiki, ki bi jim pomagali. Same ne zmorejo vsega. Posebno za duševne stiske naj bi pripomogel duhovnik.

Primer takega sodelovanja je sledeča zgodba, druge so ji podobne: Sestre so prišle tudi do hromega moža, ki je ležal v zanemarjenem stanovanju, nemočen in zapuščen. Nečak ga je za silo oskrboval, vendar je bil mož izčrpan in onemogel. Sestre so mu pomagale do najnujnejšega, poklicale so tudi duhovnika – prijaznega frančiškanskega patra, kot so dejale, zdravnika in rešilni avto. Mož sicer ni bil naklonjen duhovniku, saj ga že dolgo ni videl. Sestre pa so ga prepričale, da mu bo duhovnikov obisk v uteho in olajšanje. In duhovnik pride, mož pa je ob srečanju z njim prerojen. Sestre mu prinesejo tudi rože in postavijo v vazo na mizo. Angeli so vstopili v njegovo zapuščenost, meni mož, in po dolgem času se zasveti na njegovem obličju v nasmeh. Zdravnik, ki je prišel, pa se jezi na sestre, ker je mož tako zanemarjen. Kdo ga bo pomagal spraviti v rešilni avto. Kar sam duhovnik pristopi in pomaga sestram, da ga spravijo na nosila in odpeljejo v bolnico. Tudi tam vas bova obiskale, zatrjujeta sestri; mož spokojno odide in dostojno umre v bolnišnici. In to v središču Ljubljane, na Gosposvetski ulici, nasproti modernega

hotela. Srečanje s sestrami in duhovnikom ga je tako osrečilo, da bi hotel iti kar v Rim, da bo bliže Bogu.

Takih zgodb je še na pretek. Vsaka ima svoje življenje. Življenje, ki često vegetira, ki nima srca, s katerim bi oživel in se radovalo. Sestre upajo, da pridejo sodelavci, da se odprejo še druga srca, da bo tistih, ki skrbijo za bedne vedno več.

Za mlade bo to odlična prilika, da razvijajo socialni čut in pokažejo krščansko ljubezen. Imate potrebne stvari, sprašujem dalje. Božja previdnost vedno poskrbi, da lahko dajemo. Sestra iz Zagreba pove, da tam včasih prosijo Karitas, da jim da hrano, obleko, karkoli pač potrebujejo za reveže. V Ljubljani delujejo večinoma same, če je potreba duhovna pomoč, pokličejo duhovnike. Želele pa bi biti v središču mesta. Od mestnih oblasti še vedno čakajo hišo, kjer bodo lahko delile topli obrok. Obljubili so, vendar, kdaj bo izpolnjeno, ne vedo, delo pa bi bilo veliko lažje. Tudi same bi bile rajši v središču mesta, v delih, kjer so reveži: Včasih bi potrebovale umivalnico, pa hitro kaj toplega, da bi dale potrebnim: Z roba mesta je to težko urejevati.

Zadovoljne so z duhovniki in Cerkvijo. Lepo sodelujejo. Posebno župnik jim veliko pomaga. Še bolj bi v sodelovanje rade vključile tudi druge duhovnike in laike. Rade bi, da bi si duhovniki vzeli več časa za stiske ljudi. Posebno duhovnik naj bi imel odprto srce za duhovne in telesne reveže. Treba jih bo večkrat obiskati, se pogovarjati z njimi. Ni jih težko najti, tudi po tesnih blokkih je stiska, naveličanost, samota, nerazumevanje. Potem so to telesne in duševne bolezni, danes pa vse bolj brezposelnost. Povsod pa ljudje potrebujejo Boga, duhovne usmeritve in opore. To največkrat lahko nudi le duhovnik.

Same ne zmorejo vsega. Kristjani in posebno duhovniki bi morali vedeti za potrebe in stiske današnjih ljudi in jim prisluhni. Hvaležne so za sodelovanje: župniku, nadškofu in vsem prijaznim ljudem, ki podpirajo njihovo delovanje. Včasih tiho in neopazno. Samo stisnejo kaj v roko in gredo dalje. Žalostne so, če ljudje iščejo ali sprašujejo po duhovniku, pa ta ne pride. Saj je vendar to njegovo poslanstvo.

Občinsko oblast prosijo za hišo v mestu, kjer bodo lahko enkrat na dan delile topel obrok. Ob socialni stiski bo to vedno bolj potrebno. V tej hiši bo lahko našel mir onemogel človek, ki se sicer zateka v koticke ali za vrata starejših mestnih hiš. Morda bo treba komu omogočiti tudi lažjo smrt na dostojni postelji in ob

_ Z dna družbe in življenja - misijonarke ljubezni

topli človeški roki. Veliko je odvisno od sodelovanja. Tega manjka, zatrjuje tudi župnik, tako pa sestre čestokrat ne morejo tako delati, kot bi želele. Pomoč mora biti iznajdljiva in danes tudi našim razmeram prirejena. Jezus kliče vsakega na svojem položaju, predvsem pa v njegovem srcu, tudi tebe in mene.

Maj 1991

Za več solidarnosti

Vsem ljudem vsakdanji kruh za telo in duha

Izpeljava tranzicijskih poslov ob zaostreni gospodarski krizi ustvarja nemir in povečuje nezadovoljstvo. Celotna oblastna tranzicijska levica razodeva razpoke, ki jih težko krpa še tako skrbno položeni nasmeh premiera na tiskovnih konferencah vlade. Kot pesek v očeh zaskeli poročanje v dnevnikih, da vlada preganja tajkune, saj najbolj preprost delavec, ki ni dobil plače, da ni tako. Premier celo z nasmehom presliši vprašanje novinarja o tem, da je ta vlada preko predsednika uprave NLB Veselinovića zagotovila poročila 'tajkunu' Šrotu in odgovarja, da vlada – ko je ta posel že opravljen in usluga za podporo povrnjena – pred volitvami (!) novega predsednika »izbrala na razpisu«. Preprost človek se sprašuje, zakaj gre pri velikih lahko vse brez pravil, mali (tudi delavec), pa vedno potegne 'ta kratko'. In kritika potihne. Celotni predsednik države, ki ima rad 'dejavno' politiko, ne mara kritike, saj vodjo kar ozmerja in mu odreče pravico do kritične misli.

Vodje sindikatov in koalicijskih strank imajo polna usta reda in urejenosti glede zahtev in njihove preglednosti, na drugi strani pa potekajo ukrepi za 'dokončno rešitev' privatizacije po njihovi meri. Vnebovpjoča je svetohlinskost sodnikov, ki ob 'beli stavki' prejemajo normalne plače in si ohranjajo plačne privilegije. Ta oblast zdaj spet zagotavlja advokatom neomejeno zaračunavanje storitev in izničuje uspehe prejšnje, ki je omejila najbogatejše tranzicijske sloje. To počne oblast ob površnem odnosu do problemov človeka v krizi in njeni ukrepi le še poglobljajo krizo ter v državi utrjujejo dvojna merila v smislu: malega človeka lahko vsi ožemajo, 'veliki' si lahko vse privoščijo. Vse to utrjuje dvom v to vlado, ki izvaja vse drugo, kot je obljubljala, in retorično ponavlja, da nima pregleda nad 'nepregledno politiko' – ni se še sposobna spoprijeti s krizo, saj ima usedline in mehanizme socialistične miselnosti; podobno kot se leva mestna oblast zadolžuje in postavlja spomenike tistim, ki so pripravljali bankrot, kajti primerjalno je bankrot le še večji zaradi tranzicije.

Zato je treba pogledati nazaj. Na poti popolnega prevzema oblasti so komunisti obljubljali boljše življenje, za slabo pa obtoževali druge (razredne sovražnike). Najprej so bili to okupator in 'narodni izdajalci', obenem so 'pozabili' na škodo, ki

so jo napravili sami: poboje in požige 'nazadnjaške preteklosti'. Potem smo živeli na račun podržavljenih (oropanih) tovarn in premoženja, ki so ga revolucionarni oblastniki imenovali kar 'splošno ljudsko premoženje', z njim so v resnici upravljali le privilegiranci – sposobni in nesposobni – a predvsem željni oblasti in ukazovanja. Staro premoženje bank, zavarovalnic, socialnih in pokojninskih skladov, cerkvenih in drugih ustanov je moralo v 'skupni koš', iz katerega so jemali za oblastno prikrojene potrebe in praznili pokojninske in druge blagajne.

Vse se je upravljalo po potrebah in po volji oblastnikov. Podržavljena, nato od Zahoda dana sredstva, so šla za umestitev diktatorjev 'socializma' doma in po svetu (neuvrščeni). Dokler so držale stare kulturne navade, poštenost itd., so stvari tekle, saj so praviloma posle opravljali pošteni in zavzeti delavci, politiki pa so ukazovali, kdaj tudi mimo stroke. Tovarne so delovale, a rasla je praznina skupne vreče.

Plačevali smo s čeki in boni, a inflacija je vse pocenila, tako da so podjetja začela propadati. Tranzicija je le okrepila zmedo in socialistični direktorji so skušali še zmanjšati vrednost podjetij, da bi si lahko prilastili, četudi le parcelo in zidove. Za potrebe 'prihvatizacije' so ukinili *Službo družbenega knjigovodstva* (SDK). Takrat socialistični sindikati niso povzdigovali glasu in zahtevali pošteno in zavzeto poslovanje, da bi od tranzicije imeli kaj tudi delavci. Tako so delavcem in državljanom upravljavci v imenu države pobirali del dohodka in jemali skupno premoženje, saj so bila podjetja plačana predvsem z žulji delavcev. Po navezah so te posle podpirali oblastniki na izvršno-upravni, zakonodajni in sodni oblasti, da so si vzeli še vsak svoj delež. Ta agonija je potekala na plečih delavcev z nizkimi plačami. Napihneni posli 'prihvatizacije' so zdaj v času krize doživeli svoj zlom in nekdanji zavezniki imajo zdaj v vladi spet svoje zaveznike, da bi pobrali kar se še da. Revolucionarna polpreteklost in nenasitna požrešnost sta žal odvezali moralne vezi, da mnogi v poslih ne vidijo več človeka.

Dvomimo, če bo sedanja vlada imela dovolj iznajdljivosti in predvsem volje, da bi se odločno spopadla z zapletenim opisanim stanjem. Pogrešamo predvsem nacionalno soglasje, ki bi v krizi združilo vse sile, premagalo ozkosti in pretekle usedline za inovativno delovanje za skupno prihodnost. Vlada žal deluje vse preveč v interesu strank in posameznikov v koaliciji in ne preseka (obnovljenih) želja za vzpostavljanje monopolov na političnem, gospodarskem in medijskem področju. Težko je upati na večjo skrb za realni položaj delavstva, dokler bo njena glavna skrb

– ob propagandi sodniških, upravnih in gospodarskih lobijev in celo lobijev verske dejavnosti – izkoriščati delavce za utrditev družbenih privilegijev vladajočih. Kakor v revolucionarnem času ti procesi uspevajo ob naivnosti, lažni solidarnosti in zavajanju (sindikati imajo tu posebno odgovornost) šibkih v družbi, ki jim oblastniki hlinijo skrb in izrabljajo njihovo potrpežljivost. Če bo vse teklo dalje v to smer, lahko pričakujemo pri nas in po svetu nove pretrese, katerih posledice bodo človeštvo drago stale. Druga različica je nacionalni (in globalni) dogovor, ki lahko temelji le na tem, da se tudi tistim, ki se jim dela očitno krivico, ta nepravilnost dostojno popravi. Kar najbolj prizadene državljane je krivična oblast, kot so rekli že stari: Če oblastniki izgubijo čut za pravičnost, potem je treba biti plat zvona!

Bo v tej državi prevladala razumnost?

Kaj pa Cerkev? Marca, ko sem predaval v Dublinu, so mi razlagali, koliko tam katoliške župnije storijo za pomoč brezposelnim. Sodelavci župnij organizirajo psihološko, pravno, izobraževalno in drugo pomoč, da bi brezposelni lažje premagali svoj obupni položaj. Dober zgled za nas vse. Človeška solidarnost je iznajdljiva, mar ne? Ali nas ne bi stiska lahko usmerila k premagovanju sebičnih predsodkov in ovir in nam omogočil zavest, da človek sam ni srečen, a je še večje gorje, če v nesreči ostane sam, kot pravi pesnik. Tega ne bi smel pozabljati ne tisti v siju televizijskih žarometov ne grabitelj zakladov, še najmanj pa delivec pravice, tj. vladar in njegovi uradniki. Če kdo resno misli s krizo človeka, potem bi bilo nujno, da se preneha obmetavati z levimi in desnimi, s cerkvenimi in nevernimi, pač pa bi bilo treba graditi solidarnost za vse. Za družbeni mir je nujno tudi dostojno pokopati žrtve medvojnih in povojnih pobojev, ki bodo te dneve še posebej živo trkale na osebno in družbeno vest in iskale sočutnega, usmiljenega in solidarnega človeka, ki bo popravil tudi njim storjene krivice.

28. maja 2009

Iz raziskav vzhodnih držav izhaja, da tudi verni nimamo razvitega solidarnostnega čuta

---

Platon je Protagori v usta položil besede: »[T]ako je nujno, da je vsakdo vsaj na neki način udeležen v pravičnosti, ali pa ne sodi med ljudi.« Se pravi, med ljudmi naj bi bilo vsaj malo čuta za pravičnost, kdor ga (več) nima, ne spada v človeško skupnost. Individualizem se zdi vsej bolj krhka oblika in minljiva vpetost človeka v naravo in družbo, v religijo in družbeno-politične okvire in sisteme, saj izolira človeka in ne vzdržuje več meril pravičnosti. Vsakdo meni, da naj bi imel (svojo) pravico, ki naj bi si jo bolj ali manj uspešno izbral po svoji meri, tudi nasilno – na z ustreznimi osebnimi ali družbenimi komolci podprt način. Tako naj bi se vsak boril le za svoje pravice, vse manj pa je tistih, ki bi jih zagotavljali oziroma bili pripravljeni deliti z drugimi, saj so celo vodilni v družbi, ki bi po službeni dolžnosti morali deliti pravičnost, zatajili in se pokvarili; tj. vladarji, starši, predstojniki v družbi in Cerkvi, posebno še gospodarsko-finančni odločevalci v družbi. Pri pravičnosti ne gre le za matematično izravnavo, pač pa za ustvarjanje skupnosti in medsebojnih odnosov njenih članov. Pravičnost zato zajema tudi solidarnost. Res so stari opredelili pravičnost kot stanje družbe, v kateri se daje vsakemu, kar mu pripada, vendar je v starih družbah obstajal še čut za skupnost, za vpetost v odnose, kjer ima vsak pravico, da spoštujejo njegovo dostojanstvo, s čemer družba zagotavlja duhovne in tvarne dobrine. Tako prihaja do presodnega problema, da »družba nič več ne zagotavlja temeljev, iz katerih živi«, kot je rekel nemški pravni teoretik. Pravičnost se gradi na širših duhovnih in tvarnih temeljih družbe, ki jih zagotavljajo le etično osveščene, se pravi upoštevanja vredne in spoštovane osebnosti. Ker se zdi, da je teh osebnosti vse manj, razmere državljanom sveta povzročajo vse večji glavobol in vzbujajo strah za prihodnost.

Solidarnost zato ni le nujna pomoč njim, ki so 'izpadli iz družbe', pač pa druga plat pravičnosti in njena poglobitev in dopolnitev. Solidarnost ni le dajanje iz ljubezni potrebnemu, pač pa čut za drugega, kjer smo »vsi skupaj in vsak posameznik za vse«. Skratka, solidarna družba je celostna, med seboj povezana in podpirajoča se družba.

Trdni temelji

Kar nekaj posvetov v letu solidarnosti odpira ta vprašanja družbenega sožitja. Gospodarsko-finančna kriza, povezana s krizo vrednot in vse večjim razslojevanjem manjših družbenih enot in celotne globalne družbe terja odgovore, ki jih ni moč stresti iz rokava. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo s temi družbenimi vprašanji, bolj tipajo za rešitvami, kot ponujajo odgovore. Za nemškega sociologa Haukeja Brunkkorsta je to iskanje družbene resnice po demokratični poti. Negativna dialektika, tj. zanikanje obstoječega, ne rešuje problema, pot do resnice je naporen dialog med vsemi. Tudi oblastniki bodo morali – po dogodkih v Egiptu, Libiji in drugod – sprejeti nujnost dialoga in vanj vključiti tudi nemočne množice.

Omenjeni sociolog in drugi smo o tem govorili v okviru *Združenja za katoliško socialno etiko v Srednji Evropi*. V sodelovanju z *Inštitutom za socialno etiko* na Dunaju smo na znanstveni konferenci z naslovom *Solidarnost v krizi. V iskanju novih poti* iskali možnosti solidarne družbe danes. Udeleženci iz 14 držav, od Rusije (Sibirija) do Slovenije ter od Romunije do Nemčije, smo ocenjevali stanje solidarnosti v Evropi in svetu.

Človeška vzajemnost

Kaj je ostalo od 'bojnih pojmov' svobode, bratstva in enakosti (francoska revolucija)? Kako je s krščanskimi skupnostmi, ki »jim je bilo vse skupno«? (Apd 4,32) Smo kot nekdaj spet v plemenskih vezeh, kjer eni klani izključujejo druge in velja krvna osveta? Imamo druge za 'Nemce' (nerazumljive tujce) oziroma 'zveri' – ta besednjak si privoščijo oni, ki poznajo le zverinske metode. Če drugačni nimajo prostora v družbi, kot pravi Jan Sokol, prvi predsednik češkoslovaškega parlamenta po 'žametni revoluciji', sledijo vnovične pregraje, ki postavljajo na laž 'socialistično vzajemnost'. Vez je solidarnost po načelu: »Nosite bremena drug drugemu in tako boste izpolnili Kristusovo postavo.« (Gal 6,2) Solidarnost ne more ostati zgolj v strankarskih, niti v nacionalnih ali drugih mejah. Solidarne so tudi mafije ali

_ Iz raziskav vzhodnih držav izhaja, da tudi verni nimamo razvitega solidarnostnega čuta

podobne združbe (Baumgartner) – to nam zveni znano! Solidarnost nagovarja elite, ki imajo večje možnosti, da vključijo slabotnejše; je pa tudi naloga, ki vključuje revne, slabotnejše, ki naj se sami zavzamejo tudi zase in storijo, kar zmorejo. Če družbena elita na vse kriplje preprečuje, da bi nemočni uveljavljali svoje pravice, to vodi do prevratov, ki stanejo veliko več (žrtev), kakor nam potrjujejo pretekle in najnovejše revolucije. Pot do solidarnosti je krepitev civilne družbe in vzgoja za spoštovanje svobode. Solidarnost 'ni enosmerna cesta', treba se je odpreti obojestransko in vzpostaviti tudi pravne okvire, ki dovoljujejo vstop drugačnim. Begunci ne trkajo le na človeška srca, pač pa tudi na ureditve na svetovni ravni. Solidarnost velja tudi njim, ki so si naprtili krivdo in zdaj kličejo po odrešenju. V tranzicijskih deželah večina pričakuje spremembe le od vladajočih. V nedogled pa ni mogoče vztrajati pri moči in mogočnosti, stopiti je treba dol: Kristus je postal eden izmed nas (Flp 2,5sl.). Raziskave pa žal potrjujejo, da so bogatejši in vplivnejši vse manj solidarni.

Verniki

Cerkve delujejo karitativno, potrebno pa je tudi izobraževanje in ozaveščanje. Raziskave na Hrvaškem, v Romuniji in še nekaterih državah kažejo, da imajo verni različnih Cerkva oziroma verskih skupnosti težave s solidarnostjo. Ugotovitev raziskav je, da tudi verni nimamo dovolj razvitega solidarnostnega čuta. V tranzicijskih državah so ljudje (preveč) zaposleni s svojimi problemi, podobno verske skupnosti. Nekdanji egalitarizem ni razvijal čuta za dejavno udeleženo v solidarnostnih procesih ali jo je celo zatrl, ker smo vsi morali biti 'solidarni'. Žal težave z begunci potrjujejo, da tako imenovana 'krščanska Evropa' nima razvitega solidarnostnega čuta, čeprav delujejo solidarnostni mehanizmi v obliki socialnih proračunov, denarnih pomoči itd. To ob zmanjševanju sredstev celo ustvarja odpor za solidarnost 'z drugimi', tujci, Romi, muslimani itd. A ko nam gre slabše, se pokaže, koliko je v nas razvita človeškost. Škof Werth iz Novosibirskaja je razčlenil težak socialni položaj v Rusiji in Sibiriji: posledice zapiranja katoličanov v času komunizma, uničene cerkve, mučenci, skrita vera, odpad od vere, Cerkev je preživela brez nekdanje infrastrukture. Padec komunizma je razkril nasprotja med bogatimi in revnimi, vasi v Sibiriji so opuščene, pogubno se širi alkoholizem, zato je nujna nova ureditev okvirov, ki je mogoča le ob zavzetosti širše človeške skupnosti.

A. Weiss iz Karitas v Moldaviji (4,2 milijona prebivalcev, 20.000 katoličanov) je povedal, da so odvisni od pomoči Karitas drugih držav. Da je okoli 30.000 šoloobveznih otrok brez staršev, številne ženske in otroci so žrtve trgovine z ljudmi, otroci zbolevajo za tuberkulozo ... Upanje prinaša pomoč s hrano, zdravili in pomoč otrokom in ostarelim ter izobraževanje. L. Farcas je Romunijo označil za revno državo, kjer pa ljudje vseeno živijo dostojanstveno. Gospodarska kriza jih ni prizadela, saj prej ni bilo nič bolje. Nekoč so družine živele skupaj v velikih hišah (do štiri generacije z veliko otrok), danes zaradi migracij in upadanja števila otrok hiše samevajo, prebivalstvo se stara. Komunistem je onemogočal solidarnost in širil strah. V. Sheremeta (Ukrajina) je opozoril na posledice nesreče Černobila, na uničenje življenja, zdravja in zaupanja ljudi. Spodbuja k širši solidarnosti z žrtvami. Na milijone ljudi še vedno živi na območju s povečanim jedrskim sevanjem, veliko ljudi je domovino zapustilo, ker niso prejeli nič ali malo pomoči. Kot ob drugih nesrečah se je tudi tu pokazala sebičnost, čeprav so kljub temu ljudje od drugod pokazali solidarnost, posebno za otroke in cerkvene skupnosti (prizadeti otroci sprejeti v EU). Le solidarnost lahko premaguje pregraje in meje, omogoča sodelovanje med znanostjo, tehniko in družbenimi vedami, politiko in verskimi skupnostmi in tako ustvarja upanje za prihodnost človeštva.

29. maja 2011

Kako živeti z manj?

Plačujemo zavoženo

Značilnost sedanje krizne je nesposobnost videti stanje in se soočiti s problemi. Ljudje se na dobro navadimo, težje se spoprimemo s težavami, posebno srednja generacija družbe relativne blaginje je slabo usposobljena in nepripravljena za reševanje težav. Starši so vzgajali otroke v skrbi, da bi jim nič ne manjkalo oziroma bi jim nudili čim več, tudi kot nadomestek za slabe medosebne odnose. Psihologi opozarjajo na nesposobnost mladih za soočenje s težavami. Glede na to bomo težko dosegali družbeno soglasje, saj že zakonci težko zmorejo napor sodelovanja. »Svobodna sekularizirana država živi iz postavk, ki jih sama ne more več zagotavljati«, je zapisal nemški pravni teoretik. Se pravi: Smo bolj zahtevni kot pa ustvarjalni, porabljamo več, kot ustvarjamo, zato ne zagotavljamo pogojev za življenje na vseh ravneh, ne le finančno, pač pa tudi širše in globlje: razviti svet nima dovolj otrok za preživetje, ne skrbimo za resnicoljubno 'klimo' med nami, širijo se laži. Ne vzgajamo se za zahtevnost življenja, ne krepimo osebnih vezi, ne prenavljamo sistemov, smo preleni, imeli pa bi vse. V Sloveniji vlada družbena napetost tudi zato, ker nismo sproti razreševali sistemskih zadev tako, da bi zagotavljali oskrbo posameznikov in družbe: politični, pravni, medijski, upravni sistemi so okosteneli. Za privatizacijo so komunisti še za časa Markoviča ukiniteli nadzorno Službo družbenega knjigovodstva, se usedli na vodilne gospodarske panoge (banke, podjetja), spretneži in nesposobneži (žal celo pod firmo Cerkve) so zagospodarili s prej našim (nacionalnim) premoženjem. Čas prilik je bil bolj čas brezvestnežev in je postal čas nemočnih, pravno nezaščitenih, socialno odrinjenih in prizadetih, čas ljudi brez besede. Odpovedali so pravniki, nadzorniki (inšpektorji), socialne službe, sindikati (ali je bil to slučaj?) in kritični duhovi družbe. Je bilo kaj upora tem stranpotem: nečloveškemu odnosu do pobitih, do teptanja pravic delavcev, do izbrisanih, do problemov privatizacije, finančne nediscipline in drugih odklonov. Nagrajevanje in medijsko slavljenje tatov, prevarantov in goljufov je državljanom dajalo napačna sporočila in pospeševalo iskanje prilik za posnemanje: na hitro in brez truda obogateti. Če vrhovi lahko počno, kar hočejo, potem je tudi drugje vse dovoljeno. Namesto reformiranja in napredovanja je Slovenija izgubljala

prednosti, ki smo jih imeli, in reforma postaja vse težja. Brez samokritičnosti in iskanja skupnih osnov pa ni pričakovati napredka. Če je bilo doslej vsaj večina podjetij – kjer niso zgolj privatizirali, pač pa tržno proizvajali – prisiljena v reforme, je zdaj na potezi tudi proračunsko oziroma javno področje.

Ura resnice

Če doslej sindikati niso opravili svoje vloge, jo bodo brez spremembe miselnosti tudi zdaj težko. Semoličevi (in drugi) sindikalisti doslej na gospodarskem področju niso veliko storili za zavarovanje delavcev, sicer ti ne bi ostali brez plač, bili odpuščeni brez nadomestil, zavarovanja in odpravnin. V tujini ob stečajih poskrbijo najprej za poplačilo delavcev. Pri nas so se za delavske pravice v Muri, Gorenju in še kje zavzemali sami delavci, čeprav je to naloga sindikatov. To meče slabo luč na sindikate in vzbuja sum pri državljanih, posebej pri delavcih v gospodarstvu, da tudi zdaj voditelju sindikata izobraževanja Štruklju in njegovim ni mar za skupni blagor. Glede na to, da so državne službe bolj zavarovane, je skrb za preživetje tu manjša kot na privatnem oziroma resničnostnem področju, kjer gre vedno zares; a zdaj je čas za strateški premislek.

Ali smo sposobni za reforme?

Seveda naj vlada pretehta, koliko gre res za krčenja, reze in posege v preživitvene možnosti družin in otrok, saj bo kljub reformam treba poskrbeti za preživetje rodu in prihodnost družbe. Gospodarsko-finančna uspešnost je odvisna od človeških virov, za to so nujni starši in drugi vzgojitelji, in to stane. Pri reformah je vedno nevarnost, da kdo 'pade skoz', zato je treba zavarovati ranljive. Večino življenja se ukvarjam s težavami tako ali drugače prikrajšanih in vem, da sistemsko ni mogoče vsega urediti. Sindikati in (državni) delodajalci naj namesto obračunov pristopijo problemom strokovno in človeško zrelo, da ne bo kdorkoli izpadel. Seveda so se npr. na univerzah ali pri policistih – čeprav niso najglasnejši, tudi ne nujno najbolj prizadeti – problemi nakopičili, ker jih doslej niso reševali, a je neodgovorno in nepošteno zdaj izsiljevati s stavkami in referendumi. Še najmanj

to prispeva k reševanju resničnih stisk, o katerih radi govorijo predvsem tisti, ki jih komaj znajo občutiti na svoji ali tuji koži. In kje so bili veljaki v državnih službah vseh 20 reformnih let? Krivična demagogija – kot npr. naj se zasebne šole ne plačujejo – je le zavajanje, saj so zasebne šole cenejše kot državne, ker same plačujejo stroške vzdrževanja stavb, plačna razmerja pa se tičejo itak vseh šolnikov. Bolj kot kričanje sindikalistov bi bile zdaj na mestu skrbne razčlembе stanja ranljivih skupin in posameznikov. In nihče se ne vpraša, kaj o reformi menijo tisti, ki so jih dosedanje reforme najbolj prizadele: delavci na gospodarskem, tj. 'resničnostnem' področju.

Kjer gre zares, je treba združiti vse narodni sile – Nemci so to začeli pod vlado socialdemokratov že deset let prej – zato naj bi vsak na svojem področju deloval sproti in skladno z zaostrenimi pogoji. Družbeno delovanje je umetnost možnega in realna politika do vseh to upošteva. Tudi brez stavke bi s stvarnimi ocenami prihranili, ustvarili prostor zaupanja in sodelovanja, ne pa izključevanja brez posluha za skupni blagor. Če se še kje zadolžujejo do vratu, to ne more biti vodilo, razen če kdo hoče uničiti državo. Različica pa je sodelovanje, dialog in vživljanja drug v drugega. To pa potegne za seboj tudi odpravo dosedanjih stranpoti in razvad, sploh pa bolj učinkovito delo – ne le par ur na dan, kot se pohvali državna uslužbenka, ki lahko med službo postori še kaj 'zase'. Z delavnostjo na vseh področjih so Nemci v krizi uspeli ustvariti pogoje za uspešno družbo. Brez pripravljenosti na take pogoje delovanja na javnem področju je vse prah in prazne besede. Ceneno je biti zgolj proti nujnim reformam in ne spreminjati (ne)delovnih in drugih navad oziroma razvad in ne krepiti solidarnosti, ki daje upanje, da v stiski ali nesreči nihče ne bo prepuščen sam sebi. Ker so tudi državni uslužbenci v preteklosti zatajili in so povzročili stiske delavcev in krizo družbe, je toliko bolj na mestu prevzeti ta del odgovornosti. Le če imamo še srce drug za drugega, tudi za spoštljiv družbeni dialog – pa naj gre za sindikaliste ali novinarje – do vseh ljudi (tudi do nosilcev oblasti), bomo prišli iz krize. Od vseh smemo pričakovati, da nam skupno dobro, država in blagor vseh pomeni prvenstveno skrb, za katero smo pripravljeni presegati lastno sebičnost. Na Salomonih, pravi kolega Ocvirk, ljudi ni strah lakote, čeprav so stalno lačni, ker so med seboj povezani. V letih suhih krav pač ni mogoče živeti enako kot v časih obilja, stvar treznega dialoga pa je oceniti, kaj gre in kaj ne, in tudi standardi niso večni, saj se razmere zelo korenito spreminjajo. Stvaren dialog je zahteven.

Za dosego sprememb je potrebno tudi priznanje preteklih napak odgovornih (tudi sindikalistov) in obnašanje primerno kriznim razmeram. Če se strinjamo, da je treba varčevati, nobena skupina – upokojenci, šolniki, kulturniki itd. – ne more trditi, da je treba varčevati brez nje, sicer ne pridemo daleč. Odprta pot naprej je le sodelovanje in prevzem deleža vsake skupine, vsakega izmed nas sorazmerno z možnostmi v skrbi, da bi lahko tudi najmanjši oziroma najšibkejši preživel.

29. aprila 2012

Očiščeno upanje

Adam Michnik ugotavlja: Po letu 1989 je »minil čas nesebičnega heroizma, duh podjetništva in konkurence je izrinil etos solidarnosti. Plemenitost javnih delavcev, drzni pogum, viteška čast so postali ... ne le redko, ampak tudi malo cenjeno blago.« Obletnica samostojnosti države nam narekuje razmislek o vlogi in pomenu žena in mož v revoluciji, v osamosvojitveni vojni ter v samostojni državi. Težka naloga je izvesti lustracijo/očiščenje zatiralskih usedlin v sebi in družbi ter ovrednotiti vlogo oseb in skupin v prizadevanju za svobodo, resnico in pravico posebej tistih, ki so darovali življenje in so jim vzeli dobro ime, zdravje in premoženje, uničili družine, prav tako zatiralcev, saj nas vse še danes vežejo spona zasužnjevanja, ki so pustile posledice tako na rabljih kot na žrtvah.

Danes se težko vživljamo v nečloveškost razmer, mučenja po zasliševalnih ječah in drugih vzvodih zatiranja v soju luči, ki je jemal razgled in razsojanje ter zastiral človeški obraz, kar se je dogajalo v bivšem sistemu. Ali sploh zmoremo v sedanji brezbriznosti in pomanjkanju moralnega čuta pošteno ocenjevati te žrtve? Smemo brez človeške solidarnosti pravičniško metati kamen v bližnjega, ki je v neznosnih okoliščinah moral podpisati list prisilne lojalnosti? Ali smo se dovolj upirali krivičnemu delovanju v formalno svobodnih razmerah? Ni vpitje: »Križaj ga!« včasih pilatsko umivanje rok in iskanje grešnih kozlov, medtem ko dopuščamo, da potomci rabljev mirno delujejo oziroma zatirajo naprej. Hvala Bogu za vse, ki prisebno in pogumno delajo za obsodbo in kaznovanje rabljev in vseh, ki še vedno počno krivice! Kaj pa odgovornost za uničenje in prikrivanje dokumentov, ki v meglo zavija krvavo preteklost? Po službeni dolžnosti so tožilstvo, sodstvo, komisije za popravo krivic dolžne opraviti svoje naloge in člani so odgovorni za to. Zato je nujno odkrivati dosjeje preteklosti in pojasnjevati zapletena razmerja v komunizmu, čeprav je lahko, kot pravi Zlata Krašovec, naštevanje sodelavcev Udbe tudi krivično. Michnik pa opozarja, da to lahko vodi tudi k blatenju dostojnih ljudi in je skrajna poravnava krivic lahko le giljotina, se pravi nova revolucija, pot k demokraciji pa je naporno, skupno iskanje resnice, odpuščanje in sprava.

Upanje družbene, cerkvene in državne skupnosti je torej le sodelovanje. Polpretekle prisile so nas razbijale in puščale brezbrizne in neodgovorne. Ogrozile so družino

kot temelj človeške socializacije. Nadzor in prisluškovanje sta slabila medsebojno zaupanje, osebna nestabilnost in neodgovornost pa ne gradita subsidiarne družbe, ki raste iz malih, v zaupanju povezanih skupin. K temu pelje le dosledno človeško in pravično razmerje in zavzetost vseh. Neprisebnost pri volitvah, v politiki, gospodarstvu in upravi ter delovanje zgolj iz koristoljubja vzdržuje oblast neodgovornih, nedelavnih, večinoma povezanih s polpreteklostjo, ki jo želimo premagati. Ko človek ni več odgovoren, starš ni več starš ter gospodarstvenik, politik, učitelj, duhovnik ali celo škof ne uteleša tega, kar naj bi bil, tudi sistem postane parasistem. Odločevalci se tako ukvarjajo z nepravimi problemi in družba je prepuščena poljubnim igram, 'nepravilom' in nepreglednosti. Ni enakopravnost, če npr. pogodbeno lahko delajo upokojeni intelektualci, ob tem pa zapirajo karierna pota mladim, obrtnikom ob dodatnem delu pa grozi odvzem pokojnine; birokrati uvajajo stroge davčne ukrepe, obenem pa elite pobirajo milijarde in uničujejo državna podjetja, npr. DARS, banke itd. ali škodijo javnemu interesu, npr. 'čebelarska afera'. Neenaki izhodiščni pogoji (Rawls) oziroma brezpravje izganja mlade v tujino in vsem jemlje upanje. Kje je torej naša solidarnost v družbi in Cerkvi?! Zakaj država ne more urediti pomoči ljudem, ki so iz različnih razlogov na robu, milijarde pa odnašajo premetenci v tujino? Ali včasih celo civilno-družbene pobude in organizacije ne služijo bolj promociji vodilnih kot interesom njih, ki so jim namenjene. Solidarnost pomeni omogočanje sodelovanja izkušenih (upokojencev) in graditev pogojev mladim. Bolezen slovenske tranzicijske družbe je pomanjkanje skrbi za skupni blagor, krepitev pripadnosti in sodelovanje v dajanju podpore dobrim prizadevanjem.

Junij 2016

'Velika stavka' in socialna pravičnost

Stavke so bile in so v zahtevnih časih še vedno legitimno sredstvo, da delavci dosegajo svoje pravice oziroma da se morajo delodajalci po načelu pravičnosti pogajati in sprejemati dogovorne rešitve za delavce. Znani nemški socialni teoretik govori o moralni plati stavke, ki je javno opozorilo za nerešene socialne in plačne probleme. V šolstvu je treba urediti razlike med učitelji, ki res delajo in prevzemajo dodatne naloge in odgovornosti (za razredništvo 1 €!) ter tistimi, ki (zgolj) hodijo v službo. To je sicer tudi širši problem našega javnega področja. Družbeni nauk Cerkve pa ima stavko za 'zadnje sredstvo' uresničevanja načel socialne pravičnosti, ne bi jo pa smeli izrabljati za politično manipuliranje. Ko pa pri nas politiki v predvolilnem času stavko ali druga sredstva zlorabljajo, gre bolj za 'politično izigravanje' delavcev ali upokojencev kot za njihove pravice. Da sta na stavki šolstva govorila predstavnika vladnih strank SD in SMC in je pristojna ministrica podprla stavkajoče, je politična predvolilna farsa. Podobno velja za govorjenje o višanju pokojnin voditelja Desusa, saj posebej 'najnižjim' upokojencem in na novo upokojenim 'minimalcem' gospodarska rast ne zvišuje pokojnin, pač pa te s prirejenimi količniki realno padajo. Voditelji strank na oblasti bi lahko in bi morali utemeljene zahteve in nujne popravke že zdavnaj urediti. Vlada bi lahko sproti ukrepala in odpravljala plačne in druge nepravilnosti (anomalije). In zdaj ne bi bilo treba igrati 'maratonske zakonodajne stihije' ter s predvolilno retoriko zavajati potencialnih volivcev. Socialna pravičnost se gradi dolgoročno in sistemsko, makroekonomske razvojne možnosti, tj. rast in razvoj gospodarstva pa spodbujata ustrezno davčno politiko. Pogoji pravičnosti je odprava korupcije in pregledno poslovanje na vseh nivojih, potem lahko vsakdo dobi svoje glede na to, kar mu pripada. A vladajoči niso odpravili zlorab v bančnem poslovanju, v zdravstvu in drugod, ker politiki, uradniki in organi pregona niso dosledno sistemsko in postopkovno zagotovili, da bi delavci ali podnajemniki dobili plačano, kar jim pripada. Če pa nihče ne odpravlja sistemskih nepravilnosti, kako bo plačne popravke! Povsod je nujna odgovorna skrb vladajočih za skupno dobro. Iz propadlega oziroma pokradenega denarja bi se lahko krepila proračunska podlaga in bolj pravična plača tudi za javne uslužbenke. A to terja zdravo in pregledno

delovanje javnih služb, ki preprečuje zlorabe na vseh področjih in krepí občutek pravičnosti za vse, kar ustvarja blaginjo, ki nikogar ne izključuje. V zaostrenih razmerah globalne tekme v prvi vrsti ne bi smeli (predvsem) vladajoči 'blefirati', saj so odgovorni za skupni blagor. Že srednjeveški misleci so trdili, da pridemo v slepi in nerešljiv družbeni položaj, če se tisti, ki delijo pravičnost – tj. vladarji in odgovorni, tudi starši in drugi delivci pravičnosti podrejenim – pokvarijo, tj. izgubijo čút za pravičnost. Če tisti, ki bi morali biti kompas, odpovedo, kdo bo potem kazal pot?

Ob stavki učiteljev bi se morali tudi vprašati, kaj odgovorni store za to, da bi okrepili položaj, ugled in odgovornost poklicev, ki usposablajo ljudi za vzdrževanje in delitev pravičnosti v družbi. Mednje sodijo ne le vladajoči na svetnem in duhovnem področju, se pravi vladarji, škofje, duhovniki in starši, pač pa tudi učitelji, vzgojitelji, zdravstveni delavci, vsi, ki s svojo moralno osebnostjo zagotavljajo, da se bo krepil odgovorni čút za človeka in da noben član družbe ne bo kakorkoli prikrajšan. Na sistemski ravni je ta odgovornost v rokah vladajočih. Lažje je pripeljati v Ljubljano učitelje in jih z oblastnih pozicij manipulirati, kot pa z ustreznimi ukrepi krepiti njihov finančni pa tudi moralni položaj v družbi in jih tako zavarovati véčasih tudi pred nasilnim odnosom otrok ali celo njihovih staršev. Družbena pravičnost je dolgoročen in zahteven projekt; je stalno prizadevanje odgovornih ne le za korekten odnos vladajočih in njihovih organov do vsakega človeka, pač pa tudi za vzpostavlanje medsebojnega zaupanja, krepitve dialoga na vseh ravneh in preprečevanja izključevanja katerekoli družbene skupina in posameznika. Spodbudno je, da smo karitativno dejavni, a še bolj moramo povsod izključevati zlorabe, zapostavljanja in sistemsko urejevati pravične odnose med nami, da bo čim manj potrebnih pomoči ali družbeno odrinjenih in ne bo treba nikomur hoditi v tujino, ker se doma ne bi mogel vključiti v družbene procese. Ni uspešna tista družba, v kateri nekateri nimajo za preživetje ali so tako ali drugače izigrani ali izključeni iz družbenih procesov. Ko smo že pri šolstvu: že zdavnaj bi morale biti privatne šole enakopravne z državnimi! Ljudje, ki tega ne uvidijo ali nočejo sprejeti, pač ne sodijo na vodilna mesta, kjer se deli pravičnost, saj

_ 'Véliká stavka' in socialna pravičnost

tako razlikovanje pomeni rasizem in ločevanje ljudi na prave in neprave. Tega pa nikjer, še najmanj v šolstvu, ne smemo dopuščati, saj naša družba temelji na enakopravnosti vseh, takih ali drugačnih.

25. februarja 2018

Korona in Slovenci

Pogovarjali smo se s prof. dr. Janezom Juhantom, teologom, filozofom, pedagogom, članom Evropske akademije znanosti in umetnosti. Predaval je na univerzah doma in v tujini. Bil je dekan Teološke fakultete v Ljubljani.

Dr. Juhant se je skozi vse svoje bogato znanstveno, publicistično in pedagoško kariero ukvarjal z etičnimi, antropološkimi in religioznimi vprašanji človeka modernega časa, tudi skozi vidike dialoga v globalni multikulturni družbi. Vedno pa so ga zanimali tudi idejni tokovi v slovenski zgodovini. Vseskozi ostaja družbeno aktiven, še posebej na različnih kulturnih področjih. Je tudi predsednik društva Združeni ob Lipi sprave. Vprašanja je zastavil dr. Janez Podobnik.

Spoštovani profesor Juhant, globalna pandemija koronavirusa odpira številna vprašanja, ki presegajo področje medicine. Nenadoma se je 'svet' ustavil, delovanje družb je 'postavljeno na glavo'. Ljudje smo se zaradi različnih ukrepov za zaježitev okužb znašli v popolnoma novem položaju. V spletnem časopisu Časnik ste ob tem zapisali: »Človeške vezi se tudi ob fizični ločenosti krepijo s sočutjem in skrbijo za stisko bližnjega, z voljo po sodelovanju, medsebojnem zaupanju in opogumljanju.« Kako vi doživljate sedanjí čas, ko smo tudi v Sloveniji že tretji teden v povsem drugačnem ritmu življenja, kot smo ga bili vajeni?

Zame se ritem življenja ni dosti spremenil, edino, da so odpadle kake zunanje obveznosti (ki se tudi nam upokojujencem namnožijo!), ker sem le doma in seveda nimam neposrednega stika z ljudmi. Tudi za razliko od drugih duhovnikov, ki so zdaj še bolj izolirani, imam privilegij, da mašujem sestram karmeličankam, ki so zaprte v klavzuri, v njihovi kapeli, tako da mašujem na svojem delu kapele za oltarjem, medtem kot so sestre na drugi strani in se tudi same obhajajo, tako da smo primerno oddaljeni. Živim na vasi ob gozdu in sem v tem času napravil še nekaj butar in razcepil preostala drva, z gospodinjo sva uredila vrt, cepil sem jablane; okoli hiše je treba vedno kaj postoriti, lahko pa grem tudi na bližnji hrib. Sicer pa imam več časa za duhovno poglobljanje, v kar me (upam nas vse!) sili nastali položaj. Predvsem pa sem za računalnikom in pišem o Lambertu Ehrlichu, pa še kak komentar in podobno.

Slovenski škofje so sprejeli izredne ukrepe za preprečevanje virusnih okužb in širjenja COVID-19 zelo hitro, že 13. marca 2020. Šlo je za zelo pogumno, a povsem pravilno odločitev, saj se je s tem zaščitilo zdravje in življenje vernikov in prispevalo k uspešnem soočanju z epidemijo. Dr. Juhant, ker ste tudi dober poznavalec slovenske zgodovine, s katerim zgodovinskim obdobjem v zgodovini krščanstva na Slovenskem bi lahko primerjali sedanjo odločitev slovenskih škofov, da so do nadaljnjega odpovedane vse svete maše, podajevanje nekaterih zakramentov in sploh vsa srečanja znotraj župnijskih skupnosti?

Takih ukrepov v zgodovini ne poznam, pa tudi način maševanja je bil z latinsko sveto mašo drugačen. Svete maše so bile v začetkih krščanstva sicer v družinskih krogih. V zadnjih stoletjih pa je duhovnik maševal praktično sam z ministrantom ali organistom na koru, ki sta morala znati latinsko odgovarjati duhovniku. Ljudje so bili v spoštljivi oddaljenosti od duhovnika, a skupaj v polnih cerkvah. Kolikor mi je znano, so bile svete maše tudi v časih epidemije, saj kot potrjujejo cerkve posvečene zavetnikom zoper kužne bolezni, posebno sv. Rok (Kalvarija v Šmarju pri Jelšah, Mali grad nad Kamnikom, Moste pri Komendi idr.), so se ljudje ob kužnih boleznih zelo zatekali k tem svetnikom. Morda je nekaj primerjave vojno obdobje, ko so Nemci iz Gorenjske in Štajerske izgnali skoraj vse duhovnike. Verni moški so sami vodili pogrebe, potem je prišlo par nemških duhovnikov. V od Italijanov zasedeni Ljubljanski pokrajini je bilo spet drugače. Najprej naj bi po ukazu partije vladal kulturni molk, ki se ga k sreči niso držali, saj ne bi imeli objavljenih ne Balantičevih pesmi ne drugih kulturnih stvaritev in dogodkov (najbrž tudi ne svetih maš!), ki so lajšale Slovencem težki čas. Svete maše so bile od partijskih komisarjev včasih po vaseh prepovedane ali pa so bili ljudje ustrahovani, da se jih niso mogli udeležiti. Na 'osvobojenih ozemljih' se ni smelo pokopavati določenih ljudi – kolikor niso bili vrženi v brezna. Drugič pa so spet partizani šli (propagandno?) k svetim mašam, a včasih verni niso mogli k sveti maši zaradi borb, terorja itd. Komunisti (tudi Italijani) so požgali ali porušili cerkve (Žužemberk, Ajdovec, Grahovo).

Papež Frančišek je pred nekaj dnevi dal zanimivo primerjavo, ko je sedanji čas 'korona karantene' primerjal s puščavo, kjer se mora človek soočiti sam

s seboj in s tistimi, s katerimi je skupaj na poti. Ali ni to odlična prisposoba sedanjega trenutka tako na osebni, občestveni kot tudi planetarni ravni?

Vsaka karantena (francoski izraz pomeni štiridesetdnevno zaprtje in izvira iz italijanskega quarantina/quaranta [40] iz časov beneške republike, ko so v času kuge ladje morale 40 dni čakati pred luko) pa spominja tudi na Jezusovo bivanje v puščavi, post, osamitev, pot vase, poglobljanje in duhovno osveščanje smisla življenja. Sodobni ljudje smo v marsičem otopeli, se pozunanjili ali (pretirano) poudarjamo družbeno-ekonomske in finančne učinke, zanemarjamo pa socialne in človeške vezi, ki nas čustveno in duhovno povezujejo. Kriza nas je vsaj začasno ustavila; potreben bo globlji premislek, ne le zunanjih dejavnosti, tudi smiselnosti vsega dosedanjega početja, pretiranega spodbujanja gospodarstva, včasih le za bogatenje nekaterih ... Ali ne bi denar, ki ga bomo zdaj vlagali v ohranitev gospodarstva, že prej lahko vložili za omogočanje življenja številnim v Afriki, latinski Ameriki – je pa problem, kako to urediti zaradi (pokvarjenih) diktatorjev, slabih navad, ki smo jih pogosto sebični Evropejci (razen večine misijonarjev) v stoletjih prenesli tja. Lambert Ehrlich je zapisal: »Bela rasa, krščanski narodi, krščanski državniki so tekom stoletij nad drugimi narodi strašno grešili in groza nas more biti bodočnosti, ako bo Bog zahteval obračune od krščanskih narodov.« Italijanski duhovnik Giuseppe Berardelli je odstopil respirator mlajšemu človeku in mu tako podaril življenje, medtem ko je sam zanj umrl, podobno je med vojno Maksimilijan Kolbe v Auschwitzu daroval življenje za družinskega očeta, v mariborskem nemškem zaporu pa štajerski duhovnik Izidor Završnik mlademu fantu. Omenjeni požrtvovalni italijanski duhovnik je prosil papeža Frančiška, naj gre prek praznega Trga sv. Petra. Nadvse simbolna je bila ta spokorna molitev papeža Frančiška na petek pred tiho nedeljo, ko je v dežju sam korakal čez trg in potem molil ob podobi križa in matere Božje za odvrnitev kužne bolezni. Vsakemu in vsem je potrebna samota, premislek in presoja, kje sem, kje smo, kam gremo, toliko bolj je to nujno spričo smrti, ki ni le zdaj, pač pa je stalen opomin človeku. Niso zaman naši predniki ugotovili: Delaj, kot da boš večno živel, in moli, kot da boš jutri umrl.

Če se vrnemo v Slovenijo in pogledamo na njeno aktualno politično dogajanje. Ker se je v Sloveniji ravno v dneh ob razglasitvi epidemije zamenjala tudi

izvršna oblast po odstopu predsednika vlade Šarca, se je morala nova vladna ekipa dobesedno čez noč soočiti z vsemi izzivi te velike zdravstvene krize. Zapisali ste: »Ljudje izražajo olajšanje, da so se stranke dogovorile za Janšovo vlado, ker se z njo v krizi počutijo bolj varne«.

Res je to olajšanje in zaupanje v vladne ukrepe izraža vedno več prebivalcev Slovenije. Kako bi razložili ta paradoks, da še pred nekaj meseci v praktično vseh levih slovenskih medijih, ki obvladujejo velik del slovenskega medijskega prostora, demonizirani Janez Janša oblikuje novo vlado ... in ljudje mu kljub lažnivi, nesramni in pritlehni negativni medijski gonji vedno bolj zaupajo.

Tako tudi državljani spoznavajo, kako pomembno je sodelovanje in preseganje ločitev, ki so jo s terorjem uzakonili komunisti in jo žal nekateri njihovi nasledniki še kar hočejo vzdrževati z negativističnimi ali celo zlaganimi stališči o Janezu Janši in SDS in sploh demokratičnemu, posebej krščanskemu delu naroda. Prav je, da je ob sestavljanju koalicije prišlo na dan, kako nepristna, skregana in predvsem neučinkovita je bila prejšnja Šarčeva vlada in hvala Bogu, da sta - v dobro države in njenih prebivalcev - vsaj dve stranki to spoznali in javno priznali. A pristno, zavzeto in odločno delovanje, ki je potrebno v teh časih, je zahtevno in pogosto ni všeč državljanom, ker terja od vseh nas spremembe. Zdaj nas je virus prisilil, da se spremenimo. Koliko bo nujnost sprememb delovala dolgoročno očiščevalno na osebni in družbeni ravni, bomo šele videli. Žalosten sem nad pritlehnimi napadi novinarjev na politike, ki pregorevajo v skrbi za nas vse, zraven pa jim podtikajo nedokazane in smešne (če ne bi bilo žalostno) očitke kot na primer gospodu Toninu glede mask; ko vsi vemo, kako je bilo z dobavljanjem zaščitnih sredstev v teh kriznih časih. Spomnite se, spoštovani novinarji, kako ste ga od iskanja zaščitnih sredstev izmučenega 'masirali', zakaj jih ne priskrbi, a prejšnjih oblastnikov niste vprašali, zakaj jih niso oni. Dvojna merila!? Ali, kaj naj izumi za vas ministrica v teh razmerah, spoštovani maturanti? Ljudje, pogledjte vendar po svetu, kako se streže tem kriznim razmeram? A treba bo drugačno razmišljanje in delovanje tudi v gospodarstvu, financah, upravi, sodstvu, medijih. Samooskrba zahteva vključevanje, ne razdiranje in izključevanje, torej čim širše soglasje vseh. Prvi korak je narejen s to koalicijo, a žal opozicija še ne kaže volje za to, zato sem zapisal, da se nekateri težko posloviyo od Leninovega gesla: Vseeno je, koliko jih propade ...

Prof. Juhant, ste tudi član Programskega sveta RTV Slovenija, kamor vas je predlagala Slovenska škofovska konferenca za mandatno obdobje 2018–2022. Priznati moramo, da nas je poročanje RTV oziroma sploh odnos do nove vlade razočaralo; kot plačnike prispevka za RTV pa prizadelo. Vidna je velika razlika v odnosu RTV do prejšnje vlade, kjer je bila nekritična in 'prizanesljiva' v primerjavi do sedanje, kjer je neobjektivna in tudi neprofesionalna.

Delite naše mnenje, da tako ne gre več naprej. Prihodnost javne RTV Slovenija je lahko samo v tem, da jo spoštuje širok krog državljanov Slovenije, ki plačuje prispevek?

Seveda je utemeljena kritika na mestu, a prefinjene oblike poniževanja, potvarjanja in izkrivljanja resnice v novinarstvu, še posebej na nacionalni TV, so odraz nizke kulture, neprofesionalnosti in včasih celo usmerjevane zlonamernosti, ki si je nacionalna hiša ne bi smela privoščiti. Sam kot svetnik stalno opozarjam vodstvo RTV – pogosto tudi javno – na vključevanje vseh ljudi, dogodkov ter enakopravno obravnavo pred mediji, posebno vernih, in na demokratičnost v medijskih sporočilih in komentarjih. Če mediji določene stvari zamolčijo, delno ali v celoti potvarjajo resničnost in ljudi zavajajo. Žal je tega v naših medijih (tudi nacionalnih) preveč. Delno gre za neprofesionalnost, delno za zelo trdožive ideološke usedline polpreteklih delitev, ki novinarjem preprečuje čist pogled. Včasih pa gre celo za politično načrtovane obračune, ki smo jih deležni ljudje, ki se zavzemamo, da se pri nas končajo privilegiji 'socializma' in se uveljavi demokratični red ter enakopravnost in človekove pravice za vse.

Živimo v izrazito odprtem zgodovinskem trenutku. Globalna pandemija se dotika številnih družbenih podsistemov; od šolskih, družbeno-socialnih do gospodarskih, finančnih in mednarodno-geopolitičnih. Ste zelo spoštovani in tudi v svetu uveljavljeni poznavalec modernih teoloških in filozofskih tokov.

Kakšen je vaš teološko-filozofski pogled na 'svet po koronavirusu'?

Ob omejitvenih ukrepih se rado govori o človekovih pravicah, a potrebna je tudi odgovornost, da drugi lahko pride do teh pravic. Odgovornost zdaj pomeni, da vsak zagotovi pravico drugemu, da ne bi bili okužen; torej se vsak sam omeji, da drugi ne bi zbolel oziroma bil kako drugače prizadet. Verjetno nas virus najbolj izziva pri odgovornosti – vseh nas – za stare(jše), ki jih sodobni način življenja vse bolj izključuje iz družbe. Kako zanje poskrbeti in kako jim v zahtevnih razmerah

dopustiti tudi dostojno umreti, če mogoče ob svojih dragih, ko pride njihov čas! Dr. Voljč je že opozoril na pomen paliativne oskrbe v teh razmerah, se pravi: kako stati ljudem ob strani v najvažnejšem trenutku poslavljanja od življenja in jim olajšati odhod/prehod. Vprašanje, kaj lahko (več) naredijo zanj njegovi najdražji. Gotovo pa vsakega, posebno nas starejše, epidemija zdaj toliko bolj sprašuje tudi po smislu življenja in tudi smrti kot sestavnem, morda celo najpomembnejšem delu življenja. Pogosto odgovornost za starejše prelagamo le na zdravstveno in strežniško osebje v domovih ali doma. V tej krizi se je pokazalo, kako je osebje preobremenjeno in potrebno pomoči in verjetno bo dolgoročno to treba ustrezno izboljšati. Bomo sposobni najti in razviti oblike boljšega sožitja? Požrtvovalnost zdravstvenih, političnih, delavcev civilne zaščite, prostovoljstva itd. kaže, da pripravljenost je. Nujno jo bo na vseh ravneh poglobljati in dopolnjevati in posebno mlade vzgajati za sodelovanje. Ni dovolj imeti polna usta 'ranljivih', obenem niti prsta ne premakniti, da bi njihove rane tudi sami olajšali. Tomaž Halik je dejal, da je bistvo krščanstva oziroma človekoljubnosti v tem, da se dotaknemo ran trpečega, ranljivega človeka, z njim čutimo in mu pomagamo. Kriza zgovorno potrjuje, da to ne more biti le delo pristojnih služb in navdušenih prostovoljcev, pač pa se mora dotakniti nas vseh. Bomo zmogli nove oblike sožitja starih in mladih. Se bomo dogovorili in omejili, da bi tudi prihodnjim rodovom še omogočili življenje in preživetje na Zemlji. V svetu in pri nas se veliko govori o etiki, poštenosti, resnicoljubnosti. Iz posvetovanj in lastnih premišljevanj vse bolj prihajam do stališča, da vsak izmed nas in vsi skupaj s svojimi državami te države gojimo, vzpostavljamo ter zagotavljamo drug drugemu ali pa ne. A za to se bomo morali še bolj vzgajati. Potrebujemo torej duhovnih ljudi, etičnih osebnosti, poštenih avtoritet: staršev, vzgojiteljev, javnih delavcev in vseh drugih.

Spoštovani dr. Juhant, 8. aprila praznujemo 30-letnico prvih svobodnih in demokratičnih volitev, na katerih je ključno zmago za samostojno slovensko državo osvojil Demos. Kako danes iz perspektive 30 let gledate na takratni čas? Kakšno vlogo so znotraj Demosa in splot v slovenski demokratični pomladi imeli slovenski katoličani?

S hvaležnostjo in ponosom se spominjam tistih dni, ko smo se odločili za svobodno in demokratično Slovenijo. Hodil sem po okoliških župnijah maševat in poslanec

SKD je bral berilo ter tako lažje prišel do volivcev. Dobivali smo se pri meni in se skoraj vsak dan dogovarjali, kako čim bolje nastopiti, da bi zmagali na volitvah, kot je rekel gospod Oman. Javno je malo znano, koliko smo takrat storili duhovniki, da so Demosove stranke zmagale, kako so se zavzeli škofje z dr. Šuštarjem na čelu. Drug drugega smo opogumljali – in kolikšno podporo so nudili katoliški Slovenci po svetu. Hvala Bogu za ta milostni čas. Neprijetno pa sem bil presenečen, ko je kasneje politik SKD očital, da se duhovniki vmešavamo v politiko – posredno je veljalo to meni, ker sem javno kritiziral politične odločitve v SKD. Še danes v Sloveniji marsikdo ne zna razlikovati med zavzemanjem za družbeno pravičnost in demokracijo – do česar imamo pravico in dolžnost vsi državljani, tudi škofje in duhovniki – ter na drugi strani med neposrednim vmešavanjem v politični posel. Zadnjega duhovniki tako in tako več ne počnemo; nekdanje je bilo to nujno, saj so bile Demosove stranke v daleč neenakopravnem položaju v volilni tekmi v primerjavi s post-komunističnimi. Še danes se kaže ta neenakopravnost. Postkomunisti so ne glede na demokratična izhodišča še v prednosti zaradi usedlin/privilegijev iz bivšega sistema v gospodarstvu, upravi, sodstvu in medijih. Nova vlada je prvi tak resen korak v preseganje teh delitev, omogočanje večje enakopravnosti v dobro samostojne Slovenije, ki smo jo ustanovili pred 30 leti in ta proces je nujen za skupno dobro, čeprav zahteva poguma, tveganja in prisebnosti. Tega kljub kritičnim časom želim tej vladi in vsem nam državljanom.

Študirali ste tudi v Innsbrucku v Avstriji. Prav to območje je v sosednji Avstriji še posebej prizadeto z velikim številom okuženih s koronavirusom.

Ohranjate prijateljske in strokovne stike z vašimi kolegi? Kako se je ta del Avstrije soočil z boleznijo koronavirusa?

Imam redne stike s kolegi, še vedno sodelujemo v strokovnih in drugih razpravah, ravno zdaj smo prestavili religijsko-filozofski forum s 12. junija na jesen (16. oktober); imamo torej stike. Moj profesor in rektor v zavodu (nazadnje sva se srečala predlani junija v Innsbrucku), pri katerem sem doktoriral iz filozofije, ima 91 let, je prebolel raka, a še vedno dela. Prosil sem ga, da mi razvozla stenografsko opombo v Ehrlichovem seznamu ocen iz Canisianuma in ravno te dni mi je odgovoril, da sta s kolegom, ki je bil tudi vodja (regens) v zavodu, razjasnila zanimivo opombo o našem mučencu, ki je bil tudi innsbruški doktor znanosti. Objavil jo bom v knjigi o njem.

Sicer so na Tirolskem bili zelo na udaru epidemije tudi zato, ker so oblasti predolgo dovolile množično smučanje – turizem, od katerega dežela živi. Sestre usmiljenke so mi rekle, da so zdaj že dlje časa izolirane v sobe, podobno tudi drugi meščani.

Prof. Juhant, približujemo se Veliki noči, največjemu krščanskemu prazniku. Najprej praznujemo Cvetno nedeljo, s katero se pričinja neposredna priprava na Veliko noč. Letos bodo vsi obredi v slovenskih cerkvah opravljeni brez navzočnosti vernikov. Prosili bi vas, da kot duhovnik namenite nekaj misli našim bralkam in bralcem, vsem, ki bomo letos praznike obhajali doma, v družinskih in drugih krogih. In tudi vsem ljudem dobre volje, ki jim velikonočno sporočilo prinaša novega upanja, da je svetloba močnejša od teme, da je življenje močnejše od smrti!

Letos bomo zaradi koronavirusa bolj kot prej doživeli Kristusov križev pot in njegov Veliki petek. Tudi ukrepi izolacije spodbujajo k samo-izolaciji in sprejemanju sebe kot nepopolnega, omejenega in ranljivega človeka: Pomni človek, da si prah in da se v prah povrneš! Stiska ljudi na intenzivnih oddelkih in drugod opominja, da je vsak čas lahko tam tudi vsakdo izmed nas. Vsi smo umrljivi; smrt je treba umestiti v proces življenja, ne le v teh časih, ampak na splošno vedno. To me – in vse nas – spodbuja, da svojo nebogljenost delimo z drugimi, in kot pravi Levinas, na obličju D(d)rugega odkrijemo svoj človeški obraz. Zrcali se na Trpečem Jezusu na križu in sveti v velikonočno jutro. V veri in zaupanju, da je On prehodil pred menoj (nami) to pot v Božjem imenu tudi mene (nas) opogumlja, da grem(o) za njim in delim(o) stiske sester in bratov, da bi vsi premagali smrt, odprli grobove svojih minljivih človeških sanj in zasanjali z Vstalim v Velikonočno jutro. Od tam sveti luč za darovanje trpečim, za delitev človeških stisk, tudi v tem času in tudi v teh razmerah. Povezanost, sočutje, upanje v to Kristusovo moč, ki odpira zemeljske pregraje in meje v večnost, naj spremlja nas, še posebej pa vse trpeče in zapuščene. Vsem pa naj da moči, da bi življenje delili in ga doživljali kot skupno dobro, v katerem z Njim postajamo odrešeni, prenovljeni in smo ga sposobni deliti med seboj.

Spomladi 2020

Življenje in smrt

Drugi val nas je še močnejše udaril kot prvi in ukrepi za odvrnitev koronavirusa spodbujajo razprave o človekovih pravicah. Sodobni razvajeni in kratkomisljeni svobodomisleci se niso navajeni ozirati na druge in bi radi neomejeno 'žurirali' oziroma se obnašali 'po svoje', v smislu »vse je dovoljeno« oziroma »anything goes«. Celo mnenjski vplivneži po svetu in pri nas skušajo razrahljati omejitve oblasti, opozarjajoč na sorazmernost itd. Celo nekateri pravniki vzbujajo pozornost z ustavnimi vlogami za zaščito človekovih pravic. Pozabljajo pa, da le s sprejemanjem in vzdrževanjem ukrepov lahko omejimo možnosti okužb drugih, zmanjšujemo napore zdravstvenega osebja in preprečimo možnosti umiranja svojcev. Dokler nimamo koga v sorodstvu ali prijateljski bližini, lahko kdo zamahne z roko. Komentator v *Frankfurter Allgemeine* pa opozarja, da ne gre le za to. Nespoštovanje minira ukrepe oblasti, predvsem pa ravnanje vseh, ki spoštujemo ukrepe, nosimo maske in ohranjamo distanco, zaradi česar se torej 'pravičniki' sprašujejo, ali nimajo poslušni državljani svojih pravic, še posebej, ker disciplinirano ravnanje zagotavlja pravico do življenja ne le njim, pač pa tudi vsem ostalim. Nekateri celo širijo 'teorijo zarote', češ vse skupaj ni nič. Nekaj takih je že na lastni koži in za ceno muk, trpljenja in obremenitve zdravstvenih delavcev okusilo pogubnost takega lahkomišelnega vedenja. Zdaj lahko na svojih bridkih izkušnjah oznanjajo pogubnost takih zablod. Na splošno pa se postavlja temeljna ugotovitev nemškega ustavnega sodnika, ki je že pred petdesetimi leti svobodomiselnemu človeštvu postavil ogledalo: Ali družba zagotavlja temelje preživetja? Vsak s svojim ravnanjem gradi mozaik svobodne družbe, v kateri je prostor za preživetje vseh, če tudi sam s svojo svobodo zagotavlja tudi svobodo drugega. Kako naj drugi preživi, če ga s svojim ravnanjem sam ogrožam. Zato se moja svoboda konča tam, kjer z njo ogrožam drugega. Praksa s starostniki v teh zahtevnih razmerah kaže na žalostno protislovje: Pogosto svojci, ki najmanj poznajo svoje sorodnike, najbolj vztrajajo, da se jih priključi na aparate in muči do smrti, čeprav ni razlogov, da bi jim telo razpadalo na obroke.

V ozadju vsega je torej naš odnos do življenja in smrti. Človekova svoboda se uresničuje na meji med rojstvom in smrtjo. Na to nas opozarjata praznika Vseh

svetih in Dan spomina na rajne. Zavedanje, da smo v Božjih, ne v svojih rokah, nas varuje samovoljnosti in bolj odpira za vživljanje v druge. Deliti življenje z drugimi gradi občestvo (svetih). Danes je to še bolj potrebno, da bi lahko vzajemno premagovali probleme covida-19 in vse druge zaplete med nami. Iz upanja, da življenjski križi in preizkušnje niso zadnja beseda našega življenja, raste zavest presežne nebeške skupnosti svetih, ki gredo naproti Bogu. Zavest oziroma vera, da s(m)o v Božjih rokah, olajša sodelovanje med nami.

Še ena anomalija (odklon) nas pesti. Po eni strani želimo življenje in uživanje podaljšati, stopnjevati in izžeti do neskončnosti, po drugi pa življenje uničujemo v začetkih in ga skušamo predčasno preprečiti z evtanazijo, ki jo že dlje časa načrtujejo naši sosede Avstrijci in se širi tudi po svetu. Medicinski etik, ki je leta 2001 sooblikoval nizozemski zakon o evtanaziji, danes opozarja Avstrijce, naj ga ne uzakonijo. S paliativno oskrbo bi se dalo ljudem znosno in bolj človeško lajšati trpljenje in človeško umirati. Lahko grabimo življenje, a odteka nam skozi prste. Zavedanje, da je človeško življenje v Božjih rokah, nas tudi v teh časih lahko naredi bolj občutljive za trpljenje drugega, za lajšanje njegovega umiranja in nas obenem spodbuja k pripravljenosti, da se vsak omeji zato, da bi tudi drugi živel in preživel. To ni le naloga medicinskih delavcev ali odgovornih v politiki, pač pa odgovornost nas vseh, saj je vzajemno delovanje pogoj za bolj človeško družbo in posledično za bolj dostojno življenje in umiranje človeka. Ne pozabimo, da so ustvarjalci raja na zemlji najbolj okrutno izključevali in uničevali ljudi. Človeštvo, hvala Bogu, nima le krutih izkušenj s Stalinom, Hitlerjem, Eichmannom, Mengelejem, Maom, Titom, Kardeljem, Mačkom in drugimi, pač pa ima tudi plemenite s Kolbejem, Izidorjem Završnikom, z materjo Terezijo in drugimi med nami, ki so dali in še dajejo življenje za preživetje in dostojno smrt drugih. Krepimo in ohranjamo to upanje, posebno v teh dneh, in lajšajmo stiske drug drugemu, da bomo tudi sami lahko živeli in umirali v dostojni človeški družbi.

2. novembra 2020

V
MEDIJI

Depala vas in medij

Skoraj ga ni Slovenca, ki ne bi zasledoval dogodkov, ki so spremljali odstranitev obrambnega ministra Janeza Janše zaradi domnevne kršitve oziroma posega vojaških varnostnih služb na 'civilno' področje (policija!). Zaradi odstavitve Janeza Janše kot ministra je dogodek kot tak dobil nacionalno razsežnost, saj Slovenci še pomnijo Janševo vlogo v vojni za Slovenijo. Mediji so sicer okoliščine premerili in poudarili po svoje, jim tako še okrepili publiciteto, ki je dosegla skoraj slehernega državljana naše mlade države. Omenjene dogodke z vsebinskega vidika težko celovito ocenjujemo, čeprav se zdijo na prvi pogled prosojni, saj celo novinarjem o njih – kot še mnogih drugih dogodkih, kar se rado dogaja v naši mladi državi – ni bilo lahko oziroma se ni smelo priti do resničnih podatkov. Očitno gre za zakulisno igro, zaradi česar je pregledno obveščanje medijskih potrošnikov zahtevno. Dogodek je torej že vnaprej medijsko usmerjen, tako da bi si državljan o njem torej težko ustvaril objektivno sliko in predpostavlja nevarnost, da bo vsa stvar, kot že mnogo podobnih dogodkov pred tem, utonila v zaukazano oziroma prisiljeno pozabo.

Javno obveščanje v tranziciji je torej zapleten proces. Vsak dogodek je vpet v sklop oziroma v zvezo širših razsežnosti, povezan je z ozadji in nitmi, ki tvorijo strnjen in kompleksen družbeno-politični okvir. Taka ozadja ima sicer vsak družbeni okvir, zaostreno pa je to v družbah tranzicije, kjer se dogajajo strukturna preoblikovanja in se šele utrjujejo politične, gospodarske in socialne vloge oziroma jih privatizirajo tisti, ki imajo zaradi polpreteklosti boljši, tj. privilegiran dostop do njih. Iz neosebnega komunističnega lastništva prehajamo namreč v osebno lastništvo politično posvečenih.

Dogodek – odstranitev ministra Janeza Janše – je zaradi teh ozadij v naši družbi sprožil vprašanja in odprl dvome o enakopravni možnosti vseh političnih dejavnikov, saj gre očitno še za prevzem zadnje trdnjave Demosa, obrambnega ministrstva, se pravi: s tem se širijo nove pomembne razsežnosti družbeno-političnega obvladovanja s strani bivših političnih sil, kar so potrdile reakcije politikov in seveda novinarskih hiš, kar je bilo očitno tudi načrtovano in povezano.

Omenjeni dogodek so določeni 'informirani krogi', torej tisti, ki jim je bilo znano ozadje, izkoristili za manipulacijo oziroma zavajanje množic za preoblikovanje

resničnega stanja dogodkov v konstrukt za širjenje prirojenega in potvorjenega vidika zadev. Gre za neke vrste medijsko 'sanacijo' dogodka v kontekstu ustreznega ravnanja vodilne politične strukture. Očitno ta ni hotela prave osvetlitve stvari in predvsem ne prenašanja odstranitve obrambnega ministra po elektronskih medijih in po televiziji, da ne bi bilo spontanega odziva ljudi na dogodek. A vendar je dogodek dobil drugačno razsežnost, kot so jo pričakovali akterji, kar lahko sklepamo iz izjav predsednika vlade in še nekaterih politikov. Pomembnost dogodka ni mogla zasenčiti vsaj neke osvetlitve ozadja in izpostavitve drugačnih pogledov, kot je vidik dnevno-pragmatistične politike, ki je hotela zadevo izpeljati po svojih koristolovskih načelih in ciljih in se čim bolj izogniti motečim dejavnikom pri izvedbi načrta. Zato pa je zadeva 'Jansa' kljub temu, da mnogi tega niso hoteli, dobila razsežnost borbe dvojnih sil, ki obvladujejo Slovenijo po formalnem razpadu prejšnjega sistema. Ob tem pa je zaskrbljujoč odziv na te dogodke s strani tistih politikov, od katerih pričakujemo, da bodo spodbujali demokratične procese.

Politika močnih

Značilnost politike je, da skuša s čim manj problemi izpeljati zadeve, ki jih politična elita namerava izvesti. Še bolj zapleteno je to v političnem delovanju v deželah, kjer je vladal prej totalitarni režim in zdaj ob preoblikovanju družbe iz stare vladajoče družbene elite izhajajoči oblastniki (včasih pa tudi novi) skušajo čim bolj enostavno in taktično brez ovir izpeljati svoje politične namene. Nagnjenje k poenostavljeni politični taktiki razodevajo procesi v vseh teh družbah in tudi pri nas. Še bolj problematični so ti procesi, ker politiki iz prejšnjega režima s to politično taktiko prikrajajo dolgoročno ohranjanje svoje oblasti, ki poteka prek lastninjenja. Procesni v parlamentu in pri drugih vzvodih oblasti kot na Gospodarski zbornici, v podjetjih in celo v sindikatih kažejo, da taktično-politični, oblastniški in strankarsko interesni razlogi čestokrat popolnoma zasenčijo širše družbene interese oziroma interese skupnega blagra vseh ljudi, predvsem delojemalcev ter družbeno obrobnih, malih skupin in posameznikov, predvsem pa tistih, ki so bili že v bivšem sistemu odrinjeni. Ker ni pričakovati, da bi se takšno politično ravnanje spremenilo,

je naloga medijskih hiš, kulturnikov in druge javnosti, da naslavlajo resnične probleme, da bi tako spodbudili kritičnost do politikov, ki naj čim boljše upoštevajo oziroma spoštujejo interese omenjenih skupin in jih tudi primerno vgradijo v politične procese. Spontana podpora najrazličnejših ljudi delovanju obrambnega ministra in obsodba njegove vprašljive odstranitve ter prav tako številna podpora protikorupcijskemu gibanju na eni strani in ostre reakcije vladne strukture ob tem ravnanju na drugi strani samo potrjujejo, da se državljani ne strinjajo s takšnim načinom vladanja, a da se spor v družbi pogloblja. Številna pisma bralcev prav tako izražajo zahteve, da postaneta parlament in vlada odraz resničnih demokratičnih sil, ne pa torišče koncentracije oblasti, ki s taktično spretnostjo in preoblačenjem političnih pogledov vlada preko glav svojih državljanov.

Marec 1994

Etika javne besede

Ustrezno ravnanje politikov je tudi v najbolj demokratičnih sistemih problem. Ameriški filozof in pisatelj Lon Luvois Fuller (1902–1978), ki je deloval v Nemčiji meni, da kratkovidnost politike tudi v demokratičnih državah kaže znake propadanja temeljev človeka. Na nek način je vsaka monopolizacija javnega življenja nevarnost za obstoj človeštva kot celote. Širše razmere v zvezi z odstavitvijo obrambnega ministra kažejo, da je takšna monopolizacija nevarnost tudi za našo družbo in da se tega hvala Bogu zaveda vsaj del naše javnosti, predvsem pa kritični del našega novinarstva, ki ob tem spoznava, da je kritičnost novinarstva edina pot, da se v naši družbi uveljavlja demokracija.

Tudi v zahodnih demokracijah, kjer poznajo delitev oblasti na tri temeljne veje in spoštujejo strankarski pluralizem, igrajo mediji kritično vlogo. Oblastem sprašujejo vest o njihovem ravnanju in tako vplivajo na javnost. Spomnimo samo na kritičnost ameriških časopisnih in televizijskih hiš do politike Clintonove administracije do razmer v BiH.

Tudi v naših razmerah lahko v tem oziru ravno z dogodki v zvezi z zamenjavo obrambnega ministra ugotovimo pomembni napredek h kritičnemu novinarstvu nekaterih naših časopisov in tudi televizije in radijske hiše, ki se niso pustili vplivati monopolom oblasti, ampak so skušali z vsestransko informacijo pa tudi z ustreznim komentiranjem prikazati celovito resnico o našem položaju. Takšno stališče je razveseljivo, ker omogoča, da prihajajo do besede ne le oblastniki oziroma mogočni, ampak tudi nemočni, družbeno zapostavljeni in odrinjeni. S tem pa se v naši javnosti zmanjšuje možnost monopolov, korupcijskega poslovanja in razočaranja tistih, ki to lahko samo nemočno opazujejo. Po besedah Petra Weissa ima vsak pravico do kritične besede v tem procesu. Še posebno pa je kritična moč novinarjev poročila, da oblast ne bo zlorabljala svojih pooblastil, ampak postajala občutljivejša na reakcije ljudi, na odziv javnosti. Tako bo postalo bolj samoumevno, kakor je to drugod v demokratičnih sistemih, da novinarji ne pišejo le v prid le določenih strank ali lobijev. Prav tako bo možno, da na cestah – če že ne gre drugače – sorazmerno z družbenim stanjem in ukrepi državljani demonstrirajo in zato politiki postajajo bolj pozorni na določene probleme ter prisluhnejo glasovom demonstrantov.

Etika javne besede je v tem, da ta beseda brani vsakdanjega človeka, človeka v stiski, ne pa človeka monopola. Taka etična beseda pa je najboljše jamstvo tudi za politika. Politik, ki se je bo držal, bo uspešen ne le za svojo stranko, ampak tudi za svoje volivce, s tem pa si bo zagotovil tudi dolgoročnost svoje politike. Tak politik se bo sam zanimal za razčiščevanje temnih strani družbe, ker mu sodelovanje v mafiji ne bo nikoli zagotovilo dolgoročnega poslovanja. Slovenija je pred važnimi odločitvami.

Vsi skupaj, oblastniki in javnost, se moramo odločiti za pot razčiščevanja in iskanja družbene resnice, od katere pa se monopolna politika oddaljuje. Vsak posameznik, predvsem pa mediji imajo tu izjemno pomembno vlogo. Njihova etična, za človeka zavzeta beseda daje upanje za bodočnost naroda in države. Kritično novinarstvo naj zato ne bo ne 'desno' ne 'levo', ampak zvesto resnici, zato lahko pričakuje tudi kritiko z desne in z leve. Njegova moč je zvestoba resnici in tako zvestoba človeku. Etična beseda je zato varovalka tudi za politika, ker ga varuje, da ne bi skrenil s poti resnice, da se ne bi oddaljil od človeka, kateri ga je izvolil in kateremu hoče vladati oziroma za katerega deluje in mu demokratično služi. Latinska beseda *minister* pomeni namreč služabnik.

Etična javna beseda je tudi poročstvo, da bo zaščiten predvsem mali, nevladni in neoblastniški človek, ki ga politika često ignorira in zametuje. Tudi *Združenje za etiko javne besede* lahko k temu prispeva svoj delež.

Kritična javnost oziroma oligarhija ali demokracija

Oligarhija je oblika vladavine, kjer imajo oblast posamezniki, ponavadi tisti, ki imajo finančno oziroma gospodarsko moč in družbeni vpliv. Demokracija pa je vladavina ljudstva, ki prek tako imenovane parlamentarne demokracije izvoli svoje predstavnike, ki zastopajo njihove interese in jih skušajo po svojih močeh uveljaviti v družbeno-političnih procesih.

Znani neomarksistični družbeni teoretik Jürgen Habermas je zapisal, da je problem demokracije predvsem problem javnosti. Javnost ali javno mnenje ustvarjajo predvsem mediji in zato se to lahko zelo hitro spreminja. Vedno bolj izginja meja med osebnimi mnenji ali mnenji skupin in javnim mnenjem. Javnost postaja splošno dobro, zato pa tudi prepričanje vsakega posameznika. Javnost je lahko tudi tisto, kar je nepomembno ali celo kar je neresnično, ker pa se to vztrajno ponavlja, si ljudje prisvojijo to za svoje. Habermas se zavzema za kritično javnost, ki jo predstavljajo misleci in kritični novinarji, ki ostrijo čut za razlikovanje dobrega in slabega, da bi ljudje ohranjali odgovornost in predvsem prizadetost ob poskusih, da se v javnosti pojavlja karkoli, ne glede na to, ali je resnično, dobro, pošteno in predvsem koristno za večino državljanov. Treba je torej napraviti »sociološko teorijo javnega mnenja«, zaključuje Habermas. Za orientacijo v dobrem in slabem bo seveda treba poseči tudi po religioznih, etičnih in splošnih kulturnih izročilih in izročilih človeškega rodu. Pogledati pa bo treba tudi v lastno ogledalo in ugotoviti, ali imamo še kaj moralnega kompasa, da bomo še zmogli krmariti v teh zapletenih časih. Kajti le kritična javnost ustvarja demokracijo, medtem ko manipuliranje omogoča nadaljnje vladanje družbeno privilegiranim.

Že večkrat smo ugotovili, da se pri nas skuša z vsemi sredstvi ohranjati nekritično javnost. Nedavno je komentator *Dela* papeževo mašo z nad dvesto tisoč ljudi označil za spektakel, ki bi mu bilo treba napraviti ustrezno 'laiško' varianto. Mladinini plačani oblikovalci javnega mnenja si od časa do časa izposodijo še zunanje sodelavce, da izpolnjujejo naročila svojih nadrejenih ter udrihajo vsevprek po Cerkvi in vernikih. Ni razloga, da bi razčlenjevali njihove domislice, ker jih diskvalificira že njihov intelektualni nivo. Treba pa je izpostaviti metodo, ki je natanko takšna, kot smo je vajeni iz marksistične polpreteklosti. Od časa do časa – vendar stalno – je treba

napadati Cerkev in njene predstavnike, jim jemati moralno integriteto ter v javnosti ustvarjati mnenje ali vsaj sum, da so to ljudje, ki se jih je treba izogibati. Zaradi ohranjanja oblasti se ta metoda nadaljuje. Značilnost teh metod je še posebej, da se nerešeni problemi oblasti posebno ostro odražajo v napadih na Cerkev.

Katoličani se torej zavedamo, zakaj in odkod ti napadi. Zavedamo se tudi, da so bili že naši predniki od Kristusa dalje 'dežurni krivci' za zlo, ki se pojavlja v družbi. Kljub temu ostajamo trezni in se po apostolovih besedah ne damo preslepiti. Kot državljani pa hočemo in moramo postajati vedno bolj del kritične javnosti, ki odpira probleme zla, trpljenja in zatiranja, predvsem pa družbeno laž in spodbujamo prizadevanja za resnico. Le tako bomo namreč pomagali tudi tistim, ki so ujeti v 'prisilni sindrom' razrednega sovražnika, da skupaj odkrivamo resnico in odpravljamo korenine laži in zla ter tlakujemo pota resnice. Ne zato, ker bi resnico sami vedeli, ampak zato, ker smo jo pripravljene iskati in v dialogu zanjo pričevati ter se zato ne pustimo manipulirati. Seveda pa se ob tem znašamo Nanj, ki je »pot, resnica in življenje«. Nove povezave v Evropi terjajo od nas to odgovornost. V njih se bomo morali Slovenci še naprej boriti za svojo samostojnost in pokazati vso odgovornost zase, če nočemo, da bomo potonili v balkanskih ali evropskih kotlih. Upajmo, da bo nova šolska oblast dala večjo težo strokovnosti kot političnosti in da se bodo začeli resno učiti tega tudi vsi, ki so odgovorni za to državo.

Junij 1999

Spoštovane slovenske novinarke in novinarji!

Ob Vaši oceni nastopa predsednika vlade RS Janeza Janše na Zboru za republiko glede novinarskega delovanja sem bil presenečen, čeprav verjamem, da Vas je njegova ocena prizadela. A sprašujem se, zakaj se ob tem ne vprašate, kolikokrat in kako ste Vi s svojimi lažmi, potikanji, insinucijami in drugimi novinarskimi slikovnimi in besednimi manevri v petindvajsetih letih njegovega javnega delovanja prizadeli Janeza Janšo, njegovo družino in vse ostale, ki nam je njegov lik simbol in njegovo delovanje zagotovilo samostojne države Slovenije in njenih demokratičnih procesov. Če si boste prebrali knjige Orwella, Arendtove, Baumana, Bramstedta, Snyderja, Pipesa in drugih boste lahko našli marsikatero vzporednico z medijskimi tehnikami, o katerih je govoril, čeprav ti avtorji govorijo o še drugačnih časih in razmerah. Prične se z medijskimi obračuni, a konča s tragedijami žrtev. Žal se ta scenarij v zaostrenih družbenih razmerah vedno ponavlja. V takih razmerah se vsaj delno nahajamo tudi mi, kot potrjujejo protesti upam dobromislečih in po spremembah težčih državljanov te države in globalnega sveta. Žal pa so take razmere vedno radi izkoristili premetenci, da bi prek izrednih razmer ohranili ali prišli do totalitarne, ne pa demokratične oblasti. Kdo v naši mladi demokraciji ima realno oblast, pa ravno Vi novinarji bolje veste kot mi navadni državljani in v tem je težava, če že ne tragika naše demokracije.

Ne bi pisal te vrstic, če bi iz Vaših poročanj, kritik in komentarjev razbral, da želite s tem pripomoči, da bo v naši državi demokracija delovala bolje, da bodo politiki in tudi predsednik sedanje vlade bolj strokovni, korektni in zavzeti za državljane. A žal opažamo, da gre tudi za to, da se njemu osebno in celo njegovi družini vzame človeško dostojanstvo, integriteto in se ga politično, in kar je še bolj nečloveško, celo osebno onesposobi. Kje na primer ste videli kake osnove, da naj ne bi deloval demokratično; kateri njegovi ukrepi dajejo osnovo za očitke nedemokratičnosti, čeprav je to mantra, ki jo pavšalno ponavljate medijski snovalci in izvrševalci? In kako si potem razlagate, da ga ljudje, ki so sodelovali z njim v demokratičnih procesih, ocenjujejo kot izredno delavnega, urejenega in doslednega človeka in politika, in to ne le njegovi strankarski kolegi, pač pa tudi ljudje drugih strank kot npr. nedavno bivši minister dr. Pličanič, ki je v odstopni izjavi dejal, da ga ceni kot politika in kot človeka.

Predvsem pa, spoštovane gospe in gospodje četrte veje oblasti, verjamem, da tega ne pišem le v svojem imenu, pač pa tudi v imenu mnogih, ki so me tudi spodbudili k pisanju teh vrstic in smo prizadeti, ker tak pristop, odnos in obravnavanje gospoda Janeza Janše žali tudi naše človeško pa tudi državljsko in domovinsko integriteto. Utemeljeno smo prepričani, da imamo – podobno kot vsi ostali v tej državi, ki si izbirajo svoje legitimne ali idejne predstavnike – tudi mi pravico, da se nas in naše politične, podobno kot vsake druge predstavnike obravnava v duhu resnice, spoštljivosti, korektnosti in v skladno s človekovim dostojanstvom. Seveda si vsi si želimo kritičnega odnosa do javnih zadev, a prav tako čim bolj neokrnjene in celovite resnice o svetu in ljudeh, v katerem in s katerimi živimo in zato ne moremo dopustiti, da se naše doživljanje domovinskih in državljskih zadev ne spoštuje, pač pa iz javnosti izključuje, potvarja, blati ali celo zaničuje. Vem, da Vaše delo za vsakdanji kruh v naših razmerah ni lahko. Razumem tudi, da imamo lahko različne poglede na stvari in ljudi okrog nas. Bolijo pa me pristranski prikazi resničnosti, še posebej, če gre za orkestrirane dejavnosti, ki jih je mogoče bodisi opaziti ob primerjavi celotne medijske scene ali pa sem ter tja le pricurlja na dan, kakšni nameni so jih vodili. To pri nas žal vse pre pogosto presega vse meje, kar ugotavljajo tudi tuji opazovalci našega družbeno-političnega dogajanja, ki imajo s tem več izkušenj kot mi, pa seveda tudi naši državljani. Mlad fant, prodajalec prenosnih telefonov, je dejal znanki: »Ali ste Vi za Janšo? Sam ne prižgem nobene stvari več, ne televizije ne radia, ker me je ob tem kričanju novinarjev strah. Saj ni tako hudo, saj je vendarle lepo živeti!« Zaradi podobe države in nas vseh, tako doma kot v tujini, pa bi bilo dobro za vsakega izmed nas osebno, predvsem pa za našo skupnost, za to državo in njeno prihodnost, da bi mogli brez slabe vesti zreti drug drugemu v obličje, zato Vas prosim ne le v svojem imenu pač pa v imenu mnogih, ki se obračajo name z utemeljenim in upravičenim pričakovanjem, da bi se vsi skupaj bolj prizadevali za spoštovanje in ohranitev človeškega dostojanstva ter resnice in pravice v zasebni in javne besedi. Ob tem izrekam zahvalo in spoštovanje žal redkim med Vami, ki kljub težkim razmeram gojite in ohranjate odgovornost pri Vašem za razvoj in utrjevanje demokratične družbe tako pomembnem delu.

10. februarja 2013

Celovita resnica

Novinarsko poročanje naj bi posredovalo čimbolj celovito in objektivno informacijo o stanju stvari. Tudi ob zadnjih dogodkih se je najpogosteje postavljalo vprašanje, kaj je pravzaprav celotna resnica. Zaradi omenjenih razlogov javnost vedno manj verjame, da bo ta odgovor prišel od uradne politike. Ta nam tudi v drugih primerih ni oskrbela odgovora, ampak se je odzvala celo odklonilno na tiste, ki so skušali priti na dan z ustreznimi odgovori. Razumljiv je torej dvom javnosti, ki ne zaupa več politiki, ki se pretvarja in spreneveda ter često posega po za lase privlečenih sredstvih. Ta javnost se je zato odločila za druga sredstva in drugačne metode, da bi kljub formalnim političnim procesom, na katere se sklicujejo legitimisti pri dosedanem ravnanju, izzvala ustrezne mehanizme, ki bi se mogli uspešno zoperstaviti takemu ravnanju. Kateri so ti mehanizmi?

Pokazalo se je, da je to lahko le kritično novinarstvo in osveščena javnost. Oboje je tesno med seboj povezano. Zadnji dogodki so pokazali, da je kritično novinarstvo, ki se je znalo zoperstaviti dnevni politiki, ohrabilo tudi javnost, saj je mnogo državljanov Slovenije, ki so doslej molčali ali pritrjevali takim načinom, spregledalo, da je vzrok krize naše države v takem ravnanju politike, ki ne mara uveljaviti čistih odnosov.

Celovito iskanje družbene resnice bi seveda v normalnih okoliščinah omogočila tudi že dosledna in uspešna porazdelitev oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno, kar pa se pri nas še daleč ni zgodilo. Porazdelitev oblasti bi namreč omogočila razpad monopolov in uveljavitev demokratičnega vladanja. Kjerkoli je namreč oblast koncentrirana na monolitne nosilce, četudi se nosilci združijo in povežejo iz različnih skupin, postane vprašljiva. Za nosilce oblasti tako povezanih skupin je namreč značilno, da ne trpijo drugačnosti, ampak je njihov glavni cilj poistovetenje in čim večja operativnost, ki ne sprašuje po uveljavljanju različnosti.

K taki operativnosti teži vsaka oblast in zato so oblastniki najbolj zadovoljni, če se jim posreči, da na volitvah zmaga njihova stranka in postavi vlado, ki ima dovolj močno podporo za izvajanje svojega programa. V družbah z demokratično tradicijo si seveda taka stranka ne more privoščiti, da bi povozila volivce v

kakih bistvenih življenjskih vprašanjih. Lažje pa je to v našem sistemu, kjer iz totalitarnih, od oblasti planiranih in določenih politik in gospodarstev šele prehajamo v svobodno in demokratično družbeno poslovanje. Ta prehod je velika past za politike, zato jim je treba pomagati, da ne bodo ostali ujeti v svoj oblastveni okvir. Z Gandijem je treba reči, da nimamo nič proti takim politikom, vendar jim moramo pomagati, da bodo izstopili iz svoje ujetosti v mehanizme oblasti, moči in kapitala in dopustili, da se tudi v njihovem vladanju uveljavi človek. Uveljavitev človeka pa pomeni preseganje monopolov, odpravo enostranskosti in uveljavljanje demokratičnega poslovanja.

»Zgodovina ne dela nobenih preskokov!«, je zapisal pisatelj iz nekdanje NDR Peter Weiss. »Še kako pomembno pa je sodelovanje vsakega posameznika«, kot nadaljuje isti avtor: Preživele žrtve Auschwitza opominjajo tiste, ki so bili rojeni potem, da spričo katastrof, ki se dogajajo v sedanjosti, prenehajo z brezbriznostjo in s čakanjem na brezupen konec. Ne pokornost, ampak le solidarno delovanje vsakega posameznika omogoča, če že ne rešitev, pa vsaj preživetje. »Razviti je treba estetiko odpora«, nadaljuje Weiss. Mislim, da to velja za vsako družbo, posebej pa za takšno, v kateri se vedno bolj gnezdijo monolitne skupine, ki zapirajo pota drugačnosti. Le tako bo delovala zgodovina, ki jo želimo. Zato pa ima demokratična javnost neprecenljivo vlogo. Njena glavna opora pa so demokratični mediji. Oboje bo omogočilo, da spričo razvoja dogodkov tudi pri nas omogočimo preseganje monopolov oblasti in pomagamo pri uveljavitvi demokratičnega sistema, kar bo spodbudilo uveljavljanje celovite resnice o nas. In edino resnica človeka in družbo lahko osvobaja. Zato je dachavski in komunistični zapornik Matija Sark v svojem intervjuju dejal, da ker ni imel »ničesar skrivati in je vedno povedal vse po pravici, mu nihče ni imel kaj očitati«.

Julij 2014

Še ne Slovenija!

Jože Pučnik je na dan izida plebiscita zaklical: »Jugoslavije ni več. Gre za Slovenijo.« Ob obsodbi Črnkoviča, Janše in Krkoviča se je spet pokazalo, kako daleč smo še od Slovenije kot očiščene in vsestransko tudi pravno urejene države, o kakršni smo sanjali in za katero smo se zavzemali in jo je v veliki meri soustvarjal predvsem Janez Janša kot takratni obrambni minister. A s tem je postal tarča tistih, ki jim je vzel državo, bivših komunistov in jugoslovenarjev, ki mu nikoli niso odpustili, da se nam je posrečila država. Tako je vsaj za Slovence postal utelešenje osamosvojitve, saj kot eden redkih, poleg Jožeta Pučnika, v tem projektu ostaja konsistenten in v vseh svojih političnih prizadevanjih zastopa strategijo osamosvojitve in ureditve delovanja demokratične Slovenije. Razumljivo, da je ostal trn v peti omenjenim nasprotnikom samostojne in demokratične Slovenije, bolj presenetljivo pa je, da Slovenci nasedajo medijskemu pritisku in sovraštvu, ki ga sejejo tisti, ki so pravzaprav tej državi zase vzeli mnogo in na načine, ki jih poznamo iz polpreteklosti, ki smo jo ob osamosvojitvi hoteli enkrat za vselej zapustiti.

Razumljiva je prizadetost, ki je ob obsodbi sodišča navdajala Toneta Krkoviča, ki je v prvih vrstah zastavil svoje življenje za to državo. Kot posmeh vsem prizadevanjem v gospodarstvu je lahko s prizadetostjo komentiral obsodbo Ivan Črnkovič – sposoben in zavzet vodilni delavec – ki je razumel obsodbo tudi kot posmeh slovenski poslovnosti. Skratka, tukaj ne gre za tri ljudi, gre za temelje te države, ki jih je politikantstvo, povezano z bivšimi omrežji, uspelo narediti za farso v posmeh vsemu, kar nam je v tej državi še sveto. A ti hočejo poteptati ravno te temelje, da bi legitimirali tisto, kar smo hoteli z osamosvojitvijo zapustiti. Za ljudi, ki ne vidijo naključij, ko gre za ostanke bivšega režima, trenutek obsodbe v razmerah, ko so na oblasti sile, ki utelešajo te povezave, ni presenečenje, saj nam vladajo politiki, ki so nasprotovali osamosvojitvi. Večina od njih pa načrtno, prek novinarjev in drugih svojih vzvodov seje družbeno zmedo in tudi državljane usmerja in hujska po mili volji. V tej zmedbi se pri nas mirno sprehajajo tisti, ki so nam pokradli in odtujili naše premoženje, zavozili gospodarstvo in naredili ne le iz politike, pač pa tudi iz vseh drugih vej oblasti poligon preigravanja, da se sprašujemo, ali ne živimo v nekem nam tujem svetu. Ali se ne 'tepta ubožca', ko eni »z nasiljem in zatiranjem kopičijo

zaklade v svojih hišah«, a veljajo za junake televizijskih šovov in so jim celo delili nagrade, »pravo (pa se) spreminja v pelin in pravičnost (se) meče ob tla«, rečeno s prerokom Amosom. Omrežje zasnava s sovraštvom do vrednot in izročil Slovenije, omamlja z mamili, dnevnopolitičnim pišmeuhovstvom in vseenakostjo vsega. Tudi ta proces je pokazalo tega, saj je tudi naše sodstvo – na kar opozarjajo resni zaskrbljeni domači in tuji strokovnjaki in politiki – del te družbene 'vseenosti' in omreženosti s polpreteklostjo, preko katere se sistematično širi nered in jemlje upanje poštenim in dobronamernim državljanom in politikom. Zato je v očeh neomreženih strokovnjakov ta sodba in vse z njo povezano – in historiat potrjuje, da ni šlo le za pravni, pač pa širokopotezni družbenopolitični 'projekt' – posmeh pravne države. Tega ne delijo le tisti 'strokovnjaki', ki ne morejo skriti omrežne povezanosti in se na vseh koncih upirajo uveljavljanju demokracije in pravne države, a hkrati drugim očitajo, da se nepoklicno vmešavajo v pravne posle, čeprav jih sami po svoji meri stalno komentirajo po medijih. Ta vsestranski družbeni samomor spremljamo že od osamosvojitve in človek težko razume odgovornost tistih, ki imajo otroke, pa jih puščajo odraščati v takem svetu. A očitno tudi starši niso več to, kar naj bi bili, zato jim bodo otroci, žal prepozno, iz sveta brezupne prihodnosti brali zagrenjene levite. Kot pri preostalih zadevah so tudi pri režiranju tega dolgotrajnega procesa botrovali novinarji in politiki, ki že vseskozi sodelujejo pri maltretiranju prvaka SDS. Koliko strani postkomunističnega časopisja so napolnile 'povezave' in 'indici' ter insinuacije, ki so zasvajale slovensko javnost. Le pri nas lahko novinarka napiše sodnici tiskovno sporočilo za javnost. In kako naj si razlagamo primerjavo obsodbe Janše z obsodbami Berlusconija ali Sanaderja, ko je razlika očitna? Je to del scenarijev nacionalne TV ali pa spodrseljaj novinarke? In koliko je bilo že takih spodrseljajev na različnih ravneh, zato smo z državo zabredli tako globoko in tudi s to razsodbo dobili nasprotno, kar naj nam zagotavlja pravna država. Dosegli smo kritični rob slovenskega tranzicijskega vseenovstva in še več: na glavo se postavljajo pravna in demokratična izročila, saj tisti, ki so tej družbi odtujili premoženje, svobodno hodijo po deželi, medtem ko so nedolžni obsojeni, kot je dejal Ivan Črnkovič. Ali ni to odsev pomanjkanja osnovne človeške kulture in spoštovanja človekovega dostojanstva? Ali bo moral Jože Pučnik kot kralj Matjaž vstati in znova zaklicati: »Za Slovenijo gre!? Tovariši, dovolj je!«

16. junija 2013

Imamo svojo samostojno državo. Praznujemo Dan državnosti in 29 let samostojne Slovenije. Predniki so sanjali o tej državi, molili in snovali njene temelje, se po tujih in domačih frontah zanjo borili in umirali za svobodo, ki so jo ogrožali tuji in celo domači tirani, nacisti, fašisti in komunisti. To samostojno državo predstavljajo predsedniki republike, državnega zbora, vlade, državnega sveta in drugi organi. Tudi nacionalna medijska hiša ima glede na zakonske in finančne podlage nalogo spodbujati blagor vseh, blaginjo države in krepiti in spodbujati demokratične temelje za vse državljane ne le za nekatere. Vodstvo RTV SLO pa, kar obžalujem in obtožujem, spodkopava te temelje, krati osebno dostojanstvo določenih predstavnikov ljudstva in državljanov, lažno in neutemeljeno potvarja ugled določenih ljudi, medtem ko druge brez podlage kuje v zvezde. Tako spodbuja sovraštvo in delitve, zaradi česar vse več državljanov upravičeno kritizira zavod. Na sam *Dan državnosti* in okoli njega smo iz oddaj radia in televizije spremljali neprimeren odnos do osamosvojitve; npr. osrednji dnevnik najprej povečuje protestnike, obenem se zgraža nad drugimi 'iz drugih taborov', ki protestirajo: torej eni da, drugi ne; oddaja o osamosvojitvi je bila na sporedu ob 23. uri, studio ob 17h potvarja resnico itd. Primerjalno z drugimi TV hišami je bilo komaj kaj govora o bistvu vzpostavljanja temeljev države. Po nekaterih informacijah naj bi v hiši celo podprli provokacijo s strani države plačanega pevca ob govoru predsednika republike na proslavi. Iz več oddaj seva negativna propaganda peščice razdiralnih ljudi, ki sejejo sovraštvo in kažejo svoj odpor do pristnega demokratičnega razvoja. Vodstvo dopušča novinarjem, da se norčujejo iz kristjanov-kmetov, ki nam s traktorji orjejo slovenske njive in kosijo travnike ter skrbijo za oskrbo prebivalstva. Tudi revolucionarji med in po vojni so delali tako, čeprav so jih preživljali katoličani-kmetje. Isti so nadaljevali ropanje Slovencev, ki so ga začeli fašisti in nacisti. Oddaje RTV SLO prikrivajo celovito resnico, spodkopavajo demokracijo, spodbujajo družbeni nered s propagandističnim gojenjem videza nepravilnosti, ko 'demonstranti' niti ne vedo povedati, proti čemu protestirajo. V polpreteklosti so bile to znane metode zamegljevanja za prikrivanja družbene resničnosti in za blatenje ljudi, ki jim kaj pomeni pravičnost, narod in država. Demokracija

vendar gradi na spodbujanju najboljših, sposobnih in dejavnih za skupno dobro. Omenjeni medijski mehanizmi pa ustvarjajo izredno stanje, sejejo nezadovoljstvo in spodbujajo napredovanje le povzpeticom; ti pa nimajo volje in pripravljenosti, da bi delovali za skupni blagor. Poznavalec je med 'protestniki' odkril notorične nergače nepripravljene prijeti za delo. Tudi tako imenovani oporečnik iz blagovnih rezerv je tarnal, da ne zmore. Odstopljivi predsednik vlade in večina levice so se ustrašili naporov, zdaj pa rovarijo s cenenimi in neutemeljenimi obljubami.

Za ponazoritev zapisanega si oglejmo Jonasovo 'umovanje'. Značilnost dobrih komikov je vedno bila inteligentna kritika vseh vplivnežev. A sobotni *večerni petelin* na RTV SLO kokodaka le čez vladajoče stranke, se primitivno norčuje iz njihovih pripadnikov, seje negativno propagando v podporo odstopljenih levičarjev, ne da bi z besedo omenil njihovo laž in njihov fiasko. Pod nivojem se norčuje iz žrtvovanja vladnih delavcev, zdravnikov, prostovoljcev in vseh, ki so v korona krizi noč in dan garali, da so nam ustavili prvi naval pandemije in nas primerno oskrbeli v zahtevnem času. V *Odmevih* novinarka spodbuja članico nevladne organizacije, ki z našim davkoplačevalskim denarjem širi neresnico o sistemski diskriminaciji v Sloveniji.

Spoštovano vodstvo RTV SLO, uredniki in snovalci oddaj! Ali ni sistemska diskriminacija – z redkimi izjemami – problem predvsem nacionalne hiše, saj jo skušate uzakonjati s takimi novinarski umotvori? Ste izgubili vso razsodnost in vas ni nič sram ogledala resnice in pravičnosti? Kako boste to zagovarjali pred svojimi potomci in zgodovino? Kolikokrat smo že na *Programskem svetu* govorili o poglobljanju kulturno-umetniških, ustavno-pravnih in demokratskih civilizacijskih podlag; zakaj vodstvo tega ne spodbuja? Uravnoteženost oddaj odgovorni zakrivate v strankarsko 'strokovnost' levičarjev in njihovih ozadij. Očitno naši pogovori v *Svetu* in celo protesti plačnikov Vaših storitev še nimajo dovolj teže, saj domnevna oblast in denar, ki ju zaenkrat imate, meglita delovanje za skupno dobro in za svobodno, samostojno Slovenijo, dokler ta hiša ne bo bankrotirala in bodo zaposleni drago plačali lojalnost takemu načinu poslovanja in delovanja. Kako si predstavljate, da bo Vlada financirala delovanje, ki ga zlorabljate za njeno rušenje in za nalaganje novih bremen državljanom? Tako npr. ni tema, da je predsednik Vlade sklical diplomate Višegradske skupine in se je zunanji minister sestal z ministri iste skupine. Vladno delo je tretjerazredna tema, prvo pa je mlatenje prazne in lažne slame nespoštljivih

levičarjev ali pogrošno ponavljanje že nič kolikokrat pregrelih nedokazanih trditev v *Tarči*. Očitno na račun nas vseh delate le ceneno reklamo za v. d. voditeljico SD in druge pristranskosti. Zakaj nismo iz Vaše hiše mogli spremljati prenosa svete maše za domovino ob navzočnosti predstavnikov države in zakaj ni bila žalna slovesnost v Rogu predvajana direktno, v celoti, z vsemi govorci? Ta propagandi stroj bolj spominja na medvojno blatenje voditeljev demokratične strani kot pa na osveščeno demokratično delovanje. Takratni komunisti so tudi okrivili izbrane ljudi kot narodno škodljive, da so jih lahko likvidirali, sami pa si za ceno krvi drugih nadeli maske herojev. Ob takem delovanju nacionalne hiše si težko obetamo blaginjo države in njenih državljanov. Ali je nekaterim res vseeno, kakšna bo ta samostojna Slovenija, za katero so se žrtvovali številni nekoč in danes? Spoštovani, zakaj ne dopustite, da bi Vaše človeško dostojanstvo, vest in nacionalni ponos premagali te ujetosti in bi vsi gradili našo skupno prihodnost v blagor vseh državljanov te države?

20. junija 2020

Optimizem drugorazrednih

Nekdanji predsednik nemškega parlamenta (Bundestaga) Wolfgang Thierse je zapisal, da »v vzhodnih deželah po 30 letih združitve vladata nejevolja in ogorčenje. Vendar bi lahko vzhodnonemške izkušnje razpada, ponovnega dviga in prenove družbe pomagala, da bi se usmerili izzivom prihodnosti.« Bi bilo možno kaj podobnega tudi v Sloveniji, se pravi, ali se lahko tudi pri nas malodušje in nejevolja usmerita v izziv za družbo prihodnosti? Sicer se zdi, da je nejevolja zdaj, v obdobju Janševe vlade, bolj na strani politične opozicije. Ta sicer pokriva tiste sloje, ki jim zaradi pridobitev izročil revolucije gre bolje kot ostalim. Večini teh se ni treba seliti v tujino, saj imajo njihovi starši dovolj vpliva in denarja, da jim zagotovijo mesta doma. Med njimi so močni deli uslužbencev establishmenta državnih jasl, tudi na RTV SLO, ki ljubosumno čuvajo pridobitve in ovirajo spremembe. Očitno jih je nekaj celo med strankami sedanje koalicije. Ne gre jim za reforme družbe, pač pa za ohranitev položajev, čeprav javno govorijo kaj tretjega, le o svojih privilegijih in povezavah ne. Malodušje pa se je utrdilo pri tistih, ki jih je tranzicijsko ropanje pahnilo na rob in se jih lahko dotakne omenjena propaganda za sejanje nezadovoljstva v družbi, čeprav bi storili dobro, če bi z volitvami vplivali na razvoj države. Izvajalci te propagande nezadovoljstva pa so namreč ravno tisti, ki so iz tranzicije s podedovano politično močjo iz bivšega sistema s privilegiji povzročili revščino številnih. Zato naskakujejo ministra Hojsa (in druge vladajoče), ker je dregnil v delo pravosodnih in drugih organov glede 'iranskega denarja', TEŠ, nabav v zdravstvu itd. Isti branijo svoje pozicije, jemljejo upanje ogroženim in izganjajo sposobne v tujino, ščuvajo v parlamentu in v medijih, ovirajo delovanje organov pregona ter demokratizacijo. V zdravstvu je zato treba ukiniti privilegije državnega zdravstva, kot pravi zobozdravnik dr. Krištof Zevnik v *Družini* in ustvariti enakopravne pogoje dela vsem.

Kot postkomunistična država ima Slovenija zaradi usedlin laži in potvarjanj, ki še botrujejo privilegijem, težavo politične komunikacije. Iz komunizma izhajajoči odločevalci so vajeni le diktirati, stranke tega izvora zato nočejo dialoga, kot potrjuje večina sedanje opozicije. Na preizkušnji je tudi demokracija medijev. A ravno tako imenovani 'branitelji' demokracije medijev najbolj vztrajajo na svojih finančnih in programskih monopolih in jih v RTV SLO celo reklamirajo.

Zakaj RTV SLO tako krčevito poudarja naklonjenost vlade višegrajski skupini, čeprav se politiki sedanje vlade sestajajo z različnimi predstavniki EU, le da RTV to ignorira in napihuje le srečevanja z madžarskimi oziroma drugimi politikami višegrajske skupine, medtem ko srečanja z drugimi predstavniki EU marginalizira? Verjetno zato, ker omenjene postkomunistične države resno prečiščujejo totalitarne monopole in vzpostavljajo demokratične temelje, kar moti postkomunistične levičarje, ki ne zmorejo in zaradi svojih finančnih interesov niso pripravljeni sprejeti ustreznih pozitivnih družbenih različic ter bruhamo svoj gnev na družbeno očiščenje v teh državah. Očitno se v določenih strankarskih in nevladnih organizacijah bojijo izgubiti dosedanje privilegije, saj bi se lahko in bi se morali boriti za ustrežnejše nacionalno-konstruktivne vsebine in teme. Morda smo državljani in celo tisti v novih nevladnih organizacijah premalo odločni, da bi se enakopravno zavzeli in kljubovali na političnem, organizacijskem in gospodarskem demokratičnem trgu. Seveda so še številne ovire, a treba jih je z dosledno dejavnostjo premagovati, da uveljavljamo svoje ustavne pravice. Veliko državljanov, pa tudi organizacije, ki so nastale po letu 1990 in zastopajo žrtve komunizma, pravno varnost, pluralnost medijev itd., torej evropsko in nacionalno naravnane teme težje dobijo dostop do medijev. Ovira se jim dostop na RTV SLO, celo v sodstvu ter pri enakopravnem vstopu v državno financiranje, čeprav imajo vsi državljani in tudi društva v javnem interesu to pravico, enako kot druga že doslej financirana in privilegirana. To velja tudi za naše društvo *Združeni ob Lipi sprave*, kot smo zapisali v pravkar izdani knjigi *Sprava in demokracija*. A pot je vseeno zahtevna. Verjamem pa, da je kljub izpadom levičarjev in njihovim 'ulicam' mogoče graditi državo po javnih, za vse veljavnih pravilih, le držati se jih moramo ter jih zavzeto braniti in vzdrževati. Demokracija je namreč izziv za vse, po evangeljskih besedah pa to dosega le močne in odločne osebnosti, ne protestni nasilneži, ki jim je treba odločno reči ne, pač pa močni v duhu in resnici. Zato podobno kot Thierse verjamem, da je tridesetletnica tudi naša priložnost.

11. oktobra 2020

Družbena odgovornost

Lambert Ehrlich je na začetku leta 1942, preden so ga umorili, ob letaku OF z naslovom *Revolucija je na vidiku* spregovoril svojim stražarjem o voditeljih oziroma politikih in o delovanju komunistov: »Vidite, sami priznavajo, da je revolucija že tu. Ali veste, kaj to pomeni? Klanje političnih nasprotnikov. Vidite, vodstva političnih strank molče – nihče noče prevzeti odgovornosti, katera je združena z njegovim položajem, ki ga ima v stranki. Lahko je biti voditelj v mirnih in urejenih časih. Kdor pa je pravi voditelj, se pokaže v težkih trenutkih.« Sam je v zahtevnih vojnih in revolucionarnih razmerah ukrepal odgovorno. Že na začetku okupacije je dr. Natlačenu predlagal, naj slovenski voditelji naroda, ki so ga na cedilu pustili srbski in drugi jugoslovanski politiki, osnujejo podtalno vlado, ki bo zavarovala narod. Zatrnil je: »Ne moremo se posluževati nemoralnih sredstev, kot se jih komunisti.« Slovenski voditelji niso ukrepali, komunisti pa začeli pobijati vplivne Slovence, ne toliko okupatorje. Isto leto je tik pred umorom napisal spomenico in zahteval od Italijanov, da prenehajo zatirati Slovence, naj vzpostavijo v deželi red ter preprečijo nasilje komunistov na podeželju in v mestu, kjer so »klali politične nasprotnike«.

A glej zlomka, leta 2020 v demokratični Sloveniji, ob *Dnevu žrtev treh totalitarizmov*, član SAZU, akademik, zgodovinar, izusti besede, da bi Ehrlicha on sam osebno ustrelil! Ali smo torej še vedno v letu 1942? Kako je mogoče, da se idejni in naravni potomci komunističnih prednikov še kar nočejo posloviti od terorističnih morilskih metod in se umori nadaljujejo v novih oblikah, s prefinjenimi in podtalnimi strategijami in pritiski, z medijskim propagandnim nasiljem nad ljudmi, s sprevačanjem ali potvarjanjem očitnih dejstev, z goljufijami in družbenimi, pravnimi, gospodarsko-finančnimi in drugimi potvarjanji, z istim ciljem – ohraniti totalitarno oblast in zadržati demokratične procese. Žrtve ostajajo iste: resnični demokrati in nasprotniki nasilnih metod. Ne boste verjeli, revolucija kar traja, kajne dragi intelektualci in akademiki! Revolucionarne naveze si med seboj perejo roke in spodbujajo novinarske in druge propagandiste in ustrahovalce po vse porah javnega življenja; ne za ideologijo, pač pa za oprani denar in nadzor nad premoženjem države. Prav je, da se začne že enkrat z ničelno toleranco:

od največjih ropov bančnih in gospodarskih milijard pri politikih, uradnikih in gospodarstvenikih pa do medijskih, sodniških in drugih laži in potvarjanj. Družbeno življenje naj poteka v duhu resnice, pravičnosti in skupnega dobrega ter vzajemnega sodelovanja, ne pa teroriziranja in izključevanja nekaterih ter zaščitniške in tovarišijske prizanesljivosti do drugih.

To so smernice za odgovorno in demokratično politiko, upravo in druge javne službe in tudi za ustrezno organizacijo in borbo proti nečednim poslom v družbi. In zakaj bi izvzeli pretekle velike poneverbe. Jezus jasno pravi: Precejate komarja, pustite pa velbloda! V sistemu zdravstva, sociale, sodstva in nacionalnih medijev prihajajo vse bolj na dan osebni posli, ki slavijo delovanje sistemov, obenem pa mečejo slabo luč na poštene in odgovorne v teh službah. Zakaj ne podpremo slednjih, da bi onemogočili skorumpirane? To bo v marsičem sprostito financiranje zdravstva, medijev (RTV SLO) in drugih podsistemov v državni ali paradržavni lasti. Zelo čudi pravna razlaga dežurnega pravnika tranzicije, da naj ne bi organi preverjali velikih poslov v polpreteklosti. Oškodovanje je pač oškodovanje. Naj veljajo za vse enaka merila, in če bo pravo povsod delovalo, bodo odveč medijski umori in napeljevanje k nasilju nad ljudmi, ki so brez ustreznih sodnih epilogov nedolžni. Še bolj zavržno pa je, da si eni lahko privoščijo vse, drugi pa so *a priori* deležni takih ali drugačnih 'umorov'. Poznamo taktiko: Ehrlicha, ki se je zavzel za narod in mu pomagal v tiski, so naredili za 'razrednega sovražnika', Kardelja pa za heroja. V tem arhivu stražarjev je tudi dokument povelja, v katerem Kardelj naroča, naj povsod čistijo, tudi s strupom, če je potrebno; ženske pa naj imajo pri tem odločilno vlogo.

Pravne, upravne in medijske presoje ravnanj še vedno ne zmorejo preseči ideološke navlake polpreteklosti oziroma so celo obratno sorazmerne z njo: Čim bolj si idejno ali naravno povezan s polpreteklostjo, tem manj si kriv in odgovoren za odklone in te kazni redko doleti. Če pa se zavzemaš za odgovorno državno in nacionalno ravnanje, pa računaj na to, da bo vsak tvoj korak lahko usoden za tvoje preživetje. Če te morda ne čaka (več) fizična, pa lahko računaš na politično ali medijsko smrt. Še posebej, če si sposoben, delaven in (preveč)

vpliven in nisi povezan z ozadji, se bodo že našli vzvodi, da te utišajo. In to ne zaradi oškodovanja državljanov ali države ali ker bi oviral vzpostavitev urejenega zdravstva, sodstva ali nacionalnih medijev, pač pa ker si 'razredni sovražnik' in se na pišeš prav oziroma nisi povezan 's pravimi ljudmi', ki bi Sloveniji še kar vladali iz ozadja.

Kdaj bomo torej končali z revolucionarnimi metodami in složno začeli graditi naš skupni dom resnice, pravičnosti in blaginje za vse. Katoličani smo sicer slovenski narod posvetili Mariji, a vsi se bomo morali do krvi upirati grehu, da bo naša domovina tudi država enakopravnih državljanov.

15. avgusta 2020

Intelektualci vseh dežel, zbudite se!

Praviloma je v zgodovini veljalo, da naj bi ljudje spoštovali vrednote in se držali pravil. Hamurabi je zapisal pravila, Mojzes je dal zapovedi, Grki in Rimljani so verjeli, da je človeški um skladen z vesoljnim umom, zato naj v polisu, v državi vlada red, ki je lasten naravi in je zapisan v človekov um. Kristus je oznanjal zapoved ljubezni do Boga in bližnjega. Srednji vek je povezal izročila mislecev in umetnikov pred Kristusovim rojstvom z Jezusovim izročilom v enotno stavbo. Narava in človek sta utemeljena v Bogu kot povezovalcu in izvoru vsega, zaradi česar sta svet in družba urejena celota. Podoba te urejenosti je srednjeveška katedrala, kakršna je bila Notre Dame v Parizu do požara 15. aprila 2019. Svobodomiselni Francozi, ki imajo težave s krščanstvom, so se odločili, da jo bodo obnovili v prvotno stanje. Zavrnilo so umetelne poskuse, ki jih predlagajo nekateri za Žičko kartuzijo, saj bi tako iz nje napravili neko 'postmoderno' skrupcalo, in še bi lahko naštevali.

Spoštovanje urejenosti oziroma skladnosti narave in človeškega sveta omogoča tudi urejenost ter skladnost človeka in družbe. Postmoderni razvoj je na široko odprl pota poljubnosti, brezzakonja, nereda. Ko so francoski revolucionarji uvedli proslule dekade, desetdnevnik, naj bi se uprli celo voli na njivi. Sledili so jim komunistični revolucionarji, ki so ustaljeni svet postavili na glavo in za seboj pustili opustošenje v naravi in človeških glavah. Z levičarskimi agendami zdaj omenjeno razsulo po Evropi in svetu širijo od dolgotrajne omenjene propagande okuženi in naphani levičarji, kakršna je nizozemska poslanka Sophie in 't Veld. V njenih nastopih ni zaznati spoštovanja človekovih pravic in človekovega dostojanstva, za kar se verbalno zavzema, pač iz nje bije propagandistično-revolucionarno-brezkompromisno sovraštvo, izključevanje in teptanje vseh vrednot, skratka razgradnja temeljev sožitja med ljudmi. To razbijanje Evrope in njenih ustaljenih etičnih in vrednotnih temeljev, ki so nastali na osi Jeruzalem-Atene-Rim in jih je še ohranjalo razsvetljeno judovsko-krščansko izročilo, so dokončno poteptali totalitarni režimi. Lambert Ehrlich je natančno razčlenil in opozoril na posledice sprejete strategije na kongresu Kominterne v Moskvi avgusta 1935, po kateri se bodo komunisti ugnezдили v demokratične organizacije in jih minirali od znotraj, da bi se polastili oblasti nad družbo. Podobno strategijo so ubrali fašisti in

_ Intelektualci vseh dežel, zbudite se!

nacionalsocialisti. Ehrlich je bil trdno prepričan, da le na krščanskem izročilu utemeljena družba lahko kljubuje temu pustošenju, ki pa se je žal v veliki meri uresničilo. Na tem pogorišču pa so ustanovitelji združene Evrope dali novega upanja, ko so stebornike stabilnosti, reda in spoštovanja človekovega dostojanstva in njegovih pravic ponovno utemeljevali na ustaljeni dediščini Evrope.

Očitno je zdaj levičarska internacionala odločena – s pomočjo islamskih politikov, imigrantskih lobijev, predvsem pa družbe brez vere, vrednot, meja in spoštovanja dostojanstva človeka – te temelje s prefinjenimi metodami podreti in vzpostaviti svet prazne medkulturnosti, v kateri si vsak lahko privošči vse. Kakšna politika je zadaj, težko rečemo, a brez dvoma ta ne gre brez Rusije, Kitajske in muslimanskih držav, ki prek teh agend izvažajo svoj imperialni vpliv. Izkoriščajo naivnost evropske desnice. Uspelo jim je razdvojiti EU in konservativno Veliko Britanijo, Madžarsko in karavana gre dalje proti Sloveniji in Poljski. Liberalni predsednik Evropskega sveta Charles Michel v Turčiji ni protestiral zoper zavestno ponižanje predsednice Komisije EU Ursule von der Leyen. Ne Parlament ne komisija EU se nista izrekla o kršenju svobode govora slovenskemu predsedniku. Odmevi na odločno samozavestno Janševo politično delovanje v EU in drugod po svetu kažejo, kako omenjena levičarska agenda skuša po korakih razdreti temelje Združene Evrope, da se bodo brezkompromisno širili temelji mednarodne politike, gospodarstva in kulture brez ali z veliko odsotnostjo človeških vrednot, ki jih podpira kapital multinacionalk v povezavi z omenjeno agendo. V tem mozaiku je treba gledati tudi štiri slovenske levičarske voditelje, ki po zgledu onega, ki si je poklicno pridobil klovnovske izkušnje, igrajo to skrajno igro. Če bi bila to zgolj igra, bi se lahko smejali. Ker pa je to mozaik širše zarote novega političnega procesa, uperjenega zoper ustaljene krščanske vrednote, ki ga predstavlja omenjena nizozemska poslanka in se vse bolj nasilno širi v evropski in svetovni politični prostor, je dobro biti pozoren: Zato, Intelektualci vseh dežel, zbudite se!

12. aprila 2021

KOLOFON

Janez Juhant
SLOVENIJA UPANJA
»elektronska izdaja«

LEKTORIRALA
Nada Videtič

GRAFIČNO OBLIKOVANJE IN PRELOM
Anka Iskra

IZDAJALO IN ZALOŽILO
Društvo Združeni ob Lipi sprave,
Sora 64, 1215 Medvode

ZA ZALOŽNIKA
Zasl. prof. dr. Janez Juhant

© Društvo Združeni ob Lipi sprave,
Sora 64, 1215 Medvode
<http://www.lipa-sprave.si>

Predvidoma naj bi knjiga izšla pri založbi Družina,
kjer so bili članki prvič objavljeni;
založba je dala dovoljenje za izdajo pri Društvu Združeni ob Lipi sprave.

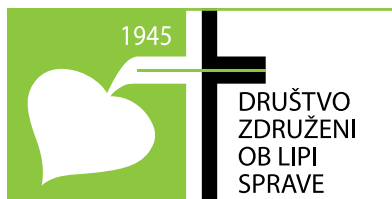
15. junij • Dan Krivde • Oduščanja • Sprave

Publikacija je nastala s podporo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

BRINOX®
procesni sistemi

15. junij • Dan Krivde • Odpuščanja • Sprave

Prispodoba »Davida, ki premaga Goljata« je ... prešla naše meje in se razširila po vsem svetu. Pseudonim za objavo komentarja v pravkar porojenem *Slovincu*, ki ga je vojna za Slovenijo takoj postavila v našo družbeno in medijsko kruto realnost, sem si sposodil od strica Tineta Skubica, partizana, ki so ga leta 1944 likvidirali soborci. Mnogi so v resnici prepoznali v mali Sloveniji, ki se bori z mogočnim Goljatom v podobi jugo-srbske vojske, spretnega in preudarnega Davida, ki bo dosegel zmago. Takrat še nismo slutili, da nas čaka še težavnejša borba z okornim, a trdoživim Goljatom polpreteklosti, ki prepleta vse družbeno življenje ... in da se bo moral slovenski David še tako dolgo boriti z Goljatom - z nevarnimi, zahrbtnimi, zvijačnimi in lažnivimi lovskami starega komunističnega sistema, ki prepredajo vse pore osebnega in družbenega življenja v slovenski državi.